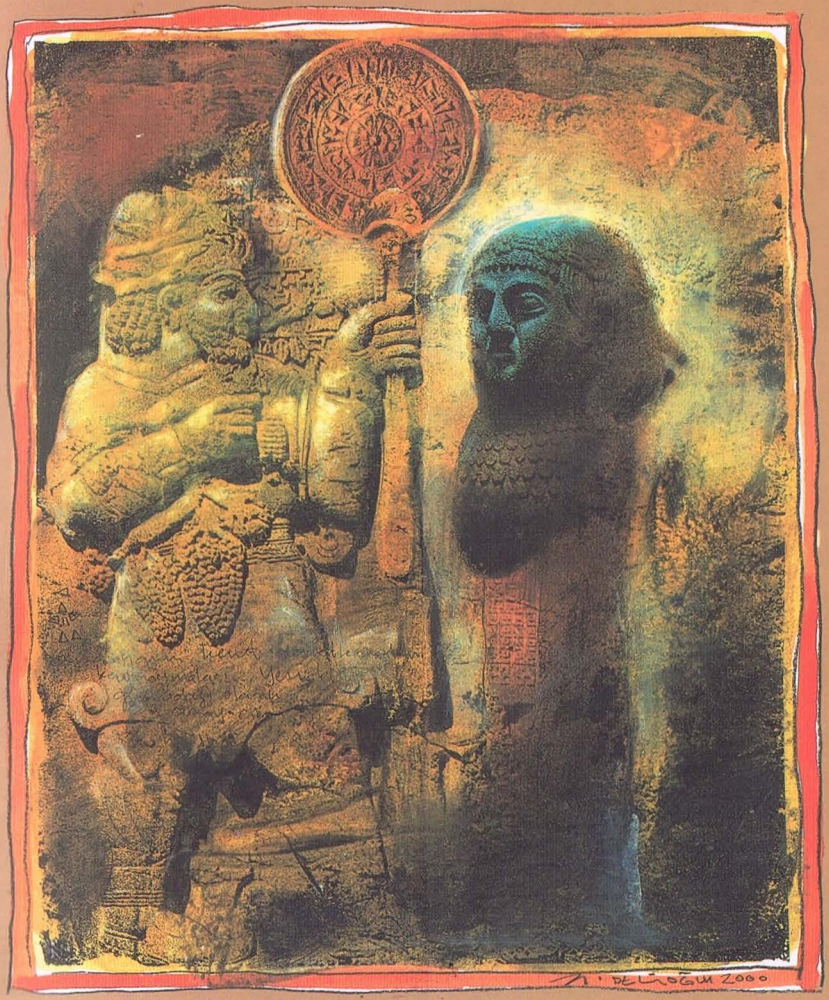
Dünyada Hititleri Anlatan ilk

Roman

Erol Toy

Arinna'nın Gölgesi

YAZ YAYINLARI

Erol Toy

Arinna'nın Gölgesi

ARİNNA'NIN GÖLGESİ

Erol TOY

ROMAN

ARİNNA'NIN GÖLGESİ

Erol TOY

YAZ YAYINLARI
Mollafenari Sk. Kavlak İş Hanı No.: 27
Kat: 1 • 34410 Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel.: (0212) 528 08 84 •522 35 23
Tel./Fax: (0212) 513 98 78

Yazan: Erol Toy
Yayımlayan: Cengiz Özgün
Kapak İlistirasyonu: Mustafa Delioğlu
Copyright Yaz Yayınları / Erol Toy
ISBN 975-8152-19-X- (tk.no)
Adres: Molla Fenari Sk. Kavlak İş Hanı No.: 27 Kat: 1 34410
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel.: (0212) 528 08 84 - 522 35 23 Tel./Fax: 513 98 78
Baskı/Cilt: Umut Matbaacılık (0212) 637 04 11 - 637 09 34

Kasım 2000 - İSTANBUL

ŞİFRELİ BİR EVLENME TEKLİFİ

İçkapı usullacık ve sessizce açıldı.

Aralıktan çavuşun, tolgalı başı sarktı.

Bir göz işaretiyle, yazman yerinden kalktı.

Meraklı ama sessiz çavuşun yanı sıra yürümeye başladı. Bin çiçek kokusunu yara yara içavlu yollarını geçtiler. Sütûnları aşarak, uzun mermer sayvanı birlikte tükettiler.

Yazman bir şey sormadı. Çavuş tek söz etmedi. Taht odası önünde saygıyla eğilerek, demir kapıyı açtı, yazmana yol gösterdi. Kendi dışarda kaldı.

Odaya girer girmez ; " Bu da ne demek, " diye düşündü yaşlı yazman. " Kutsal günde değiliz.

Purhu (kocalar kurulu, hükümet,) toplantısı yok. *Panku* (kurultay) derilmemekte. Sabah duası bitti. Bağlı kent ödeneği.. Bağımsızlardan elçi ya da kervan gelmedi. Sınırlara saldırı... Bir yerde başkaldırı haberi verilmedi.

Verilse gam değil ki !..

Askerimiz hem pek çok, hem iyi eğitilmiş.

Subayları bilgili, deneyimli ve yetkin.

Mızrak ve kalkanları bütünüyle demirden.

At sadece bizde var. Savaş arabaları, demir dingilleriyle rüzgârla yarışarak dağ bayır aşar gider.

Sivriltilmiş yaş kargı, ham deriden kalkanla, bunca güçlü orduya kim karşı durabilir ?

Deneyenlerin hepsi Hitit'e bağlı şimdi.

İşte bu yüzdendir ki, *âsarlının* (Çarşılı, pazarcı, tüc-car, Asurlu,) kervan ve ticareti güvende, Asya'nın bir ucun-dan, Mısır'ın son ucuna.

Yargıyı gerektiren bir suç da işlenmedi.

Halk işinde gücünde... Sağ eseniz ne mutlu !..

Hakan yaşlı ama dinç. Hatun henüz dipdiri. Benim aklım başımda. Tanrılar kamdan hoşnut. Hazinemiz dopdolu.

Bütün bu koşullarda, Mısır'dan bir haberci geldi diye, purhu mu toplanırmış ? Ne ayıp !.. "

Hatun tâcını takmış. Törenliğini giymiş. Kutsal çömleği almış. Hakan'ın bir elinde çobanlık işareti som altından âsâsı... Ötekinde seçilmiş yargıçlık göstergesi gümüş saplı kamçısı... Belinde kılıcıyla tahtta oturuyorlar.

Kasnağı altın bezek.. Derisi kalın düzek.. Kayışı yakut serpme... Kemeri gümüş kakma kalkanı, sol yanına... Demir mızrak sağ omuz başına dikilmişti. Oysa oda bomboştu.

Sağa sola bakındı.

Gördüklerinden gayrı hiç bir şey bulamadı. Gözlerinde sorguyu belerterek dosdoğru divana ilerledi.

O oturur oturmaz, kam göründü kapıda. Şaşkın bir yüz ve soran bakışlarla sağ yana, kam postuna yerleşti.

Hakan bunu bekliyor olmalıydı ki hemen ;

- Mısır'dan yola çıkan, sonunda geldi, - dedi. - Anlaşıldığı kadar, ecesi Ankesen'den özel haber getirmiş.

- Panku mu toplayalım, purhu yeterli midir ? - Diye biraz sitemli... Alay kefesi ağır bir sesle sordu yazman.

Hakan hiç aldırmadan ;

- Haber gizli ve özel. Hele içeriğini öğrenelim de bir yol. Sonra karar veririz, - deyip elini çırptı.

Onları çağrılayan çavuş anında bitti.

Hakan işaret etti. Çavuş taht ardındaki, kutsal halvete girdi. Göz açıp kapayana, yanında dal bedeni marsık ışıltısında bir gençle geri geldi.

Uzun saçları gür bir katran çavlanı gibi omuzundan akıyor... Kıvrımları sırtında yelpazeleniyordu. Elâ sarı gözleri, ışıl ışıl balkıyor... İpincecik kolları iki kargı misali dizlerinden sarkıyor... Çırpı bacaklarına uyumla çarpıyordu.

Sağ pençesi yumulmuş... Yumruğundan mühürlü bir tablet fışkırıyor. Kalçalarını saran saray peştemalından belli ki, her bir yeri didik didik aranmış.

Ağır ağır yürüdü. Taht önünde diz çöktü.

Çavuş yanıbaşına, cellat gibi dikildi.

Köle sadeliğiyle, karşılama görkemi, epey çelişkiliydi.

Yazmanla kam şaşkınlık içinde bakıştılar.

Gözlerinde " *gizli iş*, " düşüncesi şakıdı.

Yazman yüzünde bir tek hücreyi titretmeden habercinin yumulu pençesine uzandı. Oysa gözünü tahtın ayağından kaydırıp tableti daha sıktı.

- Tez ver, - buyurdu hatun.

El yaylandı çözüldü.

Tablet köpük misali töperlenip yazmanın titrek avcuna düştü. Evirip çevirmeden başlığını okudu ;

- Mısır'ın Ecesi'nden Büyük Hakana sunu !..

Postunun kenarından demir keskiyi aldı. Kil tabletin zarfını bir tek vuruşta yardı. Okumaya başladı ;

- Annem Nefertiti'nin çeyiziyle yollanan demir arabalardan üç tanesi bozuldu. Ve atların yedisi, törende telef oldu. Yüce hakan bilsin ki, bağışı eksik kaldı. Duyar duymaz gecikmez... Tamamlar hiç kuşkusuz. - Deyip başını dikti.

Hakan sertçe kaykıldı ;

- Özel haber bu muydu ?

Haberci tez yadsıdı.

Hatun çıkıştı bu kez ;

- O halde ötesi ne ?

Habercinin gözleri, ilkin kam ve yazmanın üzerinde dolaştı. Sonra da yalvararak hakanda odaklaştı.

O yumuşak bir sesle ;

- Sakınca yok... Çekinme, - der demez boyun eğdi.

Hafifçe doğrularak saçlarını kavradı.

Yazman daha ilk anda yerinden fırlamıştı. Habercinin başını elleriyle kavradı. Bit ditme dikkatiyle, saç dibini taradı. Ve çavuşa dönerek ;

- Hemen keskin bir bıçak, su ve sabun getirin.

Çavuş ikiletmedi. Arakapıda yitti.

Hatun dolu gözlerle ;

- Bu ne biçim hiledir ? - Hayretiyle dönerek, ötekileri süzdü. - Sonunda becerdiniz !.. Mısırlı güvenini yitirmiş bir iyice. Alın hayrını görün.

Der demez, Kam irkildi.

Hakan hoşnutsuzlukla yerinde kıpırdandı.

Yazman duraksamadan, atıldı azarlarca ;

- Kıstırılmış, şeytanı atlatmaya koşulu !..

Hatun hiç aldırmadan yakınmayı sürdürdü ;

- Yazık değil mi kıza ?

Yazman kaygıyla kama, hakana bir göz attı.

" Dilsizi oynuyorsa, " hepsinin dehşetiydi.

Çavuşu anımsayıp biraz rahatladılar.

" Kaç kere kaç yıllardır sarayın hizmetinde. Giz ve gizemi bilir. Kimbilir kaç kereler sınamıştır o onu. " Güveniyle kaygıyı biraz savuşturdular.

Ama yazman yine de anaçlığın hepsini yanıltmasından ürküp üstelemeyi seçti ;

- N'eyleyebilirdi ki ? - diye tahtı gösterdi. - Kişi burda oldu mu, istediğini değil, gerekeni yapacak !..

O oralı değildi ;

- Ya insanlık n'olacak ?

Hakan birden kaykıldı.

Kam büzüldü postunda.

Namu "köhnedi mi bu," sorusuyla ürperdi.

" Eski katılığından hiç bir eser kalmadı.

Gençliğinde nasıl sert... Nasıl acımasızdı.

Bir de şu haline bak. Nerdeyse ağlayacak.

Hayat kişioğlundan çok daha acımasız. Evlâtlarına ağıt yaka yaka sonunda acımayı öğrendi.

Ama şimdi ne yeri, ne zamanı duygunun !.."

Demek üzereydi ki, suskun kam söze girdi ;

- Ülkeleri yönetmek kolay mı a hatunum ?

- Olsaydı, - dedi yazman. - Soya çekim gereksiz... Başın seçimi yersiz... Kutsal onay geçersiz sayılmak gerekirdi. Oysa bunlardan biri olmazsa, Hitit olmaz.

Hatun öfkeyle baktı.

Yüreğinde patlayan ; "Gidi leş kargaları, " sözcüklerini yuttu. " Tanrılara varmaya bir adımları kaldı... Ama yüreklerinde zerre kadar insaf yok. "

Fikri gizeme sardı ;

- Baş, duygusundan yoksun olmak zorunda değil !..

- Posta oturan kişi, zorunda, - dedi hakan. - Duygu kişiye özgü yoğunluk, yeğinliktir. Yönetim akıl ister. Kendinden başkasının sorumunu üstlenen, kendini yoksaymalı.

Kam tamamladı sanki ;

- Ha fahişe bedeni... Ha yönetenin zihni !..

Hakan hoşnut oyladı ;

- Evet, yazık ki öyle !.. Düzenin yasası bu. Yöneten uymuyorsa, yönetilen hiç uymaz.

" İşte Mısır'ın hali, " diye sürdürecekti.

Haberciye bakarak dudaklarını yumdu.

Hatun öfkelenmişti ;

- Bu *purhu* uyduların gözetilme yeriydi.

Yazman hiç düşünmedi ;

- Purhu sade Hitit'in çıkarını gözetir.

Hatun diretiyordu ;

- O iyi de, sonrası ?

Yazman hakana baktı.

Gözlerini kapamış, sessizliğe dalmıştı.

O da hakana uydu. Ağzı sakallarının tiftiğinde kayboldu. Söyleyemediğini düşünmeye koyuldu ; " Eğer egemen tanrı gibi davranamazsa, insan gibi ezilir. Bu yüzden bizde kural, öleni tanrı sayar. Elbette yaşıyorken, insanlığa iyilik, güzellik katmış ise !.. Katamadıysa, postu dağlardan yüksek olsun... Sıradan bir akadır.

Ömrü tamam olunca, ölüme aktarılır.

Ve çabuk unutulur.

Oysa Mısır'da tersi.

Tahta tırmanbilen, hemen tanrılaşıyor. Böylesi güçlü ise, varlıklara zûlmeder. Güçsüzse tanrılığın gölgesinde ezilir. Tanrı gibi davranmak bilgelerin harcıdır.

Set tanrının ikizi. Şeytanın savaşımı kişioğluyla değil... İçindeki ikizle. Ve onu yendiği an, tanrılığa konacak. Bilmeyen hakeder mi ? " Güvenine varınca ;

- Sonrasını kendisi getirdi, - dedi sustu.

" Amarna'yı general Hora'nın haydutları ile rahip Menko'nun yobaz çetelerine biz mi, armağan ettik ?

Başkenti düşen hânın fermanı mı olurmuş ? "

Diyecekti ki çavuş, elinde bohça ile kapıdan giriverdi.

Hepsi gözünü açtı.

Bakışların hızında haberciye yaklaştı. Hemen bohçayı açtı. Çabucak gereçleri üstüne sıraladı.

İlkin makası aldı. Usta kırkıcı gibi, uzun kara saçları tutam tutam budadı. Kalanı sabunladı. Biledığı bıçakla, kazımaya başladı. Saçı yolunan kafa, açık mektuba döndü.

Ve Mısır ecesinin gizini ele verdi.

Yazman göz atar atmaz ;

- Çok acı çekmişsindir, - demeden duramadı.

Habercinin eliyle yaptığı işaretten, "ölmedim !.." yanıtını içlerinde duydular.

Hatun hafif eğildi. Gözlerinden sıçrayan beğeni kıvılcımı habercinin yüzünde, gönlünde yankılandı.

- Alkışım üstünedir, - dedi sevecenlikle. - Hizmete uygunmuşsun. Amacına ulaştın !..

Haberci sevinerek kolunu kavuşturdu. Başını biraz eğip tahtı öpmek istedi. Canı yanınca durdu.

Yazman kendinden hoşnut ;

- Hakana diyen canlı, ulaşmasın mümkün mü ? - Derken baş kazınmıştı. Beliren ilk satırla okumaya başladı ; - *Kocam öldü. Oğlum yok !.. Senin gönül ve oğul bolluğun biliniyor. Onlardan birisini Mısır'a bağışlarsan, benim kocam, ülkemin firavunu olacak. Vermezsen, kullarımdan birinin eşliğine, katlanmaktan korkarım !..*

Yazman son sözcüğü de okuyunca doğruldu.

Hakan, gereçleriyle selâm duran çavuşa ;

- Dinlendirin, - buyurdu. - Saçı uzayıncaya onur konuğumuzdur. Hizmetini siz görün !..

Çavuş ses çıkarmadan başıyla " olur, " dedi.

Gereçleri topladı. Güzelce bohçaladı.

Tertemiz bir peşkirle çıplak kelleyi sardı. Usulca habercinin koluna dokunarak kapıya geriledi.

Hatun bakışlarını yazmandan koparmadan ;

- Dilekte bulunuyor. Karşılamak borcumuz.

Hakan hepsinden önce ;

- Borcumuz ya, dileği şeytandan bile gizli. Öyle olunca sonu kötüye varabilir. Önlem hiç kolay değil.

Hatun diretiyordu ;

- Büyük ülke olmanın sorumluluğu budur. Dünyaya düzen vermek, dünyanın önlemini almayı gerektirir.

- İyi de, - dedi hakan. - O *panku*'ya (Kurultay,) aittir. O da hem bilgi ister... Hem de sağlam güvence...

Bunun üzerine kam kılı kıpırdamadan fikrini açıkladı ;

- Oraya varacaksa, hazırlık görülmeli.

Hatun mırıldanarak suratını karartti.

Bildiği doğrularla baştan kuşatılmıştı.

Kocası ve *kardeşi** Hitit Hakanı ile, yazman ve kama karşı direnmek olanaksız.

" Duygu yoksunu bunlar," diye büzüldü kaldı.

" Yürekleri üstüne tünedikleri taştan kaç kere kaç kez katı. Gönülleri demirden lâhitlere gömülmüş. Ne evlât acıları, ne torun sevgileri deliyor zırhlarını. Mısır'ı kızımıza çeyiz sayıyorlardı. Biraz serbest davrandı. Şimdi esirgiyorlar. Duruşlarından belli. Fırsat ayağa geldi. İştahları kabardı.

Besinleri kargaşa.

Ah zavallı Mısır, ah !..

Altının olmasaydı. Kötü talihin olmaz... Sömürme heveslisi düşmanın bulunmazdı.

Ne var ki, suçun tümü, düşmanlarında değil.

Altının parıltısı, elbet göz kamaştırır. Ve tüm açgözlüleri üstüne üşüştürür. Elde etmek isteyen, nice acımasızsa, elde tutmak isteyen onca sağlam olmalı.

Varlığın kaynağını paylaşacağı yerde, sahiplenen ülkenin içini bozacaktır. Ve içi bozulanın endamı çok tez çürür... Ne suru sağlam kalır... Ne bedeni dik durur.

Ve eninde sonunda, kendine yâr olmayan, düşmanına yem olur. Oysa az mı uğraştık.

Ne güzel anlaşmıştık.

Tanrısı güneşimiz... Firavun damadımız, kızımız tanrıçaydı. Zenginlik rahipler ve sahiplerle birlikte, güneşin ısıttığı herkesin yararına sunulmak amacıyla biriktirilmekteydi.

---

* Karısı-kızkardeşi, kocası-kardeşi tabletlerde geçiyor. Ancak yasalarında ensestin cezası ölüm. Aka, akı, aha, ahi, hem meslek örgütü, hem kardeş demek. Kadın-erkek aka ayırımı için kullanılmış olabilir.

Saz kulübeler kerpiç evlere dönüşüyor... Bataklıklar tohumla, çöller Nil'in suyuyla buluşmak üzereydi.

Çoğunluğun çıkarı, azınlığa aykırı.

Ordu henüz çok yeni ve eğitimsiz idi. Firavun Amenofis vaktinden önce öldü. Çocukları pek gençti. Rahiplerle sahipler, öfkeli, acımasız, bağnaz, cahil, kördüler. Eskiye dönmek için, çabucak anlaştılar. Semenkar öldürüldü... Ardılı Teb'e kaçtı... Kargaşa uç verince, bunlara fırsat doğdu.

Ay orduyu çöllerde eğitime çıkardı. Akalar âsârların kapısını kapattı. Etiler yapıları hemen paydos ettiler.

Ve ece, torunumuz... Ağzıyla yakalandı.

Yazık !.. Sonunda ben de onlara uymaktayım.

Analığın tadına varamadım bir türlü... Nineliğin keyfini süremedimse bundan. İzin vermediler ki !.. "

Fikirleri birleşen hakanla kam ve yazman iyice rahatladı. Yazman hiç gecikmeden ;

- Hatullu oğlu Hatu Mısır'ı iyi bilir, - diye söze başladı. - Çeyiz kurulundaydı. Komutan Ay orduyu kurup eğitsin diye... Hapu'yla o Mısır'ı bayındır kılmak için orada bırakıldı. Yeğeni Hapu işe sahip çıkınca döndü. Gözlemi derinlikli... İzlenimi sağlıklı... Yorumu gerçekçidir. Sarayda, orduda ve tapınaktaki kadar *âsâr* (Çarşı, pazar,) akalarından kız-erkek kardeşi var. Gerekeni tez kavrar. Yerinde, yerimize işlenmesini sağlar. Uygun görülüyorsa, varıp yoklasın, derim.

Kam hemen destekledi ;

- Doğru buyrulmaktadır !..

Hatun yalnız kalmanın burukluğuyla küskün ;

- Öyle istiyorsanız, - diye kösüldü yine.

Hakan oybirliğini savsamadan buyurdu ;

- Tez varıp erken dönsün. Önlem gerekiyorsa, zaman yitirilmesin. Dilek âcil görünür. Geciktirmek sadece dileyeni incitmez. Kötüsü önlenmezse, tanrılar gücenirler !..

Yaşından umulmaz bir hızla doğruldu yazman. Adımlarını sayma fırsatını vermeden, kapıdan çıktı gitti.

İLK DUYGU VE İLK BİLGİ

Sokak ıssız, sessizdi.

Mitta yalnız ve sıkkın.

Yaşlı yazman köşeyi bir umut gibi döndü. Ağır ağır sokuldu. Sıklaşan nefesiyle yanıbaşında durdu.

Aradığını o an avucunda bulmuştu.

Sevinerek doğruldu. Dikildi, dimdik durdu. Kolları kanat oldu... Önce yana açıldı. Sonra hızla büküldü. Çaprazlandı, elleri omuzlarını tuttu. Beli birden gevşedi... Gövdesi iki büklüm, saygılarını sundu.

- Sabah kutu üstüne olsun başyazman aka !..

Namu hiç yüksünmeden çocuğu yansıladı.

- Günün aydınlığı da senin üstüne olsun!..- Doğrulurken tepeden tırnağa kadar süzdü. Sonra elinden tuttu. -Gel benimle, - diyerek onu önüne kattı.

Mitta bir an direndi.

"Annem," yakarısıyla kapılarına baktı.

Yazmanın ;

- Oyalanma, - buyruğu hançer gibi kulağını sızlattı. - Danışmaya vakit yok. İşi varsa kalmasın. Dönüşte anlatırız. - Güvencesi yeterdi. Çaresiz sürüklendi.

Mitta önde, ardında Namu yazman, yokuşu süratle tırmandılar. Soluk soluğa saray kapısına vardılar.

Namu parmak ucuyla kuzuluğa dokundu.

Kapak kendiliğindenmişcesine açıldı.

Mitta bir sıçrayışta yüksek eşiği aştı.

Sık, ulu ağaçların koyu yeşil gölgesi üstlerine üşüştü. Bodur çiçeklerin çiğ buğusu buram buram burunlarında tüttü. Renklerin soy cümbüşü, uğrun uğrun sağıldı. Yüzlerde dağılarak gözleri kamaştırdı. Sessizliğin ezgisi usul usul yayıldı. Kulaklarda çınladı.

Sahanlıkta irkilip bir an durakladılar.

Gölgeyi örtününce, renklere büründüler. Kokular süründüler. Ezgiye katıldılar. Gölgenin rengi soldu. Koku uçtu, dağıldı. Ezgi arttı, yayıldı.

Mermer yol önlerinde kıvrım kıvrım kıvrandı.

Bu kez yazman davrandı. Mitta ardına düştü.

Ağaçlar dolanıldı... Çiçeğe bulandılar. Uzun ince mermer yol, adım adım tükendi. Saray kitaplığının sayvanını geçtiler. Bir ışın çavlanının çığırına daldılar.

Elâ gözü karardı. Geniş göğsü daraldı. Al yanağı sarardı. Dal bedeni sarsıldı. Dik kolları kıvrıldı. Açık eli yumuldu. Mitta şaşırdı kaldı. Yumruğunu kaldırdı. Tersiyle uzun uzun gözünü ovaladı. Yeniden açtığında ortalık aydınlandı. Bol ışığa alışmış cisimler tane tane, boy boy ayrışmışlardı.

Namu çarıklarını çıkarmış bekliyordu. Anında ona uydu. Minik parmaklarıyla bağcıklarını çözdü.

Basamağı çıktılar.

Ayakları düzlükte yoğun ışığa battı.

Çorapların oyası apaydınlık püskürdü. Boncuk ve sedefleri ışıl ışıl ışıdı. Renkleri canlanarak biçimlere büründü. Ayakları dizboyu hasbahçeyle donandı.

Sahanlığı aştılar.

Yer tabanına uydu.

Gölgesi tek hasırın örgüsüyle kaynaştı.

İncitirim kaygısı ayağına dolaştı. Parmakları ucunda yükselerek yaylandı.İkinci adımında ışık hem daha arttı. Hem de çok yoğunlaştı.

Mitta gölgelerini aydınlıkta yitirdi.

Yüksek mermer duvarın köşesi bucağına. Özensizce döşenmiş postların altlarına..Kat kat tablet sıralı kitaplık raflarına.. Tavana ağıp giden yorgun basamaklara.. Tabandaki hasırın ızgaralarına ve kandilliklere baktı.

Hiç bir yerde gölgeden bir eser bulamadı.

Tam ortaya gelirken dipteki oyma kapı ağır ağır açıldı.

Gür ışın çağlayanı, önce altın âsânın... Sonra kalın gövdenin görkemiyle yırtıldı.

Mitta yaşlı hakanı görür görmez tanıdı.

Elleri omuzunda saygıyla çaprazlandı.

Eğildi hakan girdi.

Doğruldu, kitaplığın içi çocukla doldu.

Kimisi ondan iri, kimisi de cılızdı.

En arkada, en küçük olanıysa bir kızdı.

Ak börkün tuğrasına, gümüş pullar serpilmiş. Üstüne altın, elmas... Boncuklar kakılmıştı. İnciler mercanlarla süslenmiş kırk örüğü, safran çavlanı gibi beline sarkıyordu. Kalın kara kaşları, küçük yeşil gözünün yeşim ışıltısıyla kama-

şıp kabarıyor... Burnunun çevresinde yaldızlanan çilleri, suratında kınalı yapıncak salkımını andırıyordu sanki.

"Anamın nakışları kadar ince ve güzel !.." Diye düşündü birden. Süslü başörtüleri..Kutnuluk, mintanlıklar.. eteklikler kuşaklar, gözlerinin önünde canlanıp salındılar.

Tüm kadın suretleri, onun şekline girdi.

Saf tuttu, halay çekti... Kol bastı horon tepti.

" Sanki ipek üstüne hep onu işliyordu.

Hiç gördü mü acaba ? "

Sorusundan utandı. Annesi herkezinde ;

"Güzel herkese birdir. Gerçekten güzel ise... " Demez miydi her zaman ?

Düşüncesinden ürktü.

" Ya bir sezen olursa ? "

Kız aklından geçeni, anında dillendirdi ;

- Bu güzel oğlan da kim ? O da mı ders görecek ? Aman ne kadar iyi !.. Doğrusu pek sevindim.

Der demez hakan döndü, Mitta'ya bir göz attı.

İkircimle irkildi. İvecen bir dirençle âsâsına yaslandı. Gözünü kırpa kırpa belleğini yokladı. Bir şey bulamayınca, gözlerinde soruyla yine yazmana döndü.

- Bu Mitta, - diye hemen onu tanıttı yazman. - Demirci Mila ile nakkaş İna'nın oğlu. Bence vakti erişti. Üstelik yetenekli. Eğitime bilece başlasınlar diledim.

Kız coşkuyla el çırptı ;

- Adı da kendi gibi... Pek bir hoşuma gitti !..

Mitta mahçup, utançlı bakacak yer aradı.

Oğlanlar ikircimli kızı dirseklediler.

O hiç aldırmaksızın omuzlarını silkti.

Yazman hoşgörüsüyle gözlerini kapadı.

- Eğitenin kararı, eğitilene onur !..- Diye buyurdu hakan. - İyi düşünmüşsünüz !.. Torunlarımla Mitta, öğretinize teslim. Hepsinin eti sizin, kemiği bizim, bilin.. Onlara insanlığın kaynağını gösterin. - der demez geriledi.

Çocuklar şaşkınlıkla birbirine baktılar.

Hakanın tutumundan çok etkilenmişlerdi.

Namu bağdaş kurarak, geniş posta oturdu.

Oğlanlar karşısında hasıra diz çöktüler.

Dinge itip kakarak oğlanlardan sıyrıldı. Mitta'ya değe değe tam yanına yerleşti.

Yazman alışkanlıkla ilk dersine başladı ;

- Üstte mavi gök yoktu... Altta yağız yer yoktu. Yükseklikle derinlik... Dar geniş, yokuş iniş... Düz eğik, ayrık değik henüz oluşmamıştı. Daha soğuk sıcaktan... Ilık ise serinden ayrılıp ayrışmamış... Akan duran, çakanla yakan buluşmamıştı. Ad yoktu, adıl yoktu... Ve hatta tanrı yoktu !..

Deyip yokluk iyice kavransın diye sustu.

Hepsini gözhapsinde tuta tuta bekledi.

Ne yok vardan haberdar... Ne de var yoku kavrar.

Gözlerinde yokluğun boşluğuyla baktılar.

Kavrayamadıkları besbelli apaçıktı.

Aldırmadı... Sürdürdü ;

- Hava oluşmamıştı... Su henüz bileşmemiş. Toprak yerleşmemişti... Ateşse tutuşmamış. Dağlar yığılmamışlar... Pınarlar fışkırmamış... Dereler akmamıştı. Ve balçık bataklığa düşüp cıvımamıştı. Uçsuzdu örgülük saz. Gergilik kamış sapsız. Kışın mevsimi yoktu. İklimsizdi bahar, yaz. Bulutlar buğusuzdu. Yağmurlar kuru susuz. Yel yelsizdi, nem nemsiz... Tohumlarsa tohumsuz. Ne tür vardı ne türev.. Başlangıçsızdı herşey, aynı zamanda sonsuz.

Dinge'nin gözlerinde tanımsız ışıltının izini yakaladı.

Merak uçurtmasını göğe salabilmişti.

Yel yeterli esiyor... İpi sağlam ve uzun.

Yüreği ferahladı. İçi güvenle doldu.

Bağdaşını düzeltti. Latasını topladı. Dimdik posta yerleşti. Gözlerini kırparak ilgilerini ölçtü.

Anlamasalar dahi, varoluşun farkını ayırabilmişlerdi.

Kesik kesik öksürdü.

Yudum yudum yutkundu.

Sesini ayarlayıp adlandırmaya durdu.

- Uzam vardı sadece. Ve bir de yalnız zaman. Uzayıp gerildiler. Kasıldı gevşediler. Köstü yumuşadılar. Şişip genişlediler... Ve itimle çekimin aşkında birleştiler !..

Dediği anda Dinge, derin derin iç çekti.

Yan gözünün okunu Mitta'nın merceğine... Dirseğinin ucunu, sağ böğrüne gömerken, usulca fısıldadı ;

- Bu bizi anlatıyor !..

Mitta ilkin irkildi. Sonra yılgın kaykıldı.

Gözucuyla yazmanı... Ötekileri süzdü. Tanrılar kutsasınlar !.. Hiç kimse duymamıştı.

Dinge kendinden hoşnut, sinsice fıkırdıyor... Mitta'nın kaygısıyla eğleniyordu sanki. Oğlanlar kıkır kıkır ;

" Yine buldu birini.

Oynar da oynar gayri.

Yandı zavallı çocuk." Alayıyla güldüler.

" Yazman bunu Dinge'nin şerrini kısmak için getirmiştir mutlaka !.. Bize eğlence çıktı. " Benzeş düşüncesiyle, Namu'yu gözlediler.

Yazman gözü kapalı, dersi sürdürüyordu.

- İlk varlık ve herşeyin anası *Kubaba*'yla (Kibele,) yüce babamız Attis bu birleşmeden doğdu. Tanrıça kıskançlığı, hadımlığa ölüme neden olmadan önce sevda doruğuydular. Yüce Anu ve Belu o sevdanın ürünü. Bizim *nevruz* töreni... Hakanın asasıyla kam-çısını alarak, başımıza geçmesi... Hatunun başında taç... Elinde altın kâse, ocağını yakması... Rahiplerin kamçıyla sırtlarını dövmesi... Rahip adaylarının erliklerini kendi tırnaklarıyla yolup tanrıçaya sunması onların anısıdır. Çünkü yüce Arinna ve Taru'nun anası babası olmuşlardır.

Bildik ad çağrışımı hepsini coşturmuştu.

Bakışları parladı. Yanakları narlandı. Göğüsleri harlandı. Tenleri harmanlandı. Gülücükler içinde ;

- Oh !.. - Diye zıpladılar. - Yüce tanrılarımız !..

Namu çocuk beyninin, alçak kapılarında kavrayış kalkanının delindiğini bildi. Üstüne basa basa gerisini getirdi ;

- Ve böylece yerle gök, toprak su, hava ateş, eş olmayı öğrendi. Gökler yerlere indi. Yerler göklere döndü. Toprak suya karıştı. Su havayla kavuştu. Hava ateşe düştü Halleşip dilleştiler. Ayrıştı birleştiler. Sarılıp sarmaştılar. Sevişip koklaştılar.

Göbeğinedek inen ak sakallar titredi. Buruşuk dudakları arasında kayboldu. Konuşan ağız sustu. Kalın beyaz kaşların gölgesindeki gözler, kirpiklerin ardına iyice gizlenerek, çocukları tepeden tırnağa kadar süzdü.

Dişleri kenetlenmiş. Kasları kasılmıştı. Parmakları bükülmüş. Tırnakları ellerin ayasına saplanmış. Yumrukları kalçalar arasına sarkarak, sinirleri gizemin yayına gerilmişti.

Nevruza ulandılar.

Her biri rahipliğe aday olmuşcasına tutkuya kapılarak... Kibele adağını sunan rahip adayı gibi süzülmüşlerdi.

Acıdı... Ama yine gözlerini kapadı.

İçten içe sessizce yeter zamanı saydı.

Susku yaralı çamdan sızan reçine gibi, damla damla çoğaldı. Attis'in kanıymışça yoğaldıkça yoğaldı. Ve bütün çocukları birbirine sıvadı.

Bir an öyle dondular.

Sonra silkelendiler. Çaynaşıp çözülerek, ağırlıklarına diz ve yer değiştirttiler. Yeğnelmiş, canlanmışlar... Işılayan gözlerle yazmana bakmışlardı.

Sessizlik sanki o an derin bir soluk aldı.

Namu, susmamış gibi, gerisini getirdi ;

- Arinna, yüce bayan !.. Gök ve yerin sahibi. Olmuşla olacağın, geçmişle geleceğin en ulu efendisi. Ölüm dirim, varla yok. Düşle gerçek, azla çok. Üreyen üretilen, türeyen tüketilen, iyi kötü, açla tok. Tanrılarla canlılar... Cansız yaratıkların ebesi ve ecesi bu birleşmeden doğdu.

Gözlerini ağzından zorlukla kopardılar. Aynı anda hep birden tavana çevirdiler. Bakışları orada kattan kata yükseldi. Yükseldikçe daralan piramitte zıpladı. Mazgallardan fışkıran ışın pınarlarında coşkun tutkun dolandı. Sarıldı sarmallandı... Eğrilip bükülerek, örük örük örüldü. Yayıldı yuvarlandı... Enlenip boylanarak dürüm dürüm dürüldü. Derlendi toparlandı... Gevşedi yuvarlandı. Sulanıp durularak bacanın tepesinden üstlerine döküldü.

Sözcükler ıslak ıslak belleklerden şorladı.

Bakışlar çalkalandı ışınlara zıpladı. Dalga dalga yüzerek, renk renk yakamozlandı. Kulaç kulaç yükselip ta tepeye tırmandı. Dar ağızda toplandı. Sallandı yuvarlandı... Sil-

kindi töperlendi.. Çırpındı, kanatlandı. Her biri bir güvercin oldu güneşe ağdı.

Oturdukları yerde balbal gibi dondular.

Namu'nun dingin sesi, bellek buzullarında çözünen bir su gibi şırıl şırıl şorladı ;

- Yazgı yazılmamıştı... Üzüntü çizilmemiş... Kaygı tanınmıyordu... Çileler çekilmiyor. Sevinç duyulmamıştı... Kıvançsa bilinmiyor. Ne aşk vardı, ne de meşk. Ne sevi, tutku, ne zevk. Gökle yer buluştular. Gün, günlere yayıldı... Gece tek tek sayıldı. Haftalar kısaldıkça, aylar arttı uzadı. Mevsimler dönendiler. Yıllar dönencelendi. Karanlık aydınlığı Ay'ın karnına kovdu. Aydınlık karanlığı alaşafakta boğdu. Aldı ala çaldılar... Verdi mora daldılar. Ağardı göğerdiler. Renkten renge girdiler. Toz suyla mayalandı. Ateş havaya çarptı. Tutuştu alazlandı. Arinna gebe kaldı.

Her söz bir çığlık oldu.

Her çığlık diğeriyle buluştu kucaklaştı.

Buz kırıldı, kar koptu. Beyin koyaklarına tomar tomar çığ düştü. Kafaları üşüdü, bellekleri ısındı. Alınları kırıştı, bakışları tutuştu.

Oluşum yumağının gizemli uçlarını ele geçirmişlerdi.

Küçükler büyüklere süzgün süzgün baktılar... Büyükler küçüklere ay ay gülümsediler.

Henüz pek küçüktüler. Çocuk yaşta gençtiler. Ama yaşıyordular. Ve yaşamın izleri, sözleri doğruluyor... Anlatılan ne varsa, canlanıp gözlerine öyle görünüyordu.

Namu, bilinmeyene hayat vermekten hoşnut ;

- Ve her gebeliğinden tanrılar, tanrıçalar yaşam buluyorlardı. Bunlar canlılar gibi emmedi, yemediler. Ağlayıp gülmediler. Ne kundağa girdiler. Ne beşiğe yattılar. Ninni

masal söylenmedi. Şenlik şölen eylenmedi. Aylar yıllar beklenmedi. Serpilip geliştiler. Er dişi derneştiler. Hak yüküm bölüştüler. Evreni üleştiler.

Tavandan uçup giden, onlarla geri döndü.

Adlandı, adıllandı. Bilinçaltı canlandı.

Dualara duvarlara, elvanlara eyvanlara. Kapılara, kayalara, sakaflara sayvanlara. Tapılara tavanlara... Ve daha önemlisi yüreklere yerleşti.

Sayıları çoğaldı.Orada bini aştı.

Ayırdına varmadan, elleri çaprazlandı.

Omuzlarını tutup saygıyla eğildiler.

Dudaklarında ezber kıpırtıları tüttü. Akıllarına gelen isimleri sayarak, anmaya çalıştılar.

Namu uzun duayı, çabucak bitirmişti.

Sözlerini sürdürdü ;

- Hiç bir çit çekilmemiş. Hiç bir set yapılmamış. Hiç bir sur örülmemiş. Hiç bir burç dikilmemiş. Hiç bir kent kurulmamış. Dünya oluşmamıştı.

Afalladılar birden.

Tam herşey canlanırken, yeniden soyutlandı. Ne güzel gönülleri tanrılarla dolmuştu. Birden varıp durdular. İçleri karman çorman, yokluğa boşaldılar.

Ve düşerken merakla ihtiyara baktılar.

O bunu bekliyordu.

Derin bir nefes aldı. Yüzlerine üflerce ;

- Bugün bu kadar,-dedi. Parmağının ucuyla, raflara istiflenmiş tabletleri gösterdi.- Dediklerimin aslı onlara yazılmıştır. Merak ediyorsanız okumayı tez sökün. Şimdilik dediğimi bellemeniz yeterli. Yarın anlatırsanız, arkasını söylerim

Sözünü bitirince, hep birden yekindiler.

Ayakları uyuşmuş.

Çöktüler çömeldiler. Ovundu dövündüler. Kasları yumuşadı. Damarları gevşedi. Doğrulup dikildiler. Gençlikleri üst geldi. Toparlanıverdiler.

Torunlar geriledi. Mitta'ysa ilerledi.

Eller omuzlarında dal gibi eğildiler. Önce yazman Namu'yu... Sonra birbirlerini içten selamladılar.

Dönecekleri sıra, Dinge elini tuttu, çekiştirdi Mitta'yı.

- Sen benimle gel, - dedi. - Sarayı gezdireyim.

- Başka zaman,- diyerek önledi hemen yazman.- Bugün habersiz geldi. Anası izin versin, o zaman gezdirirsin.

Dinge direnecekti. Yazman kaskatı durdu. Mitta'yı tuttu, çekti. Saraylılar havanın sertleşmesinden ürktü. Dinge'-yi çekiştirip girdikleri kapıdan hızla çıkıp gittiler.

Namu'yla Mitta ise çarıklarını giyip elele yola düştü.

SANATA GÜZELLEME

İna gerindi baktı.

Motifler belirmişti.

Gergefteki saf ipek, ham bahçeye dönmüştü.

Yeşil çimen içinde, masmavi bir göl vardı. Ve gölün kıyısında, bir ağacın gövdesi.

İpekteki ipucu, kafasındaki resme uyunca rahatladı. Yayının kılçığından ustalıkla kertilmiş iğnesini batırdı. Gerilerek bir daha baktı yaptığı işe. Gergefini bıraktı.

Ekmeği kalmamıştı.

Ağır ağır doğruldu.

Sofra bezini yaydı. Kunt hamur teknesini üstüne yerleştirdi. Testisi boşalmıştı. Aldı avluya çıktı. İyice çalkaladı. Dibine üğüneni nane, maydanoz tarhı üstüne silkeledi. Kuyudan kova kova çektiği taze suyla, ağzınadek doldurdu.

Mahzenden un çıkardı. Teknede yığınladı.

Gübürde yedeklenen mayayı una çaldı.Üstüne su dökerek, kollarını sıvadı. Su unun çevresinde, dolandı dalga-

landı. Kendine yol aradı. Göllendi, göletlendi. Unları yuta yuta, dereye çaya döndü. Kanallar, arklar açtı.

Gözlerinde yepyeni bir nakış yandı söndü.

" Kişioğlu ne tuhaf !.. .

Doğayı yansıtınca, bir şey yaptı sanıyor.

Şuraya bir baksana. Hangi nakış ustası, yarım teknelik unda, bu resmi çizebilir ?

Keşke benzetebilsem. Keşke renkte, biçimde onun canlılığıyla inceliğinin üçte birini verebilsem !..

Nerde bizde o hüner ?

Ve o tükenmez sabır !.. "

Yine de gergefine hafifçe bir göz attı.

" Bir de sanat doğayla özdeş der, tuttururuz.

Ürün doğadakini işleyip çoğaltmaksa... Öze biçim vermektir. Öğünmek doğru değil. Ama güzelliğine katılabilen, hüner sayılıyor yine de. İşte gerçek ortada. Nice özgün işlesek onda olandan öte bir şey koyamıyoruz.

Boyamızın özü o.

İğnemiz, masuramız kılçık, kemik ve boynuz. İpliğimiz yün, pamuk... Keten yahut ipektir. Hünerimizse bütün bunları, doğasına uydurmaktan ibaret. "

Un suyu fos fos çekmiş... Ark dere çay yitmişti.

Çöndü tekne başına.

Biraz su ekleyerek, yuğurmaya başladı.

Kıvamını bulunca, bir avuç koparark tekrar gübüre attı. Ağzını tıkaçlayıp eski yerine koydu. Teknenin üzerini sofra beziyle örttü. Soğuk küle sokulmuş, çırayı tutuşturdu. Kalktı avluya çıktı.

Fırına odun attı.

Çırayı en altına yerleştirerek yaktı.

Fırının tavanını koyu duman sarınca, kaykılarak doğruldu. İşte tam o sırada, duvarın arkasından, ipekçi Asuna'nın tatlı sesi çınladı.

- Tanrıların tüm kutu üstüne olsun komşum !.. Demek fırını yaktın ? Zahmet versem olur mu ?

- Kut ayağıma geldi. Ben de hamur tuttunsa fırını boşa yakma, demeye geliyordum !..

- Ayaklarına sağlık !.. Biraz önce karmıştım. Sanırım kabarmıştır, - derken tezgâhı durdu. İvecen devinimin hışırtısı duvarı aştı, İna'ya çarptı.

İna duraksamadan ara kapıya koştu.

Açmak için uzandı.

Asuna ivecendi.

Kendini sakınmasa kapı bütün hızıyla yüzüne çarpacaktı. Bir an öylece kaldı.

Asuna omuzunda hamur teskeresiyle avluya dalıverdi. Çekip almak isteği komşusunun hızında ortalığa saçıldı.

- Ben alıp gelmez miydim ? - Diye söylendi İna.

Asuna hem gidiyor, hem de yusyumuşacık ;

- Pişirmen yetmiyor mu ? Diye söyleniyordu.

Üstelemesi boştu. Ardısıra giderek teskereye yapıştı. Birlikte indirdiler. Dikilip kalmışlardı. İna tez toparlandı ;

- İşinden kalma, - dedi. - Pişince seslenirim.

- Sağol, - diyerek döndü uzatmadan Asuna.

" Bu böyle durgun sessiz... Ve ivecen oldu mu, yepyeni bir örneğe başlamıştır mutlaka.

Aklında binbir hesap... Başında akâ yeli... Ve gönlünde doğanın binbir hâli biçimi, birbirine girmiştir. İçlerinden kendince en doğru ve iyiyi çekip çıkaranadek uğraşır da, uğraşır. Bozar yeniden başlar. Dokur, yarıya gelir... Beğen-

mez baştan alır. Aklında ve gönlünde, bıkmak sözüne yer yok. Tanımadı, bilmiyor. " Diye düşündü İna.

" Ama bir yol da oldu deyip de sürdürdü mü ? Yepyeni bir evrenin, güneşi doğar sanki.

Ne bakmaya doyarsın... Ne biçmeye kıyarsın.

Değil ben gibi nakkaş... İpeği bulan kadın... İlk aka, ilk ustamız. Sanatın tanrıçası, görse parmak ısırır.

O yüzden her dem böyle, dalgın ve ivecendir.

Böylesi bir akaya, bir demcik bile olsa, hizmet etmekten güzel bir şey var mı dünyada ?

Edebilirsen ama !..

Ekmeğini pişirmek, hizmetten mi sayılır ?

Ettirse, edebilsen, kutundan pay alırsın.

Mut kazanır... Mutlanır, umutlanırsın sende. Ama hiç zahmet vermez. Yük olmaz hiç kimseye. Kendi işini görür. Göremeyene koşup omuz verir tersine.

Biz kutlu kişileriz. Ustalığın örneği, kapı duvar komşumuz. Akamız, kardeşimiz.

Ah !.. Bakıp görebilsek !..

İyi, güzel ve doğru olanı üretmek zor !..

Kişiliğin daima sanatın gerisinde kalmaya koşulacak. İsteklerin tümüyle işe yoğunlaşacak. Tutkuların sadece yeniye yönelecek. Tek sevdan üretmekten ibaret olacaktır.

Öyle olabildin mi, ustalık kuşağını beline sarıyorsun.

Biz sıradan işçiler, bunların yoksunuyuz. Ne belledik anadan, öyle sürdürüyoruz.

O bizim gibi değil.

Böceği bildik böcek... Dutu her yerde olan. İbrişimi ipeği bizimkilerin aynı. Mekiği, tezgâhı da.

Ama kumaşı başka.

Bunun nedeni belli. O işine sevdalı.

Bahçesi boydan boya dut ağacı bezeli.

Böcek çoğun onlardan çok önce filizlenir.

Asuna'nın işi iş, derdi yapraktır artık. Sabah karanlığında dağ bayır yola düşer. Koyakları dolanır. İlkyaz basık yazıya her yerden önce gelir.

Ve oralarda dutlar erkenden giyinirler.

Arar bulur onları. Zarar vermeden budar.

Sırtlanır dağlar gibi.

Yaprağı buruşmadan, taşır evine kadar.

O obur tırtılları bebeğini emziren bir ana özeniyle besleyerek semirtir. Ve onlar aç kurt gibi, yaprağı tüketirken yüzünde güller açar. Gözlerindeki sevinç yıldızlarla yarışır.

Yelden etkilenmesin.. Işık zarar vermesin diye evi terkeyler. Onlar kerevetinde durmadan tıkınırken, o avluda hasırın üzerinde sabahlar.

Birisinin iştahı biraz azalıverse, kaygılara kapılır.

Ve sonunda böcekler, yediklerini tel tel kusup kozalarını örmeye başlayınca, sevincinden delirir.

Böceğin çevresini ilkin bir buğu kaplar. Buğu tüle dönüşür. Tül pamuğa bürünür. Giderek kalınlaşır. Ve sonunda bembeyaz, yer fıstığına döner.

Asuna günde üç kez, kozalarını okşar.

İçlerinden en iri ve katısını seçer. Tohumluğa ayırır.

İnsanoğlu zûlümde doğadan geri kalmaz.

Kuluçkadaki böcek, kelebeğe dönüp de kozasını delmeden ocağı tutuşturur... Kazanı yerleştirir ;

Kibele, yüce bayan !..

Nimet ve bereketin sahibi ulu ana !..

Dutu giydiren sensin... Tohuma can verensin. Yapra-ğa sabır katıp ibrişim eyleyensin.

Bağışlarına minnet...

Adağımı kabûl et !.. Diyerek kozaları kazanda fokurdayan suya atıverirdi.

Kozalar elyaf elyaf çözülmeye durunca, çalı süpürgesiyle, ucunu çeker alır... Birbirine bükerek lifi ibrişim yapar.

Böcekler çırılçıplak tanrıya adanırlar.

İbrişim hepimizin bildiği bir ip türü. Neyle, nasıl işlenip ipeğe dönmektedir? Hangi taşla hangi kök, o rengi vermektedir, Asuna'nın gizidir.

Sorup öğrenmek ayıp !..

O soyun sermayesi. Ya anadan en yetkin... En çalışkan kızına aktarılagidecek. Ya soy süreksiz ise, seçilmiş bir yakına teslim edilecektir.

Herkes herşeyi bilse, bir şeyi kim yapacak ?

Asuna gibi biri, sorsam söyler gizini.

Ama erişmedikten sonra öykünsen n'olur ?

Hüner el ölçüsüyle göz kararında, denmiş.

Her yiğidin yoğurdu, yiyişi bundan farklı.

Dokuma ince sanat... İnsanlığın hazırdan, yapmaya ilk geçişi. İpekçilik daha da ince, oylumlu bir iş.

Bu yüzden sanatların, tümüne ad olmuş ya !..

Asuna'nın hüneri, bir bununla bitmez ki !..

Kaç kere kaç yıl var ki, hiç kimse ipeğinden inceyi üretmedi. Hiç bir usta, boyayı öyle parlatamadı.

Gün günden arttı ünü.

Gün günden isteklisi çoğaldıkça çoğaldı.

Ur'dan Tur'a Turan'a... Sis'ten Sus'a, Susa'ya... *Hor*'dan, *Har*'a Hotan'a... Alişar, Alaşar'dan, Kaşgaşar'a Hitan'adek ipek demek o demek.

Onunkinin karışı, başka toplara bedel.

Salt ipekle ölçülen nesne olmaktan çıktı. Tuğrasız gümüş sekel... Alış-veriş aracı.

Ün kuttur, derdi anam. Hakedene ne mutlu !..

Öylesinin zahmeti, yararlana nimet.

Hakedilmeyene kim sahiplenebilir ki ? "

Düşüncesinden hoşnut ateşi denetledi.

Duman henüz kesilmiş... Odunlar korlaşmıştı.

" Fırın kızmak üzere. Benimkilerini de böleyim, hazır olsun, " kararıyla yürüyüp tekne başına geçti.

Ekmekleri ufalttı. Artan hamuru örttü. Tablaya yerleştirip fırınına taşıdı. Kendi ekmeklerini ateşe yakın attı. Komşusununkileri biraz daha uzağa.

Teskere bezlerini avluya silkeledi.

Serçeler, sığırcıklar çığlık çığlığa uğra kırığına üşüştü.

" Dahası var kuşlarım, " diye güvence verdi.

" Yetmezse yem serperim. Aç komam hiç korkmayın. Kaygı telâşesiyle aç koymayın siz sizi. "

Kuşlar itiş kakıştan vazgeçemiyorlardı.

" Kuş aklı, " demekteyken gülerek duraladı.

" Yeme saldırıyorlar. Birbirlerine değil. Onlar da bizim gibi. Kursak derdine düşen, bir an önce doymalı.

Hüner buysa canlıya, itişecek kuşkusuz.

Kapana saldırmıyor, kutsuyorlar ya işte !.. Kuşlar bile ne kadar saygılılar hünere.

Örnek istemekteysen, sen asıl oraya bak.

Aka töresi nedir ?

Yaşamın her anında hem çekişme hem saygı.

İş içinde, iş için çekişmek yarışmadır. Daha güzel, iyi ve yararlı yapabilmek ancak onunla mümkün.

Yoksa sanat ilerler... Gelişebilir miydi ?

Hüner bu yüzden erdem. "

Yem serpme kararıyla hızla odaya girdi.

Binbir tanrının tümü yüreğine üşüşmüş... Gönlünün bahçesinde binbir çiçek açmıştı.

Fırını... Ekmekleri... Ve kuşları unuttu.

Minderin ortasında yaygın yığıldak duran gergefi kucakladı. Kök ve taş boyasıyla renklenmiş ipekleri... Altın gümüş ipleri, ninesinin bağışı iğnelere geçirdi.

İçindeki masalı, coşkun, tutkun, ivecen, gergin ipek üstüne aktarmaya başladı.

Kuşlar aklına geldi, gergefinde şakıdı.

Hamuru anımsadı, ipekte mayalandı.

Nakşının ipuçları renk renk filizlenince, fırın içinde yandı. " Komşunun ekmekleri yanarsa, " kaygısıyla elindekini attı. Doğru fırına koştu.

Hızla kapağı açtı. Upuzun bir oh çekti.

Ateşe yakın olan kızarmak üzereydi.

Teker teker çevirdi.

Ateşe gelen yüzü, pembe pembe terledi. Taze ekmek buğusu genzini gıdıkladı. "Mitta buna bayılır," dediği an oğlunun yokluğuyla irkildi.

" Yine sokağa kaçtı. Kokuyu aldığında, kendiliğinden damlar. " Güveniyle avundu. Ama hemen ardından ; " O kadar büyüdü mü ? " sorusunun çengeli yüreğine asıldı.

" Zaman nasıl da hızla akıp gidiveriyor ?

Daha dün emziriyor... Ninnilerle uyutup beşiğinin başında masal anlatıyordum.

Kaç yıl geçti ki şurda ?

Bebe ne kadar çabuk büyüyor çağımızda ?

Tıpkı tanrılar gibi... Bir emiyor üç yiyor. Dev gibi dikiliyor. Bir gözünde bebekken, ötekine görünen koskoca delikanlı. Olacak şey mi şimdi ?

Sokağa tek çıkanın düğün derneği yakın. Bu kadar tez mi geçer, bir insanın gençliği ? "

Kocama kaygısını iliklerinde duydu. İçinin derininde taze bir dal kırıldı. Hüzünlendi... Sarsıldı.

Ayrımına varmadan, bedenini yokladı. Diriliğinden hoşnut ; " Kişiyi kendisinden kuşkuya düşürüyor, yine kendi evlâdı." Dediği an, fırından çıtırtılar yükseldi.

Kapağı araladı. Ekmekler kızarmıştı.

Asuna'nınkileri teskeresine koydu. Kendininkilerini iyice çıkınladı. Teskereyi yüklendi. Ara kapıya koştu.

Açtı, avluyu geçti.

Komşusu farketmedi. Dalgın çalışıyordu.

" Yaşasın, yanılmadım, " övüncüyle yaklaştı.

" Sanki peri kızına gelinlik dokuyordu.

Güneşin ışınları, tarağına dolanmış... Mekiğinde yıldızlar kaynaşıp göz kırpıyor. Gökkuşağı rengârenk tokmağına sarılmış. Kumaş öyle ince ki, göz hiç buğulanmadan, arkasını görüyor.

Bunu beceren kişi, dünyasından geçmez mi ? "

Asuna gölgesiyle, dalgınlığından koptu ;

- Niye taşıdın komşum. Sesleniverseydin ya !..

- İyi ki seslenmedim. Bu güzelliği senden sonra ilk gören benim.-Derken utançla durdu.- Engelledim... Bağışla.

Asuna telaşlandı. Mekiğini bıraktı.

Tezgâhtan sıyrılırken ;

- Bağışlayan akalar, bağışlanabilirse !..

Omuzlarından tutup bastırdı onu İna.

- İşinden kalma n'olur, - dedi ekmeklerini yerleştirip dönerken. - Benimkiler fırında, yetişeyim yanmasın.

Asuna dalgın dalgın arkasından bakarak ;

- Sayıyordum da !.. - Dedi.

Onu duyan olmadı. İna çoktan gitmişti.

Kendi ekmeklerini kucaklarken kaykıldı.

Taze ekmek kokusu, avlularından taşmış... Mitta görünmemişti. " Nerde kaldı bu çocuk ? Bir yerde düşüp şaşıp bir yeri incinmesin ? " Kaygısıyla yürürken serçeleri ansıdı.

" Ah !.." Dedi " Küçük kuşlar... Unuttum, bağışlayın !.. Az daha sabreyleyin. " Koştu, odaya girdi. Tekneyi kazıyorken Mitta aklına geldi. " Yakınlarda olsaydı çoktan kokuyu alır, başıma dikilirdi. Nereye gittiyki bu ? "

Tekne kazıntısını avluya serpeledi.

Kuşlar bulut misali yere üşüşürlerken,o kapıya seyirtti.

Sokakta kimse yoktu.

Kapı aralığında kaskatı kalakaldı.

İlkin kısık bir sesle ;

- Mitta, - diye fısladı. Sonra kaygı dalgası biraz daha yükseldi, - Mitta oğlum, nerdesin ?

Sesi bomboş sokakta... Suskun taş duvarlarda yankılanıp dönerek kulağında zonkladı.

Derhal sokağa çıktı.

Dönemecin ucundan çarşı yönüne baktı. Ne gelen ne giden var. Döndü yokuş başından tapınağı gözledi. Saray kapısınadek ıssızlık sürüyordu.

Eniğini yitirmiş her ana gibi şaşkın ve çaresiz dikildi.

" Babasına gitmesin ? " Umuduna yapıştı.

" Yok, " diye köstü hemen. " Haber vermeden gitmez. Bir oyundaş bulduysa zamanı unutmuştur. "

Çocuklu komşuları tek tek gözden geçirdi.

Saray aklına geldi.

Hatun büyük törenden sonra torunlarını, burda alakoymuştu. Yokuşa yöneldi ki, sarayın kapısında iki kişi belirdi. Mitta'yı hemen bildi. Sonra Namu'yu gördü.

Derinden bir " Oh !.. " çekti.

Varsayımları doğru... Mitta, yazman Namu'nun gözetiminde idi. Dingin, durgun, sevinçli beklemeye başladı.

Saray nasıl da uzak... Yokuş ne kadar dikmiş !..

Sonunda döne döne yokuşu tükettiler. Sahanlığa inerek, İna'nın tam önünde mahçup mahçup durdular.

- Sokakta tek başına oynuyordu anası, - dedi bağış dilerce koskoca Namu yazman. - Benim de vaktim yoktu !.. Hakan torunlarını eğiteyim istedi. Eğitimi sarayda saraylılarla görsün, diye düşündüm. Kızma !..

- Sizin gölgenizdeyse, kutlanırım efendim !.. Pek uzaklaşmazdı da !.. Kaygılandım azbiraz !..

- Bağışla !.. İşi varsa geri kalmasın, dedim. İlk ders hep kısa sürer. Anası farketmeden, yerine dönmüş olur.

Şaşkınlık ve saygıyla Namu'ya baktı İna.

O yazmanı hep balbal direncinde görmüştü. Suçüstü yakalanmış çocuk gibi ezilip büzülünce utandı ;

- Tanrılar kutsasınlar, - dedi ivecenlikle. - N'işlerseniz, mutlaka iyiye işlersiniz. Çok yorulmuşsunuzdur !.. Azbiraz buyursanız ? Kurabiye dökmüştüm. Taze nar şerbetim var. Tadına bir baksanız !..

- Sağol !.. Çağrın onurdur. Nakkaş elinden çıkan pek bir lezzetli olur. Ama ders çok uzadı. Bir an önce ortaya varıp gelen gideni kayda geçirmez isem, akaya zarar gelir. - Diye Mitta'yı itti. Lâtası savrularak çarşı yönünde yitti.

DÖRDÜNCÜ TABLET

ÖLÜMSÜZLE ÖLÜMLÜ

Sabahı zor ettiler.

Yazmandan duydukları, düşlerine girmişti.

Sabah duası biter bitmez dertop oldular. Elele tutuşarak kitaplığa koştular. Diz çöküp oturdular.

Yazman coşkularını yüreğinde duymuştu.

Purhuya katılmadan kitaplığa yöneldi.

Geldi karşılarına, postuna bağdaş kurdu.

Sanki aradan bir gün geçmemişçe sözünü kestiği yerden aldı... Sürdürdü tüm hızıyla ;

- Hayat herkese aynı. Varolmanın tek yolu, birleşmek, bütünleşmek. Ve kendini yeniden, yeniden üretmektir. Tanrılar için bile buna uymak başkoşul. Nitekim uydular ki, sevdalara düştüler... Duygular tanımlandı. Tanışıp görüştüler...

Düşünce tohumlandı. Bilişip ayrıştılar... Bilgileri çoğaldı. Koklaşıp seviştiler.. Varlığı keşfettiler.

Yaşamın ipuçları gözlerinde belirdi.

Doğanın çizgileri sıra sıra çekilmiş... Çocuk bakışlarında elle tutulacak bir yakınlığa gelmişti.

Nefesleri sıklaştı.

Namu, öğüt yerini iyi belirlemişti.

- Dostluk iyiye maya,-dedi tam bir güvenle.- İyi güzelliklere. Kıskançlık kışkırtmasa kötülük döllenemez. Düşmanlık tohumlanmaz çirkinlik hiç bir zaman dünyaya gelemezdi.

Sözlere deviniyle beden, can ve ruh verdi.

- Yazık !.. İlkin tanrılar düştüler o tuzağa. Birbirine yaslanıp eksik gidermektense, kıskanıp abarttılar. Ve bunun sonucunda dalaşmalar başladı. Tanrıça pek üzüldü, kardeş kavgalarına. Çok çabaladı ama, ne çekişmeler durdu... Ne şamata kesildi. Öfkelendi bu sefer. Uyardı her birini. Ama uyanmadılar. Darıldı, azarladı. Hiç biri hıştınmadı. İncindi, küstü toptan. Alınmadılar bile. Horladı azarladı. Yine uslanmadılar. Kendi dölünden yıldı. Kıyıma karar verdi. Verdi ya kıyım, ölüm... Ölümsüze işler mi ?

Sanki onlara sordu.

Uzun uzun bekledi.

Bu kez de ;

- Uygun ceza acep ne olabilir ? - Deyip sustu bir süre.

Kendisi yanıtladı ;

- Dindirilmez gazapla, tükenmez azap elbet !..

Dehşete düşmüşlerdi. Tir tir titriyordular. Tanrı gazabı ne çok... Azabı ne ağırdır, nerden bilebilirler ?

Belleklerinde ceza henüz yer etmemiş ki !..

Bilinmeyen korkuçtur. Gerçek cesaret bilgi.

Henüz öğrenmediler. Neyleyebilirlerdi ?

Tüyleri diken diken... Çeneleri kenetli, gulyabani bekliyor... Yılgının kıskacında korkuyu tanıyorlar.

Dinge ürkek bir serçe çırpınışı içinde, sol elini uzattı. Parmakları Mitta'nın yumuk avcunda yitti. Korkusu azalmadı. Ama, güveni arttı.

Mitta kaçınacaktı. Bileğine tırmanan güvenceye takıldı. Başını kaldırmadan parmaklarını sıktı.

Elele tutuştular.

İçlerindeki ürkü biraz gerilemişti. İçleri rahatladı.

Namu uzanıverse, suskuya çarpacaktı.

Dudaklarını büzdü. Sakalı süngüleşti. Ağız kenarlarından tiftik benzeri taştı. Işığa sarmaşarak gök gizemine ağdı.

- Suya bir kuğu saldı,-der demez irkildiler. Belleklerine yağan söz değil de deryada kayan kuğuydu sanki. Tutkuyla izlediler. - İn dibine, buyurdu. Kuş daldı derinlere. Vardı ta dibe vurdu. Bu kez de aç ağzını ve yürü, dedi ona. Kuş derhal emre uydu. O yürüdü, gagası kara toprakla doldu.

Tanrısal cezaları üstlerinden savmanın kıvancıyla coştular. Yeni bir serüvenin kağnısına koştular.

Namu yüreklerinden geçeni geçirmenin anılarıyla baktı. " Bu hep aynı oluyor," düşüncesi büyüdü.

" Oysa dinlediğimden beri, kaç kere kaç kez anlattım aynı şeyi. Demek ki, tanrılarla insanlar değişmiyor. Değişen sade zaman ve gelişen imkânlar.

Herşeyi değiştiren de bu ikisi zaten. "

Hükmünden kıvanarak tatlı tatlı yalandı.

- Yüzdü yukarı doğru,- sözleriyle yeniden anlatmaya başladı. - Çıktı tanrı katına. Önünde kapaklandı. Gaga ağır mı ağır. Taşıması olasız. Bitip tükenmekteyken, aç denildi

bu kez de. Açıldı, koca ağız. Toza belendi deniz. Kanat çırptı, yelledi. Saçıldı dört bir yana. Şişti her bir zerresi. Yüce dağlar yükseldi. Köstü bazı habbesi. Derinlik çukurlaştı. Büzüldü bölük pürçük, engebeler ayrıştı. Yayıldı yayvan yatuk, boz ovalar düzleşti.

Bildikleri şeylerdi. Yaşam, oyun aracı. Dokundukları şeyler. Zincirin baklaları birbirine eklendi. İkircimleri bitti.

Dinge elini çekti. Uzun uzun Mitta'nın gözlerini aradı. Çabası boşunaydı. Bir türlü bulamadı.

Başı boynundan eğik. Gözleri dizlerinde, öyle kalakalmıştı. " Taş kesildi oğlancık, " diye içinden güldü.

" Dürtüversem mi şunu ? "

Nedense dürtemedi.

Artık Namu'nun işi, daha kolaylaşmıştı.

Tanımını iyice çerçevesine koyup altın bir çivi ile bellek duvarlarına sallandırabilirdi.

- Buz büzüldü eridi... Toprağa su yürüdü. Derecikler oluştu. Damlaya can erişti. Pınarlar şorladılar yamaçlardan, düzlerden. Dere çayla, can cananla buluştu. Suda yüzen havada uçanla selâmlaştı. Irmaklar koyakları yara yara sürdüler. Çukurlar suyla doldu. Denizlerle buluştu. İçen, uçan ve yüzen belirdi, şekillendi. Göle, gölete indi. Kendine yer edindi. Yel esti yağmur yağdı. Göller ırmaklar taştı. Kıyılar bataklaştı. Kamış sardı yalıyı. Saz gerildi önüne. Toprağa tohum düştü. Çiçeklendi bitkiler. Ağaçlar meyvelendi. Kimi canlı ot yedi... Kimisi etle doydu. Bitkiler ve hayvanlar boy boy, cins cins ayrışıp eşleşti çoğaldılar. İnsiz ünsüz yeryüzü, canlılarla şenlendi, türlü renkle bezendi.

Çocukların coşkusu yazmanda yankılandı.

Sözcükler mızrak oldu, beyinlerini deşti.

Gönülleri evrenin doğasına yaslandı.

Namu özgüveninin, bütün külünü eşti.

- Ve yüce tanrıçanın, kutlu eli uzandı. Bataklığın en sıvık... En cıvık bölümünden, bir tutam balçık aldı. Özenerek yoğurdu. Bezenip biçimledi. Ve yüceler yücesi ruhunu soluyarak ciğerine üfledi. Ürperdi çamur beden. Yüreğine kutlu can.. Damarına diri kan.. Başına akıl, izân yürüdü ılgıt ılgıt. Ve kişi işte o an, doğrulup kalkıverdi. Bu uçan, içen, yüzen arasında belini ilk doğrultabilendi. Ve bu yüzden de eşsiz... Tek başına... Yalnızdı.

Soluğu tükenmişti. Derin bir nefes aldı. Çocukların gözleri ağzına kilitlenmiş... Coşkuyla ilk insanı selamlamaktaydılar. Sessizlik uzayınca hafif kıpırdandılar.

İlgiyi yitirmeden, arkasını getirdi ;

- Tanrılar, tanrıçalar yalnızlıktan ürkerler. O yüzden eşleşirler... Ürerler... Çoğalırlar. Oysa ilk insan yalnız. Dünyanın ortasında... Tüm varlıklardan ayrı... Uçana sürünene bütünüyle aykırı... Bir acayip yaratık. Zamanı erişince başına vurdu açlık.O sırada maymunu bol bir ormanda idi. Benzer bulduklarından yaklaşmayı becerdi. Onlar meyve yiyordu. Uzandı o da yedi. Karnını doyurunca, maymunlara özendi. Bir ağaca tırmandı. Kimisi ürktü kaçtı... Kimisi ilgi duydu. Oyalandı onlarla. Aralarına girdi. Erkeklerle güreşti... Dişilerle oynaştı. Karaderililerin atası o döl denir.

Çocuklar araştıran gözlerle birbirini süzdüler uzun uzun. Her birinde esmerlik... Maymunluk aradılar.

Bulamamak hepsini sevindirivermişti.

Boyunları uzadı. Dudakları kısıldı. Gözleri ışıl ışıl sevinç parıltısıyla yazmana doğru döndü.

O etkisinden emin, kişiyle koşuyordu ;

- Bir suvatta öylece oturduğu bir gündü. Hörgüçlü bir hayvanın suvardığını gördü. Birden merakı arttı. Onun peşine düştü. Gide gide gittiler. Bitimsiz çöl içinde bir vâhâya geldiler. Acılı bir kükreyiş, deveyi pek ürküttü. Kayıplara karıştı. Kişi yürüdüğünde, yaralı bir aslanla burun buruna geldi. Yarasını onardı. Dostluğunu kazandı. Eti orada tattı.

Masalları bilgiyle kucaklaşmakta şimdi.

Destanlar efsaneler tek tek canlanıyordu.

Çözümsüz sandıkları tüm gizler aydınlandı.

Yazman etkiden emin. İlgiyi denetleme gereğini duymadan sözlerini sürdürdü;

- Her yeni yaşamına yeni şeyler katıyor. Her ilişki sonunda aykırı geliyordu.Sürü onu seviyor, o sürüden hoşnuttu. Ne var ki o onlardan, onlarsa onun gibi olamıyorlar idi. Ayrılık, aykırılık yine yola düşürdü. Yıldızlara danıştı. Ona yol gösterdiler. Denizle karşılaştı. Kıyıda koskocaman bir balık yatıyordu. Kişi ilkin çok korktu. Sonra ilgisi arttı. Yavaş yavaş yaklaştı. Her yanını yokladı. Derisi pırıl pırıl... Gözleri ona çölde yol gösteren yıldızın benzerleri gibiydi.

Yeni bir serüvenin ipucu belirmişti.

İştahları kabardı. Coşkuyla kaynaştılar.

İnsanlığın geçmişi, her zaman ilgi çeker.

Kişi varolmasının büyüsüne hayrandır. Onu bozup düzmeden çözen her simyacıya sonsuz bağlılık duyar.

Yazman o konumdaydı. Söylediği her sözcük, gizemin kapısında bekleyen o büyünün altın anahtarıydı.

Bağdaşını düzeltti.

Sesini ayarladı. Şimdiye kaç kere kaç kez anlattığı şeyi, bir daha yineledi ;

- Eşini yitirmişti. Sürüdeki dişiler, onu çekememişler... Sonunda kovmuşlardı. Denizleri dolaşmış, bir eş bulamamıştı. Eşsiz yaşam süreksiz.. Devamsız.. Anlamsızdı. Ölüm daha iyidir diye düşünmekteyken kişiye rastlamıştı. Bazen sığ kıyılarda yan yana uzandılar. Bazen sandal, dümenci ummana açıldılar. Gün günden birbirine alışıp ısındılar. Gâh karada gâh suda, oynaşıp seviştiler. Sonra deniz ka-bardı. Yüce dağlardan büyük bir dalga geldi geldi.. Kişiyi aldı gitti, Tibet'in tepesine, kuş gibi atıverdi. Balık denizde kaldı. Denir ki su halkları... Hatta *İnler* ve *Cinler* (Hintli, Çinli,) o balıktan türedi.

Durmadan yinelenen altmotifi sezdiler.

Anlatılan doğanın ve insanın geçmişi... Günü... Geleceğiydi. Masal gerçeği buydu. Pireyi deve yapıp deveyi hap eyliyor... Nar şerbetiyle sunup kişiye yutturuyor.

Bir de bakıyorsun ki büyümüş... Zenginleşmiş... Herşeyi öğrenmişsin. Olaylar bildik şeyler... Yapanlarsa tanıdık.

Rahatlayıverdiler.

Dinge belli etmeden Mitta'ya sokulmuştu.

Kulağına eğildi... Öfkeyle fısıldadı ;

- Oh !.. İşte şimdi oldu.

Kulağı babasının ocağına düşmüştü. Alaz alaz yanıyor... Boynu, gövdesi, başı kora dönüşüyordu.

Yine de direterek ;

- N'oldu, - diye dikildi.

- Dağ başında kalsın da, sadakatı öğrensin !..

- Kendisi mi istedi ?

- Hayır !.. Pundunu buldu.

Yazman soluklanarak gücünü toplamıştı.

Yeni bir kaynaşmaya dönmeden söze girdi ;

- Tibet'in tepesinde tek başına kalmıştı. Sağa baktı uzanıp giden sular, ovalar... Sola baktı göklere tırmanan yüce dağlar... Tam dorukta yönünü belirlerken yanına yalnız bir kartal kondu. Bir süre bakışırlar. Kişi ondan ürkermiş... O kişiden sakınır. Ya savaşmalı ya da sevişmeli diyerek yanaşırlar sonunda. Ve pek tez anlaşırlar.

- Elbette, - dedi Dinge. - Kartal kesin dişiydi !..

Oğlanlar kıkırdadı.

Yazman duymazdan geldi.

- Erkek için o gün de kuş, balık farketmiyor demek ki !

Mitta ilkkez ses verdi ;

- Olur mu hiç öyle şey !..

Bu Dinge'ye yetmişti. Dünyalar onun oldu.

Demek Mitta da onu ayırmıştı şimdiden.

- Kartal yumurtlayıp da, kuluçkaya yatınca kişi Hotan'a indi. Ve orada kurtlarla burun buruna geldi.

Dinge yine atıldı ;

- Onlar da mı dişiydi ?

Yazman duraklayarak, kaynaşmayı izledi.

Bir yanı ilk kişinin, ne kadar sadakatsiz olduğunun belgesi... Bir yanı insanlığın akıp gittiği deniz.

Kişinin varoluşu, yılmazlığına bağlı.

Çok fazla uzatmadan, sözlerini sürdürdü ;

- O suyun ardısıra, yeni yerlere geçti. Otlayanla otla-dı. Toplayanla topladı. İnlerde geceledi... Kovukta sabahla-dı... Dallarda pinekledi. Geyiklerle yarıştı. Keçilerle çekişti. Domuzlarla dövüştü. Boğalarla boğuştu... İneklerle birleşti. Aslan, kaplan, pars ve kurt inlerinde eğleşti. Ayılarla sevişti. Ve böylece her cinsle kaynaşmaya uğraştı. Döl dölü kovaladı... Cins cinslerle buluştu.. Çapraz çapraza uydu.. Aykırı

ayıklandı. Ama ongun, damga ve tanrılar tanıktır ki, kişi soyunda bütün çaprazların kalıtı halâ sürüpgelmekte. İnsanoğlu aslını inkâr edebilir mi ? Etmeye niyetlenen, bir bebeyi izlesin. Kendi oluşumunun bütün evrelerini, görür, gözlemler, bilir. Balık yumurtasıdır, ana rahmine düşen... Yumurtayı kıransa kurtçuk, böcekcik olur. Yamrı yumru sürüngen... Ellenir ayaklanır, maymundur doğduğunda. Emerken kuzu, oğlak, dana veya eniktir... Emeklerken yılandır... Timsah, kaplumbağa, kurt... Aslan, kaplan ve domuz. Ayağa kalktığında tıpkı ayı yavrusu. Kazdır, kuğudur belki... Ama kanatlı kuştur ilk adımı atarken. Sonra ceylan, karaca... Kartal, baykuş, yarasa... Çakalı sırtlanıyla, genç, güzel, kurnaz, yiğit... Hilekâr ve cengâver örneği her biriniz. Ve sonra koca camış, işte o da bizleriz !..

Birden soykütüğünün dalına tünediler.

Hitit geyiği, kartal, aslan ordan geliyor.

Kısa ömürlerinde bir nice gizem varsa, kapıları açıldı. Düşünce ırmağının durgun dingin suyunda, insanlık pınarına gidip gidip geldiler.

Artık ne nerden gelir, iyi biliyorlardı.

Arilerle Azziler.. Hurrilerle, Huzziler.. Hattilerle Hititler.. Kuşilerle Kıptiler birbirinden ayrıldı.

Ongunlar ve damgalar, yerlerine oturdu.

Ders uzamış, çocuklar sıkılmışlardı artık.

Bir an önce kesmezse ilgileri dağılır... Şimdiyedek nefessiz dinledikleri bilgi buhar olur uçardı.

Çabuk bitirmek için gayrete geldi yazman ;

- Gidip görenler der ki, - denenmiş öksesine, dikkatleri topladı. Kaynaşma hemen durmuş. Gözler yine ağzında buluşup kaynaşmıştı. - Hitan dedikleri yer ülkemize benzer-

miş. Bu yüzden olsa gerek, burası yozduğunda, ora taze kan verir... Orası köhnedi mi, burası sancak diker. Böylece doğu batı, denizde gelgit gibi birbirini tazeler. Her neyse böyle böyle, dolaşıp durmaktayken, Fırat'ın kıstağında derin uykuya dalmış. Ve bir de uyanmış ki, hemen yanıbaşında, kendine benzer biri. Kişi kişiye baktı. Biri kıllı sakallı... Diğeri ipek tenli, güler yüzü al aldı. Adam zıpladı kalktı. Kadın kolunu tuttu. Birbirini buldular. Ten tene seviştiler. Ana baba oldular. İlk oğulun ilk sözü Adu, oldu kişiye... Ebu dedi dişiye. Ve insanlık oradan sürüp geldi bizlere.

Namu çok yorulmuştu.

Bağdaşını gevşetti. Gözlerini kapadı. Arkasına kaykıldı. Derin derin soludu. İnce parmaklarıyla sakalını taradı.

Bir süre öyle kaldı.

Oğlanlar anlayışla birbirine baktılar.

Masal büyülerinin simyasını çözdüler.

Artık anlatılanlar hiç yabancı değildi.

Yazmanın ustalığı, gizemin şifresini bir bir çözüvermişti. Gözleri ışıl ışıl, birbirine baktılar.

- Yazgımız böyle imiş, - dedi Dinge usulca. - Biri er, biri dişi... Süregitmek, üretmek... Eşleşme kaçınılmaz. Kişinin üremesi sadece buna bağlı. Ne ilginç şey değil mi ?

Mitta utançla dondu.

Yüzü boynu kızardı. Birden içi tutuştu.

Gevşedi, yumuşadı. Dinge'nin ateş gibi yanan bakışlarını gözbebeğinde buldu.

Başını öne eğdi. Sessizce onayladı.

İçi rahat değildi. Gözucuyla yokladı. Bir şey sezmemişlerdi. Oysa aralarından evren akıp geçmişti.

OĞUL ATEŞİ

Tapınaktan çıktılar.

Aslanlı mermer yoldan, caddeye yöneldiler.

Döşenmiş kayraklarda yumuşacık yürüyüp... Kayalara oyulmuş yüksek basamaklarda, teker teker sektiler. Dik yamaç sona erdi. Bayıra kaskat kaskat dizilmiş mahalleler, iğde, fesleğen, gül ve karanfil kokusuyla karşıladı onları. Bildik tanıdık evler tek tek gülümsediler. Her birinde yaşayan yakın akrabaları anıp selâmlayarak önlerinden geçtiler.

Yokuşları indiler... Dönemeçler döndüler... Sahanlıklar aştılar. Evler geride kaldı. Kentin tam ortasında, çarşının başlangıcı önlerinde belirdi.

Bu kalın duvarları, yükselen burçlarıyla Kuşar'ın yüreğini saran göğüs kafesi... Hazine, depo, ambar... Kent görevi merkezi... Yargı, toplu eğlence... Panku yeri *Panu*'ydu.

Mermer sahanlığında bir an duraladılar. Aslanlı büyük kapı, onları kucakladı.

Birkaç adım attılar. Kapalı yoldaydılar.

Mazgallardan dökülen ışın sızıntıları, *panku* evreleriyle devingen yontuları... *Purhu* yasaklarıyla pekişmiş sütûnları... Kutlu buyrultularla bezenmiş kemerleri... Görüşme ve tartışma... Oylama, onaylama sahneleriyle süslü granit sayvanları... Ve tanrı olabilen kişi oymalarıyla kutlanmış *sekilerin*, göğe yükselişini gözleye inceleye, ağır ağır geçtiler.

Panku tarih bilgenin dersanesi gibiydi.

Hitit'in tüm geçmişi içinde yaşamışca belleklerine aktı.

Mila yer yer durarak bir yontu ya oymanın öyküsüne dalıyor... Babasının kendine anlattığı ne varsa, coşkun bir ırmak gibi, oğluna taşıyordu.

Mitta'ysa gözleriyle kulaklarından akan, destan çavlanlarına dalıp dalıp çıkıyor... Anlatılan herşeyi, taptaze belleğine bulunmaz gömü gibi, üstüste yığıyordu.

Sonunda oyma mermer savaklı altkapıdan bir alana çıktılar. *Asâru* (çarşı,pazar.) caddesinin başına gelmişlerdi.

Baba oğul elele kıvançla ilerledi.

Caddenin iki yanı... Ve bağlanan sokaklar Kuşar varsıllığının kesin kanıtlarıydı. İşlikler bir örnekti. Beşer adım arayla yontma taştan örülmüş kalın, kunt duvarları kapısız, mazgalsızdı. Ön yüzleri yarım boy... Mermer tezgâhlarına üretilen, satılan her türlü mal dizilmiş. Gereksinim duyana sunulmayı bekliyor.

Sağa sola bakmadan, ocağa yöneldiler.

Açılan elleriyle göğü avuçladılar.

Baba derin bir soluk alıp duaya durdu.

Oğul gözünü dikti. Babasına öykündü.

- *Ey yüceler yücesi... Kutsal Arinna*, - diye söze başladı Mila.- *Uzamın ve zamanın anası tanrıçamız !.. Varlıkla-rın*

kaynağı... Hitit'in dayanağı... Gücümüz kudretimiz... En büyük servetimiz ulu bayan Arinna !.. Evrenlerin selâmı da-im üstüne olsun !.. - Deyip oğlunu süzdü.

Dua dudaklarında zıp zıp zıplamaktaydı.

Sevindi onurlandı. Göğsünü kabartarak, fısıltıyı yükseltti. Üstüne basa basa duasını sürdürdü ;

- Ey İştanuş, ey güneş !.. İnsanlığın çobanı !.. Her sabah denizlerden göklere yükselerek aydınlığı üretip karanlıkları kovan !.. Yargıyı yargılayan, ulu hakan İştanuş !.. Şafakların selâmı kutun üstüne olsun !..

İştanuş selâmına yanıt vermişti sanki. Işınları Mitta'nın yumuk avuçlarında parlak bir halay kurdu.

Mila bakışlarına yansıyanla o günün uğuruna kavuştu

- Ey Telepnuş, - çağrısı çıktı bu kez ağzından. Sesi daha yükseldi.- *Gökyüzünün sahibi!.. Dirime gezen bulut.. Ürüne çakan şimşek.. Yıkımın fırtınası.. Ölümlere yıldırım... Kör gecenin kandili... Çaresizin desteği... Gökte şavkıyıp duran ve kayan yıldızların.. Toprağın ve tohumun.. Yaşamı mayalayan ipil ipil yağmurun.. Demirci ocağını açan göktaşlarının... Ve ateşin, körüğün... Ve sanatın, öğüncün.. Ve helâl lokmamızın bağışçısı, büyük hân !.. Sabahın umut do-lu selâmı sana olsun !..*

Duayı bitirmişti.

Ellerini kaldırdı. Yüzünü sığazladı.

Mitta'nın parmakları dürüm dürüm dürüldü. Kaynaşan ışınları, ucun ucun süpürdü. Yumuk ellerin nemi, tombul yanaklarına merhem yerine sürdü.

Babası bir, Mitta'ysa iki adım attılar. Eşiği aşmışlardı.

Mila tahta dolabın, kapaklarını açtı. Gömleğinden soyundu. Çıplanan gövdesine önlüğünü kuşandı.

Mitta hemen izledi. Tokası kartal başlı kemerini gevşetti... Gocuğunu çıkardı, tahta dolaba astı.

Kösnütülmüş ocağa birlikte yanaştılar.

Baba köseğisiyle kül kümbetini eşti.

Öbeği deşilince söynük köz ışıladı.

Oğul ivecenlikle temrenin kemendine sülük gibi yapıştı. Köz ayıldı, parladı. Korlandı alazlandı.

Baba katran karası kömür yığdı üstüne.

Oğul Teşup soluğu körük çekti altından.

Ocakta şafak söktü.

İs uğrun uğrun ağdı. Kömür mor mor harlandı. Alazı al mavili yükseldi, dalgalandı. Önce dili sarardı. Kara gövde kızardı. Sonra gözü morardı. Başı apak ağardı. Göbeği gün öğlesi ışığına bulandı.

Mila soğuk cevheri kıskaca sıkıştırdı. Bileziği indirdi. Kıskacı pekiştirdi. Alazın ışıltısı, cevherde yankılandı.

Mitta bütün gücüyle ocağı körükledi.

Korun yeli çoğaldı. Cevher ateşe düştü.

Mila güvenle doldu. Gözünü köze dikti.

Mitta kıvanç içinde körüğü şişkin tuttu.

Ateş coştu, kabardı. Maden gevşedi köstü. Hava aktı bileşti. Taşa özsu yürüdü. Kıpkızıl kora kesti.

Görüp duyduklarını belleğinin rafına üstüste dizdi Mitta. Büyüyüp çoğaldılar. Oğul başından çıkıp baba gözetimine bir bir sıralandılar. Varsıllaştı demirci. Oğlunun öğüncüyle, kasım kasım kasıldı.

Simyacının büyüsü has cevherde tez tuttu.

Karataşın karası ağır ağır morardı. Ardından kızararak, gül goncasına döndü. Allandı bir iyice... Lâlelerle yarıştı. Pembelendi gelincik fistanıyla salındı. Yeşillendi, yaka-

moz yakamoz hârelendi. Ardından mavilendi... Güneş gibi göğerdi. Yumuşadı, gevşedi... Erim erim eridi.

Tam o anda kıskacı kordan çıkardı Mila.

Işık topu örsünün üzerine yayıldı.

Vurdu akkor üstüne. Kıvılcımlar saçıldı. Bir, bir daha salladı, ağır demir çekici... Örsü çın çın çınladı.

Eriyik tısıl tısıl yamulup yumularak büyüdü genişledi.

Çekicin hızı arttı. Örsle arasındaki cevherin tok ezgisi inceldikçe inceldi. Akkor kıskaç ağzından, yorgun bir parsın dili gibi öne fırladı. Ak örste baştan sona yayılarak yaladı.

İpi koyverdi Mitta.

Körük soluğu bitmiş ciğer gibi pörsüdü.

Babasının elleri daha ivecenlendi. Oğulun gözlerinde dönüşüm ve bileşim... Kulaklarında örsle çekiç titreşimleri yansıdı yankılandı. Yüreği kızaranla oluşum horonuna. Bel-leği bozaranla bilginin halayına... Bilinci yargısıyla hünerin zeybeğine katılarak sıçradı.

Yanağında tomurcuk güller çelenklendiler.

İlk günün, ilk işinden pek hoşlanmıştı Mitta.

Babası yekinince, davrandı hemen o da.

Kıskaç döndü, bu kez de yayılan toparlandı.

Tınılar kalınlaştı... Gitgide kuntlaştılar. Akkor eski rengine kavuşmak üzereydi. Mila katılaşanı tekrar ocağa verdi. Mitta duraksamadan kemende yapışmıştı.

O sırada girişin suskusu dalgalandı. Namu, eşikte idi.

Mila ağır çekici örs üstüne bıraktı. Ellerini göbeği hizasında bağladı. Mitta onu izledi.

Yaşlı yazman, bir süre dikildi ağızlıkta.

Uzun uzun ocağın akkorunu süzerek, kirpiklerini kırptı. Gözlerini alazın, ışığıyla yıkadı.

Belleğinde Mitta'nın ipincecik bedeni yandı söndü bir süre. Ve içinde Mila'nın kunt gövdesi ışıdı.

Ak kaşları çatıldı.

Anıların izinde geçmiş zamana kaydı.

Babasıyla oğlunun çizgileri kaynaştı. Uzayıp kısaldılar. Üstüste çakıştılar. Yüzü yüzüne uydu. Burun buruna değdi. Ağız ağıza geldi. Birbirini içerdi. İkisini bir tekte algıladı, sindirdi. Benimseyiverince, alışkın dinginliği yeniden geri geldi. Kaykıldı, gülümsedi. Sakalları yellendi. Gözlerinde sevecen ışıltılar balkıdı. Suratı aydınlandı. Yumuşak adımlarla ocağa doğru kaydı.

Saygıyla selâmlarken ;

- Günün kutu, muştusu üzerinize olsun. Zorunuz kolaylansın. Bereketiniz artsın, - dedikten hemen sonra, kollarını açarak ; - İşinizden kalmayın, - telâşıyla yaklaştı.

Mila hafif eğildi ;

- Kutunuzla muştumuz gerçekleşti efendim. Ustamız diledi mi, zorumuz kolaylanır. Duanız berekettir.

- Bereket hünerdedir - yanıtıyla, Mitta'nın saçlarını okşadı ; - Usu yaşından fazla. Herşeyi tez belliyor.

- Ata elinden bili dermektedir de ondan !..

Mitta, o an irkildi. Yüzü kızıla kesti. Saç dipleri terledi. Başak kâküllerinin kıvrımları büküldü. Bir elini ıpıslak kopardı gergin ipten. Yaşlı adamın kuru, ellerine yapıştı. Öptü... Başına koydu. Elleri göbeğinde, dikildi yenibaştan.

- Alkış üstüne Mitta. Babanı hoşnut kılmak hiç de kolay değildir. Madem onayı tamdır, purhu iyi bir yazman... cak yaman bir aka kazanıyor sayende

- Demek ağrındırmadı, üşendirmedi sizi.

- Ergin mi diye baktım. Ergiyi aştı gitti.

- Ağzınız dert görmesin. Söyletene ne mutlu !.. Hem utançlı kalmamış... Hem de utandırmamış.

- Yakınmadıysa, yarın yine derse yollayın.

- Öğünçten yakınılır mıymış hiç, a efendim ?

Mitta ödevini geç kalsa da aşmıştı. Eski yerine döndü. Yeniden ipi tuttu. Gözlerini ocağa yönelterek başını, bir daha kaldırmadan körük çekmeye durdu.

Kollarından kemende asılıymış gibiydi.

Kısa boyu uzamış... Minik beden incelmiş... Taze filize konmuş güvercine dönmüştü. Sanki körüğü değil, körük onu çekiyor... Ayakları havada, yaylanıp duruyordu.

Yanan kömür alazı... Kızan demir yalazı suratına yansıdı. Alnını, çenesini, perçemini yaladı. Yanaklarında alın tüm tonları oynaştı. Yaşlı yazman, kamaşan gözlerini kapadı. Açtığında babanın öğüncüne tutuldu.

- Bir iş için gelmiştim,- dedi gülümseyerek. - Kısmet iki görmekmiş. Böyle göneneceğim, hiç aklıma gelmedi.

- Gönendiren gönensin !.. Buyruğunuz bağıştır.

- Ordu birliklerini çoğaltmayı düşündük.

- Çok masraflı olmaz mı ?

- Güvenlik pahalıdır.

- Hitit eri mızraksız... Kalkansız ve tolgasız nöbete dikilemez. Sayısı artacaksa, işimiz çoğalacak.

- Artacak... Çok artacak !..

- Bunca büyük gidere, hazine dayanır mı ?

- Dayanmaya koşulu... Hitit büyüdü Mila. Genişledi iyice. Ülke genişleyince, geliri çoğalmakta. Gücü ve zengin-

liği elde etmek hünerse... Tutmak orduyla mümkün. Ve varlık çoğaldıkça gereksinim artmakta.

- Tanrılar bağışlasın... Eksiltmesinler aman !..

- Bunun için de güçlü olmamız gerekiyor.

- Herkes işini iyi yapsa güce gerek yok.

- Ama sınır uzadı... İnsanlar çoğaldı mı, uygunla aykırıyı, ayırmak çok zorlaşır.

- Töreler ve yasalar bunun için değil mi ?

- Töre yasa, uyana. Uymayanı neylersin ?

- Sürersin sürüsünden. Kurtlara yem edersin.

- İnsanlar koyun olsa, çobanın işi kolay. Kurdu çakalı varsa... Hatta aslan, kaplanı... Daha kurnaz ve güçlü değilsen seni yerler.

- Doğru buyurursunuz.

- Çok kötü bir çağdayız. Birlik ve dirlik için onca savaş verildi. Bir nice kan döküldü. Tüm dünyada güvenin güneşi doğuyordu. Kimine rahat battı. Aykırıya katılan gittikçe çoğalmakta. Kargaşa uç verirse, savaşmak zorundayız.

- Öyleyse pek çok mızrak... Kalkan, tolga gerekli.

- İlk elde beşbin nefer ekleyelim diyoruz.

- Bu beşbin mızrak ucu... Beşbin kalkan çemberi... Beşbin tolga demektir.Ve en azından elli araba dingiliyle tekerleği de caba. Bu kadar büyük işe, ne demirci yetişir... Ne yeterli cevher var.

- Bu yüzden salma saldık. Birlik merkezlerinden yüzer mızrak istedik. Bağlı kentlerden tolga... Bağımlılardan kalkan... Bağsızlardan ok ve yay. Dingiller sana kaldı.

- Yükümünüze minnet. Yarın başlarım işe. Mitta da yardım eder. Tez zamanda ödevi yerine getiririz.

- Eğer sıkışacaksa, derse ara veririz.

- Sıkışmam, - diye Mitta ilk kez ağzını açtı. - Eğer bağışlarsanız, ödevi akşamları evde yapabilirim.

Namu birden kaykıldı. İlkin kaygı içinde Mila'ya bir göz attı. Babalık onuruyla kasılmış duruyordu. Sonra Mitta'yı süzdü. Sevincini kaygıya katıştırdıktan sonra ;

- Şuna da bakın,- dedi.-Ne yardan, ne de serden geçmekte Mitta aka. Yapabileni tutup yapma diyen olur mu ?

Mitta boynunu büktü. Mila duraksamadı ;

- Başında bağışlanan, yüklenmezse yazıktır.

Namu hoşnut, sevecen, kafasını salladı.

- Tanrılar bereketi üzerinize olsun, - dedikten hemen sonra, geldiği sadelikle ocaktan çıktı gitti.

Mila, o gider gitmez oğlunu inceledi.

Yazman beğenisinden hiç etkilenmemişti. Göğsü körüğü gibi kabardıkça kabardı. Bir eli çekicinin sapına uzanırken, öbür eli Mitta'nın, saçlarını okşadı.

- Namu ustamız, kuttur, - dedi, derin saygıyla. - Demirciliğin pîri ve ulu atasıdır. Nazarı kime değse, sanatın kanadıyla gökyüzüne ulaşır. Diler cevelan eyler. İster yarını gözler. Bugün iyi günümüz. Güzel başlangıç yaptık. Kut kazandık, mutlandık !.. Demircilik zahmetli, ağır iştir evlâdım. Yeterince çalıştın. Yorulmuş olmalısın. Azbiraz dinlenelim.

Mitta sevinçten uçtu. Gönençle gözlerini yalımlardan kurtardı. Babasının kıvançlı bakışına sapladı.

Öğünç gökkuşağına birlikte tırmandılar.

Doruğa erdiğinde, omuzlarını silkti ;

- Dinlenmedik mi daha ?

Var gücüyle temrenin kemendine asıldı.

Ocak yandı tutuştu.

Mila'nın yüreğine nice muştular düştü.

Onuru gövdesinden pınar gibi fışkırdı. Bedenini ocağı... Sokakları âsârı... Ve tüm Kuşar'ı sardı. Her yanı ışıl ı-şıl, çekicini kavradı... Kıskacı avuçladı. Çekiç elinde kanat. Kıskaç avucunda kuş oldu çır çır çırpındı. Kolları ayrı horon saflarında yen tuttu. Elleri çekicinin hızında zeybek durdu. Gücü darbe izine, coşkusu örs yüzüne... Kıvancıysa cevherin aç özüne yansıdı.

Mitta karşısındaki olağanüstülüğe çoktan dalıp gitmişti. Her vuruşta başka bir yönü yassılaşıyor. Her dönüşte taş biraz daha cevherleşiyor. Başkalaşıyor idi.

Eriyik nasırlandı. Ezginin çağıltısı git gide donuklaştı.

Mitta kendine geldi. Hemen ipe yapıştı. Kıskacın doğruluşu, körüğün soluğuyla aynı âna rastladı.

ANA YÜREĞİNE DÜŞEN KÖZ

İna, oğlunu tuttu. Sıcak bağrına bastı.

Saçlarını okşadı. Yanaklarını öptü. Yutağını kokladı.

Ciğerlerine bildik isin kokusu sindi. Burnunun direciği sızım sızım sızladı. Gözlerinin bebeği kor ateşlere düştü. Derin derin soludu. Kollarını sımsıkı boynuna kenetledi. Yüreğinin alazı, alev alev oğlunun gövdesini daladı. Eğildi... Ensesinden kuyruk sokumunadek sırtını sığazladı. Mindere oturturken, üstlerine Mila'nın kalın gölgesi düştü.

İri uzun gövdesi, akşam alacasının kızıllığına batmış.. Kapının boşluğunu iyice kaplamıştı. Keçe börkü bembeyaz nur mayasına yatmış... Gölgesi dev pençesi gibi ana oğulu baştan sona örtmüştü. Bakışları devinen sevgi örekesine iplik iplik dolandı. Bir süre öyle kaldı.

Ve sımsıcak bir sesle ;

- Haketti, - diye övdü.- Sabahtan akşamadek durmadan körük çekti. Ne kaytardı sızlandı, ne benden geri kaldı. Ocağımı küllerken ayırdım ki, bereket yağmış işliğimize.

Tanrılar tanığımdır, hoşnudum oğlumuzdan. Bir nice ödüllesen hakkı ve yaraşığı.

Ve ardından devindi.

İki koca adımda yanlarına sokuldu.

İna'nın gözlerine, İştanuş oturmuştu.

Görkemiyle bilinci ve buluncu kamaştı. Şavkından içi yandı Tükürüğü kurudu. Dili tutkallanmışca damağına yapıştı. Söz gereksizdi artık, gerisini unuttu. İlkin oğlunun başı... Sonra da karısının yüzünü sığazladı. Nasırı kora battı. Yandı tutuştu eli. Yangını uğrun uğrun yüreğine ulaştı. Ağır ağır uzanan kol hızla geri kaçtı.

İna oyalı ipek misali gülümsedi.

Mila'nın suratında, güller goncalar açtı.

İna biraz eğildi. Kollarını gevşetti. Oğlunu yavaşçacık mindere yerleştirdi. Sofra bezini yaydı.Senidi ortaladı. Çömleği oturtarak kaşıkları dağıttı.

Baba bağdaş kurarken oğul kaşığı kaptı. Ana dizüstü çöktü. Mitta pek sabırsızdı. Babası başlamadan bazlamayı dişledi. Çorbayı kaşıkladı.

Ne babası kaş çattı. Ne anası söylendi.

Tersine !.. Gördükleri resme şaşırmışlardı.

Elleri donmuş kalmış, iri iri bakıyor... Gözlerinde kışkırtan, alkışlar şakıyordu.

Durup gözlemlemeye... Çözüp özümsemeye hâli yoktu Mitta'nın. Sanki gözünden akan uykuyu yutuyordu. Bir ara, babasını kaşığı alır gördü. Annesine bakmadan kaşık elinden kaydı. Bedeni hafifledi. Omurgası kaykıldı. Bağdaşını bozmadan sırtüstü yuvarlandı. Ve sofranın başında, derin uykuya daldı.

İna kaygı içinde hızla sofradan kalktı.

- Yavrum, nasıl yorulmuş !.. - Diyerek kucakladı.

Yan odaya taşıdı. Yatağına yatırdı. Yün yorganını örttü. Alnına yumuşacık bir öpücük kondurdu. Aynı hızla yeniden sofra başına döndü.

- Yorulması çok doğal, - dedi o anda Mila. - Demircilik çok ağır, çok zor bir zenaattir.

- Yazık !.. Yıkıldı ama, bir şey belli etmedi.

- Dinlen dedim azbiraz... Direndi, istemedi.

- Babasına çıraklık ergenlik muskasıdır. Onuru cevherine eklediği besbelli. Hamlığını bilmemiş.

- Orası öyle ama, cevheri pek sağlammış.

- Ve babası cevheri, ateşe atıvermiş.

- Ateş kuttur kadınım. Cevherin simyacısı. Özü neyse kişinin anında açık eder. Oğlumuz dayanıklı.

- Ne var ki, yükü ağır. Bir yanda saraylıyla biliye bulanmakta. Öte yanda babası cevherini döğüyor.

- Ve hem yazman kocadan, hem demirci babadan alkış almayı bildi. Ne kadar öğünsek az.

- Ama o, bunlar için pek küçük sayılmaz mı ?

- Güçsüz ve yeteneksiz hiç bir zaman büyümez. Oğlumuz küçük ama, yetenekli ve güçlü. İşi bir kez görmesi, yapmasına yetiyor. Daha öğle olmadan, cevherin soğuması anını sezebildi. Gün inmeden tavını, kıvamını ayırdı. Daha ben sol elimi yeğneltmeden o hemen ya kemende uzandı.. Ya temreni bıraktı. Gölgelerimiz yitti. Yorulup bunalmalı... Dalıp öğrendiğini unutmuş olmalıydı. Unutup aksatmadı.

- Kanıtı güçlü olan sorumludan yakınmak anlamsız ve yersizdir !.. Tezce yetişmesinden gayrı ne dilenir ki ?

Mila şaşkın İna'nın yüzüne baktı kaldı.

Koyu koyu yutkundu. Oğlu kaşık elinde kendisinden geçince, İna'nın yüreğini soğutmak amacıyla hazırladığı söylev kursağına gömüldü.

Müge gibiydi İna.

Hani kırda ormanda salkım salkım açar... Ve cevher ararken eli ya da ayağı değse... Sulu yemek üstüne sepelenmiş tuz gibi erir yiter ya işte, öyle ince ve narin.

Bunca yıllık eşidir. İlk ve son sevgilisi, kopmaz can yoldaşıdır. Oğlu için örs gibi kaskatı direnmişti.

Bir an içi buruldu. Derin derin soludu.

Nefesi tutuşmakta olan iç ateşini biraz soğuttu sanki.

Kendini azarladı.

"Anaçlık ana hakkı. Direnmezse küsmeli." Hükmü ile yüreği ocağına dönüştü.

Kor alazı göğerdi. Cevher taştı, ireldi. Güveni körüklendi. Göğsü kabardı, şişti.

" Oğlunu, babasına savunursa bir ana.. Parsın dişi işlemez. Hangi kötü, fazla bir ziyan verebilir ki !.. "

Sevinç doygunluğunda iyice yumuşadı ;

- Kaldıracağından çok yük sarılmaz hiç korkma !..

İna titreşimini içinde duya duya Mila'ya bakıyordu ;

- Sarılmaz bilirim de ana yüreği işte,-dedi fısıldayarak.

Mila, benzeş hükümde buluşma sevinciyle ;

- Yetişmek zor kadınım, - siperine savuştu. - Erişmek öncesini aşabilmekle mümkün. Yazman koca sağolsun, bilimin cevheriyle, başını donatmakta. Sen sürekli canından canına can katarsın. Gövdesini kötüye alaştırmak da benden. Demirci soyu zora, direnmeye koşulu. Akaya yaraşmanın tek yolu, yöntemi bu !..

- İyi hoş buyurursun !.. Eğitim ve öğrenim, akanın temel gücü. Ama lokma ağzında sızdı kaldı yavrucak.

- Bu günü sayma, - diye gülümsedi demirci. - Demirle tanışıyor. Her işin ilki zordur. Ama bilinmekte ki, demir hepsinden ağır. Ergen de hamdır başta... Üstelik acemidir. Ve hem işi öğrenmek... Hem kendini gayrıya kanıtlamak zorunda. Alışkın bir yorulsa, acemi on, denmiştir. Neden dersen ? Bilmediğinden sınav cehennemdir kişiye. Kim aşmış, yorulmamış ? Atalar kutsasınlar !.. Oğlum benden akıllı ve dayanıklı imiş. İlk gün işlikten eve bile gelememiştim.

- Bu avuntu mu şimdi ?

- Doğrudan daha iyi avuntu olur muymuş ?

- Oğlum sızıp kalınca eğri doğru kayboldu. Sabah gittiğinizde öyle sevinmiştim ki... Dün yazman akadan bol övgü aldı, diyordum. Bugün de babasını hoşnut kılarsa eğer, Mitta büyüdü artık. Ama eli kaşıkta kaykılıp devrilince, içim birden cız etti.

- Tasalanma !.. Sabaha kuş gibi sıçrar kalkar.

- Bir kez ke bunu görsem, artık hiç kaygılanmam. Zaten yanında iken tasa delilik olur. Babanın azarına yetkinlik can borcudur. Et tırnak... Fazla koymaz. Ama akran yanında, el öğüdüne hiç kimse dayanamaz. Kendisini paralar. Babam, adı geçince yakınırdı yazmandan. Kafam zor alırdı, der. Aklım kıttı her halde. Namu yazman bağışsız !..

- Baban el eksiğini, kendinde göstermeyi bilen ustalardandır. Yazman koca bundan has nasıl övülebilir ? Zor öğreneni bile eğittiğine göre !..

- Babamı benden iyi tanıyana bol alkış. Oğlum için içimin yanlışta titremesi hoşgörülür mü bilmem. Çünkü o sana

çekmiş. Başkası eksiklense, tamamlamaya koşar. Noksan kendinin ise ? Göstermemek uğruna kimbilir neler eyler ?

- Kaç kere kaç kuşaktır bizi yetiştiren o, - diye savundu Mila. - Boşuna tasalanma. Namu usta bir kuttur. Azarı öğüt, bağış... Nazarıysa alkıştır.

- Öyle ama, yine de !..

- Yarına ulananın, dört başı da bayındır olmaya koşuludur. Yoksa yaşam, bir av ve yem tuzağına döner. İnsanlığa aykırı. Aykırı acımasız.

- Bütün bunlar çok doğru. Yine de bebelere yumuşaklık gerekir. En küçük katılıktan kırılıp dökülürler.

- Yaşamın katısını hamur törpüler mi ki ?

- İyi kötüye ilâç, denilmez mi her zaman ?

- Elbet iyi, kötüden daha dayanıklıysa !..

- Bir parmacık bebenin dayancından n'ola ki ?

- Bebeyken düzelmeyen, babalığında n'eyler ? Öylesini kıyımdan öte ne durdurur ki ?

- Hiç bir şey durduramaz.

- Bak gördün mü ? Güven duy !.. Akalar her bir şeyi yerinde, zamanında ve uyarına işler. Ne mutlu ki, onlar var, her zaman yanımızda... Ve hep başımızdalar.

- Ben sadece oğlumu düşünür üzülürüm.

- Kaygılanmak gereksiz ! Onlar hatadan arık.. Tanrıların gölgesi... Tanrılaşmaya yakın seçilmiş kişilerdir. Bizden iyi görerek yapmaya koşulular. Birlik, dirlik ve düzen hizmetleriyle yürür.Varlık simgesidirler. Attığımız adımdan, yuttuğumuz lokmaya gözetmek yükümleri. Ne bir buğday tanesi eksik tartabilirler... Ne de bir damla fazla.

İna doğruldu kalktı.

Sofrayı toplayarak, bulaşığı yıkadı. İç odaya yöneldi. Uzun uzun Mitta'nın nefesini dinledi.

Düzenli soluğuyla gönlünü tütsüledi.

Dinginleşivermişti.

Üstünü örtüyorken, yüreği alevlendi. İçateşi kabardı. Dudakları büzüldü. Tükrüğü koyulaştı. Gözleri süzülerek yanakları allandı. Tutkusu, saç ucundan tırnağının ucuna seyridi çevrimlendi.

Yaydan çıkmış ok gibi odalarına girdi.

Hızla yatağı serdi. Kocasını kavradı. Kundak çözercesine mintanından sıyırdı. Gövdesi gövdesinde yatağa yerleştirdi. İpek entarisini eteklerinden tuttu... Çekti çıkarıverdi.

Pürüzsüz mermer teni, pembe pembe titreşti. Gu'ya sokulan Nime hüneriyle Mila'nın gövdesine yanaştı. Kas-katı bedenini, ipek dokunuşlarla tutuşturdu, kavurdu.

Tutkun, coşkun, ivecen, yanan önünü açtı.

Sırtüstü uzanarak, onu içine çekti.

Topukları tutkunun mıknatısına döndü. Kadınlığı yaşadı. Erkekliği yaşattı. Hazların doruğuna varana seviştiler.

ÖDEV VE OYUN

Gözleri yazmandaydı, sırtları içkapıda.
Yazmanın çağrıldığını bu yüzden görmediler.
Yerinden doğrulunca, şaşkın şaşkın baktılar.
İç kapıdan çıkarken ;
- Halpa, geç posta, - dedi.
Halpa ince boynunu hızla önüne eğdi.
Kafası sapı kopmuş olgun bir armut gibi göğsüne doğru düştü. Sonra dimdik doğruldu. Çırpı bacaklarının üstünde yaylanarak, postun yanına vardı. Kıyısına diz çöküp oturmaktayken, birden gözleri ışıladı.
- Kalkın, - dedi hepsine.
Sevinçle doğruldular.
Halpa oyun bulmanın en büyük ustasıydı.
Çocukları ikişer ikişer eşleştirdi. Her kolu bir duvarın dibine yerleştirdi. Kendisi de kam gibi tam orta yere geçti ;
- Dört boyu teklemeden boylayan adım atar. Yanılan geri basar. Sonraki öndekine bir sayı borçlanacak. Anlaştık mı ? - Sorusu dersin tozunu aldı... Oyun tadını kattı.
Gözleri parlayarak ellerini çırptılar.
Yüzlerinde kıvancın ışıldağı dolandı.
- Anlaşıldı !.. Anlaştık !..

Sesleri duvarlarda yankılanırken durdu. İşaret parmağını ağzında dolandırdı.

Ooo'yu çalkalayarak bir iyice uzattı.

Islattığı parmağı üstlerinde gezdirdi ;

- Umu dumu burgullu.. / Samu walu kalalu.. / Kalu sa-lu zerwelu, [x] - diye uzanan parmak Muva'ya doğru döndü.

Muva, Hattu'dan büyük.. Mitta'yla aynı yaşta.. Ama hepsinden uzun ve çoğundan iriydi. Yaşça en büyükleri Halpa bile yanında, küçük görünüyordu.

İlk olma kıvancıyla kasım kasım kasıldı.

Halpa, gözler üstünde buluşup birleşince ;

- Başla !.. - Diye buyurdu.

Muva ikiletmedi.

- Aka Gada, Tak tuk... [xx] - Der demez bacağını, gere gere uzattı. Koca bir adım attı.

Halpa yanına koşup duvara gerletti.

- Adımını doğru at,-azarıyla kınadı.- Hepimizden irisin. Burası er meydanı değil, ar meydanıdır. Aklınla kazanırsın.

Dinge fırsat bulmuştu.

Duvardan kınalı bir yapıncak gibi koptu. Keçe külâh yelinden sağa sola sallandı. Altın tuğra parladı. Saçları alaz alaz çavlan oldu döküldü. İncecik örükleri kalçalarını dövdü. Çilleri ışıladı. Yüzü ipek mintanın kehribarına döndü. Sesi tavana vurdu. Çığlık oldu çınladı.

- Hile yapma !.. Hile yok !..

Muva diğerlerinin katılmasına fırsat vermeden ;

---

[x] Anasının kuzusu... / Kötü alın yazısı... / Bu oyunun ebesi.... Anlamında aka tekerlemesi.

[xx] Her sözcük bir meslek dalıdır. Örneğin Aka, dokumacı, ipekçi . Gada, kırkıcı. İti, Eti, mimar... Asu, hekim... Gala, berber... Aska, saraç... Napa, demirci, nalbant.

- Peki, - diye küçük bir adım attı.

Hepsi alkışlayınca Halpa yerine geçti.

Aynı tekerlemeyle yeni oyuncu seçti.

Dinge ikinci oldu.

- *İti Banu, Tap Tup,*-diye elini çırptı. Dikkatle adımladı.

- *Asu Gala, Gak Guk,* - deyip yürüdü Hattu.

- *Aska Napa, Gap Gup,* - dedi... İzledi Mitta.

- *İkke burga, Şak Şuk,* - diyen Gurki ilk turu tamamlayınca sıra belirlenivermişti.

Her adımda duvardan uzaklaşıyorlardı... Her dizede ortaya daha yaklaşıyorlar.

Ezber ilerledikçe, yanılma telaşesi yüreklerini sançtı. Elleri ayakları birbirine dolaştı. Dilleri tutkallandı damaklara yapıştı. Yarış coşkusu kazanç tutkusuna dönüştü. Gözleri, kulakları ve bütün benlikleri safi dikkat kesildi.

Hem sıranın kendine gelmesini istiyor... Hem yanılma dehşeti ile titriyorlardı. Akılları sonraki dizeyi hazırlarken... Gözleri adımlara kenetlenmiş gibiydi.

İki işi bir anda yapmaktan bunaldılar.

Gövdeleri serindi. Kan ter içindeydiler. Yine de dizelerle adımlar çoğaldıkça korkuları azaldı. Tutku coşkuya kesti. Oyun bilinçlerine bilginin merdiveni gibi yaslandığından yılgıyı yenmişlerdi.

Biri bir adımını, gerektiğinden büyük atmaya görsün hele... Ya da birinin dili sürçüversin sıkıysa !..

Bağrışıp çığrışarak üstüne yürüyorlar.. Yaka paça çekerek, eski yerinden öte geriletiyorlardı.

Coşkunun kıvancından, tutkunun sevincine adım adım geçmişler... Dersi oyunlaştırmış... Ve kızıştırmışlardı.

Tekerleme yel oldu ağızlarında esti.

Sıra belirlemesi, işi kolaylamıştı.

Ardarda şakıdılar... Halpa'ya yaklaştılar.

- *Atka Napta, Şap Şup.*

- *Kiti Naga,Rak Ruk...*

Sanki ışın gölünde süs balıklarıydılar.

Renk cümbüşü içinde, dalga dalga yüzüyor. Nehir perilerinin büyülü kavalıyla horon tepiyorlardı. Her adımda kıvrılan dizleri ışılıyor.. Kalkan kolları pır pır yakamozlanıyordu.

Kulakları dizede, gözleri devinide zongul zongul zonkluyor. Atlatmak, atlamamak helecanları ile tir tir titriyorlardı.

- *Hubsu Nuka, Rap Rup...*

- *Anku Tabba, Lak Luk...*

- *Re'um Tuppa, Lap Lup...*

Halpa'nın yöntemine çok çabuk ısındılar.

Ödevin bir oyuna dönüşmesinden hoşnut... Yürekten katıldılar. Her adımda oyalı çorapları hasırın üstünde sürünüyor... Konçlarında baharın renkleri oynaşıyor... Elvan elvan oyalar bin çiçek açıyordu.

Bol ışık, civa kaplı kambur ayna gibiydi.

Küçücük devinimi sanki devleştiriyor... Hepsinin gözlerine Kumala dağı yapıp yansıtıveriyordu.

Halpa'nın işi kolay !..

Tek başına herşeyi görmesi gerekmiyor.

Aykırı davranışta, kitaplık kaynaşıyor ; " Yanıldın, geriye bas !.. Hile yaptı, olamaz !.. Fazla gitti, sil baştan, " çığlığıyla çınliyor. Tüm parmaklar yapanın burnuna dönüyordu.

Her kezinde kışkırtan Dinge, yatıştıransa hep Halpa oluyordu. " Ne kadar tuhaf bir şey, " diye düşündü Mitta.

" Aynı soydanlar ama, huyları başka başka.

Halpa akıllı uslu. Oyun kurmada usta. Hepimizin büyüğü. Ama büyüklenmiyor. Yazman posta geçirdi. Dönüp bakmadı bile !..

Çelimsizlikten değil. Muva'ya hükmediyor.

Ama Dinge bambaşka.

Dışı ipek yumağı... İçi arı kovanı. İbrişim saflığında... Arıdan tehlikeli. Dilerse baldan tatlı... Kızarsa zehir gibi kullanıyor dilini. Oyunda şakası yok. En ufak bir yanlışta tepinmeye başlıyor. Ne yapanın direnci... Ne Halpa'nın istenci onu durduramıyor. Dediği dedik biri... Ve öttürdüğü düdük. Sesi öyle güçlü ki !.. Duvarları sarsıyor. "

Birden yüzü tutuştu.

Gözlerini kaldırdı. Dinge'nin bakışları kordan mızraklar gibi yüreğine saplandı. Şaşkın şaşkın irkildi. Çevresini süzünce, sırasının geçmekte olduğunu anladı.

Yardım düşledi ama, oyuna aykırıydı.

Gevelemeyi kurdu. O hepten olasızdı.

Dinge'nin kor gözleri bir yanlış arıyordu.

Çaresiz belleğinin kör kuyusuna daldı. " *Re'um Tuppa, lap lup* "u dağılmak üzereyken kulak tozunda buldu. Derin bir soluk aldı. Gerisi aklındaydı. Can havliyle bağırdı.

- *Abka Tamka, Pak Puk...*

Uzansaydı Dinge'nin, hayal kırıklığına çarpacağı kesindi. Suratı aydınlandı. Yanakları allandı. Altın tozu çilleri, çil çil sepelendiler. Çığlığa hazırlanan ağzı apaçık kaldı.

Bilmenin kıvancına o zaman erdi Mitta.

Sevinci kollarına birer kanat eyledi. Dinge'nin umutsuz mu... Sevecen mi, bir türlü bilemediği mızrak bakışlarını eze eze yürüdü artık. Sırasını hatasız kazasızca savmıştı.

O kısa duraklama, hepsine yaramıştı.

İtiş kakış duruldu. Dikkatleri hatadan sözcüklere yöneldi. Ezberleri ayrıştı. Tanımlar berraklaştı. Ve anlamları çivi oldu, belleklerine teker teker çakıldı. Tohumlandı orada, çenek çenek açıldı. Büyüdü şekillendi. Resimlendi, yontuldu. Bilmece çözülmüştü.

Meğer ne basit şeymiş !..

Her bir sözcük Hitit'in, bir boyu oldu çıktı. Her boy, takımlarıyla Kuşar çarşısında bir ocak açtı oturdu. Ketenci, hasırcılar... Demirci ve hancılar... Mimardan yapıcıya, nice bir boy varsa, önlerine dikildi.

Her sözcük bir iş dalı haline geldi sonra. Etlenip kanlanarak, tanıdık kişi oldu. Sıra sıra geldiler. Tek tek selam verdiler. Saf saf dizelendiler. Kitaplığın dört yanı arastayla donandı.Soyut ezber gizemi, kişi kişi açıldı. Somut bilgi özeni birer birer saçıldı. Devşirdiler derdiler. Önlerine serdiler. Rahatlayıverdiler !..

Çağrışım canlanınca, hep birden zıpladılar.

Sıra dağıldı yitti... Karmançorman karıştı. Çığlıklar aydınlığa ağarak sarmallaştı.

Oyun tümden bozuldu.

Hepsinden aynı anda güçlü bir alkış koptu. Bir gizi aynı anda çözmenin sevincini birlikte kutladılar.

Alkışların yankısı ezgi oldu döküldü.

Bir halayın türküsü, çın çın kalplerde öttü.

Kolları kanatlandı. Elleri kenetlendi. Ayakları uçarca ezgi ile uyuştu. Halpa ortalarında dönmeye başladılar. Ve bağıra bağıra tekerlemeyi baştan sona tamamladılar ;

- *Redu Tappu, Pap Pup.*

Bir dizede zıplayıp diğerinde döndüler.

Halay sona ererken ezberleri pekişti.

Güven perçinlenince, Muva Halpa'yı tuttu.. Hattu ona katıldı. Dinge bir bacağına, Mitta da diğerine yapışıp kaldırdılar. Kitaplığın içinde döne döne koştular.

Zıplamaktan Halpa'nın içi dışına çıktı.

Sonunda kendisini kaldırıp yere attı. Bir süre yalpaladı. Sonra toparlanarak ;

- Hadi bakalım, - dedi. - Kolayına kaçmak yok. Oldu bitti sayarsak, çıra gibi yanarız. Yazman aka dönüşte tek tek sigaya çeker. Biri yutkunup kalsa, ilkin beni azarlar. Sonra dilsizleşeni. İyisi mi şu dersi sağlam pekiştirelim. Sınarsa hoşnut kalsın !..

Dinge oyunun tekrar derse dönüşmesine fena içerlemişti. Omuzlarını silkti. Sıkkın sıkkın somurttu. Ötekiler uyunca büsbütün öfkelendi ;

- Mızma, - dedi Halpa'ya. - İşte herkes biliyor. Yeniden başlayıp da, eğitmenlik taslama.

Halpa ödün verirse daha azacağını çok iyi biliyordu. Apışını ayırdı. Dinge'ye özenerek kollarını göğsünde kavuşturup dikildi. Gözleri gözlerinde, ergen çatlağı sesle ;

- Ne belli ? - Dedi Halpa. - Daha sınamadı ki !..

- Bilinen sınanır mı ? - Diye diretti Dinge.

Halpa kıvançla güldü.

- Asıl bilgi sınanır, benim katma akıllım.

Kahkaha çemberinde kalan Dinge öfkeyle ;

- Bu senin ettiğine oyunbozanlık denir,-diye çır çır çırpındı. - Pişmiş aşa soğuk su katmadan duramazsın.

Halpa amcası kızını kızdırmaktan hoşnut alayını sürdürdü

- Kendinden emin ol da, zararı yok öyle bil.

- Ne sandın ? Herkes sen mi ?

- Ezberin iyi yani ?

- Elbet iyi olacak !.. Sepet değil, kafa bu !..

Halpa pundunu buldu. Daha sözü bitmeden ;

- Söyle öyleyse, - dedi.

Dinge kendi ağzıyla tuzağa düştüğünü anladı ya, çok geçti.Şaşırdı, afalladı. Ağzı dili kurudu.Soluğu aralandı. Birden çok öfkelendi. Var gücüyle tepindi. Gözlerinde Teşup'un yıldırımı parladı. Halpa'ya saça saça çığlığı yankılandı.

Halpa dimdik duruyor. Dinge haykırıyordu.

Merakın tüm gözleri, bir tek mercekten baktı. Işın demeti gibi, Dinge üstünde aktı. Halpa oralı değil. Kışkırtan bakışları, Dinge'nin etkisini un ufak eyliyordu. Güveni sarsılmıştı. Bakışları gözlerde ışılayan alayla, yüzlerde parıldayan kutlu kıvancı ölçtü. Tüm inadı çürüdü. Direnç suru kösüldü. Omuzları çözüldü. Çaresiz bu sınava girmeye koşulmuştu. Başını sallayarak tam ortaya diz çöktü. Kardeşleri sevinçli, Mitta biraz utangaç halka oluşturdular.

Gerinip kasılarak... Savaşa hazırlandı.

Ve anında, dehşetle derin boşluğa düştü.

Tekerleme bir türlü aklına gelmiyordu.

Sözcükleri aradı. Ezgileri taradı. Beynini kurcaladı. birini bulamadı. Ezber uçup gitmişti.

Umarsız bir utançla dimdik Mitta'ya baktı.

Gözünden yüreğine bal ırmakları aktı.

Su demire dönüştü. Keskin bir bıçak oldu.

Ve yüreğinin içi kıyık kıyık kıyıldı.

Öfke yılgınlığından, bağış dinginliğine sıçradı tüm istenci. Deyivermemek için kendisini güç tuttu.

Dinge sanki aklından geçeni okumuştu.

Gözleri pırpırlandı. Başı dimdik dikildi.

Mitta'nın bilincinde ipucunu görmüştü. Özgüvenle kaykıldı. Bütün tekerlemeyi, bir solukta söyledi.

İlk Halpa alkışladı. Hepsi ona katıldı.

Beğeninin kıvancı, öfkeyi unutturdu.

Bakışlarında borcun kıvılcımı uçuştu. Mitta'nın gözlerinde yanardağlar tutuştu.

Ortam yumuşamıştı.

Savaş kasırgaları, alkışla geçip gitmiş... Yarış meltemlerinin coşkusu başlamıştı.

Derhal sıralandılar. Bu kez tekerlemesiz, Halpa girişti söze. Ardarda hiç eksiksiz tüm boyları saydılar.

Muva bitirmekteydi.

Çavuş sessiz sadasız, ara kapıdan girdi. Ayakları ucunda kuş gibi yürüyerek, tam önlerinde durdu.

- Yazmanın işi çıktı. Azbiraz gecikecek, - dedi fısıldayarak. - Ders bittiyse Mitta'yı evine göndereyim.

Halpa hepsinden önce ;

- Bitirmek üzereydik, - yanıtıyla doğruldu. - Siz zahmet buyurmayın. Bitince hep birlikte, teslim eyler döneriz.

Dinge pek sevinmişti. Ellerini çırparak ;

- Elbette götürürüz, - dedi çığlık çığlığa.

Çavuş hiç direnmedi. Başını sallayarak ; " Koca koca insanlar. Kaybolacak değiller, " düşüncesiyle hızla kapıya geriledi. Geldiği sessizlikle kayıplara karıştı.

- Çok bir iyi düşündün, - diye zıpladı Dinge. - Hem oynar, hem ezberi iyice perçinleriz.

- Öyleyse durmayalım, - dedi anında Halpa. - Hemen yola düşelim. Giderken yineleriz.

Yeni bir serüvene atılma coşkusuyla, kitaplıktan çıktılar. İkişerli kol olup elele tutuştular. Dinge ne yapmış etmiş..

Mitta'yla eşleşmişti. Adım attıkları an koro oluşturdular. Ezberlerindekini marş gibi söyleyerek yürüyüşe geçtiler.

Issız alan şenlendi.

Sesleri tapınak ve saray balballarında gümledi gümbürdedi. Eyvan ve sayvanlardan gökyüzüne tırmandı. Orada bulutlarla halay tepmeye durdu. Yürüdükçe marşları, taş duvarlara çarptı. Avlularda dolaştı... Odalara ulaştı.

Günün yoğun anında, bu vakitsiz törene şaştı kadın akalar. İşlerini bırakıp anlamaya koştular.

Mazgallar başla doldu. Kapılar bedenlerle.

Merak ve ilgileri, izlerinde süründü.

Alay marş güdümünde dönemeçleri döndü. Sahanlıkları geçti. Merdivenleri indi.

Adım adım İna'nın kapısına dayandı.

İNA'NIN SOFRASINDA

Gergefe Asuna'nın ipeğini gerince nakşa dalmıştı İna.

Gu'nun sonsuz aşkını ipeğe döküyordu.

İlkyaz ipekte açmış... Kibele bereketi saf kumaşa saçılmış... Çayır çimen yemyeşil... Papatyalar ak sarı... Gelincikler pespembe... Ve bodur menekşeler mosmor açıvermişler. Gergefin yüzeyini dirimin coşkusuyla doldurup taşırmışlar... Yaşama sevincini anıtlaştırmışlardı.

Ortada bir göl vardı.

Suvatta başı göğe ermiş koca bir çınar... Hemen yanıbaşından fışkıran duru pınar... Gölle sarmaş dolaştı.

Su perisi Nime bir dal üstüne tünemiş... Yansısı sereserpe suya uzanıyordu. Kişioğlu Gu ise göle dalıp gitmişti.

Masal sevda nerdeyse canlanmak üzereydi.

İğnelere son ipler takılıp da son renkler yerleşti mi yerine, bir iş daha bitmişti. Eli yumağa gitti. Sahanlıkta patlayan şamatayla zıpladı.

Kapıya koşuyordu. Geciktiğini alay avluyu doldurunca ayırdı, ayrımsadı. Saray eve inmişti.

Konuk kutuyla gelir.

Kollarını açarak sevinçle karşıladı.

Selâma bırakmadan tümünü kucakladı.Her birinin başını, sırtını sığazladı. Ve yavaşça odaya sürükledi hepsini.

- Hoş safa getirdiniz !.. Yoksul evime büyük onur bahşeylediniz !.. Tanrılar kutunuzu, mutunuzu artırsın... Buyrun oturun şöyle. Hem biraz soluklanın, hem de konuklamama fırsat tanımış olun.

Çocuklar kuş sürüsü gibi dalgalandılar.

- Oturmayalım,- diye ivecenleşti Halpa ;- Yazman bugün meşguldü. Hem dersi uzatalım... Hem Mitta tek başına eve gelmesin, dedik.

- Ayağınıza sağlık. Pek iyi etmişsiniz !.. Bizi borçlandırdınız. Oturmazsanız olmaz.

- Gecikmekten korkarız, - dedi yavaşça Muva.

- Niye korkacakmışız, - diye yadsıdı Dinge. - Üç günlük yol değil a !.. Bir koşar, tez varırız.

İna bunu duyunca, içtenlikle atıldı ;

- Küçük hatun çok doğru buyurmaktadır, - diye hepsini teker teker omuzlarından tutup minderlere oturttu. - Biraz nefeslenince, gecikilmez ki canım !..

Avludaki cıvıltı, odada harmanlandı.

Dinge oturmaktayken gergeftekini gördü ;

- Bu ne görkemli nakış, - çığlığıyla kaptığı gibi yüzüne tuttu. Ve o anda sureti, saf ipeğe yansıdı. Uzağa tuttu bak-tı. Yakından inceledi. Sonra çığlık çığlığa ; - A !.. Bu benim galiba ? - Sevinciyle oyayı, oğlanlara gösterdi.

Çocuklar bir Dinge'ye, bir nakışa baktılar.

- Ama daha bitmemiş, - diye kışkırttı Gurki. - Kim olduğu o zaman daha iyi görülür.

- Evet daha bitmedi, - dedi İna anında. - Bittiğinde benzerse büyük onur duyarım.

Dinge kıvanç içinde ;

- Asıl onur duyacak İna aka nakşında yansıyandır kuşkusuz !.. - Dedi kardeşlerinin şaşkın bakışlarına. - Elbet öyle bir usta, işe yaraştırmakta ve o ölümsüzlüğü bağışlamakta ise !..

En az çocuklar kadar, İna da şaşırmıştı.

Birbirine baktılar. Ummadıkları belli.

Dinge sanki erişkin biri gibi konuşmuş. Gönül alıvermişti. İna ilk kez gerildi. Kıvançla nakşa baktı.

Daha çok benzeyeni işlemesi mümkündü.

" Hiç aklıma gelmedi, " diye düşündü hemen.

" Oğlum arkadaşları. Biz eşit yurttaşlarız. Ama onlar saraylı. Üstelik başka kentten. Böyle bir konukluğu düşünebilir miydim ?

Nime'ye çok benziyor.

Gözü, kaşı onunki... Ağzı burnu yerinde. Azbiraz boyu kısa. Uzatmak zor değil a !.. Benzetirse bu olur... Benzetemezse yeni birini işlemek hiç zor gelmez ki ona.

Keşke önceden bilse... Hazırlıklı olsaydı.

Nime diye Dinge'yi işlerdi öyküsüne. Gu'nun sevdiği peri, o olurdu ipekte. Çocuksu güzelliği yakışırdı doğrusu.

Hiç aklına gelmedi.

Çocuk çocukla eşit. Hele oyun tatlıysa... Akla gelmeyen şeyler, başa geliveriyor.

Altta kalmışcasına, ezilip büzülerek ;

- Varsın bu benzemesin. Şükür ipeğimiz bol... Zaman da elverişli. Gerisi emeğimiz. Madem izniniz vardır. Yenisini takıp da işlemek hiç zor değil... Hatta boyun borcumdur.

Dinge sevinç içinde ;

- Oh !.. Bu ne büyük ödül. Keşke hakedebilsem.

Oğlanlar şaşırmıştı.

Dinge... Kızkardeşleri... Onca oğlan içinde, tek olma şımarığı bilip tanıdıkları... Kavga için en küçük bahane arayan kız... Kapıdan girer girmez tümüyle değişmişti.

Herşeyi hak saymıyor. Bağırıp çağırmıyor. Elçi kabûl buyurmuş hatun inceliğiyle hüner sergiliyordu.

Haltu dayanamadı ;

- Akalarda Dinge'yi uslandıran tılsım var. Onların karşısında sanki büyüleniyor. Şuna bir bakın hele... Tül kanatlı bir peri. Oysa azbiraz önce kör cadıdan beterdi.

Hattu hemen katıldı ;

- Yazgımıza küselim. O tek kızkardeşimiz.

İna şaşkınlığından çabucak kurtulmuştu.

Konuklarını kendi aralarında süren dalaşmaya bırakıp hızla mahzene indi.

Küp, çuval, testi, hevenk... Asılı ve basılı nice yedeği varsa tamamını yokladı.

Çuvaldan üzüm, incir... Sepetten dut kurusu... Hevenklerden kayısı, erik, ayva pestili... Küplerden vişne, elma, ahududu reçeli... Yığınlardan içbadem, ceviziçi, kestane aktardı çömleklere. Testileri yokladı.. Şarap, bira ve rakı, biraz da nektar vardı.

" Çocuklar için erken, " diye hemen vazgeçti.

" Gerçi kurban töreni ve diğer şölenlerde içecek yaşta hepsi. Ama yeni ergenler. Sunmak pek doğru olmaz. "

Başka sunu aradı.

Nar vardı... Pekmez vardı. Birden koca mahzeni, bir küçük sürahiye sığdırdı da üstelik yarısı da boş kaldı. Eksiklik duygusuyla üzüm üzüm üzüldü.

" Konuklarım saraylı. Sunacaklarım pek az.

Ah !. Haberim olsaydı. Bir şeyler hazırlardım. Şu dar zaman içinde ne yapabilirim ki ?

Bende olan onlarda bulunmasın mümkün mü ?

Her şeyin en iyisi, yönetim payı diye saraya ayrılmakta. Her halde sunduğumun üstünü onlardadır. Oğlum küçük düşecek. " Diye kaygılanırken, birden aklına geldi.

" Çocuğa el sirkesi, evdeki baldan tatlı. "

İçi güvenle doldu.

Çömlekleri yüklendi. Doğru odaya çıktı.

Varsayımı doğruydu.

Çocuklar çerezleri görünce sevindiler. Gözleri pırıl pırıl, çöleklere saplandı. Kaynaşıp çaynaştılar.

Özgüveni pekişti. Çömlekleri koyarken ;

- Bugün ders uzun sürdü. Hem epeyce yorulur... Hem de acıkır insan. Siz atıştıradurun. Ben bir şeyler yapayım. - Telâşıyla ocağa, kalın bir kütük attı.

Düşüncesinden hoşnut, ayağı çabuklaştı.

Önce mahzene koştu.

Değişik çömleklere, un, yağ, çökelek koydu.

Küpten bir sürahiye bolca pekmez aktardı. Sonra kümese daldı. Follukta töperlenen taze yumurtaları, eteğine doldurdu. Hızla odaya girdi.

Ocak başına çöktü. Kütük kora dönmüştü.

Tavayı yağlayarak sacayağına sürdü. Yumurtaları tek tek un çömleğine çaktı. Çırpmaçla yumuşattı.

Çocuklar çerezleri tüketmek üzereyken tava cızırdamıştı. Çökeleği tuzladı. Çömlekleri elinin uzantısına aldı.

Konukların gözleri, devinimlerindeydi.

Hızı büsbütün arttı.

Elleri ivecen bir kuş kanadına dönmüş.. Çır çır çırpınıyordu. Hazırlığı bitince, büyük tahta kepçeyi akıtma hamurunun göbeğine daldırdı.

Çerezler tükenmeden akıtmalar yetişti.

Gözlerinin önünde hazırlanan şölenden iştahları coşmuştu. Dürülen akıtmayı havada kapıştılar.

Önce tuzlular yendi... Üstüne tatlılılar.

- Akıtmanın bu kadar incesini ne gördüm, ne yedim, - dedi Dinge. - Ellerinize sağlık. Hünerinize alkış. Çiğnemeden eridi. Doyumsuzluğu ondan.

- Biraz daha yapayım, - diye davrandı İna.

Halpa izin vermedi ;

- Azbiraz arsızdır bu bizim kızkardeşimiz. İyi bir şey tatmasın, yediğiyle yetinmez. Ne var ne yok kökünü kurutmadan duramaz. Siz ona aldırmayın.

- Kökü mü kururmuş hiç ? Birkaç yumurta ile, bir avuç un değil mi ? Konuğun bereketi, kaç katını karşılar. Beğenilen tükensin, bize yazılı mıdır? Hemen hazırlıyayım. - Diyen İna doğruldu. - Sevileni sunmak hoş !..

Sözü bitmeden yitti. Ve daha Muva dönüp :

- Hizmet sunanı yüküm altında tutmak ayıp, - demeden, çanakları doldurup geri döndü.

Göz açıp kapayana yeni akıtma sundu.

Gençler utancı o an unutuvermiştiler.

Dürümler uzandıkça, elleri gitti geldi. Ağız şapırtıları İna'nın kıvancında zonkladı. Serçe kadar ivecen... Kırlangıçtan hızlıydı. Ama çocuklar yavru kuşlardan daha açtı.

Nice tez canlı olsa, yetişmesi olasız.

O pişirdikçe, onlar hapır hupur devşirdi.

Kısa sürede çömleklerdekiler tükendi.

Dinge son lokmasını yuttu. Sonra geğirdi.

- Bak şimdi doydum işte, - diye karnını ovdu. - Yatın kalkın benim arsızlığıma şükredin. Kimbilir bir daha ne zaman yiyeceksiniz böylesi akıtmayı ?

İna sevgiyle sırtını okşadı Dinge'nin.

- Yağ bal olsun bayanım. Ne zaman canın ister... İçin çekerse buyur. Hemencik akıtırım... Ola ki gelemezsin, haber ilet, yollarım.

- Söz mü,-diye diretti Dinge.-Söz mü bu buyurduğun?

Halpa büyüklüğünün sorumuyla çıkıştı.

- O ne biçim laf öyle ? Utanman kalmadı mı ?

- Erdem öğütleyene dikkatle bakın hele !.. Akıtmayı yutarken hiç sesi çıktı mıydı ? Karnı doydu ya artık, incelik dersi hazır. Ayıp eden ben miyim ? İkiyüzlü olan mı ? Bir iyice düşünüp yanıtlayın bakalım.

- Erdeme bühtân eden bari onurlu olsa. - Diye zıpladı Halpa. - Perinin kaftanından, şeytan fırladı çıktı.

İna araya girdi.

- Kişi sevdiği şeyi, gönlünce dilemeli !.. Gerçekten beğenmese, bu kadar istemezdi.

Dinge destekten hoşnut. Şirretlikle dikildi.

- Lup lup yutarken iyi... Hay susak ağızlılar... Beğeni söylemekten kavga çıkarmak mı yeğ ?

- Fırsat bıraktın mı ki, - dedi o zaman Halpa. - Daha son lokmamızı çiğnemeye kalmadan, bir nice çam devirdin.

- Hadi ordan köşekler. Ağzı yumuk gözü aç bakınacağınıza, deyiverseydiniz ya. Ben içimden geçeni, siz silip süpürürken sakınmadan söyledim. Suçluysam suçum kabul !..

İna yeniden ara bulma gereği duydu.

- Sen erlere aldırma benim güzel bayanım. Ne zaman istiyorsan hiç çekinmeden buyur !..

Dinge böyle bir çağrı bekliyormuşcasına sevinç çığlıklarıyla havalara zıpladı.

- Cancağızıma deysin !.. İşte tanık sizsiniz. Yeniden çağrılandım. Madem ki buyurulmakta, koşa koşa gelirim.

- Kut verir, mut bağışlar... Beni borçlu kılarsın. - Dedi İna coşkuyla. - Gelemezsen Mitta'yla, haber yollaman yeter. Ben hazırlar koşarım.

- Yok, - dedi hemen Dinge. - Akıtma soğutulmaz.

DÜŞ AVINDA AV DÜŞÜ

Avcı Kiru yatakta fırıldak gibi döndü.

Gerilip büzülüyor... Tepiniyor siniyor... Kan ter içinde kalıp yorganı tekmeliyor... İnleyip sızlıyordu.

Yorganı açılınca karısı uyanmıştı. Uyku sersemi baktı. Bir an dürtmek istedi. " Düş görüyor olmalı. Yarıda kesmek olmaz, " diye yorganı çekti. Anında uymuştu.

Kiru debelenmeyi yine sürdürüyordu.

Bilinmeyen bir yerde.. Sonsuz bir ormandaydı. Aslanla karşılaştı. Kargısı mızrağıyla, donup kaldı yerinde.

Bunca ömür yaşamış... Nice avda bulunmuş.. Kimbilir kaç kere kaç tavşan, keçi ve geyik... Kurt, domuz, kaplan, aslan avlamıştı şimdiye. Böylesini ne görmüş ve ne de işitmişti. Herhalde Gılgamış'ın Engidu yardımıyla öldürdüğü *humbaba* canlanıp geri dönmüş.

" Ben belki Gılgamış'ın soyundan geliyorum... Ama Engidu'm yok ki !.. O bir tanrı oğluydu. Buna karşın Engidu olmadan Humbaba'ya karşı çıkamamıştı. Ben sade bir avcıyım. Avcı boyunun beyi. Ama yapayalnızım. Ve bu aslan kuşkusuz, Humbaba'dan da vahşi.

Ama avcı boyundan... Gılgamış soyundansan, onu öldüreceksin. Sana yaraşan da bu. "

Düşüncesi güç verdi. Korkusunu bastırdı. Yüreği soğumuştu. Derin derin soludu. İçi ferahlamıştı.

Güveni pekişince, avını ölçtü biçti.

Gövdesi *Tumul* (Bozdağlar,) gibi kat kat uzanıyordu. Yelesi bulut bulut kabarıp açılıyor. Bacakları köknarlar kadar uzun ve kalın. Pençesi kalkanlardan daha iri ve geniş. Başı tanrı, tanrıça yontularından büyük. Gözleri Arinna'nın ateşini yüklenmiş. Kişi bakmaya kalksa, gözleri kamaşıyor.

Ağzı Kuşar'ın altı kapısından genişti. Dişlerinin her biri, mızrağından çok uzun.

Kükremesi çok ürkünç.

Göktanrının öfkesi, yanında ezgi gibi.

Durunca dağ duruyor.

Devinince tepeler hareket ediyordu.

Kiru onu görünce, hemen bir ine sindi.

Düşte herşey ne tuhaf. Kişi bir de düşünün düş olduğunu bilse. Bilmiyor ve yaşıyor. O koca yaratık da, korkmuş sinmiş Kiru'dan pek ürkmüştü nedense.

Böyle sinmiş durumda, kaç kere kaç gün geçti.

Ne Kiru inden çıktı... Ne aslan ine girdi.

Sonunda ilk deneme yine Kiru'dan geldi.

O mızrağı elinde, ortaya fırlayınca, aslan ormana kaçtı. Avı ürkütmüştü ya, avcılık içgüdüsü, yelkenlerini açtı.

Avla avcı aynı su içinde yüzüyorsa, durumları eşitti.

Ve eşitlikte kural, daha iyi olanın başarması üstüne.

" Madem o da ürküyor, kaçmanın anlamı yok," düşüncesiyle hemen avın peşine düştü.

Bu kez kaçma sırası o dev yaratıktaydı.

Üstüne yürüyünce, cangıla hamle etti.

Aslan gitti, o gitti. O durdu aslan durdu.

Cangılın sonu geldi. Ağaç çalıya döndü. Çalılar büyüdüler, göklere tırmandılar. Orman, cangıl, çalılık, batak, azmak ve sazlık döndüler dolaştılar. Kovalamaca sürdü.

Kaç kere kaç gün gidip... Kaç kere kaç azmak ve ormanları geçtiler. Ne bir köye rastladı... Ne bir kente vardılar.

Yol yoktu önlerinde.

Vahşi yaratıklardan gayrısından iz yoktu.

Ya ağaçlar altında koştular gündüz gece... Yahut da çalılara dolaştılar kaçarken.

Gün tanrısı kaç kere ay tanrıçanın derin ve verimli rahmine sığındı karanlıktan... Ay kaç kez gün tanrıyı doğurdu aydınlığa. Kiru saymadı ama, yedi kere yedi gün geçtiğinden emindi. Ne aslan duraksadı. Ne Kiru izlemekten usanarak vazgeçti.

Pek çok pınar buldular.

Pek çok dere geçtiler.

Bitimsiz ırmakların ıssız kıyılarına varıp varıp döndüler. Bazı derin koyakta, dev kayalar üstünde Kibele'nin görkemli *simisini* (İşaret, mühür.) gördüler.

Gâh aslan durakladı. Tapındı tanrılara... Gâh Kiru adaklandı. " Bu avı yakalarsam, sana sunarım, " dedi.

Ve adağından sonra, başını kaldırıp da yüzüne baktığında büsbütün ateşlendi. Tanrılar, tanrıçalar anası hoşnutlukla ona gülümsüyordu.

Tanrıça gülüyorsa, adak kabûl edilir.

Bir özgüven sahibi... Cesareti üstüne, bir de tanrıçasından böyle destek alırsa, korkudan korkar mı hiç ?

Hemen başını dikti.

" *Ey Kibele, bayanım !..* " Diye söze başladı.

" *İşte av yakınımda... Yaklaştıkça kaçıyor. Senin topraklarında... Güneşinde, ayında... Bulutunda, suyunda yabanıla yer olmaz.*

Güç ver bana... Kuvvet ver.

Onun gözünü külle... Dizinin dermanını tüket de kaçamasın. Mızrağım ensesinden yüreğine uzansın.

Acı çekmeden ölsün. "

Bazı tepelerdeyse Attis'in, Anita'nın izine rastladılar.

Katı taşlar üstüne, oraya nerelerden.. Nasıl geçip geldiler. Neler yaptıklarını kazıp nakşeylemişler.

Aslan sanki av değil, önünde bir öncüydü.

Tepe ve koyaklarda yontuları buluyor... Kesek ve oyuklarda balbal gösteriyordu.

Durup dönmek istese, saldırıya geçiyor... Kovaladığındaysa, bir adım atışında bir ülke aşıyordu.

Sonunda başı ucu belirsiz bir ormanın ortasına geldiler. Önlerinde su vardı. Ama ne *Kadusu'ya* (Gediz).. Ne *Miandaru'ya* (Büyük Menderes,)... Ve ne de bunca gündür görüp geçirdikleri gölle gölet benzeri.

Dere, çay ve ırmaklar bütün uzun yolları ona kavuşmak için katediyor olmalı. Su uçsuz bucaksızdı. Kıyısı yaz bulutu kadar açık ve duru. Az ilerde mavisi gittikçe koyulaşıp mora dönüşüyordu.

Ufukla birleştiği noktada mor ışığa beleniyor. Oradan yansıyansa göz kamaştırıyordu.

" Bu deniz olsa gerek... Belki ateş denizi... " Kararına varınca, kendi aklına şaştı.

Aslan nedense birden suvat başında durdu. Kiru'ya doğru döndü. Gün aydınlık ve ılık... Su serin ve duruydu.

Onlarsa yorgun, bitkin... Açtılar susuzdular. Ama ne o yanaşıyordu denize, ne bu !..

Can hem tatlı, hem kutlu.

Kolay vazgeçilir mi ?

Onlar birbirlerini gözetleyedursunlar.

Ormandaki hayvanlar, halden pek memnundular.

Gerçi ikisini de şimdiye hiç görmemiş... Tanımamıştılar ya, düşmanlık kırım gibi salgın bir hastalıktır.

İki büyük ve güçlü yaratığın düşmanca davranışı hepsini içten etkilemişti. İlkin dehşet duydular. İnlere, kovuklara çalılara sindiler.

Sonra anladılar ki, dertleri birbirinden. Coşup rahatladılar. Küçüklere yaşama hakkı doğdu böylece.

Zulüm ve ölüm yoksa, yaşamak mutluluktur.

Bu kez de öyle oldu.

Öteki varlıklara, huzur ve güven geldi.

İçleri sevinç doldu. Hemen şenlik kurdular. Hoplayıp zıpladılar. Yağma şölen verdiler.

Doğa'nın kuralı bu.

Madem ki yaşamanın baş koşulu yemektir. Gücü gücü yeteni, öldürüp yiyecektir. Ama yeninceye de, her varlık gününü gün edecektir kendince.

Düşte de öyle olmuş. İlkin ürküp korkanlar, durumu kavrayınca yaşamanın tadıyla dolup boşalmışlardı.

Özgürlük korkulardan korkmamaktı herhalde.

Artık dünya onların.

Yine güçlü zayıfı ezip tüketiyordu... Büyük küçüğü yine, yiyip bitiriyordu. Ama asıl korkutan varlıklar da korkuyor, sakınıyorlardı ya !.. Onlara yetiyordu.

Sonunda ikisi de bu durumdan bıktılar.

İkisi aynı anda, devinip yürüdüler. Aslan suyunu içti. Uzun uzun kükredi.

Kiru boylu boyunca dupduru suya girdi.

Gün aslanın ardında, Kiru'nun önündeydi. Gölgeleri uzadı. Birbirine dolandı. Orman, suvat ve deniz birleşti, bütünleşti. Oyuldu koyak oldu. Kabardı ırmak oldu. Onları öne kattı. Batı yönüne aktı.

Aslan Kiru'ya baktı. Kiru aslanı süzdü.

Sınıra gelmişlerdi.

Kaçıp kovalamaca orada sona erdi.

Alınlarında ölüm çizgileri belirdi. Her biri işlevini görecekti besbelli. Kiru hamle eyledi. Mızrağı uçtu gitti.

Aslan hızla zıpladı. Havada takla attı.

Ve yön değiştirerek mızrak izine düştü.

Mızrak gitti o gitti. Geniş suyu aştılar.

İkisi aynı anda, bir adaya düştüler.

Kiru uzak toprağı ancak o zaman gördü.

Mızrak yere saplanmış... Aslan çöreklenmişti.

Ve mor suyun içinde, düz, yassı, sivri, eğri, pek çok ada şişmişti. Kiru gördüklerinden iyice şaşırmıştı.

Mızrak avın yanında... Uzaklardaydı şimdi. Silâhsız kalan avcı, yoksun, çırılçıplaktı. Uzanıp alamıyor... Suya giremiyordu. Denizin kıyısında öyle oturdu kaldı.

Birden aslan kükredi. Yerler gökler sarsıldı.

Mızrak topraktan koptu. Sanki kanadı vardı.

Aslan bir zıplayışta kovalamaya durdu.

Ve suyla gökyüzünde düğün dernek kuruldu. Mızrakla koca aslan, horona durmuşlardı. Her zıplayışlarında, gökten yıldız kayıyor... Her diz vuruşlarında su şişip kabarıyor... Yıldızla buluşurak toprak oluşuyordu.

Horon sürdükçe sürdü. Adalar ardardına inci gibi dizildi. Ve Kiru'nun önünde, bir yol açılıverdi. Adalara ulandı.

Otları yemyeşildi. Çiçekleri kokulu. Pınarlar fışkırmıştı.. Serin ve baldan tatlı. Bilmediği ağaçlar.. Tatmadığı meyveler... Görmediği nesneler.. Tanımadığı şey çok.. Ama kuş ve böcekten başka yaratık yoktu. Yol açıldı, o gitti. Kaç kere kaç adayı, arkasında bıraktı. Yine uçsuz bucaksız bir ormana kavuştu. Artık ne aslan vardı, ne de attığı mızrak.

Ortalık kararmıştı.

Sessizliğin içsesi ürkütmüştü avcıyı. Yapayalnızdı orda. Üstelik mızraksızdı. Yüreğine saplanan demir bıçaktı korku. Deştikçe büyüyordu. Birden geriye döndü. Yol suya karışmıştı. Bir an dondu yerinde.

Aslanın kükreyişi kulağında patladı.

Kıstırılmış olmanın yılgısına kapıldı. Can havliyle atıl-dı. Derin suya gömüldü. Ve nefesi kesildi.

Boğulmak üzereyken çırpınarak uyandı.

Çevresine bakınca, düş gördüğünü bildi.

Yatağından fırladı. Kutnusuna sarındı.

Kama yordurmak için, tapınağa yöneldi..

ESKİLERE ÖZENMEK

Kitaplığa girdiler.

Namu Mitta'yı, aldı... En son rafa götürdü. Gözleri ışıl ışıl raftan bir tablet çekti... Mitta'ya uzatırken ;

- Bunları oku, -dedi.- Bulduğun her fırsatta... Bunaldığın her anda ve keyfin yerindeyken, oku içine sindir. Bu raf hazinemizdir. Gelmiş geçmiş, yazmanlar, hem bilginin hasını... Hem hünerin özünü bunlara kazımıştır. Kimi masal demiştir... Kimi efsane, destan... Ama okuyan bilir. Her soru ve soruna geçerli yanıt veren insanlık bilgisidir. Çünkü in-san aynıdır. Ve bunların her biri, onun ayrı yönünün kayna-ğını anlatır. Okur da özümsersen, hem insanı her yönden... Hem de insanlığı tam olarak öğrenirsin.

Raf tabletle doluydu.

Mitta şaşkın ve ürkek gözlerle rafa baktı. Bütün duvar boyunca uzayıp gidiyordu.

- Evet hepsini,- diye tekrar diretti yazman.- İster oyun diye al... İstemezsen ödev say. Yeter ki tadına var. O zaman bir tek taşla, bir sürü kuş vurursun. İlk okuman gelişir... Kavrama hacmin artar. Geçmişi öğrenirsin... Yargı yetken genişler. Ve asıl önemlisi, sen kendini tanırsın. Zaten bilgi

oyunla başlar, ödevle sürer. - Dedikten hemen sonra iç kapıya yürüdü. Göz açıp kapayana kayıplara karıştı.

Mitta rafa uzandı. Boyunun yettiği ilk tableti çekti aldı.

Gılgamış Destanı'ydı.

Okumaya başladı ;

" Yeraltındaki suyun kaynağını görenin... Ve oralara gidip yine geri dönenin serüvenini dinle...

Dünyadaki herşeyi bilen kişi adına ün katalım birlikte.

Bilgelikleri derip gizleri yırtan odur... Tufandan öncesini... Onu ve sonrasını bize aktaran odur.

Çok uzun yol katetti... Yoruldu bitkin düştü. Yine de diri kaldı... Ve tüm çektiklerini, bir balbala kazıyıp geleceğe adadı... Diye heceleyince, tablete baktı kaldı.

" Yazman aka haklıymış, " dedi kendi kendine. " Bilgeler, her bir şeyi, yaşamla öğretiyor.

Bir im, bir söz, bir bakış, ya da böyle bir tablet... Aklının ucundaki soruyu yanıtlıyor.

Kafan çalışıyorsa, daha çalıştırıyor.

Sanki un serptim yere... Ruhlar düş göstersinler. Hayra yorulsun diye. Göbeğimin düğümü üstünde fal bakıldı... Geleceğim bilinsin... Ve yazgım düzenlensin.

Demek masal, efsane, ya da destan boş değil.

İlk tablette ilk dize, herşeyi özetledi.

Oysa ben gücenmiştim. Bebe yerine koydu. Okumaya masalla başlamak da ne diye ?

Kendini bilmek için akıl yok mu kişide ?

Meğer akla mutlaka bilgiyi katmalıymış.

Fikir yürütmek kolay. Sav savın pehlivanı.

Akılsa yargılıyor. Ve yargı çok zor bir şey...

Kanıt, tanık ve belge ancak bilene açık. Bilemiyorsa kişi, nasıl yargılayacak ?

Saf bilgi hiç kuşkusuz, bilgelere yaraşır.

Ağırını kaldırır... Zararını yüklenir... Acısını bal eyler.

Çocuklar ve cahiller, bilgiye yol alırken, onlarla beslenmeli. Tıpkı açа sunulan keçiboynuzu gibi... Ağırı yeğnetilmiş.. Zararı arıtılmış.. Ve özü samanının içine gizlenmiştir.

Kendini biliyorsan, gizi kolay çözersin.

Bilmiyorsan gam çekme. Bir kucak odun çiğner, bir kıymık bal emersin. Oku, demesi bundan.

Efsaneler bilginin, başlangıcına kaynak. Her biri bilincine akan büyük bir ırmak. Nice susarsan susa... Ne kadar içersen iç. Ne kanabiliyorsun... Ne suyu azalıyor.

Her söcük, arıtılmış su damlası kadar saf.

Her dize kaç kere kaç hisseden kalmış kıssa.

Ve taptaze, yepyeni. Hem düşünü yoruyor... Hem falına bakarak, geleceği söylüyor.

Bu bir raslantı değil !..

Yaşananla yaşanmak istenenin harmanı.

Özü kişioğlunun, işi, gücü ve düşü.

Öyle olduğu için, geçekle gerçekdışı birbirine geçiyor. İnsanlarla tanrılar daha da çaynaştırmak için uğraşıyorlar.

Ninesini ansıdı.

Her masala başlarken, gerçek gibidir derdi.

Yer, zaman ve mekânla, olaylar değişse de insan hiç değişmiyor. Hatta ömrü tükenip tanrı olsa da aynı. Çünkü aslı çamurdan. Ve çünkü cıvık çamur, her kalıba uyuyor.

İşte masal, efsane ya da destan olunsun, tazeliğin gizi bu... Hepsinin her sözcüğü, yalnız insana dair.

Gılgamış'tan bu yana kaç kere kaç yıl geçti.

Nice nice olaylar... Kırımlar ve kıyımlar... Nice nice insanlar... Varlıklar varsayımlar... Hatta tanrılar bile gelip ge-lip geçtiler. Ama taşa kazılan, doğa gibi duruyor.

Yaşayan, gören ölmüş. Duyan işiten yitmiş. Ana, ata bilmeyen... Us töre dinlemeyen, *Tufan*'ı unutmuyor.

Dehşet en büyük tanrı !..

Kim çekinmez ki ondan ? Korku dağları bekler.

Ne güzel anlatıyor, Uta-Napiştim aka ;

" Yedi gün gök gürledi... Yedi gün yer sarsıldı... Dağ-lar ateş püskürdü... Ormanlar otlar yandı.

Yedi gün şimşek çaktı... Yedi gün yağmur yağdı... Çaylar ırmaklar taştı... Her yeri su kapladı.

Dağlar yer değiştirdi... Nehirler geriledi... Ovalar kaydı gitti.. Karagöl deniz oldu. Nice kent, suya battı... Nice evi kum örttü... Nice varlık yokoldu... Nice can telef oldu.

Eğer Uta-Napiştim.. Ubar-Tudun'un oğlu.. Şurupak'ın adamı, önceden aklederek, gemiyi yapmasaydı, varlıkların tamamı suya karışacaktı."

Tablet'e göz atınca, kendi kendine güldü.

Dizeler belleğinden başka şey söylüyordu ;

" Tanrılar Gılgamış'ı övüp yaratmışlardı.

Boyu tam beş kulaçtı. Göğsüyse onbeş karış.

Gövdesi çok iriydi.

Bir adım attığında, beş atardı başkası.

Hoplayıp nehir aşar... Zıpladığında gökte uçan kuşu tutardı. Uzak yakındı ona... Dağ bayırsa merdiven.

Gücü gökboğasından, Humbaba'dan daha çok... O-nuru, yedi bilge tarafından örülmüş, Ur surundan yüksekti.

Öfkelenmeye görsün... Akteni Uruk suru tuğlalarına benzer... Kıpkızıl kesilerek, kudurmuşça saldırır... Kırar dökerdi artık. Hem de oğul ve baba, ana kız ayırmadan.

Bütün Urukluları, inim inim inletir.. Bu ne biçim çobandır, dedirtirdi herkese.

Oysa güzel insandı !..

Saçı aslan yelesi kadar gür ve kabarık. Alnı hafifçe basık. Gözleri gün ışığı... Berrak, parlak, yakıcı. Burnu düz, şakakları gamzeli, hafif çıkık. Yanakları al pembe. Sakalı kıvır kıvır, gerdanında altın zırh..

Bilgelikte eşsizdi... Yiğitlikte rakipsiz.

Sesi ipek gibiydi. Ama böğürdüğünde, canavarlar korkudan inlerine kaçardı.

Bunların ötesinde, üçte ikisi tanrı, üçte biriyse insan. Ve onun da üstünde, ağılı bol Uruk'un rakipsiz çobanıydı.

Böyle biri dilerse, canı candan koparır.

Ama bir de azarsa ? Sevileni sevene.. Bilineni bilene.. Yavruyu yuvasına.. Kocayı karısına bırakmaz rahat etsin.

İlk gece hakkı ona tanrılardan armağan.

Uruklu buyruklara, yasalara bağlıdır.

Yetki aşmaz... Hak yemez. Düğün dernek bitince, ilk zifafı saygıyla baştakine sunarlar. Töreler hak ve yetki sömürülmez buyurur. Gelin güveyinindir. Gılgamış'ın yetkisi, şafak söktüğü anda karı-kocaya döner.

Yasaya uymayan güç, yakınmayı hakeder.

Ne yazık ki Gılgamış hakkıyla yetinmedi. Herkes boyun eğince töreleri çiğnedi, yasalara uymadı.

Bilgeler uyardılar... Bana mısın demedi. Kişiler yalvardılar... Onları hırpaladı.

Sonunda kurul seçip Ninsun'a başvurdular.

Uruk'un hatununa. Gılgamış'ın anası... Bir tanrının kızıydı. Diğerinin karısı... Ve tanrıça adayı.

Dinledi, çok üzüldü.

Haberciler yollayıp Gılgamış'ı çağırdı.

- Halk senden şikâyetçi,- diye söze başladı. - İlkin bana geldiler. Bize çoban yerine, gûlyâbani doğurdun. Ne yasayı sayıyor... Ne töreye uyuyor... Dayancımız tükendi dediler, - sözleriyle azarladı oğlunu. - Söylenenler doğruysa, yaptığın doğru değil.

- Madem ki ben, hepsinden çok güçlü ve üstünüm... Hakkımı alıyorum, - dedi hemen Gılgamış.

Ninsu bunun üstüne ;

- Hak eşittir, Gılgamış!.. Kişi kendisi için ne isterse herkeste olsun diyebilmeli... İstemediği neyse, olmaması için de ömür verebilmeli. Oysa sen bu tavrınla, hak güçlünün diyorsun.

Gılgamış içtenlikle ;

- Evet öyle diyorum, - diye kestirip attı.

- Yanılıyorsun oğlum,- dedi o zaman Ninsu. - Güç iyiye faydadır. Kötüdeyse hem ona, hem herkese zarardır. Zulme âlet edilir. Halk cehennemde yaşar. Yakarıyı en ön-ce yöneten duymalıdır. Duyup da önlemezse tanrılar işitir-ler. Ve eninde sonunda haksızlık edenlerin belâsını verirler.

Gılgamış öfkelendi ;

- Ben burdayım, Uruk'ta !. Nerdeymiş o tanrılar ? E-ğer güçleri varsa... Güvenleri de tamsa, niye gizleniyorlar ? Karşıma çıksalar ya !.. Hadi ne duruyorlar ?

Ninsun ürküntüsünü yüreğinde gizledi.

Oğluna acıyarak ;

- Kendileri gelmezler, - sözleriyle uyardı. - Ya bir kırım ve salgın... Ya bir dev gönderirler.

- Gökyüzü boğasını gönderdiler de n'oldu ?

- Çok daha güçlüsünü yolladılar ya işte !..

- Humbaba mı ? Yakında, o da görür gününü.

- Sen zûlmünü sürdürür... Ve halk acındırırsa, ondan da güçlüsünü bulurlar merak etme.

Gılgamış terslenerek ;

- Bulsunlar da görelim... - Dedi ve çıktı gitti.

Uruklu ilk haberi, yaşlı avcıdan aldı.

Son günlerde ormanda bir yaratık belirmiş... Herkesi ürkütmüştü. Boyu iki adamdan biraz daha uzundu. Göğsü Uruk kapısı gibi geniş ve sağlam. Üç insan eli tutar onun bir tek avucu. Vücudu baştanbaşa kapkara kılla kaplı. Saçı katran ağacı kadar uzun ve koyu. Alnı yokmuşcasına kaş-ları görünmüyor... Gözleriyse çukurda. Gövdesi gökten inen yoğun cevher benzeri... Burnu küçük ve yassı. Dudakları çok kalın ve ağzı koskocaman. Bacakları köknarı aratmaz kalınlıkta... Ve kaplanlardan çevik. Geyiklerle dağ bayır a-yırmadan geziyor. Onlar gibi ot yiyor. Ve suvata iniyor.

Tuzakları bozuyor... Ağlarımı çözüyor. Avımı ürkütü-yor. Böğürdüğünde dağ taş inim inim inliyor.

O geldiğinden beri, ormana giremedim. Çoluk çocuk aç kaldık. Uruk'a, Gılgamış'tan çare sormaya geldim.

Söz kişiden hızlıdır.

Avcıdan daha önce, anlattığı erişti.

Ve ürkü çığı oldu... Gılgamış'ın içine sinsi sinsi yığıldı.

Eli ayağı durdu. Kırıp dökmekten kaldı. Ninsun hatu-na vardı. Dedi ki, böyle böyle... Beddua mı eyledin korku var yüreğimde.

Bir tanrıça olsa ne ? Ana idi ya yine !..

Yüreği elvermedi.

- Sen git avcıyı bul gel, - dedi oğlunu savdı.

O gider gitmez kalktı. Tapınağa yöneldi.

Kamın da yardımıyla, kutsal fahişeleri, tek tek gözden geçirdi. Hepsi ala şafağa açmış birer goncaydı. Taptaze ve gençtiler... Hepsi tüysüz ak tenli... Göğsünde çifte benli... Dolgun memeliydiler.

Ve her biri bir başka, değişik güzeldiler.

Ama gözü Miliza üstüne değer değmez parıl parıl parladı. Bir çiçekti... Bir ateş... Ve bir tutam bal sanki.

Bakmalara kıyılmaz... Öpmelere doyulmaz güzeller güzeliydi. Yosmalarıyla ünlü Uruk'un en güzeli... Kadınlığın simgesi... Bir şehvet ilâhesi... En genç fahişesiydi.

Ninsun hiç düşünmeden, onun elinden tutup ;

- Bana yardım et, - dedi.

- Siz bir tanrıçasınız !.. Mızraklı ordunuzla Uruk buyruğunuzda. Oğlunuz Gılgamış var. Gökboğasını ye-nen... Aslanları ürküten Uruk çobanı yiğit. Benim gibi biri-nin, ne yardımı olur ki ?

- Gün geldi koca aslan, fareye muhtaç oldu.

- Ben çeyizi peşinde basit bir fahişeyim. Ve tek sermayem tenim. İşinize yarar mı ?

- Tenini ucuzlama. Hünerlisi elinde, mızraklardan delici... Kalkandan koruyucu olmuştur her dönemde. Orduları alteden nice yiğit tanırım. Bir tene kurban gitti. Bu yüzden bana yardım, sadece senden gelir. .

- Bir küçücük fahişe, bir yüce tanrıçaya nasıl yardım eder ki ? Bilebilsem, hiç durmam.

- Tırnak ucun eksikse, parmağından büyüktür. Tanrı-ça belki güçlü... Ama sende olanın hiçbirisi onda yok. Ülke-si tehlikede. Orduları geçersiz. Oğluysa çekinmekte. Hepsi-nin eksiğini tamamlayansa sende... Görev sana düşüyor.

- Keşke elimden bir şey gelse de yapabilsem.

- Gelecek... Yapacaksın... Ben rica ediyorum. Diliyor, istiyorsan, çok şey yapabilirsin. Çok genç ve çok güzelsin. Duyduklarım doğruysa, deneyimliymişsin de !..

- Bunların değeri ne ?

- Kadının kadınlığı, silâhların şâhıdır. Ne güç dayanır ona.. Ne akıl kalkan olur. Dilerse deler geçer, inim inim inletir. İsterse çizer durur, sızım sızım sızlatır. Yüreği taştan ol-sa, yıkmak istediğinin, özünü çeker alır, gövdesini boşaltır. Ve dileğini dayatır... Tehlikeyi atlatır, ülkesini kurtarır.

Miliza şaşkın şaşkın Ninsun'a bakıyordu.

Dayanamadı sordu ;

- Benim görevim nedir ?

- Bir erkekle sevişmek.

Bu yanıtı alınca, kahkahalarla güldü ;

- Eğer sadece buysa, günde kaç kere kaç kez kurtarıyorum yurdu. Bir eksik ya da fazla bundan ne çıkacak ki ?

Tapınaktan çıkmadan saraya girmişlerdi.

Ninsun tahta geçerken genç kızı kucakladı. Yanına oturtarak uzun uzun okşadı.

- Senden beklediğim de böyle bir yanıt idi... Sade çok güzel değil, zeki ve akıllısın. Engidu'yu duydun mu ?

- Ormana avcıları sokmayan yaratık mı ? Uruk'ta duymayan yok. Dediklerine göre maymuna benziyormuş... A-ma boğadan iri... Parslardan daha vahşi... Aslanlardan güç-

lüymüş... Böğürdüğünde orman, tir tir titremekteymiş. Korkunç bir şey olmalı.

- O bir erkek Miliza. Kadına korkunç olan yalnız erkeksizliktir. Engidu, saf bir erkek. Kadınlığı tatmamış, insanlığı bilmiyor. Bir erle karşılaşsa... Gılgamış'la meselâ, hiç kuşku yok yener de, seni gördüğü anda, aklı başından gider... Eli ayağı kurur. Ve ülke tehlikeyi savuşturduktan ö-te, bir yiğite kavuşur.

- Yanaşabilir miyim ?

- Bir kadın istemesin !.. Aklıyla öksesini birlikte kullanırsa, er kendisi yanaşır.

Miliza korkusuyla onuru arasında sıkıştığını bildi. İkircimli istekli Ninsun'a baka baka ;

- Beceremezsem eğer, Uruk'a kurban sayın,- deyip doğruldu sonra. - Gidip hazırlanayım.

Ninsun omuzlarından kavradı Miliza'nın. Sarıldı kucakladı... Yanaklarından öptü. Ve yeniden oturttu.

- Cesur ve hünerli kız,- diye sevdi, okşadı.- Sen be-nim kurtarıcım... Uruk'un yüz akısın. Hepimiz seninleyiz. Her türlü hazırlığı burada göreceğiz.

- Şu sözler ömre değer, - dedi bu kez Miliza. - Kutsal dudaklarınız yüzüme değer değmez tüm kirimden arındım. O yüzden izin verin, fazla yük olmayayım.

- Yük değilsin güzelim. Yapacağın şey Uruk için bir kurtuluştur. Sana yapacağımız, bizler için hem bir borç... Hem de büyük onurdur. Şimdi otur ve dinle.

Miliza kalkamadı.

Tanrıçayla fahişe, yanyana oturdular.

Kendi aralarında, usta ve çırak gibi biraz fısıldaştılar. İyice anlaşınca, Ninsun elini çırptı. Açılan kapılardan, saraydaki kadınlar sürü sürü daldılar.

- Bu güzeller güzeli Uruk kahramanını cengine hazırlayın, - der demez Miliza'yı kaptılar götürdüler.

Gılgamış işte o an, yanında avcı geldi.

Selâm verip alırken ;

- Avcıyı buldum, - dedi.

Ninsun hatun avcıya, sıkıca öğütledi ;

- Kadınlar Miliza'yı hazırlamak üzere. Onu ormana götür. Suvatın kıyısına bırakıp evine git. Gerisine karışma.

Gılgamış anasının bu sözünü duyunca ;

- Bu ne demek oluyor ? - Diye birden kükredi. - Burda ben duruyorken, Engidu'ya karşı bir fahişe mi gidecek ?

- Sen gidersen savaş var, - dedi Ninsun çabucak. - Oysa Miliza ona bedenini sunacak. Sevişme güzellik ve mutunu öğretecek. Hele sabreyle biraz. İlkin barış ve sevgi gücünü bir sınasın. Kavga gerekiyorsa, sen ortaya çıkarsın.

Anasının savsözü Gılgamış'ı uyardı.

Yine de yiğitliğe toz kondurmamak için ;

- Madem kararınız bu, varın sınayın,- dedi.

Ve hızla çıktı gitti.

Kadınlar Miliza'yı tertemiz yıkamışlar... Derisini yağlayıp kokularla oğmuşlar... İpeklerle sararak sabah çiğine açan gonca tazeliğine bezemişlerdi çoktan.

Ninsun baktı, beğendi. Seçimi yerindeydi.

Gılgamış kıskançlıktan çatır çatır çatladı.

Uruk kadınlarının en gözalıcısını yabana kaptırmıştı.

Avcı kendinden geçti. Çok uzun yaşamıştı... Çok kadın kız görmüştü. Ama böyle güzele ilk defa rastlıyordu.

" Yazık, " dedi içinden. " Nedense yeryüzünde, her güzellik zorbaya, haydut ve canavara sunulan bir ödüldür. "

Belki daha düşünüp itiraz edecekti.

Ninsun fırsat vermedi ;

- Gitseniz iyi olur, - diye ikisini de hemen yolcu eyledi.

Ensesinde hafif bir yel esintisi duydu.

Ürpererek irkildi.

Dinge usulca gelmiş, başına dikilmişti.

- Girerken gördüm sizi, - diye söze başladı. - Oğlanlar babaları yanına dağılalı, ders görülmez olmuştu. Yeniden başlıyorsa mutlak haber verirler. Bunların niyeti ne ? Diye düşünmekteyken, yazman purhuya gitti. Ninemle dedem hemen arkasından seyirtti. Dikilip kalmak yersiz. Kalktım buraya koştum. Çok dalgın okuyordun. İlkin şunu bir güzel ürküteyim, dedim ya !.. Nedense kıyamadım. Neydi seni böylesi kendinden geçiren şey ?

Gözleri çiçek çiçek yüreğinde açıyor. Sesi kulaklarına dünyanın en eski ve en güzel türküsünü fısıldıyordu sanki.

Mitta donup kalmıştı.

Yüreği kıpır kıpır... Şakakları zonkluyor. Ağzını açamadan, Dinge'ye bakıyordu.

Derin bir soluk aldı. Elindeki tableti ona doğru uzattı.

Dinge hafif eğildi.

Nefesi gül kokuyor... Tuğrasından fışkıran perçemleri Mitta'nın yüzünü dalıyordu.

- Gıl... Gıl... Gıl... - Dedi kaldı.

Geçen zaman içinde, okumayı unutmuş.

Mitta canlandı birden. Sesini yakaladı. Kıza belli etmeden, heceyi tamamladı ;

- Gılgamış Han Destanı.

Dinge borçlu gözlerle kafasını kaldırdı.
Hafif gerileyerek ;
- Bana da okur musun, - dedi sevecenlikle.

OLAĞANÜSTÜ BİR AŞK

Dileği merhem oldu... Yarasına basıldı.

Gözleri ışıl ışıl başını öne eğdi.

Tableti yeniledi. Bıraktığı dizeden, okumayı sürdürdü ;

- Suvatın kıyısına varır varmaz Miliza, bir ağaca tırmandı. Su üstüne uzanan bir çatala oturdu. Dalları ayırın-ca, kendini suda gördü. Silinip parlatılmış gümüş ayna için-de bir peri yüzüyordu.

Avcı gölete baktı. Yüreği küt küt attı. Kulakları zonkla-dı. Dizlerinin bağları teker teker çözüldü. Aslını unutarak sudaki yansımaya sarılma hevesini bin zorlukla durdurdu. Eğer iki eliyle gözünü kapamasa oracıkta kalacak... Engi-du'yla çarpışıp belki de ölecekti. Zorladı kendisini... Gözleri-ni açmadı... Ve hemen ordan gitti.

Suvat boşaldığı an hayvanlar sökün etti.

İlkin aslanlar geldi. Gölete eğildiler.

Miliza'nın yansısı yüreklerine indi. Susuzluğu unutup güzelliğe daldılar. Uzun uzun baktılar. İştahla kokladılar... Ve oynaşa oynaşa suvatı terkettiler.

Ardından parslar geldi... Yansıyı görür görmez, suva-ta çakıldılar. Suda yüzen güzellik karşısında dondular. Sey-rine doyamadan inlerine döndüler.

Çakallar kurtlar geldi... Dipten yüze yayılan olağanüstülüğe hepsi hayran kaldılar... Ulumaları durdu. Mızlaya mızıldana tıs tıs geri döndüler.

Yırtıcı kuşlar geldi... Büyülenmişcesine bir yudum su içmeden, güzelliğe kandılar. Doygun, tutkun ve coşkun çığlıklarla yeniden gökyüzüne uçtular.

Et yiyenler tükendi... Ot yiyenler üşüştü.

Ötücü kuşlar geldi... Sevda türkülerine yeni ezgi buldular. Cıvıl cıvıl şen şakrak dallara tünediler.

Atlar, eşekler geldi... Suda yansıyı gördü. Kişneyip anırarak geri geri bastılar.

Boğalar ve inekler sürü sürü geldiler... İştahla yanaştılar. Tutuldular durdular. Suyu bulandırmadan bir süre seyreyleyip böğürerek döndüler.

Domuzlar hort hort geldi.. Tıspıs geri döndüler. Karacalar ceylanlar, mertleyerek gelmişken meleyip ayrıldılar. Tavşanlar hızla gelip ağır ağır döndüler. Kaplumbağalar yavaş yavaş yanaşmışlarken, yarışa kalkmış gibi koşarak ayrıldılar. Yılanlarla çıyanlar... Börtü böcek ne varsa, öncekilere uydu. Sonunda geyiklerle Engidu da göründü.

Geyikler su başında durup aralandılar.

Engidu içmek için suya doğru eğildi.

Ve suyun dibindeki peri nakşını gördü.

Örtüsüz pırtısızdı... Mermer teni pürüzsüz... Ay yüzü bulutsuzdu. Gözlerinde gökyüzü yıldız yıldız ışıyor... Gamzelerinde güller, goncalar yarışıyor... Dudaklarında sevda çağrısı şakıyordu. Kuğu boynu güvercin omuzlarla birleşip

kanatlanır gibiydi. Yuvarlak emçekleri pespembe uçlarıyla ham böğürtlen benzeri iştah kabartıyordu.

İnce beli, düz karnı geniş kalçalarıyla... Uzun, ince ve düzgün bacaklarını sanki evrenin ocağında birbirine kaynatmış... Kasığındaki yangın serin suyu aşarak, Engidu'yu yakmıştı. Yaratık afalladı. Gövdesi kaskatı ve yüreği alev alev, suya eğilmiş, dondu.

Doğayı biliyordu.

Dağı, taşı, ormanı... Yüzeni sürüneni... Zıplayanı uçanı... Saldıranı kaçanı çok iyi tanıyordu.

Hayvanlar yakın dostu... Bitkiler besiniydi.

Avcılar tamamını kırıp geçirdiğinden, onların düşmanıydı. Biri ormana girse, izini sürüyordu. Ağlarını kırıyor... Tuzakları bozuyor... Pusuyu basıyordu.

Ama şimdiye kadar hiç kadın görmemişti.

Hayvanlara bakarak, çiftleşmeyi öğrenmiş... Eşi olmadığından ne sevdayı tanımış, ne de aşkı bilmişti.

Herşeyin bir vakti var !..

Ve işte vakit geldi.

Engidu için için depere tutulmuştu.

Güçlü gövde pörsümüş.. Kalın kollar bükülmüş... Geyiklerinkilerden çevik bacaklarıysa taş gibi donmuşlardı.

Bir gözleri parlıyor... Yüreği yanıyordu.

Susadı... Ağzı dili kurum kurum kurudu. Yanaşıp içemedi. Çekip gitmek istedi... Kalkıp dikilemedi.

Yarı eğik, dört ayak bir kara balbal olmuş... Yanardağ bacasında donan lâva dönmüştü.

Fakat içi yanıyor. Kalın sık kılla kaplı teni tutuşuyor-du. Ateş büyüyü çözdü. İçten içe devindi. Gördüğü güzelliği

kucaklamak istedi. Kollarını açarak, biraz daha eğildi. Ve birden suya daldı.

Sanki büyü bozuldu.

Görüp bilmediği şey, dalga dalga dağıldı. Ürktü gözünü yumdu. Açtığında büsbütün, biraz daha dipteydi.

Sevdayı bilmiyordu. Ama doğa, yaşamı.

Oynaşma sevişmenin tohumu ve toprağı.

Kovaladı düşünü... O daha da hızlıydı.

Yaklaştıkça kaçıyor... Kaçtıkça Engidu'nun hem iştahı hem hızı arttıkça artıyordu. Ne var ki dip derindi. Engidu'-nun nefesi, yarı yolda tükendi.

Ölüm tutkuyu yendi. Hızla yüzeye çıktı. Derin soluk alırken, kafasını kaldırdı.

Suda bulamadığı, ağacın üstündeydi.

Dünyalar onun oldu. Ne dalmayı düşündü... Ne su-dan çıkabildi. Gözü gönlü gönendi... Eli ayağı durdu. Ölü bir balık gibi suda dikilip kaldı.

Miliza kadınlığın duyargaları ile durumu kavramıştı. Engidu ya korkuyor...Ya da çekiniyordu.

Dağ deprenmezse tavşan yiğitlere baş olur.

Miliza rahatladı. Anladı ki Engidu, ona zarar veremez. Cesareti katlandı. Kumru kanadı gibi kısa ve yumuşacık kollarını açarak, tatlı tatlı seslendi ;

- Sudan çık... Buraya gel !..

Engidu anlamadı. Sözü tanımıyordu.

Ama bir çağlayanın yelle söyleşmesini çağrıştıran tatlı ses, yüreğine işledi. Oradan şarıl şarıl damarlarına aktı. Gövdesi kanatlandı.

Gökboğasından daha ürkünç bir böğürtüyle kendini salıverdi. Ve bir kaya benzeri yeniden suya battı.

İndi yansıyı gördü. Çıkar çıkmaz aslını.

Miliza'nın güveni, iyice pekişmişti.

Çağrıyı yeniledi ;

- Gel buraya Engidu !..

Engidu sözcüklerin, anlamını bilmiyor. Ama sesteki çağrı, öylesine içten ve öyle çekiciydi ki, tanımını kavradı.

Yavaşça sudan çıktı.

Gözleri Miliza'da, adım adım yaklaştı.

- Korkma, - dedi Miliza. - Korkma, al beni burdan.

Tam ağacın dibine gelince dondu yine.

Ona göre Miliza, gökkuşağına çıkmış eşsiz bir tanrıçaydı. Ve kendisi en büyük günâhı işlemiş kul.

Gözlerinde şaşkınlık, merak şimşekleriyle, ilâheye bakıyor... Bağış değil isteği, çabucak kurban olmak.

Sanki boynu sunakta. Ne bir adım atıyor. Ne biraz kıpırdıyor... Göğsü Fırat'a dönmüş... Kabarıyor iniyor... Ne bir nefes alıyor... Ne ses çıkarıyordu... Sadece bakıyordu.

Miliza bir kadındı.

Üstelik de Uruk'un en hünerli yosması.

Tutkunun kokusunu çok uzaktan alırdı. Değil yanıbaşında, gözlerinin önünde buram buram tüterken.

Dalı okşarcasına,bacağını koparıp aşağıya sarkıttı.Ve bebesine ninni söyleyen bir ananın doyumsuz şefkatiyle ;

- Ben senin bir eşinim... Bir kişiyim Engidu, - dedi kuşlar misâli.- Sen erkeksin, ben dişi.. Dokun da tanı beni.. Kadınlığı tat bir kez.Erkekliğini öğren. Çekinme, dokun hadi !..

Baktı ki, anlamıyor... İşaretle gösterdi.

Engidu anlamıştı. Sevinci yüreğinden ve gözlerinden taştı. Başını, gövdesini sarsarak uysallaştı.

Kestane tomruğundan kalın... Katı ve kara... Kıllı kol havalandı. Ceviz dalına benzer bir parmak geldi, geldi... Miliza'nın kardan ak, pamuklardan yumuşak mermer tenine değdi. İpek deri kösnüdü. Katı parmak gömüldü.

Engidu çok ürkmüştü. Dehşetle geriledi.

Ama parmak ucundan, gövdesine ağan giz, kaçışı engelledi. Gövdesi taş kesildi... Eli havada kaldı.

Miliza daldan kaydı. Hafifçe eğilerek, havada kalakalan dev pençeyi okşadı.

Engidu yontu oldu.

Elinin üzerine bir yıldırım düşmüştü. Bileğine yürüdü..Dirseğine tırmandı. Omuzlarına ağdı. Gövdesine döküldü. Koca orman azmanı, depere tutulmuştu.

Deprem yumuşak yeri, nasıl tir tir titrertir... Salım sa-lım sallarsa... Engidu öyle oldu. Her bir yeri dağılmış, parçalanmıştı sanki. Fakat çok hoşlanmıştı !..

Sevinerek yaklaştı. Üç aslan pençesinden daha büyük elini, Miliza'nın küçücük avucuna bıraktı.

Miliza bir kuş kadar hafifleyen pençeyi, tatlı tatlı okşadı. Parmaklar usul usul gevşeyip açılınca, taşlaşmış avucunu mermer tenine sürttü.

Engidu'nun sert gönü, titredi, yumuşadı. Kol oldu, avuç oldu... Miliza'nın incecik tenine doğru aktı. Ve Miliza ağaçtan düşer gibi kayarken, belinden tutuverdi.

Miliza öyle nârin... Engidu öyle iri ve güçlüydü ki... Kız avcunun içinde, nerdeyse kaybolmuştu. İpek yumağı teni, kalkan göne sürtündü. Kız pespembe kesildi. Erkek kap-kara yandı. Gövdelerinden çakan şimşek ormanı sardı.

- Ben Miliza, - dedi kız.

- Ben Miliza, - yansıdı, Engidu'nun ağzından.

- Yok, -diye koca eli aldı göğsüne koydu, usullacık Miliza, - Miliza benim adım.

Engidu öykünerek ;

- Yok, - diye yineledi. - Miliza benim adım.

- Hayır, - dedi Miliza. - Sen Engidu, ben Miliza.

Çok çabuk kapıyordu. Ayırımı kavradı.

Kocaman pençesini dibek tokmağı gibi, kendi göğsüne vurdu. Ve büyük bir sevinçle ;

- Ben Engidu, - diyerek böğür böğür böğürdü.

Yer gök inledi sanki.

Orman ayağa kalktı.

Hayvanlar ürküp kaçtı. Kuşlar çığlık çığlığa bulutlara karıştı. Miliza gülümsedi. Başıyla doğruladı.

Engidu incelikle Miliza'ya dokundu.

- Miliza, - deyip güldü.

Ödülü haketmişti.

Miliza ak kolları kara boyna doladı. Gonca dudakları-nı, yavan ağza dayadı. Diri emçeklerini kalın göne yasladı. Tok kedi işvesiyle kucağına yerleşti. Öptü, okşadı, sevdi.

Coşku kasırgasına önünü açıverdi.

Engidu taş kesildi.

Tanrılar diyârına girmiş ölümlü gibi şaşkın, uysal, âcizdi. Bilmediği bahçede talana kalkışmadı. Tatmadığı meyveyi yutma sâfiyetiyle, kendini Miliza'nın hünerine bıraktı.

Adım adım bahçeyi.Yudum yudum meyveyi.Yutak yutak lezzeti.Dalga dalga coşkuyu.Damla damla tutkuyu. Alev alev şehveti. Ve gümbür gümbür hazzı, öğrenip ezberledi.

Özlemin çukurundan, dinginlik doruğuna gidip gidip gelerek, kadınlığı tanıdı. Erkekliğini bildi.

Yedi gün yedi gece dur duraksız sevişti.

Miliza'nın kokusu Engidu'ya sinmişti.

Ve ona yaklaştıkça, dost ve kardeş bildiği hayvanlar ondan kaçtı. Ayrımına varmadı.

İçateşi tutuşmuş ve halâ sönmemişti.

Miliza, ünlü yosma.. Uruk tapınağının ateşli fahişesi.. Aşkla meşki hünerde birleştirmiş orospu.. Kısa ömründe ilkkez ödev, yüküm ve sorum.. Hatta çeyiz de dahil, herşeyi unutmuştu.

Görev duyarlığıyla, onu kendine çekmiş... Kalın, kapkara zırhı, kelebek kanadıyla delik deşik edince, azmanın içindeki saf cevheri görmüştü.

İşte o an yükümü, bir sevdaya dönüştü.

Artık o bir kadındı.

Seven.. Sevildiğini yüreğinin kökünde duyan ve bilen kadın. Ve sevdiği âleme, varsın bir gulyâbâni sıfatıyla görünsün... Ona dünya güzeli olmasa sever miydi ?

Gerçi henüz sözlüğü ; " Sen Miliza, ben Engidu "dan ibaret. Ama bu dört sözcüğü, öyle içten, yerinde ve tatlı söylüyor ki !.. Savsöz, şiir ve ezgi... Yahut acı bir çığlık gibi algılanıyor. Ve bundan olsa gerek... Bazen, emziği düşmüş bebe kadar ivecen.. Bazen sevda söyleyen ozan bilgeliğinde görünüyor kişiye.

Kendisi bir ot yiyen.

Herkesi öyle bilmek, herkes için geçerli.

Göz açıp kapayana, dağlara tırmanıyor.

En taze yeşilliği bulmakta ve yolmakta geyiklerin önünde. En sık çalılıklardan en tatlı böğürtleni toplamanın ustası. En yüksek ağaçların en olgun meyvesini sunmakta bir eşi yok. Ve suyun en arısı, durusunu bulmakta onunla yarışılmaz. Öylesine bilgili, güçlü, hızlı, çevikti.

Ateş ormana ölüm. Ormandakilere de.
O yüzden pişirmeyi öğrenmemiş, bilmiyor.
Miliza ateş yaktı.
Engidu önce korktu. Sonra pişmişi tattı.
Ve kadın et istedi. Erkek ilk kez öldürdü.
Miliza ayıkladı, kotardı ve yedirdi.
Engidu çok hoşlandı.
Her yeni şey sözlüğe, yeni sözcükler kattı.
Engidu her geçen gün, yabandan uzaklaştı... Uruk'luya yaklaştı. Sofraya bağdaş kurup, suyu tastan içiyor... Miliza'nın ördüğü kutnuya sarınıyor... Her ağzını açışta ; " Engidu Miliza'yı çok seviyor, " diyordu.
Hava az serinlese, sımsıkı sarılıyor... Sımsıcak sarıyordu. Bir yağmur çiselese, yamçı olup üstüne dolanıyordu hemen. Eğer canı kışın nar... Yazın ayva çekerse, bulunamaz, demiyor... Üşenmeden dağ bayır... Ova çayır gezerek bulup getiriyordu.
Miliza fahişeydi. Engidu'yu çok sevdi. Kara deri ak tenin üzerine örtüldü. Onun kadını oldu. Meleze tohumlandı. Tanrıçaya dönüştü.
Kişi bundan öteye, ne isteyebilir ki ? "
O tablet de bitmişti.
Mitta yerine koymak için yekiniyordu.
Dinge birden atıldı. Boş elini kavradı.
Damağına sıvaşan sesini yola yola ;
- Olağanüstü bir şey. Gerçek bir aşk destanı. Ve sen öyle yürekten,öyle hoş okudun ki.Dinlerken Miliza'ydım. Engidu'm olur musun?-Derken eli götürdü, göğsüne yapıştırdı.
Mitta boş bulunmuştu. Çekmedi... Sakınmadı.
Yontulmuş bir taş gibi, o halde dondu kaldı.

Kızın diri gövdesi, tir tir titremekteydi.

Göğsünde açan narı, ipek yumağı gibi avucunu okşadı. Ateş topuna döndü, parmaklarını yaktı. Eklemleri tutuştu. Sinirleri dağıldı. Damarlarında alev ırmakları dolaştı. Kalbinin atışları nabzında kütürdedi. Ve göğsünde zonkladı.

Ergenliğin kasları kasım kasım kasıldı. Eli kolu uyuştu. Gövdesi buram buram nemlendi buğulandı. Ensesi oluk oluk akan terine battı. Kasıkları sancıdı. Dizleri.. Baldırları.. Oyluk ve kalçaları sızım sızım sızladı.

Tutkuyla şaşkınlığın salıncağına bindi.

Gâh gökyüzüne çıktı. Yeryüzünü seyretti. Gâh yeryüzüne indi. Seyretti onu gökler. Destanı baştan sona hayat iksiri gibi, belleğine nakşetti.

- Kişi bundan öteye ne isteyebilir ki ? - Sözcükleri ağzından tane tane döküldü.

Tutkusu bakış oldu.

Hançerleşti Dinge'nin gözlerine saplandı.

- Oh !.. - Dedi o an Dinge. - Tanrılar tanığımdır. Seninim bundan böyle. Fahişen, kadınınım... Ve Engidu olursan, aynı anda tanrıçan. Söz değil mi, nakışçı İna ile demirci Mila'nın oğlu Mitta? Yılmazsın. Unutmazsın. Vazgeçmezsin değil mi ? - Diye sarılıp öptü.

Mitta'nın ayva tüylü, kaskatı dudakları... Dinge'nin gül suyuyla tütsülenmiş ağzında, kızıl ocağa düştü.

Çapağından arındı. Demirci potasında göktaşına dönüştü. Yumuşadı, eridi. Yayıldı, genişledi.

Sımsıkı sarıldılar.

Tablet elinden kaydı. Mitta kendine geldi.

Yere düşmeden kaptı.

Arakapı açılır kapanır gibi oldu.

Tutkusunu bastırdı. İsteğini külledi. Kollarını kopardı. Çenesi kenetlendi. Dişleri gıcırdadı. Elmacık kemikleri, atardamara döndü. Gövdesini gererek ağır ağır doğruldu. Taş kaldırıyormuşça tableti rafa koydu.

Yazman içeri girdi.

Az önce yine gelmiş... Kapı aralığından olanları görmüştü. Birbirinin içinde atan çifte yüreğin ezgisiyle irkilmiş... Gözünün gördüğünü, gönlü onaylayınca... Kapıyı usullacık çekip geri dönmüştü.

" Dinge dengini buldu... Mitta yaraşığını " kararıyla bir süre dışarıda bekledi.

" Aylardır gözleyip de, kondurmadığım olmuş.

İki ten birbiriyle böyle bütünleşti mi, tanrılar ayıramaz.

Hele kadın arzulu ve kesin kararlıysa.

İsteyen bir kadını yadsıyacak kudrette... İstemeyeni elde edecek maharette erkek var mı dünyada ?

Dinge, Mitta'yı seçmiş.

Nerika bayan ile Mürşili hânın kızı... Hitit hatunu Hinti ve hakan Şuppili'nin torunudur Dinge kız. Soyun süreklerinden. Anasının tek kızı. Güzel... Saygın... Akıllı.

Her erkeğin düşünde gördüğü kadınların belki en önemlisi... Kim karşı koyabilir ?

Mitta bunca üstünlük karşısında çaresiz.

Çaresizi daha da zora koşmak anlamsız. " Kararına varınca, kapıyı gürültüyle açarak tekrar girdi.

Yaklaşırken sevinçle ;

- Ooo !.. Dinge hatun burda, - diye el oğuşturdu. - Okumak iyi bir şey. Tanrılar kutsasınlar !..

Mitta'nın sırtı dönük.. Ama başı eğikti. Sezgisi doğrulanmış, enseşi kulakları kıpkırmızı olmuştu.

Dinge dimdik dikilip, meydan okurcasına ;

- Okuyan Mitta idi... Bense dinleyiciydim.

- Okuyabiliyor mu ?

- Sularla seller gibi !..

- Bak işte bu çok iyi, - dedi yazman kıvançla.

Mitta o zaman döndü. Yazman'ı selâmladı.

Hiç belli etmiyordu. Sezgisi yanılmıştı.

Derin bir oh çekerek rafa dönüyordu ki ;

- Bugünlük yeter, - diye önledi onu yazman. - Çarşıya ineceğim... Birlikte gidelim mi ?

Mitta ses çıkarmadan çarıklarını giydi.

Dinge tos tos giderken ;

- İyi !.. Gerisini de yarın okursun, - dedi.

BİR GÜNÜN MUCİZESİ

Hakan hıçkırık gibi, sayıkladı uykuda.

Hatun sıçradı kalktı. Ürkek ürkek yatağı, çevresini taradı. Oda sessiz ve her yer zifirî karanlıktı.

"Uyarsam mı acaba ? "

Sorusunun çengeli bilincine asıldı.

İkircimle sarsıldı.

" Huyunu bilmiyordu. "

Belki uykusu böyle... Belki hep sayıklıyor.

Kimi horlar uyurken... Kimi kalkar gezinir. Kimisi bıçak gibi yatağına saplanır. Kimi ter ter tepinir.

Hakan hangi türdendir, nereden bilebilir ?

Bu ilk geceleriydi.

Düşleseydi bu kadar güzel başlayamazdı.

Hakan hiç ummadığı ölçüde sevecendi.

Alışabilsin diye sabırlı... Hoşgörülü... Ve daha önemlisi çok fazla şefkatliydi.İncinip ağrınmasın için onu kendiyle yapyalnız bırakmıştı.

" Herşey öylesine tez... Öyle ansız oldu ki !.. "

Ne yerine alıştı. Ne değişimi ayırmak için vakti oldu.

Dün sarayda hatunun Babilli akasıydı. İşlerine yardımcı, gücüne ek olarak koşturup duruyordu.

Çavuşların dışında, Hitit'in her ilinden... Sanatın her dalından bir aka var sarayda. Yoksa yüzyirmi oda.. Onca tezgâh ve ocak bomboş ne işe yarar ?

Nasıl varlık ve bolluk zamanında akalar imece, onda birlik âsâr payı vererek onları doldurursa... Kıtlık ve kesatta da saray elindekini paylaşır akalarla. Böylece her Hititli, varlık içine doğar... Varlık içinde yürür tanrıların katına.

Bu yüzden imeceye katılanlar ya duldur... Ya öksüz ve yetimdir. Yahut da mesleğini yapamayacak yaşta... Öğretecek bilide köhnemiş akalardır. Sarayda yer içer ve yatarlar onun gibi. Saraya katılanın, başka düşü olamaz.

Her günü çilesine, sara sara yaşama simyasını bilirler Acıda çok deneyli... Küçük mutlukları büyütmenin ustası... İşte aşkı bulmanın akasıdır her biri.

Dün onlardan biriydi.

Hinti *Nigal* (Hatun,) tanrıça olup da taş evine törenle yerleşince, o garip Babilliyi purhuya çağırdılar.

Eşi, oğlu, anası ve babası kırımda tanrılara yürü-müş... Şu koca yeryüzünde, tek başına kalmıştı.

Yalnızlık yeraltının dehşetinden beterdi.

Yaşamak ağır bir yük... Ölüm kurtuluş kadar hoş geliyordu ona. Dayanmak istedikçe, direnci çürüyordu.

Kişioğlu her zaman yazgısından habersiz.

Tam o kötü günlerde, Hitit bütün *Botan*'ı (Mezopotamya,) sınırları içinde düzenlemeye kalkar. Hakan Şuppili - Luma Kuşar'dan yola çıkar. Hattuşa'da yıllık kut törenini yaptıktan sonra Fırat'ı geçer... Vaşşukani'ye girer. Büyük oğlu

Telepnu *Alep'e* (Halep,) vali olur. Küçük oğlu Piyasli Kargamış'a *meşhedi...* (Rahip,yönetici.)

Purhu Babil'e indi.

Kırımın zararını çabuk gidermek için, pek çok önlem alındı. Bunların başında da, Dicle ile Fırat'ı, *gel-git'*in son ucunda... Ur'un hemen altında birleştirmek geliyor.

İki ırmak arası ve bütün kıyıları meyve ağaçlarıyla donatılacaklardı. Umman'ın *gel-gitleri* ırmakları bir günde iki kez taşırıyor. Böylelikle Ur, Uruk ve Babil'in tüm asma bahçeleri bol suya kavuşup gelişecek... Cennet nehirlerinin Anu bereketiyle bolluğa erecekti.

Etilerle (mimarlar,) *bânular* (yapıcılar,) ve bütün *ummanular* (usta zenaatkâr, gönüllü askerler,) oraya giderlerken hatun hazine ile Babil'e yerleşmişti.

Çok kısa bir zamanda, gündüze gece kattı. Dertlilerin dermanı, sızıların yakısı, yaraya merhem oldu. " Sayesinde acımı, mekiklere sararak dokumayı öğrendim. "

İş acıdan etkinmiş. Unutulmuyor ama, dayanılabiliyor.

Gidenleri andıkça, kendini işe verdi. Gündüzleri tüketti. Kandili hiç sönmedi.

Hinti *nigal* kendine bir yardımcı ararmış.

Onu yanına aldı. Açları doyurdular. Çıplakları örttüler. Hastalara baktılar Sağ esenler kanalda, bahçelerde çalıştı. Çocuklar sevinmeyi yeniden öğrendiler.Babil kendine geldi.

Hatunun işi bitip Kuşar'a dönüyorken, yine birlikteydiler. O bir çöpsüz üzümdü. Özlemi yüreğinde... Arayanı bulunmaz. Bunun Hitit'te töre olduğunu saraya girince öğrenmişti. O günden beri hatun anadan artık ana, hakan babadan büyük ata olmuştu ona.

Ne var ki, katı ölüm canın son yazgısıdır !..

Tanrıça olsan bile, tırpanı yaş ot gibi biçiyor canlıları.

Yazık !.. Yaşam da doğa gibi. Boşluğu taşımıyor !..

Hatunun yası ile kayalara oyulan sonsuzluk evi bitti. Yerine konularak, takı ve sonrasında gerekli eşyaları odasına konuldu. Kapısı örülünce, kam ve yazman akalar, onu elinden tutup purhuya götürdüler. Ve hemen dediler ki ;

" Mal aka, Hinti hatun sonsuzluğa yerleşti. Hakan dul kalabilir. Ama hazine başsız, purhu eksik olamaz.

Biz sizi uygun gördük.

Panku derilinceye *nigalliği* (hâtunluk) yürütün.

Gönlünüz yüksünmezse, zaman yitirmek yersiz. Hakana eşlik edin. Sınayın kendinizi. Uyarsa mutlanırız. "

Şaşkın dikildi kaldı.

Ölüm acısı sorum duygusuyla çatıştı.

Nigallik konusunda ağzını açamazdı.

Törelerle yasalar, purhu buyrultusunu, pankuyadek kutsal bir onur saymaktadırlar. İstenmiyorsa orda gerekçesi söylenir... Gönüllüsü üstlenir... Yükümden kurtulunur.

Eşlik içinse karar ona bırakılmıştı.

Hakan çok yaşlı ama, o özlemle doluydu.

Kaç kere kaç yıl var ki, yastığı bir soluğun ürpertisinden yoksun. Teni kuru çarşafa sürtünmekten kaskatı. Kaç kere kaç yıl var ki, gönlünün tutku yeli, esrimekten vazgeçmiş. İçini yoklayınca, kuruduğunu bildi. Ne sevinci zıpladı... Ne tutkusu devindi. Sadece boyun eğdi.

Hakanın yalnızlığı henüz ayırımına varılmayacak kadar yeni ve taze idi. O hüzün kıdemlisi... Yokluğun, yoksunluğun gün günden koyduğunu yaşamış, öğrenmişti. Hakanın durgunluğu doğal karşılanmalı. Bilmediği deryada yüzen balık şaşkındır. Sessizliğine uydu.

Başını kaldırarak, gözlerine bakınca düşündüğünü gördü. Büyük hakanın şimşek bakışlarında hüznün dehşeti balkıyordu. Birden içi ısındı.

Kişi sınamıyorsa, yanılabilir mi ki ?

Herşeyi yitirenin yüreği geniş olur

Hakan mı sığmayacak ?

Baş salladığı anda, " kutlarız " diyen yazman ve kam gözden kayboldu. İki öksüz, purhuda, başbaşa kalıverdi.

İkisi de şaşırmış ve gerçekten ürkmüştü.

Ne söz edebiliyor... Ne deviniyorlardı.

Başları yere eğik,solukları kısıtlı, dikilip kalmışlardı.

Daha önce sarayda... Hatta odalarında başbaşalıkları çoktu. Onlar ona uçları... O onlara Babil'i anlatırken coşarlar... Zaman söylemlerinde, ırmak olur akardı.

Oysa ağzları sur kapısına dönmüştü.

Bunun nedeni belli.

O zaman Mal Babil'in dulu ve yetimiydi... Onlarsa ana, ata. Oysa az önce purhu, onları evermişti.

Ne o yadsıdı bunu... Ne beriki direndi.

Hakan büyük bir insan.

Hem bilge, hem de güçlü.

Hâli tavrı öyle ki, sanki eskiye göre, hiç bir şey değişmedi. Aradan nice zaman geçtiği bilinemez... Eli eline değdi. Tek duygusu titreyip ürpermedi nedense.

Ama sakınmadı da !..

El ele tutuştular. Aldı Mal'ı purhudan, mermer yola çıkardı. Pınar başına kadar ağır ağır yürüdü. Kibele yontusunun karşısında durdular ;

" Burası sığınağım, " dedi dingin bir sesle. " Tanrıça yaptığımı onaylamazsa eğer, uykuyu haram eyler !.. "

Sonra yine elele saraya yöneldiler.

Hazineyi gezdirdi.

Hitit tanrılarının saf altın yontuları yanyana dizilmişler. Sabırla büyük tören günlerini bekliyor... Gümüşlere kazılmış mühürlü antlaşmalar, ülke, il ve kentelere göre sıralanmışlar... Aykırı davranışı gözlüyor gibiydiler.

Kaç sandık taş ve takı var hemen göremedi.

Altın külçeler ayrı... Gümüş sekeller ayrı... Bakır minalar ayrı harmanlarda yığılmış. Her birinin üstüne sayısını belirten latalar uzatılmış.

Kimbilir sağlaması kaç kere kaç ay sürer.

Ambarlar, tahıl dolu. İçlerinde kaç kere kaç *qu* (Hacim ölçüsü.) buğday... Arpa ve yulaf olduğu kapı sövesine asılı tahtalara çentilmiş.

Saray ve ordu için, günde ne kadar çıkmış... İmece ve aşârdan ne gün ne kadar girmiş, hepsi tek tek yazılı.

Şöyle bir bakış bile, kaç kere kaç yıl kıtlık olsa Kuşar aç kalmaz dedirtiyor insana.

Depolardaki kumaş, nice kenti donatır. Demir mızraklarıysa kaç orduyu bozardı.

Gözleri kamaşmıştı.

Artık bütün bunların sorumlusu olmuştu.

Aldığı yükten ürktü. Ama yadsıyamazdı.

O an onun altında ezildiğini belli etmiş olmalıydı ki, hakan avutmak için ; " Hinti nigal titizdi. Eksik fazlası yoktur. Onun gibi davranır, herşeyi kaydedersen, işlerin kolay yürür. " Deyince dondu kaldı.

Yazıp okuyamaz ki !..

O ayrı bir akalık.

Hakan hemen anladı.

Ellerini okşadı. " Şimdi kitaplıktadır. Var yazmanın yanına. Bir oğul eğitmekte. Eğer eli yattıysa, dersten artan zamanda sana yardım eylesin. "

Kuş oldu uçtu sanki.

Kitaplığa seyirtti. İkisi de ordaydı.

Namu aka Mitta'ya ; " Üstlenebilir misin ? " Diye sordu sadece. O başını salladı. Dünyalar onun oldu.

Güneş tanrı yorulmuş, uyumak üzereydi.

Ertesi gün azığı, hemen çıkarılmalı, çavuşbaşına teslim eylenmeliydi tezden. Ölçüyü ve sayıyı biliyordu Mal nigal... O ayırdı ve verdi... Mitta kayda geçirdi.

Günü atlatmışlardı.

Hakan aşodasında onu beklemekteydi.

Kapıdan girer girmez, sırtını sığazladı.

İki elinden tutup, karşısına oturttu.

" İkimiz de yorgunuz, " diye avuttu onu. " Yarın işin çok ağır. Uyuyup dinlenirsen, üstesinden gelirsin. "

Şarap sundu sofrada. Ağzına lokma tuttu.

Bütün yemek boyunca, sımsıcacık sesiyle ninni söylermiş gibi, pek çok anı aktardı. Uykusu bastırmıştı.

İstediği olmuşça, kaldırdı onu yerden.

Ve sevip okşayarak, yatağına yatırdı.

İçi alaz alazken, ürküp çekindiğini anlamış olmalıydı.

O uzun söyleşide, Hinti hatundan tek söz etmediğini ancak uykuda sezebildi. Sıçrayıp kalktığında sevgi ve saygısının arttığını ayırdı. Birden teni ısındı. Uyuyor olmasaydı, herşeyi göze alıp onu diriltecekti.

Böylesi inceliğe, kim dayanabilir ki ?

Ondan önce o vardı... Uzun uzun anlatsa, üzülüp sıkılmazdı. Ondan öncesi vardı, tez unut diyemezdi.

Geçmişinden vazgeçmek kimin haddine düştü.

Ara yahut pişman ol. O geçmiş sana ait.

Üstüne eklemeyi bilemiyorsan eğer, yaşamak anlamsızdır. O direnci yeğlerdi. Belki de bunun için hüsrana uğramadı. Arzuyu bastırarak, derin uykuya daldı.

Her zaman uykusunda sayıklar mı bilmez ki !..

" Uyandırırsa eğer, kızar darılır belki !.. "

Bedeni gevşemişti. Beyni karıncalandı. Gözlerini kapadı. Hakan yine inledi. Kulağını ağzına dayayarak dinledi.

Birşeyler söylüyordu.

Hiç bir şey anlamadı.

İlgisi dağılınca, uykusu ağır bastı.

Esneyip gerinirken gözkapakları indi. Bedeni yumuşadı. Ağırlaştı... Ve boş bir kırba gibi, uykunun bal küpüne sıvaştı. Tam dalmak üzereydi. Hakanın tüm gövdesi, tir tir titredi yine. Dudakları büzüldü. Acı acı inledi. Kıvrandı hemen sonra... Katı katı tepindi... Eli göğsüne gitti. Parmakları vargüçle kaburgasını sıktı. Kolu yanına düştü.

Ve çığlığı gecenin dinginliğini yırttı.

Uykusu paramparça oldu o an hatunun.

Kaygılara doğruldu. Hakanın üzerine ürküntüyle eğildi. Gece koyu karanlık, hiç bir şey görmüyordu.

Usullacık elini suratına uzattı.

Soluğu sıklaşmıştı.

Daha yakından baktı.

Çırpınıp kıvranıyor... Bir şey aranıyordu.

Fazla dayanamadı. Omuzundan dürterek ;

- Hakan, - diye fısladı. - Hakan sen iyi misin ?

- Yüreğim, - çığlığıyla gözünü açtı hakan. Sesinin tiz dehşeti kulağını zonklattı. Şaşkınlıkla irkildi. Eliyle uzun u-

zun her yerini yokladı ; - Yüreğim, - dedi sonra. Gövdesinde bulunca, şaşkın şaşkın bakındı. Yatağında yatıyor... Kızkardeşi ve taze eşi yanıbaşında dipdiri duruyordu. Elini uzatarak kolunu yakaladı. Yaşlı parmaklarıyla mengene gibi sıktı.

Hatunun canı yandı.

Çığlık atmamak için kendisini zorladı.

Hakan birden ayıldı. Derin bir nefes aldı ;

- Meğer karabasanmış,- diyerek gülümsedi.

- Çok korktum, - dedi hatun. Kolundaki pençeyi hafif hafif okşarken. - Aniden sana bir şey olduğunu sanmıştım.

- Korkulacak gibiydi, - diye hak verdi hakan, doğrulup otururken ; - Düşler öyle tuhaf ki !.. Bazen gerçekten bile gerçek sanıyor insan.

- Umarım hayra çıkar. Tepinip çırpınıyor... İnliyor, bağırıyor... Acı çekiyordunuz.

- Tam bir karabasandı. Dehşete kapılmıştım.

Malnigal çekinceyi bütünüyle unuttu. Bir ana şefkatiyle sardı yaşlı hakanı. Tatlı tatlı okşarken ;

- İyi ki uyandırdım... Şimdi iyi misiniz ?

Hakan yaşlı tenini taze bir filiz gibi saran diri bedenin ılımıyla canlandı. Kamburu kütürdedi. Gövdesi katılaştı. Hatunun avuç içi, yangın yerine döndü. Parmakları canlandı. Sırtından omuzuna... Ordan göğsüne kaydı. Buruşuk derisinin çekilmiş bir yay gibi gerildiğini sezdi. Bin yıllık çınar gibi dikildi yatağında. Karısının elini tuttu avcunu öptü.

Elleri kenetlendi. Parmakları çıtladı. Bilekleri tutuştu. Dirseklerine doğru, bir yangın yuvarlandı. Başlarına tırmandı. Oradan alaz alaz içlerine döküldü.

Yürekleri hızlandı.

Kulakları zonkladı.

Uykuyu unuttular.

Elini tutan eli göğsüne sürttü hatûn.

Okşayışı yetkin bir coşkuyla kaptı hakan.

Kolları kanatlaştı, karşı gövdeye uçtu. Sarmaşıp yapıştılar. Birbirinin kokusu burunlarında tüttü. Ciğerleri demirci körüğü gibi şişti. Hatuna entarisi... Hakana dimi mintan çok ağır geldi birden. İvecen soyundular. Tenleri çırılçıplak birbirine çatıldı. İçlerinde şorlayan duru, tatlı pınarı, aktarmak hevesiyle ağız ağıza verip dil dile çaynaştılar.

Hatun önünü açtı.

Kadınlık hünerinin bütün inceliğiyle eşini kucakladı.

Hakanın pörsük teni özlem ateşlerinde sapan taşına döndü. Coşkunun kamçısıyla her bir yeri kabardı. Katılaştı bedeni... Tutku mızrağı oldu. Güçlü elden atıldı. Bir yıldırım hızıyla, karısının yanardağ mağmasına saplandı.

Yılların ötesinde unutulan ne varsa o koyakta buldular

İçateşleri serin sulara erinceye bıkmadan seviştiler.Sonunda yorgun dingin coşkunun küllerine sarınıp uyudular.

HAKANIN GÖRDÜĞÜ DÜŞ

Nice bir zaman geçti.

Dinginlik uykusundan yine sıçradı hakan.

Yatağın yaylanışı hatunu da zıplattı. Birbirine baktılar.

Doğa aydınlanmıştı.

Biri ürküyü gördü... Biri kaygıyı bildi.

Ama ikisi birden dinginliği ayırdı.

- Yine aynı düş, - diye yakındı yaşlı hakan.

- Bunda bir işaret var, - deyip zıpladı hatun.

Elinden yakalayıp hakanı sürükledi.

Tenlerinde çiğleşen yorgun ter taneleri günışığı altında ışıl ışıl parladı. Gözleri kamaşmıştı.

Dehşetle irkildiler. Telâşla dikildiler.

Tutkun soyduklarını, kaygıyla giyindiler. İvecen, koşaradım kapıya yöneldiler. Hakan âsâ, kamçı ve çizmesini unuttu. Hatun tâcı, tası ve hızmasını bıraktı.

Taş sayvana çıktılar.

Sabahın serinliği, çıplak ayaklarını çimdikledi ilk anda. Tabanları aktaşa deydi deydi zıpladı.Hızlanınca mermer yol yumuşadı, ılıdı. Ayakları ısındı.

Koşar adım tapınak kapısına vardılar.

Hakan dövme bakırla kaplı ceviz kapıyı bir yüklenişte açtı. İlk önce hatun girdi... Hakan onu izledi.

Yedi direk aştılar.Yedi kapı geçtiler. Yedi basamak çıkıp yedi yontu önüne... Çeşmeye ulaştılar.

Hatun *ibriği* kaptı. Taze suyla doldurdu.

Kocasına su döktü.

Hakan dirseğe kadar elleri, kollarını... Sonra da çırpa çırpa yüzünü temizledi. Derhal ibriği kaptı. O döktü, hatun yundu. Silkinip kurundular.

Dışları ak pak oldu. Yılgıdan arındılar. İçleri ferahladı.

Tertemiz yüzlerini mihraba çevirdiler.

Başları öne eğik... Gözleri mermer yolda, yedi adım attılar. Yedi balbalı geçip sunağa yanaştılar. Çevresinde dönerek mozayik sahanlığı bir çırpıda aştılar.

Pembe mermer basamak hemen önlerindeydi.

Birbirine tutunup yukarıya çıktılar.

Ve mihrabın önünde hayretle irkildiler.

Kamla yazman her zaman dış kapıda karşılar... Duaya beklerlerdi. Oysa her ikisi de çoktan başlamışlardı.

"Ölüm bile onların işini aksatamaz," diye düşündü hakan. " Kişi bir merak eder... Azbiraz araştırır... Yaşlı hakanlarını, Babil'in genç duluyla, dün gerdeğe soktular.

Sevinci kursağına tıkılır, sakatlanır. Yüreği coşkusuna dayanamaz da durur. Tutkusu bir yerine inme olur da iner, der insan olan kişi. Azbiraz merak eder.

Ölsek umurlarında olmayacak bunların. " Diye geçirmekteyken; "Üstelik başımıza panku derdi sardılar demesin de köşekler." Kırgınlığıyla baktı.

Kam kendinden geçmişti.

Yazmansa her zamanki, donuk suskunluğunda.

Gözleri kıvrım kıvrım yükselen tütsülerin dumanına yapışmış... Bedenleri balballar kadar katı ve dimdik... Kolları önlerinde saygı ile kavuşmuş. Börklü başları eğik... Tanrıçayla kaynaşmış gibi duruyorlardı.

Sokulduklarında kam, başını çevirmeden ;

- Hakan, - dedi azarı titreşiminde gizli soluk gibi bir sesle. - Bugün çok geciktiniz.

Hakan, gerekçesinin geçerliğinden emin ;

- Aynı düşü iki kez gördüm, - dedi usulca.

Yazman irkildi birden. Kam başını kaldırdı. Ağır ağır hakanla genç hatuna çevirdi.

- Tanrıların muştusu üzerinize olsun !..- Diyerek iki adım gerileyip yer açtı. Onlar safa girerken, odunluğa yöneldi. Koca bir mersin dalı... Bir avuç günlük otu.. Üç tutam da üzerlik alarak geri döndü.

Dalı daima yanan kutsal ateşe yaydı. Tutuşunca çekerek üzerlikleri serpti. Çıtırdayan mersini hakanla hatununun üstlerinde gezdirdi.

Duman ilkin dizlerde, bedenlerde başlarda... Sonra da uğrun uğrun tapınakta dolandı.

Bulut oldu ardından. Hepsini buğuladı.

Kokusu genizlerden ciğerlerine doldu.

Tütsünün sindiğine inanan başrahibe, dalı ocağa attı.

Bir çıtırtı çıtladı. Bir mavi bulut ağdı. Dalga dalga yükseldi. Derlendi toparlandı... Uzun bacayı sardı.

Rahibe salınarak karşılarına geçti.

- Anlatacak mısınız ?

Hakan ilkin ocağa, sonra çevreye baktı.

Mihrabın altı boştu.

Kamla yazman hakanın, tahtı aradığını hemen anlamışlardı. Birbirine baktılar. Topluluk karşısında tartışma yeri panku. Burası tapınaktı.

Ve burada Arinna yasası geçerliydi.

Hakan ona başrahip... Hatun başrahibeydi.

En doğruyu bilenler... Kamçı, âsâ tutanlar... Taç giyenler olarak halk ve tanrı adına yaptırım sahipleri... Onlar bağışık değil. Herkesten iyisini yapma yükümündeler.

Tanrılarla yasalar karşısında eşitlik, onların buyrultusu

Kimseye ayrıcalık tanınamaz Hitit'te. Hiç kimse, hiç bir koşul ve nedenle kurallar dışına çıkamazdı.

Kişi yasa koymuşsa, ilkin kendi uymalı.

"Baş uymazsa azgınlık, çılbırsız ata benzer... Uygunsuz fırsat bulur, alır başını gider, " diye düşündü hakan.

"Yasa kesin diyorlar... Herkese uygularız," Dedi içinden hatun. "Uyguluyorlar işte... Neyleyebilirsin ki ?

Alaşafak sökmeden tütsülenmeli idi tanrıların anası. Günlük iş ondan sonra. " Suçortağı idiler. Ezik, sinik ve suskun birbirine baktılar. Gözlerinin içinde, bir mağma ipil ipil fokurduyor gibiydi.

Sevinçle kaykıldılar.

" Zifaf sarhoşlarının, kusuru bağışlanır. " Özrüne sığınırken ; " Ey büyük Arinna'mız, " dedi içinden hakan.

" Tanrıların anası... Ülkelerin sahibi. Yasalar koyan ece... Töreyi kuran beyçe... Bize bunca nimeti veren yüce anamız !.. Bereket, mutluluk ve yaşama kaynağımız.

Yüksek, alçak denizi... Adaları, karayı... Sumeri ve Mısır'ı... Hitan, Turan Hotan'ı bağışlayan tanrıça !..

Ülkelere adalet, insanlara eşitlik.. Düşmanlıklara dostluk... Yakınmalara hoşluk sağlamak amacıyla adımızı seçerek görevle onurlayan yücelerin yücesi.. Tanrıçalar ecesi.

Hitit'in mütevazi ve fedakâr çobanı. Anadolunun sadık ve çalışkan çiftçisi. Adaların uyanık ve kararlı bekçisi. Tüm akaların hânı. Sumer... Mısır... Kaska ve Hitit'lerin hakanı. Töreyi uygulayan. Yasaları koruyan. Köleyi âzâdeden. Özgürü gönendiren. Eşiti güçlendiren. Babanın evlâdını sevmesini, evlâdın babayı saymasını. Anasının kızıyla dayanışmalarını. Baba evinde, kardeş evinde, kayınevde mutlu olunsun için herşeyi yapanı hiç bağışlamaz olur mu ? " Güveniyle kaykılıp Malnigal'e yaslandı.

Kam o an sezdi sanki, aklından geçenleri.

" Geciktireceklerdi. " Kaygısıyla titredi.

" Geldi, geliyor diye, şafağı bulacaktık. Tan alacası açtı. Ak iplik, karasından ayrışalı çok oldu.

Karanlık kaçıyordu.

İstanuş uykusundan uyanmak üzereydi.

Fazla bekleyemezdim. Tanrılar kızar sonra.

Tahtı puhruya aldım.

Arinna'nın katında hepimiz ayaktayız.

Diz çöküp bağışını dilemekten gayrı şey yapamaz hiç bir kimse. " Der demez, dizlerinin üstüne çöküverdi.

Hepsi kamı izledi !.. Elerini açtılar.

Yücelerin yücesi... Yerin göğün ecesi... Kutsal bayan Arinna, görkeminin tümüyle, mihraba kurulmuştu.

Elinin biri sunak havuzu tavanından gökyüzüne uzanmış... Evrenden kut deriyor... Öteki derdiğini, mihrabına diz çöken mümine serpiyordu.

Kutsal ocağın koru, bağdaşı ortasından harıl harıl harlıyor... Tütsülerin buğusu, üreme gizemini anıştıran bacada, sırtını okşayarak göğe ulanıyordu.

Tam o an geldiği yer belirsiz bir yel esti.

Bacada yoğunlaşan duman durdu, duruldu. Kıvrımlı balbal oldu, dev bir mızrağa döndü. Eğilip bükülerek hakanla hatunun gövdesine dolandı.

Ve orda yoğunlaşıp başlarına üğündü.

Bağış gerçekleşmişti.

Kam titreyip doğruldu. Derin derin soludu. Genzini gıcıklayan tütsünün kokusunu ciğerine doldurdu.

Hakan, hatun ve yazman şaşkın şaşkın bakarken, tanrıçaya yürüdü. Dizinin dibindeki ipek perdeyi açtı.

Boş tahtlar oradaydı.

- Hakan, - dedi ardından ; - Yüce Tanrıça kutu üstünüze üğündü. Düşleriniz işaret... Kutsal buyruk olmalı. Eğer anlatırsanız, yorumu kolaylaşır.

- Ormanda geziyordum, - diye başladı hakan.- Yorulmuş, susamıştım. Ulu bir çınar gördüm. Boyu buluttan yüksek... Ve gölgesi Kuşar'ı örtecek kadar geniş... Altına geldiğimde berrak bir pınar buldum.

- Kutlu işaret, - diye el oğuşturdu yazman.

- Eğildim... Bir avuç su alıp tadına baktım, - diye sürdürdü hakan ; - İçimi pek bir hafif... Tadı baldan artıktı... Kar kokusu sinmişti. Önce avuçla içtim. Kanmak mümkün değildi. Uzandım öze doğru. İçtikçe susuyordum. susadıkça içiyor... Her yudumda göbeğim az daha şişiyordu.

Hatun sessiz ve dingin ; " Doğum belirtisi bu." Sevinciyle kasıldı. Hakan sürdürüyordu ;

- Sonunda karnım bir dağ oldu gövdemden taştı. Sırtüstü yıkılmasam, o an patlayacaktım. Bir an dalıp gitmişim. Tenimde dayanılmaz bir sancıyla sıçradım. Doğrulmayı denedim. Kıpırdamak ne mümkün.

Hepsi de gözlerini ağzına dikmişlerdi.

Sözcükleri içiyor.. Her birini belleğin unutmaz raflarına yerleştiriyorlardı. Hatun düzeltme gereksinimiyle atıldı ;

- Yüreğim, diye bağırıp sıçradınız oysa !..

- O sonra, - dedi hakan. - Bu daha başlangıcı !..

Hatun hemen büzüldü.

Çıplak ayaklarını usulca yere sürttü. Dudağını ısırıp elleri kucağında küçüldükçe küçüldü.

Yazman dişsiz ağzını, sakallarının pamuk yumağına gizledi. Rahibe Malnigal'e bakıp hakana döndü.

O düşe devam etti ;

- Soluklanıp yekindim. Var gücümü zorladım. Hiç yararı olmadı. Öyle su sığırları gibi yatıp kalmıştım. Tam tepemde dev gibi bir kartal peydahlandı. Kanatları gökyüzü genişliğinde idi. Gagası bir mızraktan uzun, kıvrık ve keskin... Pençesi oraklardan daha ürkütücüydü. Tepemde döndü döndü... Ve süzüle süzüle tam göbeğime kondu. O an ne kaçmam mümkün... Ne kaçınabilirdim.

Kamla yazman büzülmüş... Masal dinleyen çocuk dikkat ve ilgisiyle hakana bakıyorlar.

Ne bir küçük kıpırtı... Ne bir fısıltı vardı.

- Birden dehşete düştüm, - diye sürdürdü hakan. - Kötü sonu bekledim. Kartal oralı değil. Karnımın üzerinde gidip gidip geliyor... Keskin pençeleri ve o ürkünç gagasıyla

karnımı yokluyordu. Sonunda karar verdi. Omuzuma tünedi. Ve bir anda mızraklar benzeri gagasını göbeğime daldırdı. Şiş karnım yarılmış ve tüm sancım kesilmişti.

Malnigal soluklandı.

Kamla yazman sessizce ona doğru baktılar. En küçük ayrıntıyı yakalama çabası gözlerinden taşıyor. Ama hiç ses etmeden sonunu bekliyorlar.

Yaşlı hakan besbelli belleğini zorluyor. Ve bir masalcıbaşı gibi anlatıyordu.

- İçtiğim koca pınar, boran balbalı gibi o yarıktan püskürdü. Kartal fıskıyesinde göklere ağdı gitti. Sanki içim boşaldı. Ve yüreğim kartalın pençesinde sallandı. Boş bedenim yeğneldi. Kuş gibi havalandı. Kanatsız uçuyordum. Su buharlaştı, yitti. Kartalsa yüreğimle yükseldikçe yükseldi. Ben can havliyle onun ardınca gidiyorum. Arada bir iniyor.. Ya bir tepe üstüne... Ya bir ova düzüne konup dinleniyorduk. Öyle ne kadar uçtuk ? Kaç iklim, kaç yön geçtik ? Nerelere konarak, nerelere göç ettik ancak tanrılar bilir. Tam güneş yatmaktayken, sanırım geceleri uyuduğu *denizin* kıyısına ulaştık. Birden ağırlaşmıştım. Artık uçamı-yordum. Teşup'un fırlattığı göktaşları benzeri akıl almaz bir hızla döne döne düşerek boş kumsala çakıldım. Ne bir ye-rim incindi. Ne ağrı sızı duydum. Yalı kazığı gibi orda dikil-dim kaldım. İşte o zaman kartal, birdenbire hızlandı. Yatan güneşe doğru kanat çırpmaya durdu. Gözlerim pençe-sinde sallanan yüreğime saplanıp kalmışlardı. O anda iki yandan, iki bulut belirdi. Öyle kalındılar ki, onlara benzer suru, örmemiştir bir eti. Kuşlar hakanı uçtu. Bulutlar salkım saçak birbirine girdiler. Kartal arada kaldı. Ne alçalabiliyor... Ne yükselmek olası. Çırpınıyor sadece. Çırpınırken pençesi bir

yay gibi boşandı. Ve yüreğim denizin tam ortasına düştü. Öyle sancılandım ki, bar bar bağırmışımdır.

Hatun tanıklık etti ;

- Demek haykırış buydu.

Hakan duymamış gibi sözüne devam etti ;

- Dehşetli bir çabayla yekindim en sonunda. Ayaklarım boşandı. Sapan taşı misali yerden fırladım, uçtum. Uzandım ufka kadar. Yüreğime yaklaştım. Tam kapmak üzereydim, denize kapaklandım.

- Eyvah, - diye atıldı hatun. - Talih dönüyor !..

- Olamaz !.. - Dedi yazman. - Öyle sonuçlanamaz !..

- Sonuçlanmadı,- deyip sözü sürdürdü hakan.- Sudan bir balık çıktı. Yüreğimi o kaptı. Ve hızla dibe daldı. Sanki yüzgeçlerim var. Ardınca kulaçladım. O gitti derinlere... Ben kuyruğu gibiydim. Bir an gözden kaybettim. Ağrılarla kıvrandım. Denizin ortasında var gücümle haykırdım.

Hatun dayanamadı.

- Yoksa duyduğum bu mu ? Sesine uyanmıştım.

Hakan gülümseyerek yeni eşine baktı.

Yazman hafif devindi.

Rahibe gözlerini Arinna'ya dikmişti. Yontu gibi sessizdi. Susku demir çemberi çevrelerini sardı.

Hakan suskuyu bozdu ;

- Düşte herşey çok tuhaf,- dedi büyü bozuldu.- Sesim güç verdi bana. Kulaçlarım hızlandı. Yine balığı buldum. Tam önümde duruyor... Yüreğim kursağında küt küt atıyor idi. Ama işin garibi, yanaşıp da bir türlü alamıyordum onu. Balık yeniden yüzdü. Dağ gibi bir kayanın oyuğuna sokuldu. Yuvasında olmalı. İkircimsiz yanladı. Gözlerini kapadı. Ağzı Kuşar surunun anakapısı gibi ardınadek açıldı. Derin

uykuya daldı. Bir iyice yaklaştım. Tek kılı oynamadı. Ağzına girecektim. Ona gerek kalmadı. Kolum kendiliğinden urgan oldu uzadı. Elim kursağa girdi. Yüreğimi bir kıskaç gibi tuttu, kavradı. Derin bir soluk aldım.

Dinleyenler anında ;

- Oh, - diyerek irkildi.

Hakan halâ orada, o anı yaşıyordu. Ağzını yumdu açtı. Soluğu kesilmişce bir süre öyle kaldı. Ağır ağır kösüldü. Yüzünü sığazladı. Aniden doğrularak sözlerini sürdürdü ;

- Çekip çıkarmaktaydım. Ağzı birden kapandı. Elim sıkışıp kaldı. Hızla çektim. Ne yazık!.. Elim bilekten kopmuş... Yüreğimle birlikte kursağında kalmıştı. Damarımdan akan kan, engin deniz içinde geniş bir ırmak oldu. Nazlı nazlı akarak, açıklara yürüdü.

- Ah, - dedi hatun hemen. - Kan, ziyanın büyüğü !..

- Sadece kan olsaydı !.. - Dedi soğuk soğuk kam. - Irmak hem tehlikedir... Hem kurtuluş kapısı. Kötüye yormak yanlış. Sanırım düş bitmedi.

Hakan biraz düşündü.

Derin bir soluk aldı.Kamı onaylayarak arkasını getirdi;

- Deniz al al allandı. Sonra pul pul pullandı. Kabardı, dalgalandı. Köpürdü köpüklendi.Sarardı, kızıllandı. Mor mor yakamozlandı. Çırpıntıyla serpildi. Vardı gökkuşağına. Yaslanınca derildi. Ve ufuk çizgisine, durgun dingin uzandı. İstanuş'un uykusu gelmiş olmalıydı ki, karanlık yatağını yeryüzüne sermişti. Gece balığı örttü. Denizi sertleştirdi. Nefesim kesilmişti. Çırpınmaya başladım.Galiba bayılmışım. Gözümü açtığımda kayanın üstündeydim. Sancı içimi oydu. Öyle bir bağırdım ki, sıçrayarak uyandım. Her yanım sırıl-

sıklam, ter içinde kalmıştı. Sanıyorum hatunun duydum dediği oydu.

Ayrımında olmadan, göğsünü sığazladı.

Hatun kaygıyla süzdü ;

- Yüce tanrıça kutu üstüne olsun hakan. Bu ne biçim düş böyle ? Sanki yeni bir destan. Sıcağı sıcağına yazılıp kitaplıkta korunması gerekir, - kararıyla doğruldu.

Ne hakan kıpırdadı.

Ne kamın saçında tel... Ne yazman sakalında bir tane kıl oynadı. Hatun şaşkın kararsız, öyle sallandı kaldı.

Yazman belli belirsiz gözünü kırpıştırdı.

- Hatun çok haklı, - dedi. - Olay, yer ve varlıklar gerçekten de bambaşka. Ne belleğimde iz var... Ne kutlu tabletlerde benzerine rastlanır. Bu yepyeni ve özel.

Hakan kama bakarak, kaygıyla üsteledi ;

- Yoksa yorumsuz mudur ?

- Yorumsuz düş olur mu ? - Diye atıldı hatun.

Rahibe derin kuyu dibinden seslenirce ;

- Olmaz !.. Olmamak gerek... - Diye kestirip attı.

- Öyleyse anlamı ne ?

- Tanrısal işareti, tanrılara sormadan çözümlemek yanlıştır. Bana zaman tanıyın. Bugün olmazsa yarın, anahtarı bulunur. Yoruma ulaşılır.

Hakan üstelemedi. Sadece ;

- Peki, - deyip yürüdü tapınaktan.

KİTAPLIKTAKİ HAZİNE

Kitaplığa girdiler.

Yazman sağ yana döndü. Taş raflara uzandı. Eski bir tablet aldı. Başlığına bakarak Mitta'ya uzatırken ;

- Benim biraz işim var. Sonra kil tutacağız. Artık yazıya girsen pek bir iyi olacak. Sen şunu okuyadur, - diyerek göz kırpana, kapıdan çıktı gitti.

Mitta elinde tablet öyle dikildi kaldı.

Kapı kendiliğinden küt diye kapanınca, bağdaş kurdu oturdu. Tabletin başlığında, " *İlliyan Betisi* "ni görünce pek sevindi. Gözleri şekillerde bağdaşını düzeltti.

Çocuk avuçlarında ışıyan dizelere daldı kendiliğinden.

" Kibele'nin bağışı evreni kuşatmıştı.

Cemre havaya, suya ve toprağa düşmüştü.

Altta yağız yer ılık... Üstte yavuz gök serin... Akan duran su derin... Dünya aydınlanmıştı.

Teşup kutsal uykudan ağır ağır uyandı.

Gerindi... Yer sarsıldı.

Esnedi... Gök ayrıldı.

Oğundu... Tüm tohumlar çatır çatır çatladı.

Devindi... Erik, badem apak çiçeğe kesti.

Salındı... Gelincikler, papatyalar, sümbüller, çiğdemler, menekşeler renklendi, kokulandı.

Kaykıldı... Pınarların suyu coştu gürleşti. Dereler kabardılar... Çaylar, ırmaklar taştı.

Doğruldu... Akbulutlar saçağını topladı.

Kasıldı... Gök otağı bedenine dar geldi.

Savruldu... Yeller esti... Küsleri barıştırdı... Ayrığı birleştirdi... Dargını kaynaştırdı.

Evren uzayla, zaman, uzamla kucaklaştı.

Biçim özle kaynaştı. Varlık sevdayla coştu.

Yağız yer kut kazandı... Yeğni gök mut yağdırdı. Bereket filizlendi her yerde ve her şeyde. Varoluşun ezgisi, tanrının hevesini uyandırdı, kışkırttı.

Yürüdü adım adım.

Doyumsuz güzelliğe daldıkça esrikleşti.

Kimini usul usul okşayarak kokladı. Kimini ince ince yoklayarak okşadı. Kimini uzun uzun seyrederek hoşladı. Ve yaşam zincirinin baklalarını tek tek birbirine ekledi.

Tenlere can yürüdü.

Nevruzdu... Bütün doğa, yeniden dirilmişti.

Şenlik şölendi varlık... Düğün, törendi herşey.

İlliyan uykudaydı.

Yuvası ısınınca, bedeni aydınlandı. Derisi yenilendi. Dirimin çanı çaldı. Omurgası canlandı. Ve uykudan uyandı.

Karnı çok acıkmıştı.

Kaburgası devindi... Gözleri pırpırlandı. Birden boynu uzadı... Başı dimdik dikildi. Gövdesi kıvranınca, yatağından sıyrıldı. Kuyruğunu bükerek bir su gibi süzüldü.

Deliğinin ağzından çevreyi denetledi.

Baharın buğusuyla, yaşamanın büyüsü bedenine dolandı. Bir an olduğu yerde, olduğu gibi kaldı.

İştahı kabarmıştı.

Damağı av kokusu almış gibi kaşındı.

Hızla delikten çıktı. Gümüş bir dere oldu, şırıl şırıl ilkyazın simyasına karıştı. Yoncalar arasından ince ince dolandı. Goncaların dibinde pusu sabrına yattı.

İşte tam o sırada, yüce Teşup'un kutsal ayağı yere bastı. İlliyan'ın kuyruğu ayak altında kalmış... Tanrının ağırlığı çok canını yakmıştı.

İlliyan can havliyle kıvrım kıvrım kıvrandı.

Var gücüyle hızlandı. Kuyruğuna takıldı. Yay gibi gerginleşti. Ağırlık daha arttı.İp benzeri inceldi. Sıyrılmak mümkün değil. Derin bir öfke duydu.

Sardı sarıldı birden kuyruğundaki yüke. Geniş ağzı-nın bütün kaslarını gererek var gücüyle ısırdı.

Çenesi mengeneydi. Dişleri mızraklaştı. Hart diye kapanarak yumuşak tene battı. Öndişi acısının musluğunu açmıştı. Zehirini Teşup'un damarına akıttı.

Tanrı korkunç bir acı duygusuyla sıçradı.

İlliyan kuyruğunu kurtarınca, ayıldı. Tanrıyı dalamıştı..

Açlığını unuttu.Baharı, dirilişi arkasında bıraktı. Öçten sakınmak için hızla yuvaya döndü.

Tanrı keskin gözüyle yerleri araştırdı... Hiç bir iz göremedi. Gökleri karıştırdı... Hiç bir giz bulamadı. Bedenini ka-

vuran o dehşetli sancıya... Yüreğine işleyen dayanılmaz acıya bir anlam veremedi.

Gözleri şaşılaştı. Gövdesi katılaştı.

Yüce tanrı şaşırmış... Çaresizlik içinde, bir dağ gibi oraya yığılıp kalıverdi.

Ölüm, ölümlülerin dehşetidir her zaman. Ne var ki, ölümsüze hiç bir hükmü geçmiyor.

Yüce bayan Arinna oğlunun durumunu hemen sezinlemişti. Hiç vakit yitirmeden imdadına yetişti.

Yaşamın ışınıyla yüreğini ısıttı. İlliyan'ın zehrini sağdı dolu memeden taze süt sağar gibi.

Teşup'un acıları anında diniverdi. Katılaşan bedeni, yumuşadı, dirildi. Gözü gönlü açıldı. Çevreyi denetledi. İlliyan'ın iziyle burun buruna geldi.

Tanrılar öfkesinden bizleri sakınsınlar !..

Bir kere kızdılar mı, kuyruk acısı bilmez... Can telaşı tanımaz... Haketse de direnci hoşgörmezler nedense.

İncitenin canını yakmadan duramazlar.

Bir var ki, göğün üstü, yeraltına giremez. Ve ona sığınana, katiyen ilişemez.

Bu nedenle İlliyan kesin güvencedeydi.

Teşup'unsa bedeni avkılmış, berelenmiş... Onuru onca fena alde zedelenmişti. Coşkuyla başladığı gezi kederle bitti. Öç duygusu içinde, kutsal otağa gitti.

Tanrılar toplanmıştı.

Söz aldı gelir gelmez. Başına gelenleri birer birer anlattı. Ve sözü bitirirken, Tanrıçadan öcünü, adalet ve diyeti diledi içtenlikle.

Yücelerin yücesi... Tanrıların anası... Bayanımız Arinna... O herşeye, herkese, gözünün akı ile karası kadar ya-kın. Herşeyi görür, bilir.

Ve herkesin hakkını, hakettiğince verir.

Teşup dikkat etmemiş... Yılanı incitmişti. İncinen öfkesinde yerden göğe haklıydı... Ama öçte yanlıştı.

Yakınmalı... Yalvarıp yakarmalıydı önce.

İlliyan ölümlüydü. Teşup ise ölümsüz.

Yeraltının yılanı, göklerin tanrısına eşit olabilir mi ?

Bu köleyi eşitle bir saymak değil midir ?

Şu yeryüzündeki tüm ayırım ve ayrılık, göklerden kaynaklanır. Tanrılar, tanrıçalar üstünlük taslamasa... İnsanlar-da kölelik, efenlik olmazdı.

Yazık ölümsüz üstün !.. Ölümlünün payıysa, katlanmak, şükretmektir. Oysa İlliyan, sade ısırmakla kalmamış... Tanrının damarına zehrini akıtmıştı.

Yüce âdil bayanın yorumu acımasız.

Bu acının bilinçsiz direnişi olamaz !.. Apaçık başkaldırı. Ve tanrılar tanrıysa, bağışlamamalılar.

Kutsal dokunulmazlık mutlaka korumalı.

Ana tanrıça hükmü, herkesi bağlıyordu.

Öteki tanrılarla, tanrıçalara sade görüşüp konuşma-sı... Oylaması kalmıştı. Fikirler birleşmişti. Teşup'un dilediği kutsal bir karar oldu.

Tanrılara dokunan mutlaka ölmeliydi..

Yoksa etki azalır... İnanç yozdukça yozar... Ölümlü, ölümsüzle kendini eşit sayar. Ve düzen bozulurdu.

Tanrıların hükmü bu.

İnsanlar tanrıları sevgiden yarattılar.

Tanrılarsa cezayı, korkuyu ve ölümü.

Ceza varsa infazın olmaması mümkün mü ?

Varlıklarda cellatlık heveslisi pek boldur. Hüküm kesinleşince gönüllüsü çoğalır. Adayı kur'a seçer. Ve cellatlık İnar'ın üstüne yükümlenir.

İnar ise Teşup'un, hem kızkardeşi hem de, sevdalı tutkunudur. Görevi alır almaz, koşar ayna başına.

Uzun uzun taranır... İnce ince örünür. Kırk örüğün kır-kı da boncuklara bürünür. Gözlerini sürmeler... Rastık çe-ker kaşına. Gökkuşağı hotozu, yerleştirir başına. Kremlerle ağartır, allıklarla parlatır diri, düzgün tenini.

Sonra alıcı gözle, süzer aynadakini.

Daha eksiği vardır.

Açar çeyizlerini sakladığı sandığı... Çıkarır neyi varsa. Al giyer alazlanır. Mor giyer yalazlanır.

Göz atar suretine.

Boynu volkan boşluğu... Göğsü balkan hoşluğu gibi açık kalmıştır. Kulaklarına, altın dalları göktaşıyla bezeli küpeleri takar sarkıtlar gibi. Gerdanına en derin sulardan çıkarılmış mineli incileri sıra sıra dizeler.

Misk serper, tütsülenir.

Aynaya yansıyana kendisi hayran kalır.

Gök otağından çıkar. İner yerin yüzüne.

İz sürer koku alır. Sonunda İlliyan'ın deliğine ulaşır.

Sağa bakar.. Yılan yok. Sola bakar.. Ne ize, ne de bir ime rastlar. Anlar ki, içerdedir. Deliğinin ağzına balbal olur dikilir.

Yılan edeceğini etmiş... Başına geleceği çok önceden sezerek, deliğine sinmiştir.

Can açlığın lokması... Ölüm doyumdan çıkma.

İlliyan kursağına kaskatı taş basarak açlığı susturmakta. Yuvasının dibinden adım atmamaktadır.

Delik gölgelenince, dertop olur büzülür.

O orada kaldıkça, İnar'ın eli kolu bağlıdır, işleyemez.

Gökte sözü evrene... Suda gücü yüzene... Yerde hın-cı gezene yasa gibi geçerli. Ama, göğün üstünde... Suyun derin dibinde ve yerin altındaysa, hiç bir hükmü olamaz.

Çaresiz bekleyecek.

Çıkar çıkmaz dışarda, başını ezecektir.

Tanrılar sabırlıdır.

Bağışı ve cezayı ertelemek hakları.

Ne var ki, soğukkanlı yılanın can korkusu, sabrı dahi çatlatır. O gün öylece geçer. Akşam olur, gün ayın, koynu-na girer yatar... Tan atınca ay günün, kızıl narından kaçar... İlliyan'da ne bir ses, ne de bir nefes vardır.

Karanlık aydınlığı kaç kere kaç kez boğar. Aydınlık karanlığı kaç kere kaç kez koğar...

İlliyan'ın çöreği, bir an bile çözülmez.

Yılan sanki ölmüştür. Ne kıpırdar hafifçe... Ne deliğinden dışa bir küçük imge verir.

Sonunda tanrıçanın geniş sabrı tükenir. Bin dereden, binbir su getirmeye yönelir. Ne var ki, İlliyan çok, çok uzun yaşamış ve çok deney kazanmıştır. Her çağrıda sessizce biraz daha büzülür.. Her devinide biraz daha yavaş süzülür.

İnar şaşırır kalır.

Bir süre çevresinden yardım umar bakınır.

Dileği tutmayınca, alttan alır, dil döker.

Ne ses gelir sesine... Ne bir soluk uzanır onca döktüğü dile. Öfkelenir hırslanır. Var gücüyle haykırır... Sesi varır dağlara... Çoğalır yankılanır. İlliyan'dan çıt çıkmaz.

Höykürür gümbür gümbür... Börtü böcek üşüşür... Yılan hiç kıpırdamaz. Yalvarır gözsüz gibi... Ot çöp imana gelir... Delikteki aldırmaz. Yakarır acı acı... Varlık duyguyla titrer. İçerdeki hıştınmaz.

Sonunda umudunun tüm pınarları kurur.

Hüsranının ardınca sürüklenerek varır, Hattuşa Irmağının kıyısına oturur.

Utancını göklerden gizlemek amacıyla, yüzünü suya verir. Ama bezgin gövdesi, ırmakta gümüşlenir.

Kişioğlu Hupa da evine dönmektedir.

Bütün gün odun kesmiş... Yorulmuş, susamıştır.

Yıkanıp arınmaya boyundan daha derin... İçe içe kanmaya akardan biraz serin kuytu bir yer aramış... O koyağı bulmuştur. Soyunup çemrenerek çöner suya eğilir.

Göletin aynasına yansıyan güzelliğe canevinden vurulur. Bedeni su içinde başını doğrultunca, yansıyanın aslı-nı tam karşısında bulur.

Aklı başından gider.

İnar'sa mahçup dalgın, öyle oturmaktadır.

Ne o Hupa'yı görür. Ne Hupa, gördüğüne inanacak haldedir. Irmağın kıyısına iki balbal dikilir. Birinin aklı işte, diğerinin yüreği kızgın ateşlerdedir. Donar kalırlar öyle.

Su akar, zaman geçer.

İnar Hupa'yı sezmez.

Hupa'ysa varlığını bir türlü gösteremez.

Odla ot birarada ne kadar durabilir ? Sonunda ölümlüyle ölümsüzün gözleri, birbiriyle buluşur. Birisinin gönlüne avuç avuç umudun tohumları saçılır... Diğerinin gönlünde, tutkunun ırmakları taşar, sele dönüşür.

Paylaşılan dert biter... Sevda arttıkça artar.

İnar vakit yitirmez... Ta başından başlayıp tüm derdini anlatır. Hupa'nın gözü parlar, iştahı kanatlanır.

- Kolay, - der, susar susmaz. - İstediğin bu olsun.

İnar sevinçten uçar.

- İstediğim yalnız bu !.. Peki seninki nedir ?

Sevdalı ivecendir.

Gönlünün kapısını kilitlemeyi bilmez.

Hemencik açıverir... Hem de ardına kadar ;

- Benimle uyur musun ?

Tanrıça ince ince süzer kişi Hupa'yı.

İçten içe yürüyen coşku, başında durur.

Kişioğlu ölümlü... Gök varlığı sonsuzdur. Çöp ateşin aşkına dayanabilir mi ki ?

Coşku kaygıyı örter.

Güçlü kuvvetli ve çok yakışıklıdır Hupa.

Teni su gibi duru.. Bedeni yerden iri.. Gövdesi gökten diri... Gözleri ateş feri. Omuzu dev genişi. Kalçası satir darı. Ve bakışlarındaki tutku, yanardağlardan çok daha görkemlidir.

Üstelik dilediği, umduğu, istediği kendisinin seçimi.

Et ete değmez, ama od, ota değer tüter.

Aşk volkanı uyanır. Tutku lavı püskürür. Selleşir ılgıt ılgıt. Varlıklarını örter. Dirliklerini diter. Bedenlerini sarar. Yanar tutuşur İnar. Derdini dermanını... Öcü ve infazını o an unutuverir.

Beden külü eşilmiş... İçateş deşilmiştir.

Eli öne uzanır. Çözüp açıverecek. Çekip çevirecektir.

Katı katı yutkunur. Kutsal ökseyi kurar.

Ölümlüler sınırı sınavsız geçemezler. Geçememelidirler !.. Hemen koşulu dayar ;

- O zaman geri dönüp bakmaman gerekiyor.

- Dönüp bakmam,- der Hupa. -Bir buysa.. Ve koşulsa, dönüp bakmam arkama.

Sesinin tutku çanı, yemininin kanıtı.

Aşk sarmış benliğini... Unutmuş geçmişini.

Ve insan kimliğini.

Sınava hazır belli. Uzatmak uzatacak, yükümlendiği işi. Üstelik kabardıkça, kabarır iç ateşi.

Hiç diretmeden kapar kişioğlunu sudan. Basar sıcak bağrına... Yeni koşul koşmadan.

Umudu meyvelenen Hupa kendinden geçer.

Göz açıp kapayana su yiter, toprak biter. Ateş tüter. Hava süner. Tutkunlar sarmaş dolaş Turuka'ya inerler.

Bir dokunur tanrıça, yüce bir dağ belirir.

Bir üfler dağa doğru. Uçurumlar oluşur.

Şıklatır parmağını. Doruğun burnu uzar.. Koskoca-man bir kaya yerleşir en ucuna. Ellerini çırpınca, kaya köş-ke dönüşür. Kirpiğini bir kırpar... Ev dayanır döşenir. Üst-lerini sığazlar... Duvarları donanır. Bir yepeşleyişinde her bir yeri bezenir. Ortasında devinir. Kovuklar perdelenir. Kı-yısında yekinir. Aşklarının otağı, kem gözlerden gizlenir.

Kutlu eli uzanır, Hupa'yı sever, okşar.

Derin dinginliğinden uyanır kişioğlu. Tutku deryaları-nın enginlerine dalar. Dalga dalga sallanır. Köpük köpük ıs-lanır. Çil çil yakamozlanır. Yel olur sepelenir.

Bedeninde arzunun davulları dövülür. Kulaklarında şehvet gümbürtüleri zonklar. Gürül gürül yükselir. Oylum oylum genişler. Yankı yankı yayılır. Elvan elvan uzanır. Ya-lım yalım kabarır. Alev alev tırmanır. İnar'ın yüreğinde aşk olur yankılanır.

İnar kendinden geçer. Közde kavrulur pişer. Tezden önünü açar. Hupa'yı var gücüyle, hemen kendine çeker.

Bulutlar yatak olur, altlarına serilir.

Tutku nektara döner damarlarına yürür.

Zaman mekan içine dalar uykuya durur.

Işığın binbir rengi tenlerine üğünür.

Bir ışın topu gibi yuvarlanırlar yere.

Kimlikleri silinir. Kişilik eşitlenir. Tanrıça kişioğlu teni-ne yaslanmıştır... Kişi onun gönlünde nakışlanır bezenir.

Dur durak bilemezler. Gün, gece diyemezler. Öpüşüp koklaşırlar. Sarılıp sarmaşırlar. İçlerinin ateşi serinleyinceye dek çılgınca sevişirler.

Arinna dirilişin çanlarını çınlattı.

İnar kendine geldi. Yatağında doğruldu. Ödevi bilincinde zongul zongul zonkladı. İç ateşi küllendi. Tutkunun sesi sustu. Yorgun, bitkin ve dingin fırladı iş başına.

Hupa çoktan uykunun sepserin kucağına sere serpe serilmiş... Kendisinden geçmişti.

Tanrıça ona baktı. Görevi savsamanın utancıyla irkil-di. Gecikme kaygısıyla mızrak gibi dikildi. Mışıl mışıl uyu-yan Hupa'yı dürtükledi.

Hupa dalgın ve nazlı, sadece mırıldandı.

Tanrıçanın bedeni yine ısınıverdi. İç ateşi yükseldi. Kalçası tere battı. Düşe dalmamak için kendisini zor tuttu.

Öpe, okşaya,sarsa Hupa'yı uyandırdı ;

- Haydi kolayı söyle. Şimdi de sıra sende.

Deyince kesinlikle, Hupa duraksamadan ;

- Bir fıçı bul, süt doldur... Taze olsa iyidir... Deliğin u-zağında bir yerlere yerleştir. Buğusu tütüyorsa, kokusu ye-tecektir. Şölene çağrılayıp çekil uzakta bekle. Gölgen yere

düşmesin. Buğu delikten sızıp açlık başa vurunca, ivecen seyirtecek... Bırak iştahla içsin. Sen bana haber getir.

Sözü sona ermeden, İnar gözden kayboldu.

Hiç zaman yitirmeden, hemen işe koyuldu. Girdi kutsal ormana. En bir ulu ağacı, en bir geniş yerinden, bir çöp gibi devirdi. Tomruğu aldı ele, hamur gibi yoğurdu. Çimdire yepeşleye, yumruğu şamarıyla, soluk alıp verene, bir koca fıçı oydu. Çayırın ortasına güzelce yerleştirdi.

Keskin bir ıslık çaldı. İnledi tüm otlaklar.

Yaylaktaki inekler çağrısına koştular.

Tuttu boynuzlarından, çekti fıçı başına. Şişkin memelerini okşarca sığazladı. Memesi pörsüyeni tekrar otlağa saldı. Şişkin dolgun olanı, onun yerine koydu. Bir, bir daha, bir daha derken, kısa bir anda, fıçı ağzına kadar doldu da taştı hatta.

İnekler dağıldılar.

O gitti fıçı gitti. Ne eğildi büküldü. Ne sallandı döküldü. Damla ziyan etmeden, deliğin yakınına esenlikle vardılar. Yerleştirir dönerken ;

- Bugün düğün günümdür. Şölenime çağrılı bütün canlı varlıklar, - deyip de uzaklaştı, oyalanmadan İnar.

O uzaklaştı ama, sesi yankıda kaldı. Toklar tekrar acıktı. Açların iştahıysa kabardıkça kabardı.

Bu ara İlliyan'ın üç yavrusu olmuştu.

Süt kokusu ilk önce, onları tutsak aldı. Hepsi deliğe doğru, akmaya başladılar. Çaresiz kalan yılan, Tanrıça sunusunu iyi niyete yordu.

Ve her türlü önlemi, birdenbire unuttu.

Yavruların ardınca, deliğinden fırladı. Gün yüzüne vurunca ürküyle durakladı. Sağ yanını gözledi... Hiç bir

tehlike yoktu. Soluna bir göz attı... Ipıssız sepsessizdi. Ta-ze süt buğusuyla, sarhoşlamış yavrular yolu yarılamıştı.

Analık hem büyük kut... Hem de sorumluluktur.

Neyleyebilir yılan? Aç için yaşamanın anlamı doymak ise, artlarına düşecek. Sağ esen deliğine dönmenin ilk dersini, böyle gösterecektir. Birden yüreği ışır. Korkusu ufalanır. Kaygıyla bastırılan açlığıysa şahlanır. Bedenindeki sızı, kaburgasının hızı haline geliverir.

Kanaldaki su gibi o da fıçıya akar.

Süt taptaze, ılıktır. Etle otun melezi. Kıvamındadır ta-dı. Ve onlar çok açtırlar.

Kötüyü düşünecek halleri kalmamıştır. Dillerini uzatıp gözlerini yumdular. Saf sütü somurdular.

İçtiler dinlendiler... Dinlendiler içtiler.

Ne doymayı bildiler... Ne de fıçı eksildi.

Tıh dedikleri zaman, çocuklar kalınlaştı. Ana, öyle şiş-ti ki, az daha çatlıyordu.

İlkin kendi kendini, sonra çocuklarını sütten koparıp aldı. Ve gözleri doymamış, bedenleri küp gibi yuvalarına doğru, zorla sürüklendiler.

Yol giden aşar imiş... Yavaş yeğniş aştılar.

Ama, yuva ağzında olan şeye şaştılar.

Sağılıp çıktıkları delik çok daralmıştı.

Dördü birden başında, uzanıp kalmışlardı.

Tam bu sıradaydı ki, bir şeyler çatırdadı. Ürküyle yutkundular. Kafaları küçüldü. Boyunları uzadı. Upuzun gerildiler. Dördü de aynı anda, deliğe sağıldılar.

Kafaları tokuştu. Gözlerine yaş indi. Ne ileri gidiyor, ne geriliyorlardı. Sıkışıp kalmışlardı.

İnar Hupa'yı çoktan başlarına dikerek ;

- Hadi bakalım göster hünerini, - demişti.

Hupa hiç yadsımadan güldü, yere çömeldi. Gövdeleri kavradı. Kuyrukları bir örük gibi büktü, bağladı.

İnar sevecenlikle onu izlemekteydi. İşini görür görmez, Hupa'yı kucakladı. Geldikleri hızla aşk yuvalarına attı ;

- Ben onları öldürüp Teşup'a bildireyim. Sen bekle beni burda. Sakın perdeyi açma. Sonra acı çekersin,- diye tembihleyerek, bir anda gözden yitti.

Hupa aşk sarayında yapayalnız kalınca, boşluğa yuvarlandı. İç ateşi soğumuş... Yüreği daralmıştı.

" Hey akılsız Hattili, " dedi kendi kendine.

" Bir tutkuya kapıldın bak neler neler oldu.

Oysa biliyordun ki, bir tek günün beyliği kurbanların görkemi. Önce başa taç olur. Sonra da öldürülüp Tanrılara sunulur. " Belleğinde davullar güm güm gümülediler. Borular bangır bangır bağırarak öttüler. Kadınlar süslendiler, erkekler püslendiler. Odunları dağ gibi bir meydana yığdılar. Nektar sepelediler, alttan tutuşturdular. Dev ateşler yakıldı.Alevler tapınağın tavanlarını aştı. Kazanlar kaynatıldı.. Sular köpürdü, taştı. Kurbanlar kesildiler. Etleri paylaşıldı. Küp, kırba, tulum, testi doldu doldu boşaldı. İnsanlar toplaştılar. Kentliler yığınlaştı. Yazman katılanları, parmaklarıy-la saydı. Rahibe teker teker başıyla selamladı. Hatun tacı başında, çıktı tahta oturdu. Han asası elinde sunak önünde durdu. Bey boynunu eğerek dualarını sundu.

Kutsal tören başladı.

Yıl dönmüş... Devran dönmüş... Tanrılar acıkmışlar, sunu anı gelmişti. Az sonra keskin bıçak, şahdamara değecek. Ve sağlıklı sağlam genç kurban edilecekti.

Böylelikle geçmişin bütün borcu ödenip geleceğin umudu sağlanmış olacaktı.

Gönüllüye nice kut... Seçilene büyük mut bağışlar yüce tören. Zaten bir gün önceden her buyurduğu yasa... Her dileği töredir. Çünkü kurban edilen sonra tanrı olacak... Ve varlık yazgısına hüküm geçirecekti.

Tanrı olmasa bile, adak hiç kutsanmaz mı ?

İnar ne kadar haklı !.. Kutsal sıradanlaşmaz.

" Ben kurban değilim ki !.. "

İçinin direnciyle irkildi katı katı.

Kendini yadsıyınca özlemi harmanlaştı.

Karısı.. Çocukları.. Ana-baba, çevresi tütsü oldu genzinde uğrun uğrun dolandı.. İçinin içi yandı. Gözlerinin bebeği ışıladı sulandı. Yüreği pırpırlandı. Damarları kabardı.

Tüm hüneri aklının kuyusuna kösüldü.

" İnar o kadar güzel... Ben öyle şaşkındım ki !.. Tanrıça ya da kişi, ayırabilir miydim ?

Tutkun düşünebilse, sevdanın anlamı ne ?

Kapıldım gittim işte !..

Yasaksa, suçsa eğer, o engellemeliydi.

Suçortağı ne demek ?

Ya tuzak sevdiğine, yahut da gereksinmek.

Hangisi olur olsun, bir yerde eşitlenmek. Başka türlü mümkün mü, böylesine birleşmek ?

Tanrı acize gerek !.. Ödevi değil midir, yetmeyeni yetirmek ? Hiç bir tanrı tutar da, aykırıya uyar mı ? Uymadı mı bir güzel ? Uyduğunda, aykırı uygunlaştı ya işte !..

Ne yazık !.. Yitiren de, ödeyen de insandı. "

Acısı şiddetlendi. Katı öfkeye döndü.

Bedeni tiril tiril titredi, gerginleşti.. Gövdesi katı katı ağrılandı, sarsıldı. Adımları içgüdü itişiyle atıldı. İvecenlikle vardı, perde önünde durdu.

" Açma, " diye uyardı son bir kez kendisini.

" Açarsan daha fazla acı çekmen olası. "

Şu an çektiği neydi ?

" Beteri var mı bunun ? "

Kolu koptu uzandı. Eli perdeye değdi. Çekince kalktı perde. Hatti kovuğu aştı. İyice yaklaşarak tam burnuna dayandı. Evi... Bahçesi... Eşi... Bebeleri, besisi... Ve anası babası gözlerinde oynaştı. Aklı başından gitti.

Yüreği pır pır etti. Ciğeri bağı yandı. Saçından tırnağına sızılara belendi. Her yanı sancılandı. Ruhu teninden koptu. Vardı Hatti'ye düştü.

Yekindi tüm gücüyle. Yerden göğe tırmandı.

Koskocaman bedeni dapdaracık kovuğa bir sokuluşta sığdı. Ok olup atılacak. Işınlanıp ağacak... Hatti'ye varacak-tı. Orda kısılıp kaldı.

Ne gergin bir yay vardı... Ne de uçmaya kanat. Çün-kü kayanın altı, dipsiz bir uçurumdu.

Tutsaklığın hançeri yüreğine saplandı.

Kovuğun kıyısında güçlükle durakladı.

Çıktı evden dışarı. Dört bir yandan yokladı.

Dağ kadar iri kaya sanki göğün yüzüne asılı duruyordu. Yere baktı... Yer uzak. Göğe baktı... Gök tuzak. Kendi içine baktı... Sevdikleri sımsıcak.

Onulmaz acı duydu. Kös kös geriye döndü.

Kendini yere attı. Katı katı dövündü. Gözünde kanlı yaşlar... Bütün bir gün bekledi... Tanrıça görünmedi. İki gün

yol gözledi... Sesi imi gelmedi... Üç, beş, onbeş gün geçti. Bir umut belirmedi.

Devindi, güç yetmedi. Bağırdı ses gitmedi. Ciğerinin başına bir hançer saplanmıştı. Sızlandıkça işledi.

Acısı katmerlendi. Sonunda yazgısına, çaresiz boyun eğdi. Tutsaklığını bildi. Boyunduruğa girdi. Acısına katlandı. Tanrıya tapılmalı... Sevdalanmamalıydı.

İstek kendi isteği. Seçim kendi seçimi. Yazgısı kendisinin eliyle çizdiğiydi. Ve kaya buz kadar düz... Uçurum cehennemden daha bile derindi.

Elinden beklemekten başka ne gelirdi ki ?

Çaresizdi... Bekledi.

Sonunda İnar geldi.

Gelir gelmez yasağın delindiğini bildi.

Hupa saygın acılı, yerlere kapaklandı. Gözyaşları içinde tanrıçaya yakardı. Hasreti alazlanmış... Pişmanlık her yanını ateş gibi sarmıştı.

Tanrıça bağışlarsa, yurduna kavuşurdu.

İnsan sonrayı bilse, ölüme boyun eğmez.

İnar ses çıkarmadan kişioğluna baktı. Ona koşul koşanın, zaafından utandı. Utancı alaz oldu... Bedenini kızdırdı. Acıması korlandı içine yuvarlandı. İçateşi uyandı.

- Olur !.. Tekrar benimle uyursan, - dedi kesti.

Hupa herşeye razı !..

Tutku tutsaklığı da rızasının içinde.

Tam o sırada Teşup, kızkardeşi İnar'a teşekküre gelmişti. Durumu öğrenince, yumdu şimşek gözünü... Çifte nacağa benzer koca ağzını açtı. Var gücüyle kükredi ;

- Tanrılar bir kerecik aşka yenilebilir !.. Ama yasa kesindir. Tanrılarla birleşen, bedel ödemelidir !..

Gökler tir tir titredi. Gümbür gümbür gürledi. Yay burcunun kirişi, gerim gerim gerildi. Kabzasının üstünde, yıldırımlar tutuştu. Kutsal okları geldi geldi kişioğlunun ak gövdesine değdi. Kaburgasını deşti, yüreğini dağladı.

Hupa o an canverdi.

Bedeni alev alev yerlere yuvarlandı.

Ateş topu İnar'ın aşk yuvasını sardı. Ev yandı... Kaya tüttü. Dağ köstü, sarplık yitti. Kişioğlu kül oldu.

Tanrılar göğe çıktı. "

Namu kapıdan girdi.

Mitta acı içinde, yaşlı yazmana baktı.

Namu'nun gözlerinde beğeni yaldızlandı .

- Alkış, - dedi sevinçle. - Okumayı sökmüşsün. Öteki tableti de bana okuyuversen.

DESTANLAR ÇATAL MATAL

Tablete bakar bakmaz aynı başlığı gördü.

Tekrar sıkıntısıyla yüzü buruşmuştu ki, *"İlliyan Teşup'u yendi,"* tümcesiyle irkildi.

Yazmanın göz ucuyla süzdüğünü ayırdı. Demek ki, bu başkaydı. Ve yazman bir konuda nice ayrıntı varsa, bilinsin istiyordu.

" Doğrusu bu olmalı," diye düşündü hemen.

" Yoksa, eksik bilgiyle yargılayan yanılır. "

Bakışı aydınlandı. Dizeler gözlerinde ışıl ışıl parladı.

" Yüreğini yutmuştu... " Diye sürdürdü hızla.

" Gözlerini çıkardı. Yuvasına kapandı.

Teşup kör ve yüreksiz, ezilmiş büzülmüştü.

Bir başkası olsaydı, çoktan ölüp gitmişti.

Ama tanrılar ölmez !..

Eksik, noksan da olsa, yaşamı sürüklerler. Teşup yaralı bitkin, kıvranıp durmaktaydı. Asuvanza'nın kızı, ilerdeki pınardan testisini doldurmuş... Oradan geçiyordu. Onu o halde gördü. Hemen durdu su verdi.

Tanrı kendine geldi.

Ama gözsüz, yüreksiz... Yaralı bereliydi.

Aşuna iyiliği, tamam yapanlardandı. Yaralıya acıdı. Testisini bıraktı. Teşup'u kucakladı. Ağırlığına karşın, yüksünüp yakınmadan evlerine götürdü. Mis gibi zambak kokan, yatağına yatırdı.

Asu (Hekim) *bilisindeydi.*

Hemen yakı otadı. Hünerli elleriyle, yaralarını sardı.

Teşup dalgın yatıyor... Ara ara titriyor... Hiç durmadan terliyor... Ve hep sayıklıyordu.

Üstüne yorgan örttü. Teri tülbentle aldı. Alnına sirke sürdü. Yaralarına merhem.

Teşup iyileşmişti.

Ama gözden yoksundu. Üstelik yüreksizdi.

Asuna bir tanrıça kadar genç ve güzeldi. El değmedik bir fidan... Tadılmadık bir meyve... Koklanmadık bir güldü. Teşup ölümsüz ama, hem kamburdu hem gözsüz.

Ne var ki kadınlığın, gizemi erişilmez.

O güzel kız, bu eciş bücüş adamı sevdi. Tanrılığını bildi. Ölümü göze aldı. onunla nikâhlandı.

Sevdanın sonu belli. Aradan çok geçmeden, tanrıdan bir oğulun, tohumunu yüklendi.

Gün yetti, zaman doldu.

Telepnuş bitkilerle verim tanrısı oldu. Ve tüm tanrılar gibi, hemen işe koyuldu. Bereket, tanrısını beklemekteymiş meğer. Kavuşunca katlandı... Kabardı katmerlendi. Otlar eskisinden gür... Çiçekler daha güzel... Ağaçlarsa bolluğun meyveleriyle doldu.

Gün geceyi izledi.

Gece gündüzden sonra egemenlik tasladı.

Doğan çabuk büyüdü... Güçlendikçe güçlendi.

Bitkilerin kökünde verimini, ölçerken Marankaş'a rastladı. Biri yarıtanrıydı... Biri tanrıça kızı. Biri kişi benzeri... Bi-ri yılan gibiydi. Ama her ikisi de, gençtiler... Güzeldiler.

Ve birer yanardağdı, içlerinin ateşi.

Selâm verip almadan, göz göze bakıştılar. O bakış ı-şınında birbirini sevdiler. Bu sevda, yarıtanrı ile tanrıçaların aşkına, ilk örnektir. Ve gerçek sevgilere başlangıç gösterilir.

Her başlangıç gibi de, pek çok sorun üretir.

Telepnuş, aşka tutsak... Yüreği kıpır kıpır varır gök o-tağına. Babası sevdiğinin anasıyla savaşmış... Yenilgiyi tatmıştır. O düşmanın kızıyla tutkunun doruğuna tırmanmayı kurmakta. Sersemlemiş bir halde, vardı gök otağına. Açtı yüreğindeki dileği babasına.

Tanrılar öç anını kollamakta ustadır.

Bağış ve ceza için zamana sahiptirler. Pundunu kollamakta doğa kadar sabırlı... Kullanmaktaysa eşsiz.

Teşup hiç ses etmeden, serüveni dinledi. Karşılığı duyunca, oğlundan çok sevindi. " İşte, " diye düşündü. " Fırsat ayağa geldi. Eğer kızı aşıksa, İlliyan diretemez. Diyeti mutlak öder. " O sevinçle oğluna ;

- Madem sevdanız kesin, kaynanan yüreğimi tutma-sın, geri versin, - dedi iznine karşı.

Telepnuş koşa koşa, sevdiğiyle buluştu.

Teşup'un isteğini sevgilisi ağzıyla İlliyan'a duyurdu.

İlliyan tanrıçaydı. Aynı zamanda, ana... Hem de aşka tutulan bir kızın anasıydı. Hem eli kolu bağlı... Hem kızı kadar fedakâr olmaya koşulu.

Duyar duymaz isteği, derhal sundu yüreği.

Bedeni tamamlandı... Gücü yerine geldi, göklerin tanrısının. Ne var ki, ufku yitik... Güzelliklerden yoksun... Göremekte halâ kendi önünü bile.

Oğlunun sevincine, elyordamı katıldı ;

- Ah, - çekerek yakındı. - Gözlerim olsaydı da, görüp sevebilseydim o güzel gelinimi.

Marankaş yakınmayı duyar da hiç durur mu ?

Helecanlar içinde, yuvasına yöneldi.Annesine aktardı, kaynata dileğini. İlliyan analığın, özverisiyle dolu. Yalvartmadı kızını. Teşup'un gözlerini çıkardı kursağından. Değerli bir armağan sunmanın kıvancıyla uzattı Telepnuş'a.

- Sevgi her şeyden üstün... Herşeyin en iyisi. Savaş-ları barışa... Düşmanlığı dostluğa... Kıskançlığı desteğe çevirmenin tek yolu. Ola ki barıştırır, küsleri sizin düğün. Tez götür gözlerini, mutluluğunu görsün.

Telepnuş yele bindi... Bulutları yararak, vardı gök otağına. Koynundaki gözleri, uzattı babasına.

Yarıtanrıydı ama, henüz gençti Telepnuş. Yaşamda deneyimsiz... Öğrenmemişti daha, adak, kurban, armağan, hatta ceza ve diyet tüketmez tanrıların acımasız kinini.

Üstelik aşıktı da. Gönlü tutsak, gözü kör.

Sevdiğinin ince bir gülüşüne karşılık, herşeyi... Herşeyini yaşamı da içinde bağışlamaya hazır.

O yüzden öz babası, gözlerini takınca ;

- Öç almanın zamanı işte sonunda geldi, - der demez çok şaşırdı. Hele bağışçısına saldırmak amacıyla hazırlığa girince, aklı başından gitti.

Diz çöktü karşısında. Yalvardı babasına ;

- Ben kızıyla evliyim... O senin dünüründür. Ne istedinse verdi... Hem de hiç nazlanmadan. Amacı barışmaktı.

İyiliğe kötülük, barışa karşı savaş, gerekçesiz ve zulüm. Tanrılar kardeştirler, bizse bir aileyiz... Artık öcünüz yersiz, araya girmemeli hiç bir biçimde ölüm, - dediyse de sözünü dinletemedi ona.

Tanrılar zâlimdirler !..

Egemenlik uğruna ana-babalarını... Kendi evlâtlarını.. Ölümsüzleri yâni, öldürmekten çekinmez... Eğer öç duymuşlarsa, kıyar, kırar mutlaka alırlar en sonunda.

Teleşnup anladı ki, babası kararlıdır.

İndi gök otağından. Kayınvalidesine haber vermek üzere, denizleri aşarak, koyakları geçerek ulaştı yuvasına... Hazır olsun istedi, Teşup'un hilesine.

Ne var ki geç kalmıştı.

Yuvaya vardığında, göktanrı er davranmış... Salt kaynanası değil, karısı da ölmüştü.

Aşkı hınca dönüştü.

Yüreği delik deşik... Sevdiği paramparça. Kiniyse doğa kadar tamam ve pürüzsüzdü.

Babası öç uğruna, sevdayı öldürmüştü. O sevdası adına, babasına kinlendi. Var gücüyle saldırıp boğuşmaya başladı. Öç tanrılara besin. Kin esin kaynağıdır. Ve alınan intikam güçlerini çoğaltır. Yarıtanrı da olsa, kişiler tanrılara salt kafa tutabilir. Telepnuş'sa savaştı.

Teşup bir silkelendi... Oğlunu yere çaldı.

Telepnuş tez dikildi. Ve yeniden saldırdı. Hem acıyla vuruyor... Hem de bağırıyordu ;

- Sana yaranmak için, aşka ihanet ettim. Kıymazsan şimdi bana, hiç şaşkınlık vermesin, sana da ihanetim.

Teşup iyi bilir ki, ihanet sıradağlar gibi çoğalır gider. Bir tanrı öç duyarsa... Bağışlamaz ve alır. Oğlunun yapaca-

ğı, kendinin yaptığıdır. Eğer tanrı, tanrıyı yenebildiyse durmaz, hemen yerine geçer, diye düşündüğü an, ürperdi yü-ce Teşup. Tek oğluna sevgisi o anda kine döndü.

Tanrılar, tanrıların kininden sakınsınlar.

Sakınmadılar, yazık !.. Göktanrı acımadı. Yıldırımını saldı. Tek oğlunu öldürdü."

Deyip başını dikti ;

- Bu başka bir destanmış.

- Destan aynı, destandı, - dedi Namu kıvançla. - Sadakatsizliklerle acımasızlıkları bundan daha da iyi ne gösterebilirdi ? Zaman üret de oku. Böyle nice destan var Hitit kitaplığında. Geçmişten geleceğe aktarmak amacıyla, her yazman tekrar yazar. Destanları ezberle. Sana yararı olur. Yazıda işe yarar. Hükümde birikimdir. Yaşamınsa gerçeği... Anlamı ve değeri. Karşılaştığın olay, sana yabancı gelmez. İnsanlar ve tanrılar hiç bir zaman değişmez. Olaylar da çok zaman, birbriyle benzeştir. Şaşacağına çözüm üretebiliyorsan, kazanan sen olursun. Ve yazman kazanırsa, kârını aka toplar. Yarın da kil tutarız. Yazmayı öğrenirsin.

Yazman kendiliğinden, önünü açıyordu.

Usta yolu açarsa, çırağı yürümez mi ?

ECELDEN SONRASINA

Sandal hızla Denderah sapağına yöneldi.

Hattu ilk kez görmüşçe tapınağa saplandı.

Gün eksenine vurmuş. Nil mermere yansımış. Çölün ışıltısıyla, sanatın pırıltısı içiçe karışmıştı. Şaşkınlıkla irkildi. Sandal yalpalayınca ellerini göğsünde çaprazladı, oturdu.

" Tanrılar bizden beter, " diye düşündü o an.

" Her birinin öyküsü, bir hânedan yazgısı. Sanki tarih insanın belleğini daima, taze tutmak istiyor. Tanrı öykülerini, ya destana yazıyor, her kuşak öğrensin de, dersini alsın diye. Ya masal kılığına sokup dile veriyor, bebenin bilincine akıtılması için. Ya da daha geçerli, dua diye okutup her an tazeleniyor. Sanki insan öğütle yola gelirmiş gibi !..

Yalnız insanlar değil !..

İşte tanrılar bile, yanmazlarsa ateşin yaktığını bilmiyor Islanmayınca suyun, neminden habersizler.

Eğer tersi olsaydı, öykü, efsane, masal ve dua tabletleri hiç durmadan hep aynı şeyleri tekrarlar mı ?

Tanrılar yasak koyar. Bilgeler öğüt verir. Ama ne kendileri, ne kişioğlu dinler.

Bu Ug-Kus, Hammurabi... Maat'la İbrahim'den bu güne hep böyledir. İşte örnek ortada. Osiris yazgısını yaşama-

yan var mıdır ? " İçinin derininde beliren ipuçları gittikçe yoğunlaştı. Eski Mısır yayıldı belleğin evrenine.

" Osiris, gök otağdan, çöl çukuruna indi.

Güneş yuvarlağını taşıyan boynuzuyla, boğa başından kaydı. Kişioğlu benzeri, ölümlülerden oldu.

Bir çiftçiydi tarlada... Toprağı evlek evlek böldü, ayırdı, sürdü. Kanal açtı çöllere, Nil suyunu dağıttı. Çevresine set çekti, kutlu ırmağı tuttu, taşkınları önledi.

Toprağa tohum attı. Yamaca fidan dikti. Dibini çapaladı. Ocağını suladı. Dalını araladı. Filizini budadı. Ürününü derince, karnı pek güzel doydu.

" Kötülük iyiliğin yumurta ikizidir. " Der demez belleğinin dua derinliğini Nut'un çığlığı yırttı. Yarılan bir karından, çakal Set çıkıverdi. Ürküntüyle irkildi. Sakınmak amacıyla gözlerini kapayıp eski Mısır'ın kutsal efsanesine daldı.

" Osiris, hasad için hazırlık görüyordu.

İsis sevinç içinde kardeşi, kocasını süsleme telâşında

Neftis'se kızkardeşi ve yengesine yardım etmeye uğraşıyor. Kardeşi ve eşi Set, onları gözlüyordu.

Osiris, çifte tuğlu ak börkünü giymişti.

Bir eliyle âsâyı diğeriyle kamçıyı, göğsünde birleştirdi.

Sadeliğin görkemi göz kamaştırıyordu.

Set öfkeyle doğruldu. Şaşı gözlerinde kin şimşekleri şakıdı. Çatal kuyruğu kıskanç dili gibi uzadı. Sertleşti... Kalınlaştı. Dört yön, yedi iklimi hıncıyla kamçıladı. Üreyen fırtınadan su taştı, çöl kabardı. Bulut buluta çarptı, nice yıldı-rım düştü. Ve ortalık karıştı.

İsis bir yana koştu... Neftis bir yana koştu.

Set yapayalnız kalan Osiris'e yanaştı.

Süslü tören sandığı yanıbaşlarındaydı. Kardeşini oturttu. Kapağını kapattı. Omuzladığı gibi sandığı suya attı.

Nil sandığı alarak yüksek denize aktı.

Çakal gövde dikildi. Çatal kuyruk gevşedi. Şaşılığı düzeldi. Kıvançla suya baktı... Su titredi, duruldu. Göğe baktı. Gök dingin ve masmavi açıldı. Çöle baktı... Çöl derin uyku-ya daldı gitti. Set ettiğinden hoşnut elini oğuşturdu.

O anda İsis geldi. Osiris'le sandığın yokluğunu farketti

Suya baktı, su durgun. Göğe baktı, gök dingin. Çöle baktı, çöl yorgun. Set'e baktı, Set coşkun. Ağıtlara oturdu.

Neftis onu görünce acılara garkoldu. Göğsünü yumrukladı. Yüzünü tırmaladı. Kanlı yaşlar dökerek, diz dövdü, saç, baş yoldu. Mısır öksüz kalmıştı !..Şenlik yasa büründü.

Su çöle küstü gitti. Yaş göze küstü düştü. Gök buluta darıldı. Yer yerinden ayrıldı. Ağıta katıldılar.

" Tanrılar yakınamaz. " Dedi Neftis, İsis'e.

" Donup kalma da yekin !.. "

Ve doğruldu tanrıça. Atıldı Nil üstüne.

Su güldür güldür aktı. İsis ondan hızlıydı. Her solukta bir sapak... Her kulaçta bir ada... Bir dönemeci aştı. Nil yarıştan yılmıştı. Deltalara dolandı. İsis yıldırım gibi son çağlayana vardı. Ve sandığa ulaştı. Tuttu kıyıya çekti. Dürttü kapak açıldı. Osiris uyuyordu.

Esneyip gerinerek hemen dışarı çıktı.

Mısır yası unuttu. Neftis ağıtı kesti. Sevinç doldu doğaya, taştı, gökleri tuttu. Osiris döndü geldi. Kutsal tahta oturdu. Ve töreni başlattı.

Vurdu hasat davulu. Çaldı sevinç tefleri. Coşku flütü öttü. Nil durgun, dingin aktı.. Kanallar ışıladı. Çöl kum üstü-

ne yattı. Kuşlar cıvıldadılar. Boğalar böğürdüler... Aslanlar kükrediler. İnsanlar süslenerek meydanda toplandılar.

İsis duaya durdu.

Herkes, herşey törenin kurallarına uydu.

Adakları adayıp kurbanları kestiler. Büyük ateşler yakıp nektar sepeleyerek eti tütsülediler. Açlar yedi, doymadı... Susuz içti, kanmadı.

Saf saf dua edildi... Kol kol oyun oynandı.

Ve Set ortaya çıktı.

Kalabalığı yardı. Tahta doğru yürüdü. Sırtında altın sağrak, elinde firuze tas ve yüzünde riyânın gülümsemesi vardı. Geldi ağabeyinin ayak ucunda durdu. Diz çöktü, boyun eğdi. Firuze tasa altın sağraktan nektar koydu.

Ve bağlılık andını pekiştirircesine iki eliyle sundu.

Neftis nektarı tattı. İsis bir yudum içti. Osiris'se tüketti.

Tanrılar barışmıştı.

Taslar doldu boşaldı. Etler yendi tükendi. Yürekler yumuşadı. Gözler umut ve sevinç ışığıyla parladı. Dudaklar türkülerin en hoşunu söyledi. Başlar esridi, coştu. Parmak-lar şakırdadı. Set firuze tasıyla, herkese nektar sundu.

O kadar insan içti. Tas kaç kere kaç doldu. Kaç kere kaç boşaldı. Sanki içinde nektar pınarı açılmıştı, sağrak hiç eksilmedi. Sonunda yiyen doydu. Şarkı söyleyen sustu. Oynayan yalpaladı. Dua eden dağıldı. Ama içen kanmadı.

Neftis esnedi daldı.

İsis kaykıldı kaldı.

Osiris tahtta sızdı.

Derin uyku Mısır'ı, yorganıyla kapladı.

Tek uyanık ve ayık sadece Set kalmıştı.

Hemen sağrakla tası bir köşeye bıraktı. Neftisi sarsaladı. Kendisinden geçmişti. İsis'i dürtükledi. Kütük gibi sızmıştı. Osiris'i yokladı. Upuzun uzanmıştı. Kinle el oğuştur-du. Yüzünde güller açtı.

Aklından geçenlerin fırsatı budur diye Osiris'e yanaş-tı. Ayağıyla göğsüne basıp başını tuttu. Bir çekişte kopardı. Ve Denderah'a attı... Sonra sağ kolu yoldu, tâ Gize'ye savurttu... Solunu Amama'ya. Bacağının birini Tanis tepelerine... Ötekini Memfis'in kumlarına fırlattı.

Osiris zamanında Mısır'ı ondört ile bölüp sınırlamıştı. Set de onu tam ondört ayrı parçaya böldü. Gövdesini Abidos.. Yüreğini Karnak'a gömdü kıvanç duyarak. Vardı tahta kuruldu. Kahkahası Mısır'ın yüreğinde çınladı. Çöl titredi sarsıldı. Nil karıştı bulandı. Bulutlar parçalandı. Göklerin benzi soldu. Karanlığa sığındı. Sızanlar ayıldılar.

Önce koç başlı Hnum, kalktı yattığı yerden. Baktı tah-ta Set geçmiş. Sürüyü döllemedi. Sonra Hathor uyandı. Gözünün feri söndü... Bedeni buza kesti. Sütünü esirgedi. Onu Sebek izledi. Nil'in suyunu kesti. Gözüne yaş eyledi. Anubis ölümünün kokusuyla irkildi. Acı acı inledi.

Sonunda İsis aydı. Neftis'i uyandırdı.

Kardeş, gelin görümce bir süre bakıştılar.

Çakal tahta oturmuş, Osiris kaybolmuştu.

Gözgöze anlaştılar.

Neftis, kardeşi eşi, Set'in yanına vardı. Kutladı alkışladı, coşkuyla kucakladı. Seve okşaya aldı, yatağına götürdü. Aşk deryasına salıp bir güzel oyaladı.

İsis dirim uğraşı için fırsat bulmuştu.

Hemen doğruldu kalktı. Mısır'ı baştanbaşa adım adım dolandı. Kardeşi ve eşinin her parçasını tek tek gömütün-

den çıkardı. Her birini yerince yolunca yerleştirdi.Yalnız çölde yetişen birtakım otlar yoldu. Vahaları dolaştı, çeşitli kökler buldu. Koyaklar tarlalardan renk renk çiçekler derdi. Ezdi, dövdü, yuğurdu. Şifalı merhem kardı.

Onunla parçaları güzelce yapıştırdı. Ve tanrıça aşkı-nın büyülü nefesini üzerine üfledi.

Osiris bir titredi,bir aksırdı, dirildi. Kendisine can veren İsis ile birleşti. Ve şahin başlı Horus, böylece peydahlandı. Dünyaya gelir gelmez, amcasını öldürüp baba öcünü aldı."

Kulağında çırpınan hışırtıyla irkildi.

İvecen bir telâşla gözkapağı açıldı. Tanrılar uzaklaştı.

Yel, yelkenle oynaştı.

"Puhru İsis ol diyor. Ben yaşlı bir mimarım. Alışkanlığım yapmak. Görüp işittiğimden anladığım Mısır'a, bir yıkıcı gerekli. O da Ay'ın mesleği. İyi ki burdan geçtim. "

Denderah yavaş yavaş kayıplara karıştı.

Sapağı sapar sapmaz şaşırdı kaldı Hatu.

Gözünü yumdu, açtı. Hayır... Yanılmıyordu.

Dikkatini topladı. İhtiyar belleğinin bütün kapılarını teker teker zorladı. Gördüğü hiç birinde bir yer edinmemişti. "

Yeni bir şey olmalı. " Kararıyla yatıştı.

" Sen gittin diye Mısır, âkıbet korkusundan sıyrılıp çıkmadı ya !.. Herkese ölüm korkunç.

Ve tanrılar dirimden, ölüm yontmakta usta.

Kişioğlu çok tuhaf !..

Hem ondan ödü patlar... Hem gittikçe yaklaşır.

Böylece çağı gelir. Ölümün buz soluğu, diri teni ürpertir. O zaman can havliyle bir dönüp bakar ki, bir ömür geçmiş, gitmiş. Ölmek için herşeyi sonuna kadar yapmış ; Çal-

mış... Çırpmış... Can yakmış. Çevreye korku salıp, dağ gibi altın yığmış. Ölümsüzlük adına, eli hamur karnı aç.

Dehşete kapılmaz mı ?

Karnak sonsuz yaşamın, satıldığı pazardır !..

Koşar gelir oraya. Ve mumyasını cennet düşüne sarmak için, biriktirdiklerini döker eti ve rahiplerin avuçlarına.

Taş işlenir, süslenir. Nice yuva yıkana, koca mezar yapılır. Aklınca sonsuzluğu, orda yaşayacaktır.

Güçlüleri kandırdı.. Ödleğini ürküttü.. Kurnazı satınaldı.. Yiğitle uzlaşarak, işini yürüttü ya!.. Ölüm de avlanacak.

Sonsuzluğu akleden, sonsuzadek yaşasın !..

Kişinin yüreğine ölümün dehşetini... Bilincine ölümsüz kalmanın destanını nakşetmeyi başarmış.

Cennet, cehennem nedir ?

Mısırlının " *Ölüler kitabı* "ndaki masal.

Dirimi cehenneme çeviren nice zalim, iş oraya geldi mi, okur-yazar kesilir. Ölüsünü cennete kavuşturmak adına, hazinesini harcar. Karnak'ın etileri, lâhtini saray eyler. Rahipler cesedini tütsüleyip mumyalar. Ve böylece dünyaya çıplak gelen kişiler, sargılanıp giderler.

Vah kefensiz yoksula !..

Çıplaktı hayatında, ölümünde mezarsız.

Oysa bedel ödeyen, sonsuzluk sarayında.

Boş hayal ama yazık, Mısır buna inanır.

Ve inancı gereği, anıtmezar yaptırır.

Karnak belki dünyanın, en görkemli kentidir. Ama yaşayan değil, ölülerle ölümü bekleyenlerin kenti. Demek son zamanlarda ölen, ölecek varsıl, pek çoğalmış Mısır'da ?

İşte bunun sonucu... Nil Karnak'a gitmemiş. Karnak Nil'e sokulmuş. Sokulmuş ya !.. Gelirken burçlarını yitirmiş. Yerine yenisini... Eskisinden çok daha yükseğini dikmişler.

Amon,Mut ve Montu'nun duvar kabartmaları geçmişin tanığıdır. Tutmoz'larla Hatşep'in diktiği taşlar kanıt. İnsanlar salt onların ölümsüzlüklerinden pay kapmak istiyordu.

Tapınağı rıhtıma bağlayan Sfenksli yol o günlerin belgesi. Toplu yürüyüşleri... Süslemesi onca yıl yepyeni kalabilen yüzotuzbir sütûnlu avluda gezişleri... Ruhları sonsuzluğa taşıyan kayıkların dinlendiği göldeki zevkle dolanışları... Benzersiz salondaki yakarışları şimdi dillerdeki tek dua. Amon'un granitten yontulmuş sunağına sunuları sürüyle. Karısı Mut ananın Sekmet yontularıyla süslenmiş türbesine özenmemek mümkün mü ?

Montu'nun mermer lâhti bezeme sanatının erişilmez örneği. Öykünmek belki haklı. Ama hiç doğru değil.

Tanrılaşan özenmez.

Özenen tanrılaşabilmi mi şimdiyedek ?

Yazık !.. İnsan yozdukça dünya, sanılarının çevresinde dönüyor. Ve gerçeğin yerini, hayalleri alıyor. "

Kendi düşüncesiyle alay edebilince gözünün sisi kalktı. Dönemecin ardına dağ misali yığılmış *tüf* taşlarını gördü.

Tepeleme yüklenmiş geniş karınlı sallar karınca sürüleri gibi geliyor... Ocaktan iskeleye kütük indiriyordu.

" Taş şimdiden sertleşmiş, " dedi kendi kendine. " Oysa ocağında tüğ gibi hafif ve pamuk kadar yumuşak çıkar. Havayla buluşunca katılaşır, sertleşir... Gittikçe ağırlaşır. Sallar hem tepeleme, hem de suyun üstünde. Nil yukarıdan gelse yarı yolda batardı. Ocakçı ve gemici bu hesabı bilirler. Sallara yola göre kütük verir, alırlar. Ocak yakın olmalı."

Yığınları izledi.

İskelede burçlarda kaynaşanları gördü.

" Meğer yeniymiş !.. " dedi sesli sesli gülerek. " Uzaktan belli değil. Karnak'ı kıyıyadek indiren insanlarmış.

Mısır tükendi sandık. İçten içe çürüdü... Çöküşü yakınlaştı. Kargaşa nedeni bu. Ne kadar yanılmışız !..

Bir altın ülkesinin, eğer insanı bolsa tükenmesi olasız.

İyi ki bunu gördüm. "

SEVDA DÜŞÜNÜN GERÇEĞİ

Puhru yeni dağılmış... Hakan çok yorulmuştu.

Hatun saraya girdi. Şimdi yapayalnızdı.

Düz mermer yola saptı.

Dalgın dalgın yürüdü. Her zaman sığındığı subaşına yöneldi. Birkaç adım atınca aydınlık buğulandı. Gide gide kararda. Yaşlı koca çınarın, kalın, yoğun ve geniş gölgesini örtündü. Serinleyivermişti.

Ağaç gökten aldığı ince yeli pınara hışır hışır üflüyor... Geniş yaprakları gün ışığını emiyor... Çevresini sepserin bir loşluk sarıyordu. Yorgunluğu azaldı. Dinginliği çoğaldı. Gözünün görüş gücü daha da arttı sanki.

Uzun uzun dağları... Dalga dalga uzanan yamaçları seyretti. Pınara bağdaş kurmuş... Kasığından gür suyu fışkırtan tanrıçaya saygılarını sundu.

Mermer Ea, duayı kabûl etmiş olmalı.

Suyun çığrı yükseldi. Bağdaşındaki göze, dalga dalga kabardı. Baldırına, dizine, topuğuna çarparak serpintisi uçuştu. Rengârenk yakamozlar yüzünü nemlendirdi.

Kar kokusu soludu.

İlk kez ayırıyordu. Dilini dudakları üstünde gezdirerek, duyuyu denetledi. Tadı da algıladı.

Birden iştahlanmıştı.

Kollarını sıvadı... Ellerini gözenin ortasına daldırdı. Parmakları donarken, avucunu doldurdu. Suratına su çırptı. Bütün teni ürperdi. Silkeledi ısıttı. Yeniden avuçlayıp kana kana su içti. Boğazı boğum boğum... Midesi yudum yudum serinledi soğudu. Dinlendi dinginleşti.

Çınara yaslanarak, bağdaş kurdu, oturdu.

" Bu yontu Anitta'nın," diye geçirdi belki binbirinci kez-de de... Kuşar'ın yüce hânı... Hitit'i birleştiren... Tanrıları bir-likte yaşama inandıran. Kentleri birbirine gereksinimli kılan. Ve yontunun en büyük akalarından biri.

" Nasıl heveslenmiştim, " diye hayıflanarak, gençliğine uzandı. " Öyküsünü duyunca, nasıl da özenmiştim.

Taş zaten kalıcıdır.

Amcam onu anlamlı kılmanın akasıydı.

Anitta bilinir de, öykünülmez olur mu ?

Ağabeyimiz Tuta askerliği seçmişti.

At biner, kılıç tutar. Mızrağı uzak atar. Bilgili, akıllı ve yiğit bir subay idi. Üstelik Panku onu Hatti beyi yapmıştı.

Küçüğümüz Muta'ysa saralı olduğundan kamlık öğreniyordu... Alaşar meşhedisi ulu kamın yanında.

Hitit'in geleceği önceden çizilmişti. Babam tanrı olunca biri han dikilecek, bizi yönetecekti.

Benim içim pek rahat... Gözümse sanattaydı. Tek amacım taşlara geçmiş ustalar gibi anlam kazandırabilmekti.

Babam olmaz, demedi. Amcamın oğlu yoktu, sevinçle karşıladı. Beni yanına aldı. Başladık dağ gezmeye.

Taşta nice giz varsa ; Nerde nasıl bulunur? Neresinden yarılır? Ne ile çıkarılır? Hangi güçle kırılır? Yontuda ölçü nedir ? Boyut nasıl kazanır ? Tamamını aktardı.

Yontulabilir taşı, bulup ocak açmakta... Çekiçle taşlayarak, geçmelik, bindirmelik... Surluk, burçluk, köşelik.. Oymalı, kabartmalı çıkmalar çıkarmakta... Balbal dikip yontular oturtmakta iyice ustalaşıyordum ki, Hitit'e han seçildim.

Sanat has kapatmadır, kumayı kaldıramaz !..

Taş en katı nesnedir.

Ona can verebilmek, bütünleşmekle mümkün.

Kaç taşı israf ettim... Kaç parmağımı ezdim. Sonunda her bir taşa, dilediğim biçimi vermeye başlamıştım.

Babam tüzeyi bozmuş. Tanrılar gücendiler.

Salgınlara uğradık...Kırım kırım kırıldık. Kıyım Kıyım kıyıldık.... Kargaşa başgösterdi.

Hayaller altüst oldu.

Onun huzuru kaçtı. Hitit'in birliğini ayakta tutamadı. Tuta, aka kızkardeşimiz... Soyumuzun süreği Zida ile evlenip... Tutalya sanı ile büyük hakan olmadı.

Ben sanatımdan koptum.

Oysa, yeni kurulan her kent ve her tapınak yontumla kutsanacak... Zenginleşecek idi. Tapınan Şupi aka taşı öyle yontmuş ki, tanrı ortaya çıkmış.

Her an gözü üstümde

Ve iyilik edersem, bağışı bereketi... Eğer kusur işlersem, gazabı ve cezası hemen gelirmiş gibi.

Tanrılar insanların duygusuna uydu mu, vicdanı tanrılaşır. Bu yüzden değil mi ki, tanrılar insanlara göz akıyla karasından daha yakındırlar.

Ve bu yüzden onları yaratanlar insandır... Diye düşünürlerdi. Taş durdukça övülür, öğünürdüm bir güzel

Yazık !.. Bütün düşlerim, bambaşka gerçekleşti. " Yakınmasıyla çöndü. Gözünün tüm feriyle, tanrıçayı okşadı.

Avucu gıdıklandı. Gönlünün zincirleri şangır şungur boşandı. Yüreğinde birikmiş nice acısı varsa, Ea'nın kucağından şorlayan pınar gibi, eteğine döküldü.

Yönetenin fırsatı, yönettiğine bağlı.

Durgun, dinginse toplum. Varsılsa, üretkense. Herkes hakkına razı... Kişiler, topluluklar, yasa ve törelere uygun davranıyorsa, görev daha kolaydır.

Yöneten duygusuna... Hatta tutkusuna da zaman ayırabilir. Taş yontar... Duvar diker... İp büker, hasır örer. Sürü ardınca gider, oturur kaval üfler. Destan okur, gül budar. Dallardan meyve toplar.

Ama tüze bozulmuş... Ortalık karışmışsa !..

Güçlü gücü yeteni, ezip geçmekte ise !..

Ve yöneten kağşamış, yönetecek gevşemiş, haksızlıkla yolsuzluk, almış başını gitmiş... Ülkenin bölünmesi, toplumun dağılması, Hitit'in ezilmesi sözkonusu olmuşsa !..

Puhru, pankuyu toplar.

Babası ve kardeşi dipdiri ayaktayken... Taş yontmaktan öteye, hevesi ve tutkusu bulunmayan birine, *liuma* (yetkin,) sanı verip kızkardeşi Zida'yla gerdeğe sokuverir.

Ve hemen arkasından, eline bir kamçıyla, bir âsâ tutuşturup Kaşka işgalindeki Hattuşa'ya han diker.

Bunun sonu bellidir.

Murçla çekiç tutan el, kılıç kargı tutacak.

Dağda belde yontuya elverir taş arayan... Ülkelerde, kentlerde.. Topluluklar içinde, düşmanlar arayacak. Ve arar aramaz da, insanlar arasında pek çok düşman bulacak.

Güzellikler üreten temiz yufka yüreği, öçle, kinle dolarak kaskatı kesilecek. Yaşamı süslüyorken... Yaşayanı yokeden canavara dönecek.

Kargaşa başka türlü önlenebilir mi ki ?
Zor zoru doğurmakta.
Aykırı aykırıyla, giderilmekte yazık !..
Sanatı, düşleri ve tutkuları değişti.
Kamçıyı ve âsâyı alır almaz at bindi.
Doğruca tapınağa koştu yere kapandı.
Ve ellerini açtı Arinna'ya yakardı ;
Ey tanrılar anası !.. Ey güneşim Arinna !
Ey yüceler yücesi... Tanrıların ecesi !..
Adı da kendi kadar, güzel ve üstün olan.
Göklerin ve yerlerin... Altında, üstünde ve arasındakilerin sahibi efendimiz. Beni dinle ve işit !..
Adın güzelden güzel... Gücün güçlerden sonsuz.
Ülken uçsuz bucaksız... İllerin sayısızdır.
Yazık ki, tüzesizler sözlerini bozdular... Seni gücendirdiler... Tanrıları kızdırıp kargaşa çıkardılar.
Bayanım, dinle beni !..
Düzenin tehlikede. Ülken darmadağınık... İnsanların yaralı, çaresiz ve isyankâr.
Eşin yüce Tarhun'a gecikmeden buyursan !..
Yıldırımını alsa... Sopasını kuşansa... Boğasına binerek bana yardıma gelse.
Ve onunla birlikte, fırtınasıyla Teşup... Ağaçlarıyla İştar... Irmaklarıyla Ea... Bitkisiyle Telepnuş... Nektarıyla Diyanuş... Ateşiyle ve dişi aslanı Kibeleyle yüce Attis de gelip bize katılırlarsa, ülkeni kurtararak düzenini sağlarım.
Yüce bayanım benim !..
İşit dinle sözümü.
Ve bana yardım eyle.

Desteğinle düzeni yeniden sağlar isem, İşte söz veriyorum. Ayrıyı aykırıyı, sana kurban eylerim.

Böylelikle kişiler Arinna'nın öcünü... Ülkeler Hititlerin gücünü görür anlar. "

Dediğinde tanrılar, duydular işittiler.

Güneş iyice açtı. Akarsu buharlaştı. Bulut oldu göklerde. Yelin önüne düştü. Birbiriyle çarpıştı. Şimşekler ışıladı... Pek çok yıldırım düştü. Besbelli ki tanrılar, onu hem onaylıyor... Hem de kutsuyorlardı.

Kalktı atına bindi. Hitit bayram eyledi.

İlkin doğuya döndü.

Hayaşa (Erzurum,) Hititlerin önasyada ilk yurdu... Başkenti Şamuha'ysa eski ocak sayılır. İyilik ve dostlukla yatıştırmak bir borçtu. Han armağanlar sundu. Çubuğa afyon bastı.

Sağolsun akaları !..

Uzlaşmayı savaştan daha kârlı gördüler.

Barış çabuk sağlandı.

Arka güvencedeyse ordu katı vuruşur.

Hattuşa Kaşkaların işgali altındaydı. Hajasa'dan doğruca *Kaşkabodlu* (Kastamonu,) üstüne yürüyünce işgalci kendi başkentinin derdine düştü.

Yolda karşılaştılar.

Ve Kaşkalar yenildi. Alınan üçbinüçyüz tutsak gönderilerek yaktıkları başkenti yeniden onardılar.

Babasını *Nasa* ve *Kamana* (Şereflikoçhisar ve Kaman,) üzerine önceden göndermişti. Ardından o da gitti. Baba-oğul birleşti.

Gattarya'yla Gazzapa yıkılıp yakıldılar. Birlikten çözülmenin bedeli çok ağırdı.

Hitit'in ülkesinde örenlere yer yoktur.

Yıkılanın yerine, yenisi yapılmazsa, tanrılar gücenirler

Birliğe katıldıkça, kentler bayındırlaştı.

Bu sırada Kummaha, payını beğenmedi. Hayasa uydu hanı Karanni gecikmeden üstüne gönderildi.

Büyük savaşlar oldu.

Kummaha çaresizdi.

Hakkına razı geldi. Yeniden asker verdi. Bu birliğin önemi, değerini bir daha kanıtladı Hitit'e. Ayrı boy çekenlerin tek tek lokma olarak, ayrı dert çekeceği kesinlik kazanmıştı.

Arzova, *Kalirabat* (Malatya,) hiç baskı görmeksizin puhrularını salıp, pankuya katıldılar.

Hitit'te Tutalya ve Hayaşa'da Karanni tanrılara yürüdü

Panku önce Kuşar'da toplandı Hanı, Hakan... Sonra da Şamuha'da Hukara'yı han dikti.

Han hakanla anlaştı.

Mittani hanı Matti, birliğe katılınca, Mısır başkaldırının bedelini anladı. Anu ve Arinna'yla, Anitta'yla Narmer'in som altın yontutuları, gecikmeden gelmişti.

Çünkü Mitan sınırı bu iki büyük hakan zamanında çizilmiş... Fırat'ın yukarısı Sümer adına Hitit... Yüksek deniz tarafı Mısır'a bağlanmıştı.

Asur bütün illerde ve bütün ülkelerde ticaret yapacaktı. Kentlerin birbiriyle bağını pekiştirmek onlara düşüyordu.

Kalde karşı çıkınca, *İbru* Nemrut'u yıktı. (İbrahim efsanesi.) Ama Mısır altını, Hitit demiri buldu.

Bu dünyayı yönetmek, güçlü ile zenginin, hakkı ve ödevidir. Sumer o güne kadar, hem güçlü hem zengindi. O günden sonra ise, güç Hitit'te birikti... Zenginlikse Mısır'da.

Yazık !.. Dünya üç güce yetmeyecek boyutta.

Hatta iki ortağa bile küçük gelmekte.

O yüzden de koşul tek ; Dünya düzeni için, güçlerden biri mutlak egemen olmalıdır.

Herkes kendi yerinde, mutlu yaşasa n'olur ?

Çok bir iyi olur ya !.. Herkes râzı olursa !..

Şimdiyedek olmamış... Bundan sonra olur mu ?

Olursa, bütün dünya, mutluluktan çıldırır. Çünkü öyle bir düzen, her kişinin erdeme ulaşması demektir.

Her kişi erdemliyse, haksızlık yeryüzünde yaşayacak yer bulmaz. Ezen ezilen olmaz. Eşit, tutsak ve köle, ayrıcalığı kalmaz. Ve böyle bir düzende, yöneten gereksizdir.

İşte bütün destan ve efsaneler tanıktır... Yıllıklar, betiler ve balballar kanıttır ki ; Kişioğlu bir nice erdem sahibi olsa, hırsından soyunmuyor.

Ve hırs egemen ise, erk hükmünü yürütür.

İki güç yükselince, Sumer çaresiz kaldı.

Yaramaz evlâtlara sözü geçmeyen yüce bir tanrıça misâli, buruk, alıngan, küskün, bir kenara çekildi.

Altın çok az bulunur. Ayıklaması zordur. Üretmek emek ister. Bu yüzden çok değerli... Çok büyük zenginliktir. Ama yumuşacıktır. Her baskıya eğilir.

Göktaşı altından bol. Demir ise katıdır.

Anlaşıldığı üzre, demir altını deldi.

Hiksos'lar başkentini, Mısır'a taşıyarak.. İki yüzyıl dünyayı Avaris'ten yönetti.

Ama orda göktaşı tükendi en sonunda.

Anadolu'da ise bakılmadık yerlerle, bulunmadık taş çoktu. Demirciler Hitit'i yeniden yükselttiler.

Hayat kaçınılmazı yaşamayı bilenin.

Hitit bunun ustası.

Hakan ise barışın ve savaşın akası.

Barış için ödünün en ağırını verir. Savaştaysa tanrılar kadar acımasızdır. Demir arabalarda, demir mızraklarıyla bir kez yola düştü mü, karşılaşan orduya kimse yardım edemez. Hakan pek çok düşmanı, uykusunda bastırır.

Ve daha esnemeden hepsini tutsak alır.

Bu yüzden düşmanı yok ya !..

" Şimdi düşman kendimim. Ata binince sırtım... Yere inince kaval kemiklerim sızlıyor. Bu beni korkutuyor. Oysa düşman yenilir. Kişioğlu kendini ne ile yenebilir ?

Bir tek sanat bu işin üstesinden gelirdi.

Yapıt üretmek için, kalıbına girmeli. Bu da kişioğlunun başkalaşması demek. Böylelikle dertleri eskide bırakmanın gücüne ulaşılır. Başkası olabilen, başkalaşabilendir.

Yazık ki, biz ondan da kısmetimizi kestik !..

Kana bulaşan sanat, sanat olmaktan çıkar. Ya cina-yet sayılır... Ya da hükümsüz infaz.

Neresinden bakarsan, tüketimin âlâsı.

Tüketen üretenle, ancak alış-verişte uzlaşır, uygun düşer. Savaşıyorsa eğer, insanı eksiltiyor.

Nasıl bağdaşabilir ?

Bunca yıldır, yaptığım tek anıt birlik oldu.

Oysa akam murcuyla çekicini bırakıp tanrılara yürürken neler neler düşlemiş... Neye karar vermiştim.

Her kentin tanrısını, orasının taşı ve toprağıyla yoğurup... Tıpkı Anitta gibi, çevresini bölgenin insan, hayvan ve bitki örnekleriyle dolu bahçe eyleyecektim

Yazık !.. Bütün düşlerim, postla sınırlı kaldı.

Düşleyen gerçekleşir mi dese düş göremez.

Hitit'te kent pek çoktur. Hepsine ömür yetmez. O zaman öyle gençtim... Öyle hevesliydim ki, geleceği kurmaya hayalim yetiyordu. Bitirmek koşul değil !..

Bir şey bir yol başlarsa, başlatanıyla kalmaz. Yapılanı görenle, arkasından gelenler, ya eksiği tamamlar... Ya da yenilerini ekleyerek çoğaltır. Böylelikle tüm Hitit yüce Arinnamızın cennet bahçelerine benzetilmiş olurdu.

Taş en sağlam tanıktır.

Zaman bir nice zalim... İnsan bilisiz olsa, taşa yontulan kalır. Ve bir ışık oyunu... Bir yağmur temizliği... Benzeten bir bakışla karşılaştığı anda, ortaya çıkıverir.

Neden olan biteni, kile kazımaktayken, inanç ve hayalleri taşlara yontmaktayız ?

En uzun yaşayan o.

Ve yontan da onunla geleceğe uzanır.

Adı bilinmez belki... Ününden habersizdir. Ama bir şey üretmiş, insanlığa sunmuştur. Bin değerbilmez gömse, kırsa, yarsa, unutsa... Bin yılın ağırlığı küf olup karalasa... Bir değerbilen görüp tanıdığı an, herşey aslına döner.

Bütün hevesim buydu. Ağırlığına karşın, taş yontuculuğunu bu yüzden seviyordum.

Oysa o genç yaşımda.. Hiç ummadığım anda.. Bölünmek, parçalanmak üzere bir ülkeyi, yönetmeye koşuldum.

Meğer insana hizmet yükün en ağırıymış.

Granit yontuldukça incelip hafifliyor.

Mermer zaten tazeyken, taşın en yumuşağı.

Oysa insan, hepsinden katı ve çok karmaşık.

Ne ki, yadsıyamazsın.

Bir han soyundansanız... Yahut da bir akanın... Pankuya bağlısınız. Puhruya seçiverir.. Yönetenlerden ol, der.

Tutar han dikiverir. Puhrunun başına geç, diye buyurur çıkar. Hiç bir şey yapamazsın. Düşlerin, hayallerin... Ülkü ve emellerin, o anda sona erer.

Toplumun buyruğunda, onun güven ve mutu için ölebilirsen. Yaşamın işe yarar, ölümün de değerse... Herkes hoşnutsa yâni... Bu mümkünse dünyada... Mümkün kılabildinse... Ölür ölmez seni de tanrılardan sayarlar... Bir kayayı yontarlar... Balbalını dikerler. Yontan güzel yontmuşsa... Diken sağlam dikmişse... Doğanın belleğine katılırsın ustaca. Taş durdukça durursun.

Bir de tersi var bunun. Baban gibi olmak var. Her türlü bozukluğun sorumlusu sayılmak... Ne kadar büyük yıkım !..

Baban bunu yaşadı. Ve taş işçisi !.. Sense, tersinden yorgun düştün. Pınara ve çınara, bir de yüce Ea'ya sığınmaktasın yine.

Hayır !.. Sığınmıyorum.

Bir yontuya değer mi, onu bilemem ama, hakan oldum sonunda... Büyüdüm de nitekim. Altın âsâmla kamçım, bütün dünyaya hâkim. "

Gözünü kırpıştırdı.

Sanki su alkışladı... Çınarsa yaprak yaprak saygıyla selâmladı. Hoşnutlukla kaykıldı. Kaç kere kaç yıl var ki, hakan bu ikiliyle söyleşip dertleşmekte.

Aklına bir şey gelse. Bir soruna takılsa. Derhal bura-ya koşar. Pınar yahut çınarla uzun uzun halleşir.

Hemen her kezinde de, dinceldiğini bilir.

Düşünden korkuyordu.

Puhrudakiler tanık.

Şimdiyedek böyle düş ne görülmüş, söylenmiş... Ne bilinmiş yorulmuş. Bakalım yorumundan neler çıkartacaklar.

" Yeniden savaş varsa, benden umut kessinler.

Şu son bir kaç yıl hariç, at üstünden inmedim. Dünyanın dört yanına sürdüm gittim durmadan. Bugün Hitit Asya'dan *Yüksek Deniz* ufkuna her yere egemense, onda emeğim çoktur. Salt akanın gücüyle, birlik olunuverse, çözülme, dağılmalar hiç olmamalı idi. "

Yazık ki kaç kere kaç kez dağıldı birlik.

Aka töresi doğa dengesiyle başabaş. Hiç boşluk kaldırmıyor. Puhruyla yüce Panku gücünü yitirdi mi, her il, her kent... Hatta köy, başının çaresine bakmaya yöneliyor.

Bu büyük bir kargaşa.

Her il kendine yetse, birliğe gerek yok ki !..

İlk yargıç akaları düzenler dağıtırken, doğaya denk getirmiş. Boylar öyle oluşmuş. Ve o günden bu güne, doğaya uyuldu mu, görkem ve mutluluğa erişiyor akalar. Tersi olduğunda da kırım, kıyım hesabı yapacak yazman yoktur.

Oysa herşeyin yeri ve zamanı başkadır.

İpek böceği dutu belli yerde yetişir. Tiftik keçileriyse, belli iklimde yaşar. Zeytinin yeri ayrı. Kargılık kamışınki... Hasırlık sazın ayrı.

Yorumu umduğunca yük sararsa başına, işi çoğalacaktı. Pek çok sorunu birden çözmeye koşulacak... Daha biri bitmeden, diğeriyle uğraşmak zorunda kalacaktı.

" Hey koca çınar, " dedi.

" Gövdeni kavramaya oniki kişi yetmez. Yaşını söylemekte tüm efsaneler dilsiz. Tek tanığın şu pınar. O da sadece senin şarkını söylemekte.

Başka kimi bulup da, yaşını soracağız.

Bizimkiyse sayılı.

Sizinkinin yanında, dün birse bugün iki.

Ama bedenim yaşlı.

Artık kendi kendini taşımakta zorlanır.

Kaç kere kaç yıl var ki, Kuşar'dan ayrılmamı gerektiren olay yok. Yüce bayan Arinna... Anamız, güneşimiz... Doğduğu ve yattığı... Ülkelerin tümünü gölgesinde topladı.

Hitit'in düzeninde, dağ ovaya muhtaçtır. Fazlasını vererek, eksiğini gidermek varolmanın temeli. Bu yaşama güdüsü, barışı zorlamakta.

Başka türlü eksiği tamamlayabilir mi ?

Barış herkese yarar.

Herkesin hem hakkıdır, hem ödevi sayılır.

Ug-Kus böyle buyurur.

Akalar ve kentleri töreye uyduğunda, yeryüzü cennet olur... Kişiler mutluluğun doruğuna erişir. Kıtlık çekilir gider. Her yerde bolluk olur. Fazlalar eksiklerle değişip tokuştukça, insanlar güven duyar... Gelişir, çoğalırlar.

Fakat kişi tuhaftır..

Onu üstün kılan da tuhaflığı olmalı.

Biraz palazlandı mı, töre, yasa dinlemez. Üstünlük isteğiyle ona buna saldırır. Kırar, yarar, acıtır... Söver, sayar, incitir. Kişiyse tez davranıp hakkından gelmelidir. Kentse öteki kentler hemen birleşmelidir.

Yılların güvenliği ancak böyle sağlanır. "

Onay istercesine pınara ve çınara bakıyordu ki yazman, yanıbaşında bitti ;

- Hakan, - dedi usulca. Gözlerine bakarak ; - Rahatsız etmiyorsam, bir şey söyleyecektim.

- Herhalde duyacağım, rahatımdan öndedir.

- Güveninize minnet. Kaç zamandır düşünüp diyememekte idim. Olaylar böylesine üstüstüne gelince, gecikmek istemedim. Kişi çok yaşlandı mı, iş kalsın istemiyor.

Hakan hafif doğruldu.

Yazman aklındakini, evirip çevirdi mi, çözümü güç öneri hazırlıyor demektir.

Gözlerini gözüne dikti, öyle bekledi.

- Diyecektim ki, - diye sürdürdü sözü yazman. - Mursi handa oğul çok... Ama kızı bir tektir. Oğulları tanıdım. Erişkin yiğitlerdir. Haklılık dilerlerse, hakedecek güçteler. Korkarım sonrasında kardeş kanı dökülür.

Hakan hiç irkilmedi ;

- Elbette ihtiyarlar kızı aç kedilere ciğer diye asmazsa.

- Doğru buyurursunuz.

- Aklında biri mi var ?

- Mitta pek becerikli... Pek akıllı usludur. Bir verince bin alıp üretmekte pek yetkin. Oğlanlar da pek sevdi. Derim ki, Dinge hanım uygun bulursa eğer, soy için yararlıdır.

- Bir sorayım kendine. Eğer olurlanırsa... Benim üç koşulum var. Mitta becerikliyse, hakkından gelecektir.

- Öyle buyruluyorsa, uymadan hakedemez.

HATTU'NUN AVI, ANKE'NİN SAVI

Gün bütün ışığını Nil'in üstüne yaydı.

Yelkenli, orta yoldan batı kıyıya kaydı.

" Amon zihnimdekini okumuş olmalı ki, bunu bana gösterdi," derken hafif ürperdi.

" Hani ben çok iyi bir gözlemciydim Hitit'te. Bir bakışta, en ince ayrıntıyı ayırır.. Bir sözden binbir anlam ve tanım çıkarırdım ? Kocadığım besbelli.

Namu usta sezmeden gayrısına şu gerek demenin zamanıdır. Döner dönmez diz çöküp... Gözümü dört açarak, dünyayı seyreylemek üstüme görev iken... Yumup düşler içinde dolanmaya başladım, diye uyarmalıyım.

Diretmeye mahal yok.

Ya gözlem gücüm yitti... Ya da ben yumuşadım.

Onaylamazsa beni, Hitit'e ziyan gelir. "

Karar vermek hükmetmek. Hoşnut olmasa bile gülümsedi hükmüne. Anın kaynaşmasına döndü yine yeniden.

Hapu'nun oğlu Hotep, rıhtıma son taşları dizen ustalarını denetlemekte idi. Gözü Nil'e takıldı. Kuğu nazıyla kayan sandalın yolcusunu görür görmez tanıdı.

Durdu bir daha baktı. Gözünü oğuşturdu.

Hayır, yanılmamıştı.

Dalga dalga yaklaşan mimarbaşı Hatu'ydu.

Sevinçli bir saygıyla, hemen kıyıya koştu.

Hatu, Hotep'i bildi.

Kollarını çözerek sevinçle selâmladı.

Sandalın altı dümdüz, Nil'se çalkantılıydı. Birkaç kez yalpaladı. Kıça başa kaykıldı. Gemici yana yattı. Hatu ayakla-rını açarak denge tuttu. Kayık kuğuya döndü. Kıyı hızla yaklaştı. Rıhtımın kaynaşması çoğaldı yoğunlaştı. Burçlar... Ağaçlar... Taşlar... Ve çalışan insanlar.. Aşılan her dalgada uzadı, genişledi... Biçimlendi boy attı.

Taşların kenarları köşeleri belirdi.

Kişilerin ağız ve burunları yüzüne oturup yerleşince kaynaşma işe döndü. Artık herşey ve herkes kendi boyutundaydı. Sandalı yanaşırken, " Ne çok tanıdık varmış, " diye düşündü Hatu.

Ve anında düzeltti. " Gayrısı mümkün müydü ? "

Hotep çoktan rıhtıma dikilmiş bekliyordu.

Sandal yanaşmaktayken kolları çaprazlandı. Elleri omuzunda saygıyla eğilerek konuğu selâmladı.

Hatu düzde yürürce rıhtıma iniverdi. Yaşından umulmaz bir çabukluk ve kuvvetle Hotep'e sarılarak ;

- Can kardeşim Hapu'nun sevgili oğlu Hotep, - diye omuzlarından üçer kez öpmekteyken ; - Karnak'ın Nil hasreti sayenizde tükenmiş. Dardenah sapağını döner dönmez irkildim. Taşa işlenen destan, gözümü kamaştırdı. Geçmişte-

ki sevdalar ve kavgalar içinde, döne dolaşa geldim.Bunu bu çağda ancak, Hapu ve oğlu yapar demiştim, yanılmadım. Hani akamız nerde ? Özlemimi giderir, alkışımı sunardım.

Hotep yaşlı mimara, üzüntüyle sarıldı ;

- Büyük ayaklanmada, tanrılara yürüdü.

Hatu birden büzüldü ;

- Vah!.. Bunu bilmiyordum. Hitit bir büyük mimar.. Sen babanı yitirdin. Bilmem bir baş sağlığı, acıyı dindirir mi ?

- Ölenle ölünmüyor. Ama her anımsayış, dinmez yürek sızısı. Her açmazda cap-canlı, önüme dikiliyor. Şu şöyle değil miydi ? Bu böyle olsa iyi, diye yol gösteriyor. Açmazı aşıyo-rum, zor kolaya dönüyor. Ne var ki, sonrasında yüreğimde-ki boşluk, büyüdükçe büyüyor.

- Yitirilmiş ustanın yokluğunu en iyi hüner sahibi bilir. Mutlu ölen odur ki, ardılı onu aşa. İşte taşlar tanığım, oğlu ondan ötede. O bir şey yitirmedi. Sen ziyanda değilsin. Mısır derdine yansın. Elindeki ikiyi, bire indirgeyen o !..

- Farkında olmadı ki !.. Topluca çıldırmıştı.

- Demek üstüme sinen kargaşa kokusuymuş ?

- Oradan geçenlere, sinmesin mümkün değil. Kargaşa feci bir şey. Kişi kişiyle kanlı. Ve inancı adına, kini bağışlamasız. Firavun zamanında meleklerle yarışan şimdi şeytandan beter. Ve hayvanlardan vahşi.

- Kişi tanrılardan çok güvensizlikten korkar. Bu yüzden kimi kaçar. Kimi siner, kimi de ölümü siper eyler. Sanılır ki, bu üçü, korkuya bedel olur. Yazık, onu daima mazlumlar, mâsumlar ve hüner erbabı öder.

- Ödedik, ödüyoruz.

- Vay gidene denilir ! Ölüm kalana acı. Nasılsa herkes aynı yolda ilerlemekte. Kalansa gidenleri anmaya koşuluyor

Hotep Hatu'dan koptu. Saygıyla eğilerek ;

- Neyse ki zaman zaman ustalarımız bizi onurlandırmaktalar. Acı tazelense de, sevinç dengelemekte.

Hatu sevecenlikle, sırtını sığazladı.

Uzun uzun burçlara... Ve kemerlere baktı.

Kamaşan gözlerini sanki zorla kopardı. Hotep'in ışılayan bakışlarına tuttu ;

- Sinef'in oğlu Keop, mumyasını çözse de, tâbutundan çıkarak yaptığını görseydi. Kuşkusuz kendisinden ustaya sürebilen babanı, hem kutsardı. Hem bol bol alkışlardı.

Hotep beğenilmenin doyulmaz kıvancını, usta özgeçisinin süngerine sindirdi. İçten ve dokunaklı ;

- Kolayı esirgense, yarışmak haddimiz mi ? - Diye atıldı hemen. - Onlar kadar size de, borcumuzu ödemek için nice uğraşsak yetersiz kalmaktayız.

- Yetiştirene alkış... Yetişene mutluluk. Aka verir, ustası bilir, işlerse onu, sanat yürür, evrilir.

- Ama nice bilenler,ustasının eline su dökemez denilir

Övünçten bunalmışça yan yana yürüdüler.

Çalışanlar o sevgi yumağına dalarak işi unutmuşlardı. Onların devinisi, hepsini etkiledi. Kutsanmış, kutlanmışça işlerine döndüler. Sevinç gereçlerinin seslerinde yansıdı.

Yontucu tıkırtısı... Marangoz takırtısı... Harç karan hışırtısı... Tuğlacı şakırtısı... Bucurgat şıkırtısı... Ve kızak gıcırtısı, birbirine karıştı.

Kulaklarda övüncün ezgileri çınladı.

Hotep tüm coşkuları gülüşünde derledi.

Baştan ayağa dimdik inen günün ışığı gözlerinde toplandı. Çalışanlar hep birden altın suyuna daldı... Gümüş tozuna battı. Elleri omuzunda, dört yönü üçer defa, saygıyla

selâmladı. Gönül borcunun kutsal vahâsını hepsiyle eşit payda bölüştü.

Hatu mimarbaşını içtenlikle izlerken, usulca fısıldadı ;

- Yapılar uygarlığın simgesi ve sırıdır.

- Doğru buyurursunuz !.. Sır çatlarsa, can sızar.

Gökyüzüne yükselen iskelenin yanında bir an duraladılar. Hatu göklere ağıp giden burcun görkemi... Kemerlerin dengesi... Sakafların çizgisi... Köşelerin gönyesi... Ve inceliklerine bir de yakından baktı.

Hem güveni çoğaldı. Hem hayranlığı arttı.

- Bilene sunulanda, yarına ulanmaktır !.. - Dedi kıvanç dolarak. - Kanıtı gözlerimin önünde canlanıyor. Çöl, ustası elinde cennete dönüşmekte.

- Yazık ki ölüm yurdu. Ve yaşayan kuruyor.

- İnsan çok acımasız. Cehennem üretmese, dünyayı cennet kılar... Ölüme harcananlar, dirime sunulurdu.

- Ee !.. Yaşarken ölenler, ölümde yaşamayı arzulayacaklar ve hayata bedel biçen, elbet ödeyecektir.

- Ödediği teriyle kazanılmış değil ki !..

- Adalet egemense ne haksızlık yapılır ne de kargaşa çıkar. Herkes huzur ve güven içinde yaşar gider.

- Elbette !.. Adaleti sağlamak kolay değil. Kişiler erdemsizse, yöneten tanrı olsa, mutsuzluk önlenemez.

- Erdemle bağdaşmayan, uygarlık olamaz ki !..

- Olmayınca da her yer böyle Mısır'a döner.

Söyleşinin hızında, ön kemeri aştılar. Avluya ulaştılar. Revakın kenarına ondört sütûn dizilmiş.Her birisi Mısır'ın bir bölgesine simge.Başlıkları firavun tâcını andırıyor.Sıra sıra giderek ikinci avludaki kulenin görkemine yaslanıvermişlerdi

Hatu coşkuyla durdu.

Gözlerinden beğeni şimşekleri saçarak mimara doğru döndü.

- Üretenden ötürü, ürettirene alkış. Bir sanat yapıtına dönüşebiliyorsa, zûlmeden için bile hak yerini buluyor.

Hotep boynunu büktü.

- İçimiz yansa bile iş iyi yapılmalı.Bu sanata borcumuz

- Tanrılar hoşnutturlar... Çok iyi ödüyorsun.

- Mimarbaşı Hatu'nun alkışı kutsanmaktır.

- Noksana eksiğini söylemeyen zavallı... Haketmişten alkışı esirgeyen alçaktır !.. Bu yapıyı kurana hayranlık sunmayansa, ikisinden de beter. Kıskandığıyla kalır. Temelden son mazgala oya gibi işlenmiş.

- Temeli babam attı. Menofis istemişti. Yazık !.. Ömrü yetmedi. İlkin o mumyalandı. Semenkar devamını buyurdu geldiği gün. Babamı da alarak, eski türbeye girdi. Tutankamon, sen sürdür dedi tahta çıkınca. Kendi sürdüremedi. Kraliçe günde birkaç kez gelip bakıyor. Ama henüz bitmedi.

Birden sustu, yutkundu.

Gözlerini kulenin gölgesine dikmişti.

Hatu onu izledi.

Şerefe Ankasen'in incecik bedeniyle yaldızlandı, ışıdı.

Eller omuzlarında eğilirlerken ece, Hatu'yu anımsadı. Çocukluk coşkusunu yakalarca zıpladı. Doğrulmaya kalmadan başlarına dikildi.

Tıpkı o günlerdeki cıvıltılı sesiyle ;

- Tanrılar, Hatu aka kutunu bağışlamış.

- Kutlanan, onurlanan şu anı yaşayandır, - sözleriyle çarçabuk doğruldu yaşlı bilge. - Katınıza varmadan, görkeminize daldım. Hotep mimarbaşının yaptığıyla gönendim. Gözümden gönlümedek temizlendim, arındım.

- Daha ben küçücükken, aka akayı yeğler. Kıskanana ne yazık, buyurmamış mıydınız ?

- Sözüm tanrıçalardan sonrasınaydı ecem !..

Kraliçenin yüzü sevinçle aydınlandı.

Bakışlarında kıvanç yıldızları şakıdı.

Dudakları şafağı öpen bir gül misali ağır ağır açıldı.

- Hep bir şeyler öğretir... Yüceltirsiniz bizi, - diyerek el uzattı.- İşte yine kavuştuk. Mimarbaşı bağışlar, izin verirse eğer, yapıtını gezdirmek bize onur verirdi.

Hotep derin saygıyla yere kadar eğildi.

- Eksiği ustasından öğrenmek mutlandırır.

Hatu hemen telâşla alkışlamaya durdu ;

- Usta ustaya hayran olabilendir !..

Ankesen uzatmadı.

Hatu'nun kaditleşmiş elini avucunda sımsıcak tutukladı. Yavaşca sürüklerken ;

- Hazır izni kapmışken, gitsek çok iyi olur. Hapu Aka'nın ince ama acı azarı halâ bizi ürkütür.

Hatu o an geçmişin gölüne battı çıktı.

" Anke minnacık bebe... Firavun Akhenaton, onikinci yılında... Ve Nefertiti yine gebeydi küçüğüne.

Yüce Teşup ışığı, ecenin yüreğinden firavunun gönlüne doğmuştu en sonunda.

Hakan çok hoşnut kaldı.

Güneş tanrı Mısır'ı, tez aydınlatsın diye, Aton tapınağının yapımına Hapu'yu ödevlendirdi hemen.

Ece yapıyı günde birkaç kez denetliyor.Mısır'a tanrısını egemen kılmak için ayrıntılar üstünde dikkatle duruyordu.

Anke pundunu bulmuş, elinden kurtularak, göz açıp kapayana, iskeleye çıkmıştı. Üstelik tam bucurgat, gıcır gıcır gıcırdar. Tüf tomruğunu zorla yukarıya çekerken.

Yüreğimiz hoplamış... Herkes donup kalmıştı.

Hapu usta bir baktı.

Ve hiç duraksamadan ;

" İn ordan, " dedi çıktı.

Sesi belki yumuşak... Ama buyruk kesindi.

Ele avuca sığmaz firavun kızı Anke, süklüm püklüm çözülmüş... Utançlı bir dehşetle, tıpış tıpış inerek, anasının eteği içinde kaybolmuştu.

Ece aka kızının derin olgunluğuyla hemen elini tutmuş ; " Hapu usta çok kızdı. Hadi bağış dile de, yarın gene gelelim, " diye selâmlıyarak gözden yitip gitmişti. "

Gözleri buğulandı yaşlı mimarbaşının.

Boğazı tarazlandı. Çekinmeyi unuttu. Geçmişine yakılan acı bir ağıt gibi burnunu çekiverdi.

Ece o an elini, ortak anılarının mengenesiyle sıktı.

Kolundan gövdesine yürüyen içtenliğin ılımında dirildi.

Gözleri ışıl ışıl. " İyi yetiştirilmiş, " öğüncüyle kabardı.

Hotep hoşnut ve saygın hemen işine döndü.

Onlar iki sevgili gibi elele tutmuş içavluya girdiler.

Karnak, eski Karnak'tı.

Mumyaların gizemli ortamına daldılar.

Sessizliği bozmadan tören salonu ile kutsal salı geçtiler. Ölü odası bütün görevlilere yasak.

Cariyeler bir safta... Korumalar kapıya dikilip yığıldılar.

Dip odaya varana suskuyu deşmediler.

Ece durgun, sessizdi.

Hatu hiç bir merakın kilidini açmadı.

Gözleri, resim resim... Yazı yazı... Oyma ve yontmaları sanki ilk görüyorca, duvarlara bakarak ağır ağır yürüdü.

Menofis'in lâhtine ulaştıkları anda ;

- Hakan neden kuşkulu ? Bana güvenmiyor mu ? - Diye fısladı ece, çevreyi kollayarak.

Hatu fısıltıdaki tarifsiz kırgınlığı, kulağında eritti.

Gerçeği söylemenin dinginliğiyle hemen ;

- Kuşkusu kargaşadan. Güveniyse kendine.

Kraliçe gerçeğin apaçık konmasını sevinçle karşıladı ;

- Çok darda kalmasaydım, yardım dilenir miydim ?

- Darlığı genişletmek o kadar zor değil de... Yırtıp yolma olursa, herkes zora koşulur.

Ece yüzünü gerdi... Dudaklarını büzdü.

Hatu, " pusuya düşmüş, bir dişi kaplan sanki, " dedi kendi kendine. " Ya ilk aykırı sözün üstüne zıplayacak... Akdeniz.. Torosları bir solukta aşacak... Ya da ona çatarak, düştüğü güç durumun hıncını alacaktı. "

Yanıtın açıklığı iliğine işledi.

Gergin yüz yumuşadı. Dudakları gevşedi.

Gözleri ışıl ışıl, yanıtı irdeledi ; " Besbelli kuşkuları içtenliğimden değil. Güvenilmeyen Mısır.

Ben güveniyor muyum ? " Diyerek gülümsedi.

" Güvenseydim gizlice haberleşmek yerine elçi göndermez miydim ? Hakan yanlış iş yapmaz. Akalarda bilge çok !.. Her işe hiç şaşmadan doğru adamı seçer. Hitit'in ve hakanın büyüklüğü oradan.

O belli etmemekte.

İz bilene giz açık.

Amarna yolu ile Teb'den geçip geliyor.

Yılların başmimarı.. İki kentte herkesi.. Herkes de onu tanır. Saray bakanı Ay'ı.. General Horemhep'i.. Amon büyük rahibi Merire'yi görmesin. Yontucu Tutmo ile ozan Urlu İpu ve bilge Amenope'yle söyleşmesin olasız. Tefeci Hano dostu.. Sözü sandığı gibi altın saçar alana.

Hatu usta gözlemci.

Babamın eski dostu. Benim öğretmenimdi.

Yapıcıların başı... Gemicilere önder. Numibya ötesine geçebilen ilk kişi. Mısır ona güvenir. Döker içindekini.

Mısır'ın ahvâlini, şu anda benden iyi, bildiğine kuşku yok. Sözlerinden besbelli. Kargaşanın özünü süzdü önüme koydu. Gerçeği ondan iyi kim kavrayabilir ki ? "

- Hakana yırtıp yolmamak için başvurdum ya !.. Et kokarsa tuzlanır... Tuz kokarsa, cevheri yenilemek koşuldur. Güçlünün azgınına daha güçlüsü gerek. Hakan tez davranmalı... Yoksa ben bir zorbanın taht minderi olurum... O Mısır üzerine hevesini eksiltir.

- İstediği güvenle, iyiliktir sadece. Ama tam karşıtları, sürekli nöbet tutar.

- Komutan mı, rahip mi ?

Hatu salt beğeniyle baktı kraliçenin Hitit mavisi çakan aydınlık gözlerine. Hakanın bakışını buldu derinlerinde.

" Keşke birinden biri gelebilseydi, " dedi. " Halleşmele-ri ne hoş, ne güzel olur idi. Birikimle, zekânın oynaşmasın-dan nice gerçek aydınlanırdı. Oysa iş başa düştü. "

- Ya dahası da varsa ?

- Olsun !.. - Diye tısladı duraksamadan ece.- Hakan benden yanaysa, kefem hepsinden ağır.

- Öyleyse oyalanmam hizmette kusur olur. Ne kadar tez gidersem, ağırlık onca artar.

Kraliçe sessizce iki kolundan tuttu.

Borçlu içtenliğiyle hızla bağrına çekti. Omuzlarını saygı ve sevgiyle öperken ;

- Kalmanız mutluluğum ve sevincim olurdu. Yazık, zamanımız dar. Ve umudum tümüyle, hızınıza asılı, - dedikten sonra döndü. İç kapıdan geçerek, tünelde gözden yitti.

Hatu'nun yüreğine, ince bir sızı düştü. Şişti, kabardı, taştı. Hıçkırıkla sarsılan sözcüklere dönüştü.

- Umarım, - dedi döndü. - Umarım yetişiriz !..

SAF AŞKIN İLK MASALI

Mitta kitaplıktaydı.

Önü tablet yığılı. Yanı tablet yığını.

Işık çavlanı kösmüş. Gün kararmak üzere... Kil topağı tükenmiş... O halâ yazmaktaydı.

Ağır ağır doğruldu. Yazmana özenerek, kil çukuruna indi. Islak bezi kaldırdı. Çamuru avuçladı. Yoğurdu, topakladı. Boş tarafına yığdı. Kulağında yazmanın : *" Bakan gözü gördürür... Söylem sözü ağdırır... Yazan yarına kalır,"* söz-leri yankılandı. " Yazık !.. Ellerim aciz !.. Gözümle, düşüncemin hızına yetişmiyor.

Namu yazman çok yaşlı !..

Zor oturup kalkıyor. Ben üç adım atarken o biri güç atıyor. Ama kili yaydı da, bizini kavradı mı, kırlangıçlardan hızlı. Hem dizeleri dümdüz... Hem şekiller çok açık. Hem her söcük bir savsöz. Yazısı öyle işlek, öylesine özlü ki, tersinden okuyorum.

Onun öğrencisiysem, ona yetişmeliyim.

Hatta töreye göre, aşıp geçmem gerekir.

Bu mümkün mü, diyemem. Mümkün kılmak elimde.

Gündüzler yetmiyorsa, geceler derin, dipsiz kuyuya düşmedi ya !.. Azbiraz az uyurum... Azbiraz çabalarım. Gerekirse raflarda dizili tabletlerin tamamını kazırım.

Yaza yaza alışır, hızımı artırırım. "

Avucundaki topak, kıvamına gelmişti.

Sertleşmek üzereyken, bizi eline aldı.

Eski tablete baktı ; *" Attis koyun, keçiyi evcilleştiren kişi. Yeryüzünde ilk çoban, "* diye yazmaya durdu.

Bir kuraklık sonrası, onları besleyerek, kişiye alıştıran... Otlak otlak dolaşıp suvat suvat eğleşen... Ve insanı açlıktan... Sürüleri dehşetten kurtaran yüce tanrı.

Ot nerede taze, bol... Hangi pınar gür, tatlı... Yararlı yer neresi, ondan iyi bilen yok.

İç Asya derininden, Önasya doruğuna... Dağ, yayla, koyak, ırmak en gizli sırlarını, ona açıklamakta... Hayvan, bitki, taş, toprak dilinden anlamakta... Derdini tasasını... Kıvançla sevincini ona anlatmaktalar.

Dinlemekle yetinmez. Dertlere derman bulur. Sevince ortak olur. Yaraları onarır... Açlığa çare bulur... Susuzluğu giderir. Hüzünleri savarak, coşkuları artırır.

Yol yordam arayana, yoldaş olur ağrınmaz.

Gizlere ortak odur. Yüreğe muska eyler. Bu yüzden canlı, cansız tüm varlıklarla dosttur.

Boyu selviden uzun... Gövdesi çam tomruğu... Teni kardan lekesiz... Gözleri masmavidir. Kumral saçı bir ırı gibi başından iner... Omuzunda dalgalı denizi andırırdı. K kıvır sakalı... Tutuşmuş ocak gibi, yükselip alçalar

göğsüne töperlenir... Hafif kavisli burnu... Aç tanrılara besin taşıyan kartalların gagasına benzerdi.

Yıldız yıldız bakışı, gece karanlığına kıvılcımlar saçarak, yolunu yitirmişle hasret gidereceğe gerçeği gösterirdi.

Çobanların tanrısı.. Kutların en kutlusu.. Hititlerin ata-sı, Attis güzel insandı.

Sesi ezgiden içli...

Sözüyse türkülerden, dualardan seçkindi.

Ve Tarku'ydu, Tarhu'ydu.

Bir azmak kamışını, gizemli öykülerin anlatıcısı kaval kılacak kadar usta parmaklara sahipti.

Harika bir sabahtı.

Hava kehribar kadar, parlak ve çekiciydi.

Otlar taptazeydiler.

Koyunlarla keçiler akşamdan beri açtı.

Attis sürü peşinde, kutsal Tanrı Dağı'nın doruğuna tırmandı.Hayvanlar yayılırken, o pınarın başına bağdaş kurdu oturdu. Kaşmirî kuşağından kavalını çıkardı. Parmakları bir süre perdelerde gezindi.

Sonra ağzına alıp üflemeye başladı.

Doğayı saran ezgi, uğrun uğrun yayıldı. Demet demet derlendi. Hançer hançer sivrildi. Yüreklere işledi. Çünkü Attis gözeye, tüm gizini açmıştı.

Akan su, akmaz oldu... Esen yel, esmez oldu. Yüzen balık, uçan kuş... Yağan yağmur, biten ot... Otlayan, geviş geven... Avlayan ve avlanan... Canlı cansız ne varsa o an dondu, putlaştı. Yalnızlığı paylaştı... Derdini üleştiler.

Sonunda tanrıça da, söyleneni işitti.

Gökotağından indi. Dişi tene büründü.

Attis'e görünerek, eşsiz güzelliğiyle çobanı büyüledi.

Sevgi kuttur... Umut mut.

Aşk ateşi kişinin, yüreğini yaktı mı, çirkinlik güzelleşir.. Dertler kıvanca döner. Hüzün sevince karar. Kara görülen herşey o anda pembeleşir.

Attis istisna değil !..

Kibele'ye tutuldu.

Ve her saf aşık gibi, her şeyi umudunun pespembe odağından gözlemlemeye durdu.

Sevda, sevdaya tohum. Bir yürekte çatlarsa, ötekinde köklenir. Tanrıça da o yiğit çobana vurulmuştu.

Bir dilek dilenmedi.

Bir koşul söylenmedi.

Attis sevda kurbanı her erkek kadar coşkun... Tanrıça tutkusuna yenilmiş her dişinin sevecenliğindeydi.

Kollarını açtılar... Ten tene buluştular.

Attis yandı tutuştu.

Kibele doydu, coştu.

Bereket mayalandı.

İçateşi sönünce ; " Yeryüzü yatağımız.. Gün izi uğrağımız. Su başı durağımız, " diyen yüce tanrıça, kayan bir yıldız gibi kayıplara karıştı.

Attis'in ve izini süren bütün Kut, Turku.. Hatu, Hitit, Kaşka'nın batıya yönelişi, işte böyle başladı.

Bir yol sevdayı tadan, acıkmasın olasız.

Ve acıkan hazırda bulamazsa durur mu ?

Arayıp bulacaktır.

Attis'le ardılına yazgıya uymak düşer.

Tanrıça çekti gitti. O sürüsü önünde, kavalı kuşağında, tutkuların tutsağı. Sevdasına aç susuz öylece kalakaldı.

Çaresizlik çobandan ırak olmak koşuldur.

Yaslandı âsâsına... Doğruldu ağır ağır. Sürüsünü güderek, düştü uzun yollara.

Hazzi'nin (Hazar,) *kıstağında Aras'la karşılaştı. Başını bulacak ya, Ararat'ı* (Ağrı Dağı,) *dolaştı. Buldu ilk kaynağı-nı. Bekledi sevdiğini... Bekledi günler boyu.*

Yamaçta çayır bitti. Yaylada yonca köstü. Koyakta çimenlerin benizleri sarardı. Kibele görünmedi.

Sevdasının ateşi, elinde hüner oldu.

Pınarın yanındaki dağ benzeri kayayı, sivri çakmak taşıyla rendeledi, düzeltti. Üstüne sevdiğinin tasvirini resmetti. Ve önünde diz çöktü... Tapındı uzun uzun.

Ne yazık ki tanrıça, kendini esirgedi.

Ama suyu izleyen bütün canlı varlıklar, o tapıyı gördüler. Attis'in sevdasını yüreklerinde duyup balbalı kutsadılar.

Kibele tekti ama, Attis'in aşkı büyük... Dağlar pınarlar çoktu. Birgün biri başında ona kavuşacaktı.

Sevenlerin umudu, her seher açan güldür.

Bir yaprağı dökülür. Bin yaprağı şafağı kokusuyla tütsüler. Ve her yürek atışı, göğsünün kafesinde şakıyan bir bülbüldür. Kavuşuncaya öter.

Sevda tükenmedikçe, aşığın arayışı yaşam boyunca sürer. Tutkular söner gider. Sevdalar tükenir mi ?

Tükenmediği için, Attis de yola düştü.

Birkaç adım atınca, başka bir pınar gördü.

Aras Dağı suların ana tanrıçasıdır.

Ararat'tan süzülen varlığın gizemiyle... Yaşamın kaynakları, orada yüze çıkar. Ve yüce Kibele'nin memesinden şorlayan berekete özenir. Toprağa hayat vermek.. Denizleri beslemek.. Canlı ve cansızları vicdan arılığına kavuşturmak özüyle koyaklara dökülür.

Fırat oradan doğar.

Halisu (Tuzlu su, Kızılırmak,) *İrisu* (İşlek su, Yeşilırmak,) *Arasu* (Kargışlı su, Aras,) *ve Çoruh'a kaynak odur.*

Dicle, Pirame (Seyhan...) *Amik ve daha nice ırmak... İlk suyunu o uzun yayladan alır gider.*

Dicle, Fırat dışında, her biri ayrı yönde, ayrı diyara varır. Ayrı denizi besler. Bin pınarın yatağı olan o yayla elbet Ea'nın karadaki otağına yaraşır.

Umutsuz bırakır mı, kişiyi onca pınar ? Su tanrıçası orda... Gönül tanrıçası da elbette bir gün uğrar.

Onun oyalanması sürüyü hoşnut kıldı.

Attis her sapaktaki kayaların üstüne aşk balbalı oyarken sürü yamaç iniyor.. Dağ bayır tırmanıyor.. Yemyeşil çayırları... Taptaze çimenleri... Rengârenk çiçekleri... Yepyeni filizleri kıtır kıtır yiyiyor... Pınar ve ırmakların dupduru sularından içerek semiriyor... Artıp çoğalıyordu.

Kaç kere kaç yıl orda bekledi, balbal oydu.

Kaç kere kaç kez Fırat boyunda gide gide ummana vardı, döndü. Kaç kere kaç kez Dicle çığırında yol aldı. Kaç kere kaç kez Aras ırmağıyla Hazar'ın... İris, Halis ve Çoruh sularıyla Karagöl (Tufan öncesi Karadeniz,) *kıyısında dolandı. Dört yön yedi iklimi Kibele tapınağı... Sunağı, oyağı ve yontusuyla donattı. Sayısını bilmiyor.*

Bildiği bir tek şey var.

Tanrıça buna karşın, bir türlü görünmüyor.

Ama Attis'in izi, ardından gelenlere... Hotanlı, Hitanlı ve bütün Turanlılara, Çoban Yıldızı gibi daim yol gösteriyor.

O ırmaklar üstünde kurulan bütün kentler.

Ur, sur, sar, şar, tur, merler... Bütün beylik, hanlıklar... Sumer, Hurri, Hatti ve Kaşka ile Hititler, hep onu izlediler.

Çünkü Attisin izi, hayatın kaynağıydı.

Sabır tükense bile, umut tükenmemeli.

Sonunda Kaf Dağı'yla, Umman arasındaki bütün subaşlarında yeterince bekledi. Görünmeyeceğine güveni pekişince sürülerini sürdü, yeniden yola düştü.

İstanuş gündüzleri arkasından itiyor... Akşam karanlığına önünden giriyordu.

Dere, tepe, düz gitti... Kaç kere kaç yaz gitti... Kaç kere kaç güz gitti. Kamana'yı (Kaman, Haymana,) *aşarak Ankira'ya* (Ankara,) *tez gitti.*

Orada nefeslendi.

Keçiler Himalaya bozkırını bulmuştu. Toprak aynı topraktı... Havası aynı hava. Otu çalısı benzer. Ve Ankara çayının tadı Kaşka suyunun tadını andırmakta.

Çabucak semirdiler. Kılları tiftiklendi.

Attis'se sapaklarda, bir nice sunak kurdu. Bir nice balbal yonttu. Kibele'nin yüzüyle kayaları süsledi.

Ne yazık ki sevdiği, Attis'e görünmedi.

Keçiler tez çoğaldı. Koyunlar az çoğaldı.

Eşitlensinler diye, keçilerin çoğunu oralarda bıraktı. Kimi yaban oldular.. Kimi sonradan gelen bükücü Kaşkalarla dokuyucu akanın, hünerli ellerinde, yumak yumak yüne ve top top kaşmire döndü.

Kendisi kalanlarla çayın izine düştü.

Fazla oyalanmadan Ankova (Kalay ovası, Haymana,) *sınırını geride bırakmıştı.*

Sakaru (İçilir su, Sakarya,) *yaylasında doğa yeşillenmişti. Sürüsünü yederek çok yürüdü, az durdu. Çabuk Dindim'e* (Murat Dağı,) *vardı. Yine su başındaydı. Yine pek çok kaynağın gözesi ve sevdanın hayaliyle başbaşa.*

Dağ öteki dağlara, yüksekten bakıyordu.. Sular kutsal aşkının doğduğu yayla gibi dört yöne akıyordu. Her pınarda bir sunak... Her kayada bir oyak... Her derede bir balbal... Her ırmak sapağında pek çok tapınak kurdu.

Günler, haftalar, aylar yel oldu, geldi geçti.

Tanrıça görünmedi.

İlkyaz umut çiçeği açtı tüm koyaklarda. Yaz sabrını sararttı. Sonyazsa düşlerini kuruttu hazan etti.

Yaylalara kar yağdı. Sürü dehşete düştü.

Attis yoksunluğunu kavalına üfledi.

Nefesi damla oldu, akan suya karıştı. Buharlaştı orada, esen yelle buluştu. Bulut oldu havada, gökyüzüne ulaş-tı. Ve büyüdü, yükseldi. Göğün en üst katında... Tanrıça otağında, yakarışa dönüştü.

Aşk varlığın nedeni.

Kişiye özel değil. Tanrılar, tanrıçalar ve tüm varlıklar için, yaşamın kaynağıdır. Bu yüzden de türeten, üreten, yaratandır. Ve bu yüzden her zaman, her yerde kutsanmıştır.

Kutsal aşk, sevilene ulaşmaya görsün bir !..

İster tanrı, tanrıça... İster taş kadar katı... İster ottan duyarsız. İster bilisiz olsun. Yüreği yine titrer. Teni yanar tutuşur. İçateşi kabarır. Tutkusu alevlenir. Sevişme coşkusuy-la kuş gibi kanatlanır.

Kanatlandı Kibele.

Göz açıp kapayana indi Murat üstüne.

Ve vurgunu Attisi, istekle kucakladı.

Tanrıçayla ilk çoban, koklaşıp seviştiler.

Dağdaki kar eridi. Irmaktaki su taştı. Topraktaki ot coştu. Dallarda çiçek açtı. Kış ısındı yaz oldu.

Sürünün karnı doydu.

İçateşi soğuyan Tanrıça suya girdi. Aktı batıya doğru.

Attis elinde kaval, ardından bakakaldı.

Aşk peşinde dağları.. Ovalar yaylaları.. Çayları ırmakları... Çölleri pınarları... Bozkır ve bitekleri gerisinde bırakan... Yaylanın son ucunda şaşkın şaşkın durur mu ?

Çarığını bağladı... Kepeneğini giydi... Kavalı kuşağı-na yerleştirdi bir güzel. Üç çatallı âsâsı yeniden yere değdi.

Sürüsü yola düştü. Tanrıçayı izledi.

Su gitti, Attis gitti.

Banaz'ı aşar aşmaz, koskoca ırmak bitti.

Sanki toprak yarılmış... Su içine akmıştı.

Geriye dönmekteyken, Gediz önüne çıktı.

Hemen ardına düştü. İndi zümrüt ovaya.

Gördüklerine şaştı.

Otlar kişi boyuydu. Koyun keçi oynaştı.

Dalları, yaprakları, bulutlarla kaynaşan, elvan çınarlar vardı. Sürü gölgelerinde, rahatça konakladı.

Yamaçlar boydan boya top ağaçla kaplıydı. Her ağaçta değişik meyveler asılıydı.

Bazısı yeşil kara.. Bazısı sarı pembe.. Bazısı allı mor-lu. Her yeni gören gibi, tek tek tadına baktı. Kimisi bal to-pağı... Kimi acı yumağı... Kimi ekşi, buruktu.

Bir koca yaz, bir güdük güz eğlendi orada.

Sürü gündüz otluyor... Geceyse uyuyordu.

Attis bütün suların kaynaklarına vardı.

Her birinin başında, günler boyu bekledi.

Sonra ovaya indi. Her yeri didikledi.

Kibele'den iz yoktu.

Koca çay kaynağına tırmandığında ise, Banaz'ın ötesinde yitirdiğini buldu. Dağlar ovaya inmiş.. Irmak ortaya çıkmış.. Menderes çize çize akıp gitmekte idi.

Aşk yoksunu bir çoban, neyleyebilirdi ki ?

Önce yaptıklarının aynısını elbette !..

Derdini kavalına yanık yanık söyletir... Sevdiğinin resmini dağa taşa oyarak gece gündüz tapardı.

Attis de öyle yaptı.

Tumul'un (Bozdağlar,) *her kayası, her pınarı, koyağı.. Gediz'in her sapağı, Kibele tapısıyla donandı ve gönendi.*

Bozdağlar'la Gediz'in son ucuna gelince, mor denizle (Ege Denizi,) *buluştu. Deltanın yalısına âsâsını sapladı.*

Denir ki, top ağaçta yeşil zeytin tanesi... Kalın yayvan yapraklı ballı incir topağı.. Bodur baylan asmada, ince zarlı, bol sulu, çekirdeksiz üzümler... Attis'in sapladığı, üç çatallı âsâdan türeyip yayılmıştır.

Ardılları bu yüzden, o yalıya Simirum (Çoban simi, İzmir...) *Ve çobanın tutkulu gerdek umutlarını sürekli canlı tutmak amacıyla denizi, Egu* (Gelin, Ege,) *diye anmışlar. Üzüm, incir, zeytini Attis'in meyveleri diye kutsamışlardır.*

Deniz engin ve yaygın. Suyuysa hem çok tuzlu.. Hem de biraz acıdır. Koyunlarla keçiler, sunar sunmaz meleşip hemen geri dönerler. Çoban ister istemez, yeni bir âsâ yontar. Sürüsünün ardınca, yine Bozdağ'a vurur.

O gider sıradağlar, kervan kervan yığılır.

Sol tarafında Gediz, gümüş bir kemer gibi kıvrım kıvrım uzanır. Tepelerdeki pınar... Koyaklardaki kaynak... Kayalardaki göze dere olur, çay olur... Şırıl şırıl akarak, onun-la buluşur ve dingin çığırlarıyla denize kavuşurlar.

Sıradağ çatalına sereserpe uzanmış koca çayın başında, güneye doğru döndü.

Kuş konmamış çalılar... Kurt girmemiş cangıllar... Ve Banaz ötesinde yitirdiği ırmağın menderesini gördü.

İkircimsiz yürüdü.

Kaç kere kaç gün gitti. Kaç aydınlık, karanlık gece geçti bilinmez. Ne doğanın dupduru ezgisinden gayrı ses... Ne tanrıça imini.. Ne kendisine benzer, ne sürüsününe uyar bir nefes duyabildi.

Tanımadığı bitki... Bilmediği hayvanlar... Görmediği yerlerde dolaştı uzun uzun. Tatmadığı tek meyve... Koklamadığı çiçek bırakmadı ovada. Her yer ya ormanlarla kaplanmıştı yemyeşil... Ya bataktı diz boyu... Yahut dalsız budaksız geçit vermez cangıldı.

Kepir yamaçlardaki çalıyı tutuşturdu. Yeşerip sürüsü-ne yaylağa dönsün diye. Menderes kıyısını eşti, deşti, ak-tardı... Bitek tarla oluştu.

Sürüye ağıl kurdu.

Uçsuz ormana daldı.

Vahşi hayvanlar gördü. Tanrıçasını sordu. Onlar o a-na değin, ne kişi görmüşlerdi, ne tanrı ne tanrıça.

Günler haftaya döndü. Haftalar ay doğurdu.

O halâ menderesin ucunu bulamadı.

Irmak mı sıradağı... Sıradağ çatalı mı ırmağı izlemek-te, bir türlü anlamadı. Ama hiç üşenmeden, bir birini izledi... Bir birine tırmandı. Sürüsü pek hoşnuttu. Otlayıp yürüyor-du. Peşlerinden yürüdü.

Akar, durgun sularda suvardılar, çimdiler. Esrik, deli yellerden sakındılar, sindiler. Yaylalarda yattılar. Yamaçlardan aktılar. Derin uçurumlarda durup helâllaştılar.

Yarmaları aştılar... Dalmaları geçtiler... İçitsiz pınarlardan kana kana içtiler. Otlakların içinde, otlakları seçtiler... Yine de menderesin ucuna varmadılar.

O gittikçe Attis'le, sürüsü de yol aldı.

Derin mağaralara... Geniş inlere girip yağmurdan korundular. Kovuklarda kovuştu... Yarıklarda yarıştı... Düzlü-ğe ulaştılar. Kokulu yaylalarda, devleşmiş sıçanlara... Gör-kemli ormanlarda büyümüş aslanlara... Rengârenk ovalar-da küçülmüş kaplanlara rastlayıp şaşırdılar.

Besbelli oralara ilk kişiden bu yana insanoğlu gelmemiş. Evcilleşmiş sürüler ilkkez ayak basmıştı.

Yabanıl hayvanlar da onlara şaşıyordu.

Keklikler bulut gibi üstlerine iniyor... Üveyikler öterek başlarına konuyor... Parslar önce kükrüyor... Sonra çoban aşına ortak oluyorlardı. Tavşanlar uysal uysal yanına yaklaşıyor... Gazallar, marallar ve karacalar geyikler önlerine düşerek yol gösteriyorlardı.

Kurtlar sofralarına çağrısız konuk oldu. Çakallar kırıntıyla kendine şölen verdi. Sırtlanlar kalıntıya düğün dernek eyledi. Akbabalar leşlere törenle üşüştüler.

Boğalar ürkünçtüler. Su sığırından kalın ve daha yüksektiler. Boynuzları ayçaydı. Mızrak temreninden sert... Ve ok ucundan sivri. Mandalar, malaklarla camızlar sarnıç ka-dar. Boynuzları kıvrıktı. Memeleri küplerden, emçekleri tüp-lerden çok daha büyüktüler.

Başıboştu eşekler. Sürüler halindeydi. Hep birden anırıyor... Ovayı titreterek, düşman ürkütüyordu. Seyissiz... Kösteksizdi kutsal atların tümü. Sanki yılkıdaydılar. Sahipsiz... Vahşiydiler.

Ova bir acayipti.

Zaman zaman nemli gök, kuru yere değiyor. Attis ile sürüsü bira küpüne düşmüş sıçana dönüyordu.

Çoğun da yüce güneş, toprağın şölenine onur bağışlıyordu. Sular, kumlar ve taşlar cayır cayır yanıyor... Sebze-ler renkleniyor... Meyve olgunlaşıyor... Yılan çıyan ininden.. Börtü böcek kınından fırlayıp çıkıyordu.

Kartallar ter içinde, doruklardan iniyor... Karıncalar telâşla yuvalardan çıkıyor. Canlılar ve cansızlar... Tanrılar da içinde herşey... Herkes Attis'in dağa, taşa çizdiği, oyduğu ve yonttuğu aşkın tanrıçasına hayran kalıyorlardı.

Kaç kere kaç çeşitte kekik vardı dağlarda. Dere sapaklarını naneler kaplamıştı.

Gelincikler lâleler alın türlü tonunda... Papatyalar mineler akın her donundaydı. Sümbülden güle kadar kokunun tüm cinsleri.. Fesleğen boduruyla, menekşe kösesinden... Karanfille leylağın ince uzunluğuna bütün boylar saf saftı.

Diktiği ve baktığı... Bilip tanımadığı pek çiçek kokladı.

Başı dumanlı dağlar... Gövdesi karlı yarlar... Suyu çekilmiş göze... Taşı dökülmüş dere... Kumu ufalanmış çay... Buza kesmiş pınarlar.. Sıcacık ılıcalar... Dupduru göletlerle, apacı göller görüp... İnişte kaya kaya... Yokuşta taya taya... Düzlerde düşe kalka. Batakta bata çıka, uca kadar gittiler.

Uz sandığı yoz çıktı. Boz yazıdan koz çıktı.

Kibele tasvirini oyduğu kara taşın parıltısı göz alır... Ak taşın içindense güneş tanrı yansırdı.

Göçüklere girdiler, uçsuz bucaksız ova... Çukurlar dolandılar, uçurumlardan derin, göktaşından karanlık.

Kupkuru yazılarda, hayıtlar boy atmıştı. Köknardan uzundular, çınardan daha kalın. Sepetçi bekliyorlar. Bataklıklarda sazlar, yelle eğilip kalkar.. Zembilci, hasırcıdan yok-

sunluk ağıtını, yüreklere fısıldar. Akarcada kenevir göğe merdiven kurmuş. Ufuğun ötesinde, bükücüsünü arar. Kokarcadaki keten, çaynaşmış, dertop olmuş. Dokumacıyı özler.Sulaktaki top çiğit, pamuk olmayı beker. Kuraktaki tütünler barış çubuklarında tüttürülmek üzere kişinin kırmasını.

Sonunda menderesin miletine (Çıkış yeri... Taşkın,) *ulaştı. Ea'dan haber almış Uta-Napiştim gibi, sürüsüyle yeniden mor denize kavuştu.*

Sola baktı gömgök su... Sağ ufuk daha koyu.

Ey dağlar, yüce dağlar !.. Ey bitimsiz ormanlar !.. Ey nehirler ırmaklar !.. Ey yaylalar ovalar !.. Ey yer, gök, ateş ve su !.. Ey hayvanlar, insanlar... Cin, peri ve tanrılar !.. Ey çit, sur, ev, duvarlar !.. İşitin ve anlayın !..

Ayrı ırmak izledik... Aynı denizi bulduk.

Gayrı bundan ötesi, Şuruppa'nın adamı.. Ubar-Tudun'un oğlu... Uta-Napiştim gibi yapabilmeye kaldı.

Destanlar, söylenceler, geçmişi geleceğe taşıyan araçlardır. Sürücü bilinçliyse, bilim hazinesinin kapısına ulaşır... Bilisizse masalın kanadında dolaşır.

Kaç kere kaç yıl geçmiş... Kişioğlu nice şey öğrenmiş biriktirmiş. Bunların ışığında, çiti, evi, duvarı yıkmadan da iş görür. Gemici akası çok.

Orman uçsuz bucaksız.

Üstelik deniz uslu... Engin, dingin, durgun... Dalgası çırpıntıdır. Tufanlardan arıktır, - diye haykırdı Attis.

Çığlığı uçtu, uçtu, bilinmez ufka vardı.

Orada suya düştü.

Yazık !..

Eli altında, geniş karınlı tekne... Usta gemici yoktu.

Olsaydı !.. Gılgamış'a özenmek işten değil.

Onun aradığı şey, ölümsüzlük idiyse, Attis'in özlediği tükenmez mutluluktu.

Varolma amacı ne ?

Deniz aşılmıyorsa, toprak işlenmez değil.

Bozdağ çatallarında... Irmaklar arasında hem sevdiğini arar. Hem sürüsünü yayar. Hem tasvir, balbal oyar... Sunak, tapınak kurar.

Denir ki ; Alişar'ın... Kuşar'ın *Alaşar'ın... Nasaların*[*] *İzmir'in... Girrudasu'n* (Tahıl geçidi... Gördes...) *Akısar* (Aka kenti... Akhisar...) *Parakamu* (Yargı yeri... Bergama...) *Kaumman'ın* (Deniz kapısı, Fethiye...) *Efes'in ve Milet'in, ünlü tapınakları, Attis'in ürünüdür.*

Ve bu yüzden tüm batı, Attis'in ülkesidir.

Bu çabalar sonunda, iyice yorulmuştur.

Gediz'le Menderes'in arasında Keres'de (Keles, Kiraz,) *derin uykuya dalar.*

Tanrıça besbelli ki, o anı beklemiştir.

Hemencik çıkagelir. Yazık ki o gelişi, sevdaya yanıt değil, hesap sormak içindir.

Tanrıça öfkelidir !..

Attis'in yontuları ona benzer bulunmuştur.

Kuşkulanır çobandan. Gönlünde, ondan başka kadı-na yer var sanır... İftiradan sakınmaz.

Attis ne diyebilir ?

Tanrıça bir kadındır.

Ve kıskanan kadını, inandırmak olasız.

---

[*] Nasa, Nasu, (Nisa, Nesa, Nysa,) harman, aktarma, sergi, pazar yeri... Magnasa, bağlı yer, Antrepo, liman, Manisa...

Aşktan deli divane... Sadakatta tam köle olmuşsun umursamaz. Derdi rakibesinin, kimliği, kişiliği ve yeriyle yurdudur. Ne söz kâr eder artık, ne yemin yarar sağlar.

O nefes aldırmadan, ilişki kurdurduğu hayal kadını arar. Attis çaresiz kalır. Sonunda tanrıçadan gayrısıyla ilişki kuramayacağını göstermek amacıyla erkekliğini yolar. Ve hemen oracıkta göçer gider dünyadan.

Tanrıça inanmıştır. Ama, iş işten geçmiş.

Öleni diriltmenin tanrılar için bile ancak tek yolu var-dır. Başka şeye evirmek.

Seven, sevildiğine inanan tanrıça da o tek yola başvurur. Attis'i ulu bir çam kimliğinde diriltir. Ve kopmuş organının damarlarından akan kan su olur, o çamın gövdesin-den fışkırır. İlk çamdan çıkanına, iftiradan ötürü Karasu (İftira, Kiraz, Küçükmenderes,) *denilmiştir. Ötekine Alasu* (Kocaçay, Alaşehir Çayı...) *Gidenler görmüşlerdir, pınarları çamların gövdelerinden şorlar.*

Dağdan denize kadar, Bakır çayı da dahil, bütün bu ırmakların suladıkları her yer, Attis'in ülkesidir.

Ekilenle, dikilen Kibele'nin tükenmez bereketiyle biter.

Tableti kurumaya bırakmak üzereydi. Arakapı açıldı. Dinge fırtına gibi ivecen ve öfkeli başına dikilerek ;

- Yaşlılar aşktan ırak. Ölüme ve zulüme yakın ve yatkındırlar. Sevdayı kıskanırlar, - dedi soluk soluğa. - Sen de anlayışsızsın !.. Yazman adayı diye, ağzına bir parmak bal çaldılar küçücükken. Onlara özenerek yüreğini susturdun. Kaç kere kaç kez dedim. Sevişmekten çekindin. Yoksunluğu yaşa da, aklın başına gelsin.

Mitta ürküyle baktı ;

- Böylesine öfkeye kapılacak ne oldu ?

- Ne olsun istiyordun ? Akşam karar aldılar. Beni anababama... Attis'in ülkesine yollayacaklar bugün. Alaşar'la Kuşar'ın arası beş gün çeker. Sensiz neyleyeceğim? Yaşamak neye yarar ? Buna izin veremem. Sen de vermemelisin. Hadi hemen kaçalım !..

Mitta bir an irkildi.

Yazdığıyla, yaşanan arasında devindi.

Dinge tanrıça kadar güzel, güçlü, kararlı duruyor karşısında. " Attis olmak onurdur, " diye düşündü hemen.

Bir an göğsü kabardı. Dinge'yi alıp gitmek için yandı tutuştu. Sonra birden kösüldü.

" Ama şimdi tüm dünya, Hitit'in ülkesidir.

Kaçacak yer mi var ki ? "

YİRMİNCİ TABLET

KÖK ÇÜRÜR GÖVDE ÇÖKER

Sabah duası bitti.

Akalar işlerinin başına yöneldiler.

Tapınak, arıları ödevine seyirtmiş kovan gibi boşaldı. Gidenlerin son ayak sesleri de susunca Namu hafif öksürdü. Puhru üyelerinin söz veren bakışları yüzünü aydınlattı. Başını sallayarak, usulca fısıldadı ;

- Hatu Mısır'dan döndü.

Daha sözü bitmeden başlar kapıya döndü.

Hatu içeri girdi. Ağır ağır yürüdü. Rengârenk mozayikler üstünde kaydı sanki. Yaşlı kuğu benzeri yanlarına yaklaştı. Tahtların karşısına gelince dimdik durdu. Başını hafif eğdi. Puhruyu selâmladı. İşaret beklemeden öne yerleştirilmiş posta bağdaş kurarak, rahat rahat oturdu.

- Hoşgeldin, - dedi hakan.

- Hoşbulduk yüce hakan.

Hemen ardından hatun... Yazman ve kam sırayla, tek tek yinelediler... Hatu da yanıtladı ;

"Hoşgeldin... "

" Hoşbulduk... "

Selâm faslı bitince ;

- Gidiş-dönüş hızına bakılırsa, Mısır'da oyalanmak gereksiz, - diye söz açtı hakan.

Hatu posta yerleşti.

- Kişi çok yaşayınca, ya kartallar misali her bir şeyi görüyor... Yahut köstebek gibi görmeden iz sürüyor. Daha Nil deltasında bulduğum, geliyorken bıraktığım değildi. Su-

yun rengi değişik. Sarı kızıl akmakta. Yolda oyalanmadım... Eş dosta az uğradım. Ve hedefe tez vardım.

Hatun alkışlayarak ;

- İyi düşünmüşsünüz. Ece pek sevinmiştir.

- Gösterdiğine göre, hoşnut kaldığı kesin.

- Yolda mı karşıladı ?

- Hayır, Luksor'da sanki raslantıymış gibiydi. Ama, bütün Mısır'a gösterecek görkemde içten sevinç belirtti. Sanırım bekliyordu. Ama kırgın gibiydi !..

- Kırgınlığında haklı !.. - Dedi hemen rahibe. - Torununuzdur ama, o şimdi bir ecedir. Bir ülkenin simgesi. Hatunu dinlemedik. Güvensizlik gösterdik.

- O da böyle söyledi.

- Armut dibine düşer. Kişi soyuna çeker. Ben olsam hiç yüz vermez... Geleni geldiğince kovalayıverirdim.

Yazman kıs kıs gülerek ;

- Hiç sanmam kamım, -dedi.- Bilene bilgi kutsal. Bir sözcük öğretene, borcunuz bitimsizdir... Sevginiz ve saygınız ömrünüzce tükenmez.

- Öyle ya !.. Zavallının, eli baştan bağlıydı. Hepsinin üzerinde Hatu akanın en az Ay kadar hakkı vardır.

Hakan gülümseyerek ;

- Puhru işini bilir... İncelik gerektiren yerde ince davranır. Kabalık gerekince, taştan beter kaş yarar. Zorda kalmış, başvurmuş. Kırılsın ister miyiz ? Ama durduk yerde de düş peşine düşmeyiz. Hele gerçek durumu akanın süzgecinden geçirelim de bir yol... Davranış biçimine sonra karar veririz. - Hatu'ya doğru döndü. - Kırgın ama sevindi, buyurdunuz az önce. Ondan yana kuşku yok !..

- Ecenin aklı doğru, yüreği yalansızdır. Ne var ki, Mısır başsız... Dağınık ve karışık. Üstelik ne zamandır, altın üretemiyor. Hazinesi tamtakır.

Hatun ürkü içinde, ilk kez söze karıştı ;

- İşte bu fena, - dedi. - Bu herşeyden beterdir. Altın çıkaran ülke, ondan yoksun kalır mı ?

Yazman Hatu'dan önce ;

- Kalır, - diye atıldı. - Yöneten akılsızsa hem de öyle kalır ki, ibret bile sayılır.

Hatun Hatu'ya dönüp ;

- Bu ne biçim bir ibret ? - Sorusunu yöneltti.

Hatu oyalanmadan ;

- Amenofis ölünce, alttan alta yürüyen din kavgası yeniden suyun üstüne çıkmış. Rahipler ambarların kapısını örmüşler. Amaç güneş tanrının, kıtlık getirdiğini topluma kanıtlamak. Tayın verilmeyince, altın madenlerinde çalışanlar durmuşlar. Semenkar isyan saymış. Komutan Ay açlıktan doğan doğal bir tepki. Firavun mutfağından aş gönderecek yerde, muhafız birliğinden subaşı *Usemere* (sonra firavun Ramses I.,) ile asker göndermiş. İşçileri öldürtmüş.

- Vah !.. - Dedi hemen hatun. - Üreten kıyılır mı ?

- Kıyılmış... Ve üretim o anda sona ermiş.

Hatun üzüntüsünü alayına yedirdi ;

- Altını olmayınca, Mısır neye yarar ki !..

Hakan fırsat bulmuştu ;

- Yaramıyor ya işte, - diye ona katıldı. Sonra Hatu'ya döndü ; - Bütün bunları size Ay aka mı anlattı ?

- Evet,- dedikten sonra;-Yeni işçi gönderdik. Diyordu sözü. Ambarları doldurduk. Ama ustası ölen işi diriltmek zor. Yeniler madenleri delik deşik ettiler. Çok y

bir zamanda üretim olanaksız. Üstelik Tutankamon, Amenofis'in kesin buyruğu idi diye, hazinede olanı Luksor'a harcayınca, *âsûrîy*e (tüccarlara,) borcumuz bir türlü ödenmiyor

Hakan biraz kaykıldı ;

- Demek altın yontular isteme nedenleri buna dayanıyormuş. İş şimdi anlaşıldı. Puhru emeğinize... Bilinize borçludur. Aydınlattınız bizi.

Ötekiler onayla hakana katıldılar.

Hatun terslenmeyince görüşmeye katıldı ;

- Kimbilir gezinizde, nelere rastladınız ?

- Ayrıntılar önemli, - dedi bu kez de yazman.

Hatun rahatlamıştı ;

- Anlatılsa da bilsek, - diye geri kaykıldı.

Hatu hiç nazlanmadan, anlatmaya başladı ;

- Önce kanalı aşıp Memfis'e ayak bastım. Tüccar mahallesinde fazla tanıdık yoktu. Köleler ve tutsaklar mahallesini geçip tapınağa uğradım. Bize yüreğinden kan... Bilisinden düşünce... Katan yüce Ptah'a saygılarımı sundum. Ordan dosdoğru Hitit arazisine geçtim. Tanrılar kutsasınlar ! Eski dostların çoğu, halâ sağ esendiler. O gece orda kaldım. Sabahadek söyleştik. Sonra sandala bindim. Kanaldan Nil'e çıktım. Amarna'ya yöneldim.

Yazman kaygıyla sordu ;

- Hitit arazisinde kargaşadan iz var mı ?

Hatu Namu'da aynı kaygıyı ayırınca, doğru davrandığına inancı pekişmişti ;

- Hitit kaynaşmadıkça, kimse kaynaştıramaz.

Hepsi de rahatladı.

Bir süre sakin sakin birbirne baktılar.

Hakan yeniden sordu ;

- Amarna pek güzeldi. Terkedilmek bozmuş mu ?

- Kent insansız bir ören. Tam yürekler acısı. Güneş ufkunun kenti... Tanrıyı yüceltirken, firavunu insanlar düzeyine indiren yeni sanat kaynağı... Duvarlar insanlarla sıvanmış gibi canlı. Başkomutan Ay aka, o zaman daha gençti. Firavun arabasının önünde koşarken, nakşedilmiş tasviri, azbiraz tozlu ama, renkleri pırıl pırıl. O güzelim yapılar insansız köhnemişler.Yaşlılık kişi için çekilmez bir bozulma. Ama kimsesiz bir kent öylesine eskiyor... Öyle dökülüyor ki, anlatılası değil. Meğer beteri varmış. Oraya vardığımda komutan Horemhep'le ona yardımcı olan komutan Usemere kenti yıkıyorlardı.

- Ne, - diyerek fırladı hatun tahtından hızla... - Kenti mi yıkıyorlar ? Bu ne demek oluyor ?

Hakan el oğuşturdu ;

- Ay alkışı haketti. Horemhep iyi asker. Ama her asker gibi, salt yıkmayı biliyor. Rahipler kışkırtılmış. Yobazlar dikilip de Aton'dan ne kaldıysa, yok olmalı deyince, ıssız kente saldırmış. Belki Hitit'in izi bir süre silinecek. Ama hazinesi boş... Altın üretemiyor... Ruhban tanrı katili... Asker ören fatihi. Alacaklı âsârlı tahıl ve baharatı vermiyorum dedi mi, kurtarıcı ararlar. Ve o ancak Ay olur.

- Veyahut da Anke'ye gönderilecek koca !..

Rahibenin sözünü, bastırdı hemen Hakan ;

- Akanın gözlemini iyice bilelim de !..

Hatu ikiletmedi ;

- Sonra Teb'i dolaştım. Saray yağma edilmiş. Kışla fare deliği. Tapınak ören yeri. Arasta kuşluk bile ölü evinden beter. Ocaklar öğleüstü şöyle bir açılıyor. Daha gün eğimini çizmeden kapanıyor. Tüccar malı başına, o maldan daha

fazla, korucu dikmektedir. Tefeci parasına, anasından çok faiz yükleyip de veriyor. Bütün bunları benden iyi anlatanlar var, - deyip yazman'a döndü ; - Dostumuz Urlu İpu size selâm söyledi, - Diyerek soluklandı.

Namu sevinç içinde kıpır kıpır kıprandı ;

- Demek sağ esen halâ ?

- Sağ, esen... Ama küskün. İnzivaya çekilmiş.

- İnanmam, - dedi yazman. - Onca derin bir bilge... Öyle yüce bir ozan, inzivaya çekilmez. Güç almaya geriler. Herkes de küstü sanıp gizli gizli sevinir. Sonra attığı mızrak ciğerini deşince, aldandığını anlar.

- Buyurduğunuz gibi. Kime sordumsa küstü, diyordu sevinerek. Bulunacağı yeri Ay aka haber verdi. Söyleşimiz biterken, İpu-Ur'u gör, dedi. Tüm aradığın onda.

Hakan'ın bakışları Hatu yazman arası gidip gelmekte idi. Birden duraklayarak, soruyu yapıştırdı ;

- Ozan destan mı düzmüş ?

- Hem de nasıl bir destan, - diye eli ipekli aka kuşağından bir ucu sarkan papirüs dürümüne uzandı.

Hışırdatarak açtı. Üyelere gösterdi.

Gözlerinde ilginin ışıltısı şavkıdı.

- Ne gördüm, işittimse özetlenmiş burada.

Birbirine baktılar. Papirüs'e çizilmiş şekiller gizemlendi. Merakları kabardı. Hatun sabredemedi ;

- Okunsa da öğrensek !..

Hatu deminden beri bu ânı bekliyordu.

Bağdaşını onardı. Sesini ayarladı. Papirüs tomarını bir iyice açarak işaretleri süzdü. Tören duasındaki başrahi-be özenip iki yana sallandı.

Ve heceler üstüne basa basa okudu ;

- Görülmemiş şeyler var, kutsal Mısır'da şimdi,
Ülkenin düşmanları her yeri kundaklıyor...
Kötülük alev alev, gökyüzüne yükseldi,
Gören gözler yumulmuş, tehlikeyi görmüyor...

Bağnazlık yılanları, deliğinden fırladı,
İnançlar dilim dilim mezhebe bölünüyor...
Yobazlık hücrelerden meydanlara saçıldı,
Nice tanrıtanımaz, şimdi vâhiy taşıyor.

İki Mısır'a barış veren Râ tehlikede,
Rahipler çil altına cennetini satıyor,
Katiller tanrı için cinayet işlemekte,
Hırsız tanrı adına yoksulları soyuyor...

Ülkenin değerleri... Bilgeler, sanatçılar,
Sürülür, sürünürken, katiller başlara tâç... .
Saz çalmayı bilmeyen, büyük besteci oldu.
En değerli ozanlar, yavan ekmeğe muhtaç...

Kese dikmekten âciz kenarın yosmaları,
Kasa sahibi şimdi, yuvaları yıkıyor,
Mısır'ın efendisi, soyluların kızları,
Kiralık yataklarda veresiye yatıyor...

Artık ehramdan büyük ambara hükmediyor...
Buğdayı anızların dibinden toplayanlar,
Tabutsuz gömülenler, türbeyi küçümsüyor,
Bugün açlığa tutsak, Mısır'ı doyuranlar...

Asker kışladan çıktı, mollalar tapınaktan,
Bozgun üstüne bozgun, görülüyor her yerde,
Haydutların ortağı, saraydaki çok bakan,
Hazine hırsızların, tahtı güvencesinde...

İşte olanlar oldu... Ülkemiz firavunsuz,
Adalet çetelerin ayakları altında...
İte kurda sunuldu, ulusal onurumuz,
Yaşam hak ve yetkisi, it kopuk takımında...

Hırsız, yolsuz, çapulcu ağızlarında sakız,
Firavundan gayrıya açıklanmayan sırlar,
İhbar, tehdit geçerli, bilmem ki ne yaparız ?
Bu kadar yozlaşmayla yetinmiyor alçaklar...

Sanki donup kaldılar.

Bilgeler ve ozanlar çok tehlikeliydiler.

Hem herşeyi görüyor, hem bellekten silinmez sözle yeriyorlardı. Sorumluluk duygusu, içlerini ürpertti. Bir süre birbirine bakmaktan sakındılar.

Hatu soluk soluğa, papirüsü topladı.

Hakan dayanamadı ;

- Sanatçı tanrı gibi. Hem yüksekten bakıyor. Hem olayın, varlığın cevherini seziyor. Kargaşayı biliriz.İçinden geçtik geldik. Düzen yozlaşmasının doruğunda görünür. Ozan bilge çok haklı. Çalkantı tehlikedir. Ülkenin kaynakları ya sahip değiştirir... Ya boşa tüketilir. Mısır'da görünen bu.

Kam dalgın dalgın baktı ;

- Ne varlığın yayılıp yaygınlaşması yanlış... Ne tanrılar uğruna harcanana acınır.

- Elbette, - dedi hatun. " Meğer purhu kişiyi, başkalaştırıyormuş, " yargısına şaşarak ; - Yaygınlaşan o varlık, üretimden gelirse! Yok hazıra elkoymak.. Hazineyi soymaksa, hırsızdan usta hırsız.. Zorbadan baskın zorba.. Tüketenden ırsızı daha fazla pay alır.

Yazman dikildi hemen. Gözleri ışıl ışıl ;

- Her il, kendi insanı eliyle yönetilse eşitlik sağlamlaşır. Haksızlık daha baştan, kan bağıyla önlenir. Hangi soysuz soyuna hıyanet edebilir ? Hangi soy katlanır ki ?

Hatun birden durumu apaçık kavramıştı. Ağzı yarı açıldı. Gözleri buğulandı. " Posta oturan kişi, duygudan soyunacak, " kaygısıyla irkildi.

Ağzı yarı açılmış, gözleri bulutluydu.

İhtiyarlar Anke'nin dileğine karşılık, ipe un seriyorlar.

- Yâni şimdi bu sözler... Biz hiç bir şey yapmadan, sonu bekleyelim mi, anlamına geliyor ?

Hakan omuz silkerek ;

- Eh !.. Biraz öyle gibi.

- Bunu yapmamalıyız, - dedi bu kez de hatun.- Öğretimize göre her yerde yasanın gerçek güvencesiyiz. Mısır'da kargaşa var. Ecesi dileğiyle, çözüm sunar puhruya. Eğer uygulamazsak görevden kaçmaz mıyız ?

Yazman alttan almayı daha uygun görmüştü ;

- Dilek gizli hatunum, eylem açık olacak. Mısır'ın kararını biz bile bilmiyoruz. Pankusu toplanmadı... Puhrusu istemedi. Yardım edelim derken en büyük ilkemize, dirsek çevirmeyelim ... Bağlı ilin iç işi, çevresine sıçrayıp bölgesine zararlı olmadıkça puhruyu ilgilendirmemeli. Ecenin dileğiyle hemen yola düşersek, dayatmacı oluruz.

- Mısır kabul etmezse, - dedi hakan dupduru. - Arkası kötü gelir. Çünkü gönderilecek Panku'nun temsilcisi. Benimsetmekse bizim birinci ödevimiz.

Mal hatun varsayımın dehşetine düşmüştü. " Ustalar her bir şeyi gerektiğince yapıp öyle öğretiyorlar," düşüncesiyle sustu.

PUHRUDAKİNİN OĞLU

Gün uğrun uğrun dağın doruğuna ağmıştı.

Mitta ocağı açtı. Külü iyice deşti. Korları alazladı.

Ocak babası gelir gelmez işe hazırdı.

El ipte, göz ateşte, beklemeye başladı.

Sabah duası bitmiş olmalı ki, tezgâhlar aynı anda, açıldı. Hasırcı kamışını dilip yumuşatmaya... Kendirci yumağını sarıp sarmalamaya... Ketenci tarağını artlığını dizmeye... Dokumacı mekiğe masurayı takmaya... Saraç falçatasını çekip deri kesmeye... Keçeci kirişini gerdi hallaçlamaya... Bakırcı tokmağını vurdu çanak dövmeye... Kırkıcı makasını şıklattı saç kesmeye... Nalbant kösteklerini şıngırdat-tı takmaya... Urgancı sicimini büklüm büklüm bükmeye... Marangoz hızarını işletmeye girişti.

Mitta birden irkildi.

Sanki yazman yeniden, kulağına eğilmiş ; " Puhruya girenlerin, çıkışı belirsizdir, " diye fısıldıyordu.

Gecikip beklettiği o günün inişini, capcanlı anımsadı.

" Puhru, " demişti yazman. " Aka'nın üst kurulu... Birliğin kelepçesi... Eşitlik hasbahçesi... Özgürlük güvencesi... Adalet terazisi... Hitit gizinin özü... Toplum surunun burcu... Refah ve mutluluğun en geniş mazgalıdır.

Dünü yaşamda tutar. Günü yarına bağlar. "

Saygıyla dinlemişti.

Ama söylenenlerden bir şey anlamamıştı.

Sözleri eski dilde yanık bir dua gibi ezberleyivermişti. Anlamsız ve tanımsız hepsini istiflemiş.. Kavramadığı halde yinelemeye hazır başını sallamıştı.

Yazman deneyimliydi. Durumunu hoşgördü.

Bir an," erken davrandım." Düşüncesiyle durdu. Sonra, " neyi yüklesen, kaldırıyor bu çocuk, " kararıyla dikildi.

" Seçimde yanılmadım.

Kuşar koskoca başkent. Yaşıtı dünya kadar.

Zekisi... Akıllısı... Uslusu yaramazı... Oturaklı fentba-zı, pek çok çocuk gözledim. Tartıp ölçmesem bunu... Yetenekli olmasa, gel benimle, demezdim.

Gözleri buğu buğu.

Anlamadığı belli... Ezberlediği kesin.

Biraz daha açarsam yağmur olur da yağar. "

Düşüncesine uydu... Açıklamaya durdu.

" Dört yön, yedi iklimde salt varlıkların değil... Olmuşla olacağın... Doğmuşla doğacağın, tüm yüküm ve sorumu puhruyu oluşturan, dört kişiye aittir.

Kişi yanılır Mitta !.. Zararı kendinedir.

Aka yanıldığında işine ziyan verir.

Ama *puhru* üyesi yanılıyorsa eğer, bedeli Hitit öder.

Bu nedenle *puhruya* seçilenin simyası, som altın olmalıdır. Çünkü erdem kendinden gayrıyı düşünmektir.

Bunu ancak kişinin arınmışı, becerir.

Arınmanın yolu tek. Hakkı teslim eylemek. "

Gözleri kararıyor, içi bulanıyordu.

Uzun ince bir yola, koşulduğunu bildi.

Önünde kırk kapı var. Kırkı da kilitliydi.

Yazmanın bu sözleri, anlayıp özümserse, kilitlere anahtar. Anlayıp özümserse !..

Yazık, nerde o zaman ?

Özümsemeyi bırak... Anlama fırsatı yok !..

Her adımda bir savsöz... Bilincinin üstüne, her basamakta yeni bir kapı kapanıyor. Şu anda bile sözler, belleğinin zarfından çıkmış bir tablet gibi gözlerinden akıyor.

Ve şimdi de çoğunu anlayabilmiş değil.

Oysa tablet sürüyor.

" Hak nasıl belirecek ?

Çözüğü çaynaşığı... Açığı, gizlisi var.

Kolayı varolmanın gereksinimleridir.

Varolan yaşayacak !..

Ve yaşama ilişkin ne varsa her canlının doğal hakkı-dır dersin. Kendineymişcesine kollayıp gözetirsin. Üretim ve yeniden üremeye girdin mi, görüş bulanıklaşır.

İlişkiler yumağı, çaynaşmış ağ gibidir.

Türler var, türevler var.

Tanrılar, varlıklar var.

Canlılar cansızlarla, eşitler köleler var.

Törelerle, yasalar.. Törenler ve kararlar.. Gelenek görenek var. Ve bunların bazısı eşliği hoşgörürken bir kısmı da horgörür. İnsanlar çoğalmıştır... Ülkeler genişlemiş.

Toplumlar yayıldıkça, boy boyundan ayrılmış. Kişi soyundan kopmuş. Uzak yakın kuramı törelere yerleşmiş. Bağlı, bağımlı, özgür kavramları oluşmuş.

Yeninin eskisine hükmetme tutkusuyla... Eskinin yenisini zaptetme uğraşısı, kardeşliği köhnetmiş. Haksızlığı kışkırtıp, eşitliği yozdurmuş. Boyları bölük bölük... İlleri tanrı tanrı... Kişiyi kesim kesim kesmiş, doğramış bölmüş...

İnsanlığın başına kölelikle eşitlik ayırımını sarmış.

Bütün bunlara karşın, örselense sarsılsa... Gücünü yitirse de, hak yokedilememiş.

Madem ki bir şey vardır, yürüt-mek her insanın... Gözetip geliştirmek yönetenin ödevi. "

Derin bir iç çekişle, tiril tiril titredi.

" Bunlar puhrunun gizi, " ürküsüyle irkildi.

" Kaç kere kaç yılların süzülmüş deneyimi. Ne işime yarar ki !.. " Ürkü yılgıya döndü.

" Boşuna parmağını oynatmaz yazman aka.

Bir şey aktarıyorsa mutlaka nedeni var. Anlamasam da bilmem gerekiyor herhalde, " der demez rahatladı.

Ezberi az da olsa, bir değer kazanmıştı.

"Asıl sorun da bu ya !.."

Tümcesi yılgısına yanıt gibiydi sanki.

" Kişinin ödevi bir. İnsan olmak yetiyor, " diye izini sürdü. " Yöneteninse iki. İnsanlığın üstüne, gözetimi katacak.

Hak görmekle, vermenin tek yolu da tartışma.

Çünkü görüş dilektir. Verişse kesin yargı. Eğer çelişki yoksa, yargılama anlamsız... Uzlaşma değersizdir.

Akıl akıldan üstün, fikir fikire gebe. Vicdan hepsine ebe, bunun için söylenmiş.

Seçilmişsen, çaren yok !..

Ceyhun'da meleyenle, Nil başında ağlayan senin sorumundadır. İş, güç, bilgi, birikim... Zamanın onlarındır.

Kendine ayırdığın tek dilimse hıyanet.

Haini yaşatmaya tanrının gücü yetmez !..

Bu yüzden *puhru*daki ince eler, sık dokur.

Çünkü varlığı insan yapan tek şey erdemdir.

Ve o yozmuşsa eğer, tek suçlu yönetendir.

Ya bencillik eylemiş, ödevi savsamıştır. Ya kendi haramzade... Raslantıyla yücelmiş, bilisizin biridir.

Gücü yeten her zorba hem haklının hakkını... Hem verdiği ödünü fare gibi kemirir. Topluluğu akılsız, bilinçsiz sürü sayar. Kendini eşsiz çoban. Hem kendisi aldanır. Hem ona inananı aldatır uzun zaman.

Yönettiğinin beyni ve midesini aynı anda beslemek şartken, kolayına kaçmıştır. Mideleri doldurup kafaları boşaltmış.. Yaşama erincini, bilerek bilmeyerek, aş için savaşmaya.. İş için sevişmeye indirgeyivermiştir.

Artık ona uyanlar, başeğmeye koşulu.

Ve eğilen bir başın gözü kıçını görür. Dikileninki ise, evreni... Ufukları... Hatta ötesini de !..

İşte yönetenin de, çevrenin de yanlışı, orada düğümlenir. Ama toplum tanrılar ölçüsünde sabırlı... Ve onlar kadar zâlim olduğundan hoşgörür.

Aldanmayı sindirir. Yönetmeyi hükmetmek sanan ahmak zorbayı, başı üstünde taşır.

O belki bilmiyordur.

Ama toplum bilir ki, *köhne han* töresi var.

Sürü birgün âniden başını dikiverir. Aldattığını sanan ölümünde bir nice aldandığını görür.

Hangisi daha iyi ? "

Mitta ses çıkarmadı.

Ne demesi gerekir, o an bilmiyordu ki.

Zaten yaşlı yazman da, yanıt beklemiyordu. Sahanlıkta durdurdu. Mitta başını dikti. Yan yana uzun uzun, Kuşar'ı gözlediler.

Gün altın iğnesiyle, son motifi işliyor.

Kent, ırmak, dağ ve ova, renginin cümbüşünü karanlıktan koruma telâşında mahçuptu.

Mitta ufuğa baktı. Hergünkünden genişti.

Ona öyle geldi ki, ayakları ucunda biraz daha yükselse... Ankara, Alişar ve ötelerine kadar bütün Kapadokya'yı.. Dinar'dan Burdur'adek bütün göller ilini.. Belki de Akdenizi.. *Ulu*-tak (Uludağ,) ötesinde *Mermer* (Marmara,) denizini.. Ve *Eseme* (Eşme,) üstünden, Alaşar ovasını... Attis'in ülkesini kıyılarına kadar apaçık görecekti.

Yazman ona bakmadan duygusunu anladı.

" İşte gördün mü ? " Dedi. " Ne büyük sorumluluk...

Aka, Ug-Kus'tan beri bu töreye inanır.

Hakan puhrunun başı. Kırda korucubaşı. Surda kapıcıbaşı. Yargıda halk kamçısı. *Pankuda* uzlaşmacı. Tapınakta başrahip. Savaşta komutandır.

Hatun hakana eştir. Törende başrahibe. Sarayın efendisi. Hazineye bekçidir. Onun izni olmadan, ne tek sekel alınır... Ne bir ölçü konulur.

Kam ataların ruhu, tanrılar elçisidir. Tutkumuzu denetler. Duygumuzu yoğaltır. Duamızı düzenler. Ve kişiyle toplumun tanrıların katına ulaşmasını sağlar.

Yazmansa akaların... Üretimin sözcüsü. Çıkarı gözetecek. Varlığı artıracak. Erdemi eğitecek. Akalar eleğinden üğünerek *puhru*ya kadar seçilir gelir.

Eh !.. Bütün bunlar için, her şeyi, her şeyiyle görüp incelemeli. Altın ölçercesine... Gümüş kesercesine deneğine vurmalı. Hoş gelmeyen elenip hoşgelen seçilmeli.

Fikir, inanç, düşünce ve çıkarlar uyarsa çabuk karar alınır. Ama çelişiyorsa, söz uzadıkça uzar.

Çıkar çelişkisini gidermek hüner ister.

Ve hüner erdem gibi, çok zor elde edilir. " Dediğinde yol bitmiş. Yazman onu bırakıp çarşıya yönelmişti.

" Bilgi bambaşka bir şey, " diye düşündü Mitta.

" Haberli olmasaydım, kaç kez gidip gelecek... Boşa yorulacaktım. Oysa başından beri, gecikmeyi sindirdim. "

Can sıkıntısı yitti. Ağızlığa dikildi.

Gün dağlardan kopmuştu. Mızrak mızrak yükselmiş... Işığı dikleştikçe, gölgeler karış karış küçülüp kısalmıştı.

Caddenin sapağına yeniden bir gözattı.

Sokak âsâra kadar, içine kapanmıştı.

Besbelli ki akalar, işlerine dalmışlar.

" Bir parça cevher alsam... Kendimi sınasaydım, zaman kolay geçerdi. " Düşüncesi aklından gözlerine şorladı. Suratı aydınlandı. Başını sallayarak, ocak başına döndü.

" Sanatın özü deney, diyen babam değil mi ? "

" O yokken işlenirim. Beceremesem bile gelir gelmez düzeltir. Yanlışı göstererek, doğrusunu belletir. O usta, ben çırağım. Kim hiç yanlış yapmadan hüner sahibi olmuş ? "

Savının sevinciyle göktaşı sandığının kapağını kaldırdı. Sandık boş ve temizdi.

Sevinci kursağında kalınca mırıldandı ;

"Demek cevher kalmamış.

*Puhru*da buna çare arıyor olmalılar. "

Eli boş, gönlü kırık, örsün başına geldi. Çekici kucakladı. İsteksiz ve amaçsız bir kaç kere salladı. Boş örsün tok tınısı kulağında çınladı. Bileği koptu sanki. Kolu zonk zonk zonkladı. " Amma da ağırmış ha !.. " Diyerek durakladı.

Çekici bırakırken ; " Oysa usta elinde, serçe hafifliğinde. Belli ki ağırlığı, acemi hevesine. Anlaşılan hüner salt bilgiye dayanmıyor. Asıl iş kuvvetteymiş !.. "

Gözü ateşe kaydı. Küllenmek üzereydi.

" Kör bıçak ele yavuz... Hünersiz dile yavuz, diyen ne güzel demiş. Kişi kendi işini iyi yapamayınca, başka işe sıvanır. On parmakta on hüner olanlara aldırma !.. Birini iyi yapsa, gayrıyı düşlemeye vakit mi bulabilir ? " Diye düşündüğü an, gözlerinde bir resmin devinisi canlandı.

Demir dövüyorlardı.

Babası dalmış gitmiş.. Bir cevher çapağından, koskoca bir mızrağın ucunu çıkarmıştı.

" Ne büyük bir ustalık, " diye alkışlamıştı.

Mila durup dikilmiş ; " Ustalık varolana katre eklemek, oğlum. " Demişti tane tane. " Gördüğünü sürdüren, beş par-mağın beşi bir. Yenilik getirense eşitlerin üstünü.

Ve sonra da sanatın ustası ve tanrısı.

Demircinin tanrısı yüce Teşup öyledir. Göktaşını ergitip demir eyleyen odur. Bu yüzden akalarda, iller ilk açanların. Yerler göze çarpanın... Köyler ilk ürünlerin... Ve kentler kuranların, adını alsa bile... Baştanrı Teşup olur. Yalnız sanata değil, insanlığa yepyeni bir şey kattığı için.

Ona gelinceyedek, altın, gümüş, bakır ve kalay biliniyordu. Akalar buluyorlar... Ergitip işliyorlar... Hatta Huzzi bakırı, *Alasya*'dan (Kıbrıs,) getirip *Önasya* (Anadolu,) kala-

yına alaştırmayı bilmiş... Kap kacak, avadanlık kimbilir kaç kere kaç yüzyıl tunçtan yapılıp dünyaya yayılmıştı.

Bildiğim kadarıyla, Teşup da tunç ustası.

Bir gün kalay ararken, göktaşına rastlamış. Getirmiş ocağına, ergitmeyi denemiş. Kaç kere kaç sınama-yanılma sonrasında tunçtan katı demiri elde etmiş, kimbilir?

O demiri işlemiş. Hattuşa ışılamış.

Teşup uzun ömrünü, tamamlayarak göğe... Hitit demir mızrakla yere egemen olmuş. İşte ustalık budur.

Sen sen olasın oğlum, gönül gözünü yumma. Sanatını çok iyi işleyene saygı duy. Ama yineleyenle, yenileyeni ayır. Ve bil ki bundan öte, ilki saygındır elbet. Hem de her aka kadar. Saygıda kusur etme. Ama yenileyeni, kutsa duraksamadan. O yaşarken ustadır. Öldüğünde de tanrı. "

Gözleri ışıladı. Çevresine bakarken ;

" Bir de benim gibiler var bu dünyada, " dedi.

" Her bir işe bulaşan... Ve hepsini eline, yüzüne bulaştıran pek çok kişi oğlu var. Onlara neylemeli ?

Utandırmak yeter mi ? Ucuzlamak mı gerek ?

Ocağın haline bak !.. Neredeyse sönecek. "

Utandı kendisinden.

İvecen körükledi. Ocak kızıla kesti.

Utancı uçtu gitti. Özgüveni pekişti.

ŞİŞEN KOVAN OĞUL VERİR

Tütsü henüz tütüyor.

Kokusu buram buram, ciğerlere dolmakta.

Başbaşa kalmışlardı.

Arinna'nın gözleri herbirinin üstüne kilitlenmiş gibiydi.

Öyle dimdik bakıyor... Herbirinden birşeyler beklediği belliydi. Söze giren kam oldu ;

- Hakan, - dedi usulca. - İşaret gösterildi.

Fısıltı ıslık oldu. Tapınağı dolandı. Çığlıklaşarak döndü, kulaklarına çarptı. Üçü de irkildiler. Tüm dikkatleri kamın ağzına kilitlendi. İçleri kıpır kıpır, ardını beklediler.

Kam suspus duruyordu.

Hatun dayanamadı ;

- Tanrılar konuştu mu ?

Kam başını salladı.

Hatun hepsinden önce ;

- Buyrultuları nedir ?

- Arılar çoğalınca, petekler sıkışmakta... Ve sıkışan petekler, kovanı şişirmekte.

Hatun geri kaykıldı.

Uzun uzun kama ve ötekilere baktı.

Hiç biri de ağzını açıp bir şey demedi.

- Bu ne demek oluyor ? - Sorusu ondan geldi.

Kam gözlerini yummuş, iç sesine dalmıştı.

Biraz daha açmak, yazman Namu'ya düştü ;

- Oğul vermek zamanı.

- Hani kovan nerdeymiş ?

Yazman duraksamadan ;

- Bulmak oğulun işi, - diye kestirdi attı.

Hakan hiç karışmadan, sadece dinliyordu.

Hafifçe öksürerek sözü kendine verdi ;

- Bütün bunlar açık mı ?

Kam başını salladı.

Hatun direniyordu ;

- Eminsiniz değil mi ? Oğul verelim derken, kovan boşaltılırsa eli hamur karnı aç kalakalırız sonra.

Kam yorumu daha da açmak için ;

- Tanrılar düşünüzü, avcı Kiru'nunkiyle birleştir, buyurdular. Harman eyler eylmez, çıkardığım sonuç bu.

Hakan, hatun ve yazman yerlerinden zıpladı.

Soran bakışlarını kamın yaşlı yüzüne aynı anda saplayıp hepsi de bir ağızdan şaşkın şaşkın sordular ;

- Avcı Kiru'nunki mi ?

Kam o zaman irkildi.

Kiru gördüğü düşü bir ona anlatmıştı. O da şu ana kadar sözünü etmemişti.

Hafif gülümseyerek anlatmaya koyuldu ;

- Dev bir aslan görmüştü. Arkasına düşünce, Kibele'nin izinde Attis'in kentlerini teker teker aşmışlar. Anitta sını-

rını kaç kere kaç kez geçip denizlerde bir nice adayı dolaşarak gepgeniş ovalara... Ve oradan da uçsuz, ufuksuz bir ummanın kıyısına varmışlar. İki düş aynı kuşun iki kanadı sanki. Tanrılar da bu yüzden birleştir, buyuruyor.

- Birleştirince, - dedi hatun ivecenlikle.

- Birleştirince, - diye söze başladı yazman. - Anadolu yaylası dev bir kovan oluyor. Ve Hitit boyları da il il, kent kent peteği. Avcı bilinmezlerde aslan izi sürüyor... Hakan gökyüzünde kartal kovalamakta. Demek ki Hitit gebe. Oğul zamanı geldi. Ve avcı süreğine, hakan ebe olacak.

Ötekiler sessizce başlarını sallarken ;

- Savsözü açsanız da, yorumu tam anlasak, - dedi hatun bu kez de. - Puhruda biz bizeyiz.

Kam açmaya çalıştı ;

- Kartal aka göğünün... Aslan Hitit yerinin egemenlik anıtı. Biri avcıbaşını, biri toplum başını sürüyüp gidiyorsa, yeni yurt açılacak. Hitit şimdiye kadar, topraktan hiç kopmadı. Kopulacak bildiğim. Yaylalara yaylalar... Ovalara ovalar.. Adalara adalar... Irmaklara ırmaklar ve kentlere yepyeni pek çok kent eklenecek.

- Buna ömür yeter mi ?

- Yetecek ki tanrılar düşüyle yükümledi.

- Düşlerde herşey kolay. Gerçekte öyle mi ya !..

- Kolaylamıyacaksa, yükümlemez tanrılar.

- Hani kolayı nerde ?

- Hazırlığı burda da, yol yordamı uçlarda.

- Hangi uçta belli mi ?

- Hakanınkine Kiru'nunkini eklerseniz uç Attis'in ötesi.

- Attis'in ötesi su, - dedi ürküyle hatun. - Düşte kimi kuş olup gökyüzünde uçuyor. Kimi balıklar gibi denizlerde

yüzüyor. Ha deyince akalar düşe dalmayacaksa koskoca deryaları, neyle, nasıl aşarız ?

Yazman hemen kabardı ;

- İş akanın hüneri üstüne kalsın da bir, deli çayda gezen sal, azgın ırmakta yüzer... Akıntılara karşı kürek çeken gemici denizde balık olur bükten büke dolaşır. Yeter ki öteleri, kaçaklara sığınak... Sürgünlere barınak olmaktan arıtılsın. Panku bir genel afla sürgünlere eşitlik haklarını bağışlar... Kaçaklara sadakat olanağını verir... Puhru yurt açacağa desteğini gösterir. Ve tanrılar gideni alkışlayıp kutsarsa, gönüllüler çoğalır. Bilinir ki gönüllü, zorunludan yiğittir.

Hakan kaygılanmıştı ;

- Tam, iyice yaşlandık. Kargaşadan güvene, bir an bile durmadık. Kaç kere kaç on yıldır, kavganın içindeyiz. Azbiraz dinlenirsek, tanrıların katına tez gideriz, diyordum. Düşlerden göç çıkarıp işe salıyorsunuz.

- Akalar duran düşer, buyurmaz mı hakanım, - dedi anında yazman.- Tanrısı güneş olan izlemeye koşulu.Yer, su bitse Asya'da... Gökler tükenmedi ya !.. Alın yazısı sürüp gitmek olanlar nice durabilirlermiş ki ?

- Al sana bir sav daha !.. - Dedi yeniden hatun. - Laf dolandırmayın da, anlamı açıklayın.

- Anlamı yaşananda, - dedi çıktı rahibe.

Ve der demez yaşlılar, gözlerini kapadı. Dudaklarını büzüp dişlerini sıkarak... Ortak belleklerinde, ortak yaşamlarının gizemine daldılar.

İlk mızrağı atıştan... İlk çizgiyi çekişe... İlk ocağı yakıştan... İlk duayı edişe ilk gençliğe dönerek, yaşananı yeniden yaşamaya durdular.

" Panku hesap görmeden, hakanı neden seçti ?

Aka'da yasa böyle ; Haksızlar öldürülür. Bölen düşer sonunda. Birleştiren gün günden, yetkinleşir yücelir !..

Ülkeler başka türlü yönetilebilir mi ?

Pek iyi de, hiç sonu olmayacak mı bunun ?

Biraz durup soluklanmaya hakkı olmaz mı yönetenin?

Yazık ki olamıyor !..

Panku istemeyeni seçti mi şimdiyedek ?

Kişi madem topluma, hizmet sunmak dilemiş. Ve madem ki topluluk o kişiye güvenmiş. Altay'da öten kuştan, Nil'de suvaran başa sorumlusu o artık.

Bilmeye koşulur ki, baş dursa gövde ölür.

Altı kere altı yıl geçti onlar han, yazman görevi üstleneli. Kamsa yedi yaşından beridir tapınakta. Bilinen bir ni-ce yer varsa koca dünyada, tümüne vardı puhru.

Sur'u bağladı sınır Umman'la sınırlandı.

Mattiva'yla anlaştı. Ur, Uruk, Urfa bütün Mitan Harran'a geçti. *Samara'*yı (Sumer,) alınca, Sur, Suma ile Susa Karkamış'a bağlandı.

Attis'in ülkesini yine Hitit'e kattı.

Kuşar hanidir kışlık... Alaşar yazlık başkent. Ve Simirina ile Neşar uçlara merkez.

Ondan ötesi derya... Ne var, kim bilebilir ?

Dünya bitti demiştik !..

Hitit başka nereye egemen olacak ki ? "

Hakan övgü izinde geçip giden yılların serüvenine dalmış. Her olayı tek tek ve bütün ayrıntısıyla yenibaştan yaşıyor... Gılgamış'ın yerine ölümsüzlüğü bulmuş bir kişioğlu gibi, bedeni diriliyor... Göğsü kabarıyordu.

Kam olanları gözden geçirmeye durmuştu.

Yazman tüm serüveni birlikte yaşamanın kıvancıyla geçmişi, olanı, olacağı, gerekeni düşündü.

" Baş hizmet düşleyende, gövde himmeti işler !..

Hakan çabaladı da, aka geri mi durdu ?

Çatışmada ardında... Uzlaşmada yanında olmadı mı daima ? Anadolu birliği, çok zor dağılıyor da, çabuk kuruluyorsa, harcı gökten mi indi ?

Hitit'i tüm uçlara... Anitta'yı merkeze taşıyan güç akanın kararı, çabası ve özverisi olmuştur.

Hangi kent daha varsıl. Hangi bey bilge ise, egemenlik ondadır, töresini kuran ne ?

Sadece kaba güç mü ? Yoksa ince fikir mi ? "

Rahibe o sırada, titreyip hıçkırarak uykusundan uyandı. Topluluk heyecanla ona doğru yöneldi. Hepsinin tüm dikkati ağzına kilitlendi.

Kam düşlerin izinde, haberler verecekti ;

- Barış çok uzun sürdü. İnsanımız çoğaldı, - diye söze başladı. - Hitit şimdiye değin, ya suyun boğmasına... Ya dağın kovmasına güvenerek yaşadı. Kent kurdu, surlar ördü. Öz gücüne sığınıp birliğini korudu. Ama vakti erişti. Bu düşler, Tanrıların ülke açma buyruğu.

Bu kez açık konuştu.

Hatun, ürküyle sordu ;

- Ülkeler açmak iyi. Buyrultu bâşüstüne... Tanrılar nasılı da söylediler mi bâri ?

- Söylememiş olsalar, - diye kasıldı yazman. - İlk *Ug-Kus* (Oğuz olabilir.) töre derip yasa koyabilir mi ? Sanatların birliği, ham cevherin tavıdır. Ülkelerin dirliği... Uruğun yüceliği... Ve kişinin erdemi sade ona bağlıdır.

Birbirine baktılar. Kam daha pekiştirdi ;

- Ne mutlu yüce hakan ve avcıbaşı Kiru, muştuyu ay-nı anda ayrı düşte gördüler.Tanrılar iki düşe tek yorum gönderdiler. Atalara yüklenen, onlara yükümlendi. Ödev başarılırsa, hakan tanrı olmadan, kagan tâcı takacak. Kiru'ysa öncülüğün onuruna erecek.

- Öyleyse, - dedi hakan. - Hemen tören düzelim.

Ve tören başlamışça, içlerine daldılar.

" Yedi, hiç binilmemiş doru kısrak çözüldü.

Yetmiş, yük koşulmamış semiz boğa seçildi.

Yediyüz doğurmamış besli domuz sürüldü.

Hepsi birden kutsandı.

Teker teker kesilip tanrılara adandı.

Kuru meşe dalları dağlar gibi yığıldı. Kızıl ateş yakıldı. Dumanı bulut bulut.. Alazı alev alev gökyüzüne ulandı.

Temizlenmiş kurbanlar, közlerine basıldı.

Mersin dalları derip, alevlere atıldı.

Ateş... Etler... İnsanlar... Tanrılarla kurbanlar... Ve varlıkların tümü tütsülendi iyice.

Açıldı şarap, bira, nektar, rakı küpleri. Sağraklar ve kırbalar... Testilerle tulumlar tıka basa doldular.

Bir bölümü içildi... Herkes kanana kadar. Bir bölümü etlere, alevlere saçıldı... Ateş sönene değin.

Hakan kamçıyı aldı. Kaftanını kuşandı. Altın asayı tuttu. Altın posta oturdu. Hatun tacını taktı. İpeklerini giydi. Koca kazanı kapıp sacayağa oturttu. Baltası satırıyla, kurbanları ayırdı. Tanrıların payını eksiksiz tanrılara.. İnsanların hakkını noksansız insanlara.. Hayvanlara kalanı bir tamam hayvanlara, dağıtıp hoşnut kıldı.

Tapınaklar şenlendi.

Tüm kentler şölenlendi.

Köyler düğün kurdular.

Obalar dernek derdi. Öncüleri kutsadı.

Onunla kalmadılar. *Epesular* (Efeler, yerleşikler.) *zabular* (Zeybekler, göçerler.) Eşitler köleleri aralarına alıp horon, halay teptiler. Kişilerle varlıklar sevinip eğlendiler.

Eski *çitlere çitler* (Tarla, çiftlik, site, köy...) *Şarlara* ye-ni *şarlar* (Kent...) *Nasalara nasalar...* (Geçici konak.) *Sartu-lara sartular* (Pazar yeri...)

Ve tapınaklara da yepyeni tapınaklar eklendi.

Böylelikle Akdeniz, Hitit'in içdenizi... Kafkaslar baş yastığı... Toroslar bel desteği... Himalaya, Altaylar, Tanrı dağı kıstağı ana rahmi oluyor.

Bir büyük dönemeç bu.

Yepyeni bir yolağzı.

Kaç kere kaç yıllardır, beklenen kutlu muştu. Tanrılar hoşnutturlar. Onlara da yepyeni yurtlar vâdediliyor.

Mutluluk ve başarı duasının ardından hatun cömert davrandı. Hazinenin kapısı, ardınadek açıldı. Yağmaladı eşitler !.. Güven duydu insanlar.

Yenilik ve büyüme, tutkusuna alıştı.

Hakan hatuna baktı. Başını sallıyordu.

Kalabalığa baktı, hepsi onaylıyordu.

Panku kararı çıktı, " diyerek yekindiler.

Batı uçkentlerine haberci çıkarıldı.

Yardım ve destek için hazırlık buyuruldu.

Çobanlar tembihlendi. Göç yolu düzenlendi.

Koyunlarla sığırlar cangıla giremezler. Biri takılır kalır... Diğeri ağır, hantal. Keçilerse ne sarptan, ne bataktan yılarlar. Sıkışan *rum* (çoban) boyları uca doğru yaylasın.

Suyu bol toprak varsa, ilkin Attis ülkesi çiftçileri göçsünler. Sonra Harran, Konova ve Kamana çiftçisi.

Nasılsa kıyılarda birikenler, önceden gidenleri izlerler.

Tersaneler kurulsun.

Çekeklerle kalafat havuzları oyulsun. Gemici akaları, *Uta-Napiştim* gibi sağlam tekne yapsınlar.

Tanrıların önünde, bütün Hitit diz çöksün.

Adaklar kurbanlarla onlara yakarsınlar.

Güç versinler gidene... Kutsasınlar Hitit'i.

GEÇMİŞTEKİ GELECEK

Girişte bir yel esti.

Geldi ocak başında dalan Mitta'ya çarptı.

Mitta ürktü irkildi. Mila yanında bitti.

Çarçabuk değişerek, çekicini kavradı. Çöndü ocak dibine. Mitta'nın yılgı dolu bakışını görmemek işine geliyordu.

Bir iyice eğildi. Ocağın bedenini okşar gibi oyarak, boşalan koca taşı söküp yanına koydu.

Duvarın içi boştu.

Mitta yeni bir gizle karşılaşıvermişti.

Onu sindiremeden, bir başka hamle geldi.

Mila çoktan elini boşluğa daldırmıştı. Avucunda kapkara bir göktaşıyla kalktı. Gözlerinde tarifsiz bir hüzün odaklaştı. Ağıt söylercesine, taşı sevdi okşadı.

Mitta'nın soru dolu gözlerine sokarca ;

- Bu uğur taşı, - dedi. - Ocak yandıkça orda, gömü olarak kalır. Çıkarıp döğdün mü de ocağı söndürürsün.

Mitta titredi birden ;

- Çıkarmasaydın baba ?

- Çıkarmadan ocağı söndürmek mümkün değil.

- Ocak neden sönüyor ?

- Bu son cevher de ondan.

- Aransa bulunmaz mı ?

- Bu çevrede kalmadı. Teşup merhametlidir. Sanatını kurutmaz. Mutlaka başka yerde daha çok cevher vardır.

- Gider bulur geliriz.

- Bulmaya buluruz da... Gelebilmek belirsiz.

- Gidildiyse, gelinmez olur mu yeryüzünde ?

- Sanatın elverirse !.. Elbet gider gelinir.

- Elvermeyeni nedir ?

" Hançer gibi soruyor, " diye irkildi Mila.

" Gereği erteleyen, böyle sıkıştırılır. Babam ilk gün anlattı. Babası öyle etmiş. "

O önce sorusunu yanıtladı oğlunun ;

- Toprağı yetmeyenler, yeni toprak açacak. Sırtlayıp gelemez ki... Çömlekçi merdaneyi kile yakın kuracak. Çamuru taşıyamaz. İpekçi, dut nerdeyse, böceğini orada yetiştirmek zorunda. Her yerde dut olmuyor. Ve demirci ocağı, göktaşı bölgesinin ortasına kuracak. İşin sürekliliği bunu gereksiniyor. Bir aka bir gün işler, beş gün taban teperse, üretimden ayrılır. Ya bir kervan düzerek, âsurlulaşaktır... Ya da gidip saraya, korucu olacaktır.

Açıklama Mitta'yı şaşırtmaktan cok üzdü. Sanatından kopuşun hüznüyle doldu taştı. Gözlerinin içinde, âsâra konup göçen kervanlarla Kûfi'nin rıhtımına yanaşan sandallar oynaştılar. Kimi uzak Asyadan ham kalay indiriyor... Kimisi *Alasya*'dan (Kıbrıs,) bakır yüklenmiş gelir... Kimi Attis yurdundan, üzüm, incir kurusu ve tütün getirerek... Altın, gümüş, tunç, demir, afyon ve bakır taşır.

" Göktaşı taşınmaz mı ? "

Yanıtı sesli verdi ;

- Kendisi gitmeden de getirtir hammaddeyi.

- Taşıyıcı payı da fiatına binerse, işin ne sana yarar, ne alıp kullanana. Ürünün değerlenir, ama sanatın ölür. Bu nedenle atalar, toprak, maden, bitkiye bağımlı sanatlarda göçü töre kılmışlar.

- Uyulması için de taş mı bırakıyorlar ?

" Yazman aka çok haklı, " diye düşündü Mila.

" Bu oğlan çok akıllı. Bilinci, bilisini durmaksızın zorluyor. Daha söz ağzımızdan çıkarken o kapıyor.

Keşke cevher olsaydı. Gözlerimin önünde çekici ele alsa, sanatı öğrenseydi !..

Bilmediği belli mi ?

Salıversem kuşkusuz, yaptığımı yineler. "

Hüznü güvene döndü. Temreni gösterek ;

- Madem ki yol göründü, - dedi sevecenlikle. - Son taşı işleyelim. Hem uğrumuz açılsın. Hem töreye uyalım.

- Uğur taşı yerinde, öyle kalsa olmaz mı ?

- Olmaz !.. - Diye zıpladı. Sonra birden duruldu. - Sahi sana, öyküyü anlatmadım değil mi ?

Mitta duraksamadan, anımsattı eksiği ;

- Uğur taşı üstüne hiç bir şey anlatmadın.

Taşı kıskaca aldı. Ocağa yerleştirdi.

Ergime sürecinde, soy masalına daldı.

" Anlatmadım hakkı var. Geleneği bilmiyor.

Oysa her demircinin alın yazısıdır bu. " Düşüncesiyle birden belleğine yöneldi. Ona anlatılanı sözcüğü sözcüğüne oğluna aktarmanın ezberini aradı.

"Atamızın cevheri tükenince, " der demez, geçmiş çağlayan gibi, çağıldadı içinde.

" Yakın uzak Alişar çevresini aramış. Göktaşı bulamamış. Doğru puhruya varmış. Durumunu anlatmış.

Yolu açılsın diye, *simi* (belge,) vermişler ona.

Son cevheri döğdükten sonra ocağı bozmuş.

Sabah erkenden kalkmış. Yüklenmiş gerecini. Kapılar açılınca düşmüş batı yoluna. Doğup büyüdüğü il... Bildiği, sevdiği kent. Volkana kafa tutanların kutsal ülkesi. Ve dünyanın merkezi, cânım Kapadokya'yı geride bırakarak vurmuş *Halis* (tuzlu su, Kızılırmak,) aşağı.

Düşmüş cevher ardına.

O gitmiş Kızılırmak çığırını sürdürmüş.

Günler geceler geçmiş.

Yeraltı *urlarını* (büyük kent.) Yerüstü köylerini aşa aşa yürümüş. Bir amaca yönelen, fazla gezip tozamaz. Yunur yıkanır, doyar. Birkaç gece dinlenir. Yeniden yola düşer.

Atam da buna uymuş. Kimi görse yön sormuş. Kim yürüse iz sürmüş. Her yoldaşlık ettiği, aydınlık istiyorsan, güneşin ardına düş, diye öğütlüyormuş.

Kamana sapağında, çobanlardan ayrılmış. O yol *Târrum* (Çoban yaylağı, Toroslar,) üstünden *Yüksek Deniz*'e (Akdeniz,) gider. Kızılırmak bir nice o yöne heveslense dağlar önünü keser. Bir menderes çizerek *Tavion*'a (Karadeniz,) yönelir. Anadolu su yurdu. İzleyen yol yitirmez.

Çok eskiden hasretin ve sılanın tek yolu sadece sular imiş. Gezen onunla gezer. Konan ona konuktur.

Söylencelere göre, Hotanlı su izinde, önce Hitan'ı bulmuş. Hitanlıysa Turan'ı. Ordan güneş ülkesi, Horasan'ı açınca Asya onların olmuş.

Ama yurt nice büyük olsa insan ürüyor. Bir zaman geliyor ki, varolan azalıyor. Göç bohçası toplanıp, yollara düşülüyor. Ve yine su izinde *Botan*'a (Mezopotamya,) geliniyor. Ondan öte su gidip Mitan'da ve Ummanda denizle

buluşunca, önce duraklıyorlar. Ama hemen ardından ka-rınlı gemi yapıp denizde yürüyorlar. Ve kıyıyı izlerken Nil'le karşılaşarak Mısır'ı açıyorlar.

Su yaşam kaynağımız.

Kişioğlu n'eylesin ?

Ya artıp çoğaldıkça... Ya kaçıp kovalarken... Yahut da bizim gibi, el elde, baş baştaysa kıyı kenar gidecek... Güvenli ilk koyakta ocağını yakacak, evini kuracaktır. "

Bir an durdu, yokladı.

Tamamını anlatsa, Mitta özümser miydi ?

İşe başlattığı gün, bunları dedesine, atası anlatmış-mış. Dedesi babasına töresince aktarmış.

O nedense şimdiye söylemedi oğluna. Ama bugün sırası. Anlatmazsa, bilemez. Cevheri tüketmeden, hepsini aktarmalı. Geçmiş öğrenilirse gelecek aydınlanır. Umarım unutmadım. " Diye kaygılanırken, sözcükler babasının ağzından şorladılar ; " Ankara'ya varana *Halis*'ten ayrılmamış.

Avcı görmüş,avcıyla ormanı aşmış geçmiş. Yolcu bulmuş, yolcuyla köyden köye ulaşmış. Gemiciye rastlamış, suyun üstünde gitmiş.Tüccarlara katılmış kervanları izlemiş.

Böyle kaç kere kaç gün... Kaç köy, kaç kenti geçmiş.

Ankara'nın oniki aslanlı kapısına dayanıp da içeri adımını atınca, Alişar'dayım sanmış. "

Mitta, bir dalıp giden babasına göz attı. Bir iyice kızaran cevheri inceledi. Ve sanat içgüdüsüyle irkiltti babasını ;

- Cevher bütün dünyada tükendiyse neylenir ?

- Oh, - dedi ilkin Mila. " Herşeyin canalıcı noktasını buluyor. Her şeyi hem pek çabuk, hem de kolay kavrıyor. Büyümüş de küçülmüş, " övüncüyle konuştu ; - Dünya çok

büyük oğlum !.. Kişioğlunun ise bir ömürlük canı var. Her yere nasıl bakar ?

Göktaşı aranırken, dolaştığı tepeler önüne yığıldılar.

" *Attis* suyun sonunda yerleşimler kurmasa. *Anita* burdan çıkıp en uçtaki *Neşar*'ı en içteki başkente... Kutsal Hattuşa'mıza sımsıkı bağlamasa, koskoca Hitit bile dünyayı tanımazdı. Kişilerin haddi mi ? " Diye düşüdüğü an, Mitta hiç istifini bozmadan açıkladı ;

- Yazman akaya göre ; Dünya çok büyük ama, Kuşar her yere yakın. Kumala ve Dindimden çıkan suyu izleyen, dört yönde dört denize, çabucacık varırmış.

- Öyledir,- dedi hemen. - Dağların düğümünde... Yaylanın ucundayız. Bir Bozdağlar var önde.. Ve bir de Sündikenler... Ötesi ova ova dolanan akarsular. Dağ yürüsen de deniz... Suları izlesen de...

Hevesi bilenmişti. Belleği kanatlandı.

Anlatılanlar tek tek gözlerinde belirdi.

" Ötesinde *Magnasa* (aktarım yeri, rıhtım, Manisa,) ve deniz limanları. *Simirina* (Çoban bağı, uzlağı, İzmir,) ortada. Kuzeyde Bakırçayı üstünde *Parakama* (yargı, kurultay yeri, Bergama,) ve ucunda *Attena* (Atina, Dikili...) Bir üstünde *Asusar* (çıkış, Assos.) Hitit'in çıkış yeri.

Öte yanda güneyde,ilk suyun başındaki *Tehusar* (Yakın kent, Teos, Seferihisar...) Altında *Karasu'*nun deniz-deki *limanı, masal kenti Epesu* (yerleşim yeri, Efes...) Biraz daha inince, *Miandaru* (Menderes,) taşkını ünlü Milet lima-nı. Ve kıyı kıyı giden, Didimle *İasar'*ı (işgücü pazarı, İa-ssos,) geçer geçmez *Neşar'a**... Anitta'nın Teşup'a görkemli armağanı...

---

* Neşar, Birleşik kent... Büyük kent... Bodrum, yarımadasında Türkbükü, Gündoğan, Yalıkavak sırtlarından koylara uzanan yerleşim yeri.

Dünyadaki insan ve hayvan tanrılarının kutsal otağı kente ulaşılıveririrmiş. "

Gözünü kırpıştırdı ;

- Neşar'a kadar gitsek, - deyince yüzü güldü. - Görenin kendisinden geçtiği yontularla, hayvanat bahçesini görebilirim belki.

- Kaç kere kaç yüz yıldır, halâ duruyor mu ki ?

- Taş kalıcıdır oğlum. Attis'in su boyuna, çizdiği Kibele'ler... Anitta'nın yollara diktirdiği balballar duruyorsa, onlar da duruyordur mutlaka.

- Keşke gidip görülse !..

- Beride bulamazsam, gidilir ve görülür... Hatta deniz aşılıp ötelere geçilir.

- Öyle ya, dünya bitmiş gibi durulamaz ki !.. Kimbilir nerelerde, daha ne kadar cevher yığılmış bekliyordur.

Mila oğluna baktı. Yazgılarına karşı direncinden hoşlandı. Ve avutma ezgisi ağır basan bir sesle ;

- Doğru düşündün oğlum, - alkışıyla okşadı. - Aramak zorundayız. Töre böyle buyurur.

- Anladım, - dedi Mitta. - Sanatın özü cevher. O yoksa aka işsiz. Ve çalışmayan haksız.

- Tanrılar kutsasınlar. Çabuk ilerliyorsun. Demirciliği kaptın. Artık katabilirsin. Ocağımız sönmüşken, yazıyla hesabı da kavrayabilirsen bir, hayat seni yenemez.

Mitta kas kas kasıldı. O anda büyümüştü. Üstlendiği sorumla biraz daha güçlendi.

- Elimden gelen neyse, var gücümle yaparım, - dedi. Sesinin titrek tarazını yutarak.

Mila coştu... Örsünün üzerinden eğildi. Nasırlı perleri oğlunun narin, ince gövdesini kavradı. Tütsülenmiş

adak gibi göğe kaldırdı. Sevecenlikle önce sol, sonra sağ omzunu kutsarcasına öptü.

Ve yere bırakırken ;

- Her babanın oğlundan istediği işte bu !.. Var, anana haber ver. Azığı bolca düzsün.

Mitta avcı elinden fırlamış kargı gibi, sokağa şorlamıştı. Babasının, " dur değiş, " diye buyurduğunu, çarşının ortasında ancak ayırabildi. *Asâr'ın* sapağında, geriye baktığında, elleri havadaydı. Oyalanmadan döndü. Çarşıyı dolanarak, merdivene ulaştı. Mila bakakalmıştı.

Bir süre balbal gibi taşa işlendi sanki. Üsttanrıya *simini* sunan bir yeni tanrı misali resimleşti.

Sonra kendi kendine ;

" Salt aklı tez değil ki !.. Kuş oldu uçtu gitti. " Övüncüyle kabardı. Oğlu gözden yitmişti. Kendini toparladı. Ocağın çevresine öbek öbek yığılmış, ok ve mızrak uçları... Bilezikler... Köstekler... Çapalarla kürekler... Lama, mil ve dingiller... Nal, mıh yığınlarının başına çöreklendi.

Çömleklere doldurdu. Sırıma dizeledi. Saban demirlerini bağlamak üzereyken Mitta yanında bitti.

Işıl ışıl gözlerle, okşadı evlâdını.

İmeceye daldılar.

Zaten istek çoğalmış, yapılan azalmıştı. Ayırım çabuk bitti. Baba oğul kalktılar. Mila dibe yöneldi. Mitta ardınca koştu. Su küpüne yanaştı. Mitta kepçeyi kaptı. Onun döktüğü suyla ellerini, yüzünü ova ova yıkadı. Ve kepçeyi kaparak, oğlunun ellerine, su dökmeye girişti.

Dolaba varıncaya silkinip kurundular.

Önlükleri çıkarıp lataları giydiler. Mila örsü... Çekici... Ve bir de kıskacını önlüğe bohçaladı... Bohçayı sırımlarla

sıkı sıkı bağladı. Doğruldukları anda Namu eşiği aştı. Onu Kiru izledi... Ve Kiru'yu tüm çarşı.

Herkes tamam olunca, yazman Mitta'ya döndü.

- Annene söyle, - dedi. - Akalar uğurlama töreni düzenliyor. Baban gecikecektir. Yemeğe beklemesin.

Mitta'nın göz kırpana yitişini gözledi.

Sonra da akalara ;

- Hemen varalım,-dedi.- Binilmemiş bir kısrak.. Henüz inek aşmamış iki besili boğa.. Yavrulamamış yedi semiz domuz sürelim. Sağrakları yıllanmış şarapla dolduralım. Çıkalım tapınağa. Kurbanları keselim. Yığalım odunları alevleri yükselsin. Üzerine mersinler, üzerlikler atalım. Tanrılar tütsülensin. Kurbanlar kızartılsın. Döşleriyle yağları tanrılara adansın. But ve kaburgaları rahibelerin hakkı. Kalanı pay edelim. Açalım sağrakları. Yedirelim yiyelim. İçirelim, içelim. Tanrılar hoşnut kalsın. Ve ateşli kızları sıcak kucaklarına konuk etsinler bizi. Kutsanıp uğurlasın, yüce öncülerimiz.

YİRMİDÖRDÜNCÜ TABLET

Hamuru, kabarmıştı.

Sofrayı yere serdi. Senidi yerleştirdi.

Uğra tasını aldı. Tekneyi yana çekti. Oklavayı çıkardı.

Bıçakları masatta bir iyice biledi. Lop eti, çifte bıçak arasında kıyarak sinirini çıkardı.

Soğanı zar benzeri ipincecik doğradı. Hevenkten biber aldı. Soğana ufaladı. Tuz attı, avka avka iyice yumuşattı. Çömlekte dinlenmeye bırakarak doğruldu.

Gübürden ham çökelek... Tulumdan peynir aldı. Topanı ufaladı. Çökeleği yağladı. Bahçede dolanarak nane maydanoz yoldu. Folluktan üç yumurta alıp üstüne çaktı.

Minyeti, mastarı ve bıçakları yıkadı.

Ocak başına döndü. Ateşini ölçerdi. Sacını yerleştirdi. Altına minder çekti. Bağdaş kurdu, oturdu. Örtüsünü açarak hamuru denetledi. İyice kabarmıştı.

Kollarını sıvadı.

Senidi uğraladı. Hamuru avuçladı. Lokma lokma kopardı. Top top senide attı. Avcuyla yuvarladı. Parmaklarıyla yaydı. Yepeşledi, inceltti. Yelledi, yufka açtı. Bazısının içini çökelekle besledi. Bazısını sapsade dürdü büktü, kızarttı. Bazılarını kat kat, yağladı katmerledi.

Bazlama, katmer, dürüm üstüste yığılınca, sacı ocaktan aldı. Göveci yerleştirdi.

Artan hamuru etle bir güzelce yuğurdu. Senidin üzerinde uzattı yuvarladı. Burdu, sardı, katladı.

Zeytinyağ cızırdadı. Güveç yakamozlandı.

Hamur köftelerini tek tek içine attı. Pişeni bir çömlekte soğumaya bıraktı. Yaptığı tükenince, ateşi külle örttü.

Tunç havanda tuz dövdü. Bir keseye doldurdu. Kap kacağı yıkadı. Tekrar mahzene indi.

Bir kırbaya biraz yağ, biraz da sirke koydu. Ağzını tıkaçladı. Bir sağrağa en eski şarabından aktardı. Keseyi indirerek, bir gübüre sıkıca süzülmüş yoğurt bastı. Tulumdan çıkardığı peynir topaklarına yufkaları doladı.

Yüklükten torba aldı. Yiyecekleri sarıp üstüste istifledi. Ağzını büzdüğünde, azık torbası kam davulu gibi şişmişti.

İşine bir göz attı.

Akşam yaklaşıyordu.

Neredeyse erkekler çarşıdan dönerlerdi.

Pişirip ayırdığı hamur köftelerini tekrar senide yığdı. Parmak parmak doğradı. Çömleğe sıraladı. Üstünü yoğurtladı. Sıcacık küle sürdü.

Yağ güvecini aldı. Bir boşunu oturttu.

Senidi temizledi... Tekneyi kazıdı ve sofrayı silkeledi.

Hamur gereçlerini yerlerine dayadı. Sofra bezini serdi. Kasnağı, üstüne de bakır siniyi koydu. Çorbayı suya saldı. Ocağı külleyerek kapıya doğru döndü.

Gün aydınlığı akşam alacasına döndü.

Avluyu adımladı. Dipte helâya girdi. Kuyudan su çekerek, temizlendi paklandı. Başı taş gibi ağır... Bedeni tüğ misali, ocak başına döndü. Bir tavaya yağ koydu. Çorbayı karıştırdı. Testiden sürahiye nar şerbeti aktardı. Tekrar kilere indi. Turşu gübürlerinin örtülerini açtı. Keskin sirke içinde altınlaşmış biberler... Sararmış domatesler... Işıl ışıl hıyarlar... Pırıl pırıl lahana yapraklarını tahta bir kaşıkla çanağa tıka basa doldurdu.

Ağzının suyu aktı.

Sesli sesli yutkundu. Bir türlü kurumadı. Biberlerden birini kütürtüyle dişledi. Sirkesi damağına, acı diline aktı. Ağzı yandı. Genzinde binlerce tat oynaştı.

Gübürleri kapattı.

Biberin gerisini kemirerek yürüdü.

Turşu dolu çanağı siniye yerleştirdi.

Ekmeği bohçasından alıp dileceği an, sokak kapısı çanı çın çın çınlayıverdi.

Güvece ekmek bastı. Çömleği iteledi.

Mitta eli ve yüzü sırılsıklam girmişti.

Ona havlu uzattı. Kapıyı gözetledi. Mitta sessiz silindi. Sofra bezini büktü. Çöktü dizini örttü.

- Oh !.. Mis gibi kokuyor. Kurt gibi de acıktım. - Diye kaşığı kaptı. Uzanırken İna'nın kınayan bakışıyla bir an durakladı ve ; - Babam gecikecekmiş, - dedi anımsamışca. - Tapınağa çıktılar. Tören yapacaklarmış.

İna, " Oh !.. " dedi yalnız.

Sanki hançerlenmişti.

Elleri kasığında, iki büklüm büzüldü. Ağzı yana çarpıldı. Gözleri dolu dolu, suratı sapsarıydı.

Öğleden beri işle ertelediği herşey başına üşüşmüştü.

Beyni zonk zonk zonkladı. Gövdesi parçalandı. Etleri kıyım kıyım kıyıldı dilimlendi. Bir süre ağzı açık, boynu bükük öylece kösüldü kaldı yerde.

Gözüne yaş yürüdü.

Yavaş yavaş doğruldu.

Dudakları oynadı ;

- Temelli mi gidiyor ? - Dedi sonsuz acıyla.

- Anlattığına göre, öyle denilebir.

- Belli değil mi yâni ?
- Yolculuk bu, kim bilir ?
- Bekleyen bilir oğlum !..
Mitta kaşık elinde, İna'ya bakıyordu.
Anasını o ana hiç böyle görmemişti.
Sevecen, sımsıcacık, coşkun ve neşeliydi. Şimdi ise evinden ölü çıkmış gibiydi.
Avutma isteğiyle kaşığını bıraktı.
- Göktaşı tükenmişse, demirci neyleyecek ? Ya bulup derleyecek... Ya bulunduğu yere kalkıp göç eyleyecek. İş kuttur buyurmaz mı bize bütün töreler.
- Yanan yürek töreyle söndürülebilseydi !..
- Söndürmek zorundaysak, elimizden ne gelir ?
Dik dik baktı oğluna.
Yemediğini ancak, o zaman sezinledi. Derin derin iç çekti. " Böyle salıverirsem, " diye sarstı kendini.
" Çocuğum aç kalacak.
Yazık !.. Beni hiç böyle yıkılmış görmemişti.
İçimden geçenleri bilip anlayamaz ki !..
Aklına herkes hayran. Bedeni de gelişti.
Ama o daha çocuk. Aşkı nerden bilecek ?
Onun yaşında henüz daha herşey oyundur. Bilginin çetrefili çözülecek bilmece... Duygunun en yoğunu, bir kendini sınama. Özlemin en koyusu bir bakışta ulanma.
Hatta aşk karmaşası, taptaze bir başlangıç.
Yokluğu, yoksunluğu anlaması olasız. "
Biraz daha zorlandı. Sesini düzeltmişti.
- Hani kurt gibi açtın ? Yesene yemeğini !..
- Başlamadın ki daha !..
- Ben acıkmadım... Sen ye !..

Mitta dimdik oturdu.

- Babam beni yemeğe beklemeyin demişti.

İna kaşığı aldı. Eline tutuşturdu.

- Desin !.. Sen ye, bekleme !..

Mitta bir anasına, bir siniye gözattı.

" Şu büyükler çok tuhaf !..

Birinin dediğini ötekisi yadsıyor.

Şimdi uzanıversem, anam bir lokma yemez. Başlamasam acımdan öleceğim nerdeyse. "

Gözü aç, eli katı kaşığı iteledi.

Sofradan kalkar gibi kaykıldı geriledi. Anasının kaygıyla titrediğini sezdi. Direnci bileylendi ;

- Başlamazsan yiyemem.

İna kıvançla baktı.

" Büyüdü de küçüldü, " diye övdü oğlunu.

" Babası çok haklıymış !..

Tez kapıyor herşeyi. Tez yapıyor sağolsun. Şimdiden er kesildi. Fikrini dayatıyor. Ne var ki ayrılığın, ne yaman olduğunu öğrenmedi, bilmiyor. Sanki ben biliyorum !..

Duyduğum, sade korku. Bildiğim yoksunluğun başedilmez dehşeti. İşte ilk belirtisi. Evlendiğimden beri, soframda ilk eksiklik. Bununla kalsa iyi.

Gündüzler iş zamanı. Çalışınca geçiyor.

Hele bir de özlenen ve beklenenler varsa, kişi gün aydınıyla dolup dolup taşıyor. İş, aş üstüne özlem kavrayınca koca gün, kuşlar gibi uçuruyor.

Sabah gözünü açsan, akşama kırpıyorsun.

Ama gece öyle mi ?

Upuzun ve kapkara, bitimsiz bir yalnızlık. "

Öğüncü çekiç oldu. Göğsünde yüreğini demir döverce dövdü. Soluğu ciğerinde büzüldükçe büzüldü.

" Ne korkunu önleyen tatlı bir okşayış var... Ne de güvence veren, yumuşak bir fısıltı.

El uzatsan elin boş... Kucak açsan kucağın.

Varsın yüreğin sevda cevheriyle dopdolu. Işıl ışıl tutuş sun. Örs ve çekiçten geçtim, demircin bile yoksa !.. Öbür odada yatan bebe büyümüş olsa, sana nice yarar ki ? "

Tekrar Mitta'ya baktı.

Dimdik, kararlı, suskun gözlerini dikmişti.

" Besbelli ben yemezsem, aç karnına yatacak, " diye düşündüğü an, anaçlığı depreşti. Gözlerindeki nemi ipek yemenisinin uçlarına emdirdi. " Mila'nın yokluğunu gitmeden duymamalı.

Hatta mümkün olsa da, hiç farkına varmasa, analığın onuru, " öğüdüyle hüznünü bir iyice bastırdı.

Gözleri yandı söndü. Sinirleri gevşedi.

Ağır ağır doğrulup sesini sertleştirdi.

- Uzatma oğlum, - dedi. - Hiç canım istemiyor.

Mitta kesin konuştu.

- Yemezsen, ben de yemem !..

İçi ısındı birden.

Yalnızlık kaygıları buğulandı, sislendi.

" Yatağım bomboş belki... Ama, oğlum yanımda." Kıvancıyla kendini tutmasa sarılacak, öpüp koklayacaktı.

" Uzatırsam aç yatar, " kaygısı üste çıktı.

Zorla kaşığı aldı. Çorbayı sıvar gibi ucuna bulaştırdı.

Mitta uzanıyordu. Aldatmacayı gördü. Anında durakladı. Gözleri anasının kaşığına dikilmiş balbal gibi bekledi.

Bakışları buluştu. Dirençleri çarpıştı. Yürekleri acıdı. Sevgi inadı kırdı. İkisi aynı anda çorbaya uzandılar.

Kaşıkları doluydu. Birer turşu aldılar. Suyunu kaşıklara damlatıp soğuttular.

Yudumun üzerine turşuyu ısırınca, iştahları açıldı.

Mitta'nın eli mekik, İna'nınki tokmaktı.

İna bir yiyenedek Mitta beş kaşık yuttu.

" O yesin, " dedi İna. " Büyümeli, büyüsün. Babasının vekili. Artık canyoldaşım o. Giden gelmeyecekse, ömrümün tek desteği. Gelişsin güçlensin ki, Mila'yı aratmasın.

Bakarsın yol yakındır. Göktaşını tez bulur. Haber eder bizlere. Göçünüzü yüklenin, tez gelin deyiverir.

Cılız, mariz görürse, bakamamış, demez mi ? "

Dalıp gitmek üzreydi. Gözü güvece kaydı.

Mitta'nın iştahına ilk kez bu kadar şaştı. Nerdeyse tek başına çorbayı tüketmişti. Güveci kucakladı. Sacayağına koydu. Çömleği külden aldı. Siniye yerleştirdi.

Oğlunun yarım kalmış iştahına imrendi.

Mitta kaşık elinde, anasını bekledi. Oysa hamur köftesi, en sevdiği yemekti. Buna karşın duruşu İna'yı sevindirdi. Çaresiz boyun eğdi. Kaşığını alarak, öncülüğü yüklendi.

Yemek yarılanınca, şerbet sundu oğluna.

Mitta bir koca tası soluk almadan içti.

Uzatırken geğirdi.

- Afiyet olsun oğlum !..
- Ellerin dert görmesin. Pek de güzel yapmışsın.
- Biraz daha yesene.
- Gözüm kalıyor ama, karnım iyice şişti.

Sözünü bitirirken, esnemeye başladı. "Acayip !.." Dedi Mitta. " Bugün yarım çalıştık !.. Hatta bana iş yoktu. Olanıysa pek hafif. Bir iki körük çektim. Bu yorgunluk da nesi ? "

Gözleri kaşınıyor... Üstüste esniyordu.

İna Kaygıyla baktı. " Hastalandı mı yoksa ? "

İştahını ansıdı. İçten içe ince bir yorgunluk bastırınca, " ben o kadar yemedim, " hükmüyle gülümsedi.

" Ayrılık kötü yavrum, " dedi düşüncesinde.

" İnsanın yüreğini işten fazla yoruyor. Ve sen daha sezmeden, uğrun uğrun koyuyor. Bu esnemeler ondan. Üstelik giden baban. Ya eşten kopuyorsan ?

Nereden bileceksin.

Başında hiç sevdanın kavak yeli esti mi ?

Benim esti çocuğum. O bambaşka bir şeydir !..

Kalbin küt küt atarken, kolların kanatlanır. Kulağının tozundan, ayak topuğunadek her tarafın gerilir.

Sevdiğini gördüğün an uçarsın göklere.

Göremediğinde de, öyle bir düşersin ki, her yanın yara bere. Her yerin kan içinde. Dünyan zındana keser.

Şimdi sana ne desem, şaka gibi görünür. Yaşam insanlar için en büyük öğretmendir. Sev sevmeyi, ayrıl da ayrılığı öğren bir. " Mitta kaykılmış kalmış, İna telâşlanmıştı ;

- Erken yat yavrum,- dedi. - Baban er gidebilir.

Mitta ikiletmedi. Yekinerek sofranın ucunu büküverdi. Sıyrıldı ayaklandı. Tam kapıdan çıkarken yanan çırayı kap-tı. Ayağında takunya, kayrak avluyu aştı. Ayak yoluna girdi. Işığı çıralığa yerleştirdikten sonra, apışını ayırdı. Uzun uzun işedi. Çişinin şakırtısı lâğım hışırtısıyla kulağına yansıdı.

Döndü kuyu başına. Ellerini, ağzını ova ova yıkadı. Çarçabuk kurulandı. Esneyip gerinerek kapıdan girdiğinde, İna sofrayı dermiş... Yatağını sererek mindere yerleşmişti.

- Uyanamazsam uyar, - deyip odaya geçti. Mintanını çıkardı, geceliğini giydi. Yorganı yarım açtı. Hızla yatağa kaydı. Başı yastığa değer değmez uykuya daldı.

İna boş gözlerini içkapıya dikmişti. Bir süre öyle kaldı. Ocak çatırdayınca, hıçkırarak irkildi. Közleri ayırarak üstlerini külledi. Ot yastığı düzeltti. Bağdaşını gevşetti. Dayak yemiş gibiydi. Yastığa yaslanarak, için için hıçkırdı.

Sanki içi bomboştu.

Hıçkırığı göğsünde, kulağında beyninde..Kaburga kemiğinde çan gibi yankılandı. Gözleri yanardağdı. Lâvı yüzüne aktı. Ellerinin tersiyle, gözyaşlarını sildi. Çevirip ayasıyla gözlerini kapadı. Her yeri uyuşmuştu. Öylece daldı gitti.

Çıngırağın sesiyle birdenbire sıçradı.

Sağa sola bakındı. Kimdi... Neydi... Nerdeydi ?

Ocağa gözü değdi. Hemen külleri deşti. Közleri birleştirdi. Birkaç kez üfleyince, ocak tavını aldı. Çırayı tutuşturdu. Yağ kandilini yaktı. Çorbayı karıştırdı. İyice yoğunlaşmış. Sürahiden su kattı. Harmanladı, yedirdi. Kıvamını bulunca, kaşığı hafifledi. Turşuyu altüst etti. Köftenin yoğurdunu taraklayıp düzeltti.

Mila kapıdan girdi.

Hafifçe yalpalıyor...Yüzünün, kollarının nemini ya silkiyor yahut sığazlıyordu. İna fırladı kalktı. Kuru havlu uzattı.

Mila kapıağzında dikilip duruyordu. Silindi, kurulandı. İlerlemek istedi. Ayağı kesilmemiş bebek sallantısıyla tutamak arıyordu. İna hemen sokuldu. Sevecen sarılarak ;

- Hoşgeldin, - diye tuttu. Yavaş yavaş yürüttü. Mindere oturturken;- Tören çok erken bitmiş,- dedi dokundurarak.

Mila hiç alınmadan ;

- Tören sürüyor, - dedi. - Ben erkenden sıvıştım.

İna umduğu sözü duymanın kıvancıyla diretti, üsteledi

- Tören senin içindi. Niye terkeyledin ki !..

Mila bakışlarıyla, sofrayı göstererek ;

- Sen niye beklediysen, - yanıtıyla kasıldı.

" Gönül almayı bilir, "

Teninin her hücresi, alaz alaz kızardı. Gözeneklerinden ter damlaları şorladı. Üçeteği içinde neme kesti bedeni.

- Oh !..- Dedi kıvanarak.- Oh !..Ben mi sebep oldum ?

Mila ağır elini hızla göğsüne vurdu.

- Sebep olan burası !..

- Tanrılar bağışlasın. Aksini düşünmedim. Ama nedense gönül, hiç lâftan anlamıyor. İçten içe burulmuş, alınmış mıyım nedir ? Umudumu kesmişim. Kişi nice uğraşsa, içfesadını tümden silip atamamakta. Yazık !..

Bağış dilercesine, sokuldu sımsıcacık.

Nemi ipek mintanın içinde buğulandı.

Uğrun uğrun Mila'nın mayhoş genzine ağdı.

Derin derin kokladı. Şarabın misketine, karısının kokusu karıştı, harmanlandı. Omurgaları şişti. Sarsak bedeni coştu. Kasları taş kesildi.

- Utanacak ne var ki !.. - Diye okşadı Mila. - Sabah çıkan adamdan, öğleyin azık düze... Akşama kendi yiye haberi kime gelse, hem burulur bir güzel. Hem alınsa haklıdır.

İna daha sokuldu.

Mintan kutnuya sürttü.

Ten tenin kokusuyla aynı kapta kaynadı.

Mila'nın kunt kolları, İna'nın dal bedeni üzerine kapandı. İna'nın kemikleri kütür kütür kütledi. Mila'nın sert kasları çatır çatır ses verdi.

- Yüce gönüllü erim... - Dedi tutkuyla İna. - İlk, tek ve son sevdiğim. Bağışın yetmiyor mu ? Bir de hak veriyorsun.

- Haklıysan haksız olan, teslim eylemesin mi ?

- Onurunaydı ama... Akalar gücenmesin ?

Gülümseyip " cık " etti.

- Gücenmezler hiç korkma.

İna anlayışlıydı. " Hık!.." Dedi ve burnunu Mila'nın gövdesine gömdü bir gonca gibi.

" Fahişeler hepsine kutsal ateşlerini sununcaya ordaymış. Gittiğini kim sezer ? "

Yine de kadınlığı, anlamazlığa vurdu.

- Töreler buyuruyor, törenin gereğiyse !.. - Diye sınadı onu. - Uymak herkesin borcu. Hiç kuttan kaçılır mı ?

Mila dut gibi sarhoş... Ama, yine aşıktı.

Ve her sevdalı gibi, sınavı tez kavradı.

- Sevda güçlü kadınım. Tutku kuttan çok baskın. Şarap sağraktan bir kez, mideye döküldü mü, küptekine uymuyor. Coşuyor... Kabarıyor... Fıkır fıkır oynuyor... Oynatıyor mubarek. Kuşar tapınağının rahibeleri ünlü. Sanki çeyiz derdinde gelinlik kızlar değil. Tanrıçalardan güzel ve şehvetli yosmalar. Kişi şarabı içti... Esridiyse üstelik, ya yola düşmelidir... Yahut yoldan çıkacak. Yolum kısa olsaydı... Gidiş dönüşü belli. Herkese uymak hoştu.

Göğsü davula döndü... Yüreği dev bir tokmak.

Mila'ya sarılmasa gövdesi çatlayacak.

Bir yanı coşkusunun kanadına tünemiş. Bir yanıysa hasretin zindanında tutuklu. Bir sevinçten uçuyor. " Mila hâlâ sevdalı !.. " Bir kaygıya düşüyor. " Gidişin gelişi yok. "

- Uzun mu ? - Diyebildi sonunda usullacık.

Mila hazırlıklıydı.

- Uzun, - dedi. - Çok uzun. Azığı bol tutsaydın.

Eli ayağı dondu. Bütün isteği söndü.

Büzüldü kaldı İna.

" Eskiden de göktaşı aramaya giderdi. " Diye düşündü hemen. " Gider birkaç gün gezer. Aradığını bulur... Derner toplar gelirdi. Bu kez üstüne basa basa uzun diyen o.

Nereye gitmekte ki, benim sevgili yârim ?

Engidu ve Gılgamış benzeri yeraltına... Hupa gibi İnar'ın koynuna girecek de dönüp bakmayacak mı ?

Hiç olur mu öyle şey ?

Düş gördü... Kut yoruldu. İşini yapacaksa, cevherini bulacak. Ocağına dönecek. Yolu uzun da olsa torba dolusu azık kaç kere kaç gün yeter. " Derken aklına geldi.

" Yoksa dönmeyecek mi ? "

Dişleri kenetlendi. Yumrukları sıkıldı. " Töreni kurarak şölen verdiklerine göre "yi bir türlü dilinin ucuna getirmedi.

- Zarar yok uzun olsun... Giden dönmez değil ya !.. Hele bekleyen varsa !..

- Bu kez başka kadınım. Bu kez yolumuz uzun. Sınırı aşacağız. Yolculuk belirsize... Dönüş olmayabilir !..

İna korkuyla baktı... Tutkuyla sardı onu.

- Dönüşsüz yol olur mu ?

- Bana öyle gelir ki, atamın ettiğini, etmeye koşullandım. Taşınabilir yerde cevher bulmak olasız.

- Oh, - dedi yine İna. - Ben ne kadar aptalım !.. Mitta bolca azık düz dedi, işe giriştim. Sipariş çok olmalı... Bol cevher arayacak, diye sevindim hatta. Akşam tapınaktalar gecikecek, deyince biraz buruldum. Ama, her gidişinde adak sunduğun için, kondurmak istemedim. Oysa görülen düşü, unutmamam gerekti.

- Yaşamın gerçekleri, düşü sönmüş köz gibi küle gömmekte İna, - diye avuttu Mila. - Görüldü, yoruldu ve unutuldu çabucak. Herkes işine daldı. Puhrunun kocaları, zamanını kollarmış. Haydi, dediler sabah. Düşü gerçekleştirme zamanı geldi çattı. Haberciler uçlara buyrultuyu götürdü. Bu da hakan betisi... - Diyerek kuşağından zarfı henüz kurumuş bir kil tablet çıkardı. - Düşün yola bakalım, deyip çıktılar birden. Kimse anımsamaya zaman bulamadı ki !..

- Hiç bir çaresi yok mu ? Sorusunu sorarken, " olsa, " diye düşündü, kendi kendine İna.

" Kim evini barkını, terkeylemeyi ister ?

Tutkusunun kanıtı, eve koşup gelmesi.

Hazır tapınaktaydı. Sağrakları boşalmış... İçateşleri yanmış... Kafalar bulanmıştı. Kuşar'ın gül goncası, kutsal fahişeleri başlarına üşüşmüş... Kadınlık hünerini gösterme hevesiyle çır çır çırpınmışlardır.

İsteyen bir kadını yadsıyan er olur mu ?

Olmuş... Yadsımış işte !..

O taze bedenleri tatmaması nedendir ? Bir ere böyle gücü, sevda ve mutluktan gayrı ne verebilir ?

O halde hiç kuşku yok !.. Onun çektiği acı benimkinden çok fazla. Üstüne bir de benim dırıltım eklenirse, gözü arkada kalır. Toparlan İna kadın... Göster akalığını !..

İş herşeyden üstündür, töre değil mi sizde ?

Davran ki, yoksunluğu silsin giden aklından. Özleyecekse eğer, mutluluğu özlesin. "

Der demez toparlandı.

Gözaçıp kapayana çömlekleri kaldırdı. Siniyi temizleyip yan duvara dayadı. Sofrayı silkeledi.

Mila canlanıveren, İna'ya bakıyordu.

" Sindirim mi, kusma mı ? " Sorusunun çengeli, bilinci-ne takıldı. " Ne iyi düşümnüşüm, " diye övdü kendini. Devi-nisini seyre dalan Mila'ya güldü.

Mila, " bırakıp gelmem değdi. " güvenindeydi. " Minderde uyuklarken çekip gitseydim eğer, içime hûn olurdu. O beni bütün gece, tutkuyla bekleyecek... Bense içateşini ta-pınakta söndürmüş gezgin bir tüccar gibi, çeyiz bahşişi su-nup hoşçakal diyecektim. O eksik uykusundan, özlemle sıç-rayacak. Yine böyle devingen.. Ve bu kadar ivecen, koşu-nup duracaktı. Oysa şimdi gönlümde sevilen bir kadının mutlu kabartması var. "

İna o dalgınlıkta, ocağa odun attı.

- Yolun bu kadar uzun, olduğunu bilmedim. Biraz daha yapayım, - telâşıyla davrandı.

- Yeter de artar bile, - dedi Mila anında.

İna inanamadı. Yaptığı hazırlığı ölçtü biçti kendince.

- İki kere yedi gün yetecek kadar yaptım. Tuz, yağ, sirke, ve bir de şarap koydum yanına. Yine yetmeyecekse, hemen hamur tutayım, - diye kapıya döndü.

Kolundan tuttu Mila. Onu kendine çekti.

- Yeter, - dedi sevecen. - Kimbilir bir nice kent... Kaç kere kaç köy geçip... Kaç kere kaç kez azık düzeceğiz yollarda. Bir eksik ya da fazla, yazık değil mi sana. Bütün gün koşuştuktan sonra bir de beklemek. Daha tak etmedi mi ?

İna gülümseyerek hemen yüklüğe döndü. Birçırpıda yatağı serdi yastığı koydu. Yorganın dürümünü açmadan yerleştirdi. Gözleri ışıl ışıl, Mila'sına yanaştı.

Hünerli elleriyle, kulunçlarını ovdu. Latası, kutnusunu, ağır ağır çıkardı. Mintanı, göyneğini öpe öpe sıyırdı.

Yandı tutuştu Mila. Esrikliği savuştu. İkinci kez bedeni, soğumuş cevher gibi dirildi, katılaştı.

İna'yı bir kuş gibi avuçladı göğsünde.

Giysisi fazla geldi. Çekti sıyırdı birden.

Ve çıplak iki beden, yılların hasretini söküp alırcasına, yatağa yuvarlandı.

TÖRENSİZ UĞURLAMA

Mila gözünü açtı.

Dingin, doygun, diriydi.

Gecenin esrikliği, sevişmenin teriyle buharlaşıp uçmuştu. " Çok iyi ettim, " dedi. " Tapınaktaki herkes, kutsal fahişelerin kucağında sızarken, ben evime sıvıştım.

Onların hiç birisi, İna'nın tutkusunu tattıramazdı bana.

Asârlı (tüccar) kardeş haklı !..

Kişinin evindeki eğer gönlünde ise, tanrıçası her kentte hep yanıbaşındadır. Yolcunun yolu uzun... Yükü değerli olur. Bazen yokuş çıkılır... Bazen iniş inilir. Çok değişik aş yenir. Çeşitli su içilir. Yolun yazı sıcaktır... Yakar kurutur teni. Kışıysa kar, tipidir... Dondurur yüreğini. Yol üstünde en çok da biracı kadınların evinde eğlenilir.

Usta meyhaneci ve hancıdır her birisi. Akası, halden anlar. Donanı ısıtacak.. Yananı söndürecek köleler yetiştirir.

Ur, Uruk, Mısır, Babil, Kalde ve Sümer âsurlusuna göre, halden anlar hizmetli koşturur konuğuna. Deneyimli yol-

cuysan, han hesabını akşam.. Can hesabını sabah, gitmeden temizlersin. Yüreğin yeşermişse, elin açık olmalı.

Gidişin dönüşü var...

Ve bir mina sekelin kırk yıl hatırı sürer.

Bu gezici tüccarın her zamanki durağı.

Ayrıca tüm kentlerin mutlaka, bir *âsârı* (çarşı,pazar,) pek çok *âsârlısı* (tüccar, pazarcı, Asurlu,) var. Tapınak çe-yiz düzen taze kızlarla dolu. Katkısını sunmaksa âsârlının ödevi.

Bir de bütün bunlardan başkası gerçekleşir.

Çok seyrek âsârlıya, çok seyrek rastlamıştır. Ama rastladığında, onu almış tanrılar sofrasında şölene konuk edivermiştir. Artık o andan sonra, bütün efsanelerin kahramanı sayılsa yeridir aziz akam.

Bilmem nasıl anlatsam.

Tüccar denilen aka, ârını kârda bilir.

Yâni kârı nerdeyse, tüccar orda olmalı.

Hitit'te kalay geçer.

Kabını kalaylamak... Tuncunu dökmek için. Asya'dan, *Alasya'dan* (Kıbrıs,) alır, ona satarsın. Mısır'da demir geçer, Hitit'ten kervan düzer, orda pazar açarsın.

Ve her yerde baharat, yemeğin ağız tadı... Kişioğlunun yaşam ve gücünün kaynağı.

Yol uzun, geçit dardır. Hırsız harâmi vardır.

Gâh koruma tutarsın. Gâh rüşvetle, haraçla malını kurtarırsın. Gâh can teninden gider.

Kentler, iller, ülkeler aşmaya kalkıştın mı, insanlık hallerinin tümüyle karşılaşır... İnsanlara ilişkin nice eğri ve doğru, varsa yazgında yansır.

Yâni anlayacağın ; Aynı yönde, hep dümdüz gidilmez bizim işte. Gereksinime göre, yön ve yol tutamazsan, ticaret yapamazsın. Yapsan da, kârın olmaz.

Öyle dönüp dururken, dediğim gibisine rastladın mı yaşadın. Belki ömründe bir kez... Ama kişiler zaten bir kez yaşamıyor mu ? Bütün ömre bedel say.

Nasılına gelince ;

Diyelim ki, bir kentte yün sararken, varsıllar acele tarafından ipekli istediler. Her yerde ipek olmaz. Ve gümüşü olana hiç bir zaman yok denmez. Tüccarsan diyemezsin. İşine aykırıdır. Hemen yükü indirir... Hayhay, sarıp geleyim, diye ipek aldığın en yakın kente doğru seyirtip gideceksin. Ticaretin aslı bu... Ve Asurlu kaç kere kaç yüz yıldır ne, nerde, kaçadırı ezberden çıkarmazsa âsurlu sayılmaz hiç bir zaman.

Hüner ucuza alıp pahalıya satmaktadır.

Herşey her yerde olsa.. Herkes bunları bilse.. Ticaret yapılamaz... Oysa bir bak çevrene. Her *sâr*da (kent) bir *sur* (çarşı, pazar, ticaret merkezi,) vardır... Ve içinde *asurlu* (pazarcı... Tüccar.) Onlar dokunulmazdır. Ayrıcalıklıdırlar.

Çünkü kentler arası ilişkinin mayası ticaretten oluşur.

Ülkeler ve kentlerle insanlar azıcıkken, bir yerde buluşarak fazlayı eksiğiyle değiştirmek kolaymış.

Çoğalıp ayrışınca pazarcıya gün doğmuş.

O gün, bugün ticaret, dostlukların mayası... Barışın payandası... Yöneticinin payı... Korucunun haracı... Ve asurlunun kârı olmayı sürdürmüştür. Çünkü her pazarcının, her pazarda aldığı, sattığı bir şey vardır. Üreticiye borcu, tüketiciden ise alacağı bulunur. Bu da dostluklar kadar, düşmanlıklar doğurur... Savaşa neden olur. "

Çok gezen çok bilirmiş. Sanki bugünü görmüş.

İnsanlar çoğalınca gereksinim artıyor. Elbette üretim de... Ama bir gün geliyor ya paylaşım yetmiyor... Ya cevher tükeniyor. Köyle kent en sonunda, şişen bir kovan gibi, oğulunu veriyor. Oğullar neylesinler ?

En uçtaki kentleri... Yerleşilmiş köyleri aşıp yurt açacaklar... Cevher bulacaklardır. Böylece ana kentin, dört yön yedi iklimde süreği peydahlanır.

Ama, zaman ve mekân insandan acımasız.

Doğanlar büyüyecek.. Gelişip güçlenecek.. Kendi başına buyruk, egemen olacaktır. Ve olduğu anda da kız anaya, oğulsa atasına rakiptir. İnsanlık başka türlü gelişmiyor yazık ki !.. Kişide böyle olan, toplumda değişir mi ?

Değişmediği belli !..

Ah eski zamanlarda olduğu gibi sade, buluşlar açışlarla değişseydi başkentler. O zaman tüm zenginlik, eşitçe paylaşılır. Çıkar çelişkileri hakça bölüşümlerle, özge-çilere döner. Öylesi bir dünyada ticaret olmaz belki. Şu gü-zelim yaşamı, kırım ve kıyımlara kurban eden düşmanlık... Savaş da olmazdı ya !..

Ne diyordu âsûrlu ?

" Kırımlar nasıl ilkin köhneleri kırarsa... Kıyımlar da her zaman, en üretken gençleri yokeder acımadan. Bunun sonucunda da, bakılmaya kıyılmaz, pazarlığa doyulmaz i-pekçi, dokumacı... Bükücü, oyacı ve nakışçı akaları taptaze dul kalırlar.

Gönülleri doludur... Kucaklarıysa bomboş.

Üstelik en küçük bir umutları da yoktur.

Kişi o durumdayken yaşamak ağır gelir. Oysa yaşam güzeldir. Kalan herşeye karşın, yaşamaya koşulur.

Avuntusu işidir. Eskisinden çok fazla çalışmaya girişir. Üretimi çoğalır. Pazara çıkarırsa, fiatı inebilir. Bu ticaret değildir. Kurtulmalık sayılır. Tüccar alış-verişi bildiğiyle kotarır. Aka tanıdığına mal vermekten hoşnuttur.

Kuşaklar boyu süren bu ilişki onları, seninle benim gibi dost ve yoldaş etmiştir. Bu ne demek bilirsin. Aka akaya ortak... Tasayı ve kıvancı paylaşmayan düşmandır.

Buluşulduğu zaman dertler üleşilmezse, dostluğun anlamı ne ? Biri uzaktan gelmiş... Uzakların yolcusu.. Yüreğinde evinin, eşinin hasretiyle cayır cayır yanıyor... Diğeriyse kentinde gençlerin anasıdır... Akaların bacısı... Akalık boşuna mı, kardeşlik sayılmakta. Öte kentten gelen de, akaysa karde-şidir. Ama uzak kardeştir. İçinde yiten erin yarım kalmış tutkusu ile dopdolu ise... Biri ateştir bunun, diğeri yağlı çıra.

Pazarlık kızıştıkça, kıvılcım sıçramasın... Yaşayanda içateş tutuşmasın mümkün mü ?

Yüreğin zongultusu, gümüş şıkırtısını şıp diye unuttturur. Söz susar, göz konuşur. El durur ten oynaşır. İp büken, ipek, kumaş dokuyan nazik eller, gönül oyalamaya.. *Sekel* sayan parmaklar merhem olmaya başlar.

Sonrası hepimizin bildiği şölen artık."

İrkildi yatağında.

Karanlığı delerek, İna'yı inceledi.

Dingin, doygun ve mutlu, derin uykulardaydı.

" Bizim yazgımız bu mu ? " Diye sordu kendine.

" Olamaz, mümkün değil.

Ticaret yapmıyorum. Göktaşı peşindeyim.

Asurlular misali, kentlerde kalmayacak, dağ bayır gezeceğim. Oradaki raslantı ya çobandır ya avcı. Onların pek çoğu da, er kişiden seçilir. Bizim raslantı hayal !..

Ama İna nakışçı.

Tüccarlar ortak dostlar.

Yol uzar, hasret artar. Dayanılmaz olursa ?

İna dayanıklıdır. Benden de dayanıklı !.. Kolay kolay çözülmez. " İnancına varınca, sessizce gülümsedi. Yavaş yavaş esnedi. Kütürtüsüz gerindi.

Yorganı kıvırarak usul usul doğruldu.

Ortalık karanlıktı.

Gürültüsüzce kalktı. Ayak alışkanlığı, kapıyı kolay buldu. Bahar serinliğini ciğerine doldurdu. İvecenleşiverdi.

Önce helâya girdi.. Sonra yıkandı yundu. Arındı, tazelendi. Nemini silkelerken içine ayrılığın bulutu çöreklendi.

Kovayı ve kuyunun çıkrığını okşadı.

Bahçeye göz gezdirdi.

Karanlığın içinde top top gölgeleriyle, ağaçları ayırdı.

Dedesinin diktiği cevizin dibindeydi.Elvan gölge geceyi, daha bir koyultuyor... Çevre daha aydınlık görünüyordu sanki. Babasının erik ve elmaları ayrıştı. Hepsi yapraklanmıştı. Kendi ektiği badem kocaman ağaç olmuş... İlkyazı karşılamak için çiçek açmıştı.

Derin derin soludu.

Baharın kokusunu damarlarında duydu.

Yüreği kütürdedi. İçateşi yükseldi.

Kökü kuruduğundan, özsuyunu tüketmiş yaşlı bir ağaç gibi duyumsadı kendini. O nasıl songürlüğü yaşama evirirse... Kış karı diz boyuyken, çiçekle donanır ve ölüme direnirse... Mila da öyle coştu.

Bedeni sımsıcacık hemen odaya koştu.

İna boşluğu sezmiş. Kaygıyla dikilmişti.

Yün yorgan kanatlandı. Tavana havalandı. Alacakaranlığın saçakları yırtıldı. Gecenin ışıltısı, çıplak tenine vurdu. Gövdesi hârelendi. Dehşetin kaygısıyla kuş oldu kanatlandı. İvecen el yordamı, giysilerini buldu.

Giyinmek üzereydi.

Mila içeri girdi.

Entarisi elinde, sevinçle baktı İna ;

- Gittin sandım... Çok korktum !..

Mila duraksamadan ;

- İznin olmadan gitmem, - sözleriyle elinden entarisini çekti. Çıplak, diri ve sıcak gövdesini kapkalın, kaskatı kollarıyla mengene gibi sardı.

İna potaya girmiş cevher gibi tavlandı.

Ergidi, erimlendi... Örsle çekiç arası evrildi, şekillendi.

Demirci yüreğini yüreğinde zonklattı. Nasırlı elleriyle tenini tutuşturdu. Önünü açtı İna... Kadınlığının bütün sev-da ve hüneriyle, erin songürlüğünün tohumunu yüklendi.

Alaşafak sabahın muştusuyla dolmuştu.

Mila öpe okşaya üzerinden doğruldu. İna soluk soluğa çığlıklarını yuttu. Entarisini kaptı. İçodaya yöneldi.

Başucuna çömelip Mitta'yı sarsaladı.

- Kalk yavrum !.. Baban hazır.

Mitta derin uyuyor... Ve rüya görüyordu.

Dinge'yle eleleydi.

Masal cennetindeki çayırda yürüyorlar.

Çayırlar yemyeşil ve çimenler taptazeydi.

Gelincikler lâleler. Papatyalar sümbüller. Menekşelerle güller yanyana sarmaş dolaş... Renk renk donanmışlardı.

Ayakları çıplaktı, topraksa yumuşacık.

Attıkları her adım, yel olup çiçekleri nazlı nazlı sallıyor... Kokuları kaynaşıp doğayı kaplıyordu.

Aldıkları solukla ciğerlerine sinen taze bahar havası, tenlerine yansıyor..Sıkılan parmakları, günü avuçlarında tutukluyordu sanki. Bileklerine ağan ateşle tutuştular.

Önlerinde beliren göle doğru koştular.

Kıyısına gelince, yamacında şorlayan gür pınarı gördüler. Su, Kibele yontulmuş bir kayanın içinden köpük köpük çıkıyor... Üç adım ötesinde... Çömelmiş ona tapan ak taştan bir Attis'in kucağına düşerek orda gözeleniyor... Mermer köpüğü gibi koyağa kayıyordu.

Koyakta durulduktan... Gök billûra sarınıp saçaklandıktan sonra.. İpek kuşak benzeri göle uzanıyordu.

Göl çevresi ormandı.

Ağaçlar elvan elvan... Çeşit çeşit... Boy boydu.

İpincecik kayınlar Arinna sunağından, dilek uman parmaklar misali yanyanaydı. Yaşlı gürgenler saf saf göğü fethe uğraşan ordulara benziyor... Uzun kalın lâdinler sonsuz birer merdiven. Top top şimşirler ise, ilk basamak olmuştu.

Hepsi birden meltemin salıncağına binmiş. Dalları sallandıkça yapraklarından kat kat gümüş tozu döküyor... Işın zerrecikleri gölde yıkanıyordu.

Bir koşuda sessizce, pınara ulaştılar.

Tutuşan ellerini, akan suya soktular. Buz gibi su, ılıdı. Yavaş yavaş ısındı. Kaynadı fokurdadı... Göze ılıcalaştı. Buharlaştı ardından. Bulut bulut yoğaldı. Avuçlarındaki gün, bulut merdiveninden gökyüzüne tırmandı. Yıkanmış, arınmışça ışıl ışıl ışıdı.

Dağlara bahar geldi.

Ağaçlar çiçeklendi.

Kendilerinden geçip bu sevda baharının ahengine daldılar. Yaşamın gür ezgisi, kulaklarına doldu. Varolmanın tutkusu, damarlarından taştı.

Gözlerini yumdular.

Yürek atışlarında birleşip kaynaştılar.

Toprakla su ve hava... Çayır, çiçekle orman... Sevda ateşlerinde döne döne kavruldu. Tadı damaklarında deviniye dönüştü. Bedenleri kasıldı. Avuçları açıldı. Tenleri buğu buğu nemlendi ateşlendi. Biri başını dikti... Diğeri hafif eğdi. Gözü gözüne geldi. Evrenler aktı geçti. Yüzü yüzüne uydu. Yürekleri birleşti. Dudakları kaynaştı... Doğa yaşama kesti.

Gövdesi gövdesine abanmak üzereydi.

Dürteni Dinge sandı.

Gözü açılıverdi.

Anası başucunda, birşey fısıldıyordu.

Tek sözcük anlamadan katı boşluğa düştü.

Garip garip bakındı. Uykuyla uyanıklık... İlgiyle kaygısızlık arasında sallandı.

Düşe dönmek istedi.

Hem kaldığı yer uçmuş... Hem uykusu kaçmıştı.

Gerçeği algılamak çabasıyla devindi. Henüz uyanmamıştı. Yılgıya düşmekteyken, belleğinde akşamın olayları canlandı. Gerçeğin demir topu, kafasında dank etti.

Babası gidiyordu !..

Düşteki pınar gibi, yatağından şorladı.

Babası kutnusunu sarmadan odadaydı.

Mila, İna'ya baktı. Suskun dikiliyordu. Mitta'ya bir göz attı. Uykusu gözlerinden damla damla akıyor... Elleri kucağında sallanıp duruyordu.

Üzünç ve hoşnutluğu damıtılmış bir sesle ;

- Kaldırmasaydın, - dedi. - Yazık uykudan kaldı.

- Akşamdan tembihledi. Kaldırmasam gücenir. Özleme katlanmak zor.Her anışta serzenir, başıma kakar sonra.

- Hem de nasıl kakardım,- diye atıldı Mitta.- Hele kaldırmasaydın. Bir koşu varılacak bir yere gitmiyor ki !.. Kimbilir ilk haberi kaç kere kaç ay sonra, kaç kere kaç molalık uzaklıktan gelecek.

İna çırayı yaktı... Ellerine uzattı.

Dingin ışık üçünü, çemberiyle kuşattı. Dimdik, durgun ve sessiz duruşlarını aldı. Özlemin son resmini taşa oyarcasına, belleklere kazıdı.

İlkin Mila davrandı.

Mitta ardına düştü.

İna dikildi kaldı.

Baba oğul avluda arındı temizlendi.

İna'ysa o arada sofrayı donatmıştı.

Teşup esner gerinir.. Geceyi şafak şafak gündüze çevirirken sofraya oturdular. Kaşıklarında çorba... Ağızlarında lokma bir türlü erimedi. Dudakları yumulmuş, dişleri kenetlenmiş, kaskatı kalmışlardı.

İna dayanamadı ;

- Çorbanı soğutmasan, - diye büyüyü bozdu. - Aç karnına gidilmez. İçi boşsa kişinin, yol yürünenden uzun... Yük taşınandan ağır çeker sonra gün boyu.

Mila'nın tutukluğu yumuşadı, çözüldü. Lokmalar sıralandı. Çeneleri devindi. Kaşığı gitti geldi. İştahı geri döndü.

O an kapı çalındı.

Mitta bir koşu açtı. Kiru sırtında hurcu... Elinde mızrağıyla Mila'yı bekliyordu. Töreni unuttular. Sarılıp sarmaşmadan yolcu yükünü sardı. Kapıdan çıktı gitti.

Mitta dikildi kaldı. İna kovayı kaptı.

Arkasından su döktü.

DÜŞLE GERÇEK ARASI

Yatağında sıçradı.

Gözünü oğuşturdu.

Koyu karanlıkta hiç bir şey görünmüyordu.

Oysa düşünde güneş, doruğuna tırmanmış. Ortalık apaydınlık. Renklerin tüm tonları damar damar ortada. Kişi doğanın bütün ayrıntılarını tek tek ayırabilmenin tadına varıyordu. Yaşamanın büyüsü buram buram burnunda.

Babasıyla yanyana bir tepeye oturmuş, denize bakıyorlar. Adalar çok yakında. Ellerini uzatsa, kıyısına değecek. Üstelik bazıları avuçlayacak kadar, küçük ve şirindiler.

Gözünü kırpıştırdı. " Orası Neşar idi, " dedi kendi kendine. Ve der demez hafıza kapıları açıldı. Anitta yıllıkları taşlaşmış tabletlerden dize dize çıkarak ortalığa saçıldı.

" *Kuşar'a Lugal* (ermiş, seçilmiş yönetici,) *oldum.*

Hitit paramparçaydı.

Ülkeler ayrı ayrı. İller darmadağınık. Kentler başına buyruk. Köy köyden çekinmekte... Akalar çaresizdi.

Denizlerde kaçaklar, korsanlar kol geziyor.

Karaların birlik ve barış köprüsü olan dizi dizi adalar haydutların yatağı. Suyun ötesindeki kıyı kolonlarıyla merkezin bağı kopmuş. Asârlı gemisini limanlara bağlamış... Kervanını dağıtıp hayvanları yılkıya salmayı uygun görmüş. Akalar işten kalmış... Umutsuzluk içinde ağıta oturmuştu.

İnsanı yoksul ise ülke varsıl olur mu ?

Eğer baş dağınıksa, uç yem gibi saçılır.

Bu koşulda seçilmek, ateşe atılmaktır.

Yanıp tutuştum bende. Aş, ekmekten kesildim. Dağıl-dı gitti uykum. Tapınağa kapandım. Gece gündüz efendim Teşup'a yakararak, derin derin düşündüm.

Sonunda simi geldi.

" Birleş, bölüş ve bağdaş !.. "

Tapınaktan fırlayıp buyruğu uyguladım.

Kuşarlılar eksiksiz âsârda toplandılar. Aralarında nice uzlaşmazlık var ise güneşimiz Arinna yargılasın diyerek ortaya seriverdim. Görüldü ki, ayrılık, aykırılık değmezmiş.

Dargınlık hafifledi... Küslükler sona erdi.

Kuşar kendine geldi.

Ankara'yla Alişar hiç zaman yitirmedi.

Kutsal başkent Hattuşar ne duydu, ne dinledi.

Yapılacak şey belli !.. Göğsüme takınarak (silâhlanma,) *Yaylanın son ucundan, ilk ucuna yürüdüm.*

Hattuşa'ya vardım ki, durum içler acısı.

Sumer tohumu yozmuş... Kutlar ayrı boy çekmiş... Kaşkalar cücüklenmiş. Başkent pek köhnemişti.

Aldım, işe giriştim.

Yozdurduğu otumuz, kutlu haşhaşı ektim.

Yeşerince pankuyu âsârında dererek, yeni yıl törenini tapınakta yönettim. Hattuşa görkemlendi.

Tohum çiçeklendikçe, yüce başkent kalacak.

Ordan Botan'a indim.

Kargaşaya son verdim. Hitan'adek baharat... Kalay, kurşun ve ipek yolunu düzelttirip kentleri bağdaştırdım. Asya'nın derininden, Önasya'nın ucuna ulaşmak kolaylandı.

Sumer kendine geldi.

Sonra Mitan'a geçtim.

Kentler düzene girdi. Limanları berkittim. Yolları kavuşturup Umman'ı Akdeniz'e iyice perçinledim.

Öte yanı Mısır'dı... Sorumluluk Narmer'in.

Görevi aksatmadı. Sumer'in tohumunu Nübya'dan Libya'yadek her bir yerde yeşertti.

Ülkeler dinginleşti. Barışın yüzü güldü.Akalar işe döndü. Gemiler ardardına palamarları çözdü. Kervanlar dizi dizi yollara düzüldüler. Tanrılar iyilik ve bolluk bağışladılar.

Birliğe katılmayan tutsaklığa katlandı.

Bir yıl töreni Ur'da... İkinci yılsa Tir'de yönetip efendime minnetimi gösterdim. Törenlerin sonunda, bir daha ayrılıklar başgöstermesin diye, her ülkeye bir puhru seçtirdim akalardan... Her ile subaylardan bir hazannu (vali,) *atadım.*

İnsanlar zenginleşti.Ülkeler güzelleşti.Dünyaya güven geldi.Tekrar Kuşar'a döndüm.

Ve bu dünya durdukça, görkemli kalsın diye, yaylaya haşhaş ektim. Tanrıların arzusu, dileklerime uydu. Tohum toprağı buldu. Verimi pek bol oldu. Kuşar göz kamaştırdı.

*Dosta tez yardım gitsin... Düşmanlıklar önlensin amacıyla her yere karasarlar (*karahisar, karargâh) *oturttum. Birlikler donatarak içine yerleştirdim.*

Zenginlik de yoksulluk benzeri bir salgındır.

Biri birlik, bütünlük.. Diğeri ayrılıkta çabucak yayılırlar.

Kuşar'ın dört bir yönü, çok kısa bir zamanda, uygarlığın beşiği, kentlerle doldu taştı.

Alaşar bunu gördü.

Attis'in ülkesini hemen birliğe kattı.

Başkentimiz çoğaldı. Ürünler çeşitlendi. Hitit çok zenginleşti. Büyük Panku toplandı. Bu kez de hakan oldum.

Oniki kutsal sayı.

Ana tanrıçamızın kutsal dönenceleri. Güneş, dört yön ve yedi iklimin toplamıdır.

Hitit'de her tür düzen, buna göre kurulur. Ben de uygun davrandım. Ülkeleri, illeri... Başkentleri kentleri güneş kursu benzeri dizdim ve sınırladım.

Üstteki adaların merkezi Saros oldu. Hemen alttakilerin analimanı Asos... Daha alttakilerin başkenti ise İnos... Bir sonraki düzine Efes'in dönencesi... Ve son oniki ada Neşar'a bırakıldı.

Düzenden kim yüksünmüş !..

Hepsi kabûllendiler.

Asya'da, Önasya'da... Mısır'da ve Libya'da... Dağlarla denizlerin ötesindeki, bütün iller, ülkeler, kentler buyruğuma uydular.

Ama Neşar direndi.

Attis'in en ucuydu.

Yeri çok elverişli. Hazinesi zengindi.

Hem ırmaklardan uzak. Hem yeterli suyu var.

Milet, Efes, İzmir ve Bergama gibi değil. Kuşar ve Aşar'dan onlara gitmek kolay. Suyu izlemek yeter. Neşa bu geçersiz. Ya dağlar aşılacak... Ya deniz geçilecek.

Yaylaya dağla bağlı. Ne ki dağlardan ayrı.

Her ucu da başka bir körfezde suya giren bir tepenin üstünde. Gün iyiyse oniki adayı görmek mümkün. Kötüyse körfezlerde barınmak olanaksız.

Her koyu doğal liman. Her kuytusu barınak. Açığı tehlikeli. Suyu kendine yeter. Koyakları verimli. İnsanları gemi-ci. Kadın erkek savaşçı. Suya dayanıklılar.

Neresinden sıkışsa, deryaya sığınıyor.

Karada çarpışanı bire kadar kırmakta bir an duraksamadım. Denizden basanlarla başa çıkmak olasız.

Ne ben gözümü kırptım. Ne askerim dinlendi. Baktım ki olmayacak, döndüm Kuşar'a geldim. Ama aklım ordaydı.

Günler geceler boyu, gözlerimi kırpmadım.

Çok düşündüm, taşındım. Sonunda bir yol buldum.

Hazırlığımı gördüm... İllere haber salıp orduları topladım. Karasar'da (karargâh, Karahisar,) *hepsini, bölük bölük ayırdım.Subaylara Bozdağdan inmeksizin, Latmos'un* (Beşparmak Dağı,) *ucundaki ormanda beklemeyi buyurup her gün bir birlik saldım. En son da kendim vardım.*

Kimse bir şey sezmedi.

Ve bir gece ansızın, Neşar'a baskın verdim.

Başkaldırı ezildi. Attis'in ülkesinin tamamı Hitit oldu.

Denizin ötesine, ordan ulaşmak kolay. Gemileri karınlı... Gemicileri aka... Deniz kovadaki su... Adalar avlularda yeni bir oda gibi. Neşar'ı mesken tuttum.

Dağ buraya her yönü gözlemek için yatmış.

Attis en eski öncü.

Buralara herşeyden, herkesten önce gelmiş.

Sürülerini yaymış. Ufukları gözlemiş... Kibele'yi beklemiş. Beklerken de aşkını taşlara yontup yontup her pınarın başına, tanrıçayı oturtmuş.

Neşarlı yerleştikçe, kendi tanrılarını yaratmaya başlamış. Kayaları oyarak onlara evler yapmış. Yontarak, kabartarak tenleri anımsamış. Ve hepsinin adına, hemen hemen her yeri, Suyusimi (Aslan görünümlü,) *tanrıyla, tanrıça Halmasu'nun yontusuyla bezemiş.*

Bu dağ mermer yatağı. Taşı yontmaya uygun... Milet, Didim, İyasu, bundan çok yararlanmış. Toprağı su yiyince hamur gibi oluyor. Ama sonra sıkışıp katı taşa dönüyor. Taş akası bu yüzden yedi tepe üstüne kurulu kent surunu tanrıların devasa yontularıyla örmüş.

İster yayladan insin. İster denizden çıksın. Kişi çok uzaklardan tanrıları görerek saygılar sunacaktır.Aslanlı kapılara varmadan önlerinde eğilmiş, kurbanını sunmuş bulunmalıdır. Yoksa kapı açılmaz.

Hepsini tek tek gezdim. Tamamını tanıdım. Önlerinde diz çöktüm. Adak ve kurban sundum. Törenini yönettim. Ve ondan hemen sonra, Yüce efendim Teşup'un evine başladım. Tanrı evsiz olur mu ?

Olmayacağı için, sabah işe giriştim. Akşamadek ter döktüm. Doruğu dümdüz ettim. Çevresine upuzun, kapkalın bir sur çektim. Her kapının önüne ikişer aslan diktim. Her burcun köşesine... Her ufku görsün diye, efendimiz Teşup'un yüce başını yonttum. Gelen dostsa, kutsayıp iyilikle karşılar... Düşman ise başına yıldırımlar yağdırır.

Neşar tanrılarını gözardı edemezdim.

Hiç zaman yitirmeden, herşeyi tamamladım.

Onların tapınağı, büyük liman üstünde.

Böylelikle tanrılar çoğaldı zenginleşti. Birbiriyle uzlaştı... Doğayla barıştılar.

Akalar çok ustaydı. Her kayayı her yönde ayrı ayrı yonttular. Arinna hoşnut kaldı. Her bir ayrıntısına, ayrı ışın gönderdi... Kişinin duruşuyla bakışına göre, bir varlığı canlandırdı. Sanatın böylesine incelip yükselmesi insanları şaşırttı. Böyle bir şeyi ancak tanrılar yapabilir dediler her görüşte. Ödüllendim kıvandım.

Dağın yamaçlarında, suyu gür pınarlar var. Her birinin deresi, başka bir koya akar. Tapınak en üstteki üçünün ortasında. Teşup'un evi orda. Dünya durdukça durur. Tanrılar mutlu yaşar. Ve kötülük düşünen, onu görünce korkar... İyilik isteyenler adaklarını adar, kurbanlarını sunar.

Yüce tanrıçaların birini unutmadım.

Kuzey limandan giren kapalı anayolun üstünde Kibe-le var. Ben karşıki tepeye, Arinna'yı oturttum. Gövdesine Teşup'la koyununu işledim. Diz çöküp simisini sunuyor tanrıçaya. Ve ondan bağışını deriyor bizim için.

Tanrılar tanrıçalar, rahat etsinler diye, kamlar, rahibeler ve hizmetçiler yontturdum. Törende ve şölende, noksan kalmasın için, kutsal fahişeleri sazları, kavalları... Zilleri ve tefleri... Çenk ve zurnalarıyla çizdirdim, kabarttırdım.

Bu işler bitinceye, üşenmedim durmadım.

Vâdi binbir tanrı ve tanrıça balbalıyla büyüdü zenginleşti. Artık dünya durdukça, onlar orda duracak.

Çünkü önlemi aldım.

Yetmiş kurbanlık domuz... Yüzyetmiş sağmal besi... Yüzyirmi dört ayaklı... Yirmidört kanatlıyla her çeşitten yüzgeçli ve pek çok sürüngenden oluşan bir hayvanat bahçesi düzenledim. Hepsi de çok yakında, ellerinin altında.

Giriş çıkışlarına dev aslanlar diktirdim. Ne onlar kaçabilir... Ne eksiltmek isteyen bir fırsat bulabilir.

Böylece tanrıları kıtlıktan esirgedim.

Bir bununla kalsaydım, kendimi bağışlamam.

Neşar çok büyük kentti. Kuşar'dan bile büyük.

Kapalı anayolu, iki kocaman bükü, birbirine bağlıyor. Sabah güneyden giren, hiç durmadan giderse, kuşluğa kuzey büke ter içinde ulaşır.

Doğusu dağ doruğu. Gövdesinin güneyi denizle sarmaş dolaş. Körfezler tanrıların yonttuğu firûzeler. Koylar tanrıçaların iğinden çıkma dantel.Güvenli limanları sereserpe uzanmış duru, diri ve uysal su perileri gibi.

Adalar, limanlarla uydu kentleri için, titan köprüleridir.

Neşar'dan çıkan gemi Kos, Kefe, Nisi, Simi ve Tilos'dan indi mi, Rodos'a halat bağlar. Artık ya yelken açar... Ya çeker kürekleri... Cumbo, Kerpe, Kas diye kıyı kıyı giderse, Hitit'in hasbahçesi Girit'te mola verir.

Oradan sabah çıkan, akşama Isparta'nın uydukenti Isparta kapısına dayanır. Efes'ten yelken basan, Evos'u dolanarak Volos'a kadar gider. Milet'in âsârlısı, gemicileri ise, uydusu Atina'da Delfi'de pazar eyler.

Hem Hitit ufku görsün... Hatta öteye geçsin, uyduları artırsın. Hem de Neşar büyüsün, zenginliği çoğalsın diye yarımadanın her yönüne yol açtım.

*Dağdan güneye inen, suyun başına taştan, büyük bir gümbet (*sarnıç,) *oydum. Yanındaki düzlüğü, bodrum* (çoban boyları,) *için ayırdım. Buruna âsâr* (çarşı,) *kurdum. Ve kıstağına küçük bir bitez* (tapınak,) *inşa ettim. Karşısında daima sulu bir dere vardı. Ucuna bir qariqu* (kargı,havuz,) *ördürdüm ustalara. Öteki suyun başı düzgünce bir yaylaydı*

Asupatu (baytarhane, Aspat,) *yaptırdım. Yamaçlardan inince, iki suyun tepesi, tam hisarlık (*Kadıkale,) *bir yerdi. Orda karasar kurup Neşar'a bekçi diktim. Yarımadanın tümü tanrılar, insanlar ve hayvanların mutluluk kaynağına dönüştü.*

Bütün yaptıklarımdan tanrılar hoşnut kalsın... Kişiler öğrensinler. Ve bir daha ayrılık, aykırılık olmasın diye, orta limana, dev bir kartal oturttum. Göğsünü sildirerek, bütün olan biteni oraya kazıttırdım. Denizden gelenlerle, tapınağa çıkanlar kolaylıkla görürler."

Sözleri belleğinde ardarda dizelendi.

" Babam şimdi orada.

Benim kadar özlemli. Ama sağ esen belli.

Ufku gözlediğine göre oraya kadar cevheri bulamadı. Daha da ötelere gidecek olmasaydı, düşlerime girmezdi.

Ötelerde var mı ki ?

Olabilir... " Diyerek kollarını bastırdı.

" Anitta'dan bu yana kaç kere kaç yüzyıllar geçti ırmaklar gibi. O dönemde sadece büyücek adalarda rıhtımlar, korucular... Daha büyükleriyle karşı kıyılardaysa birkaç uydu kent ile sekiz on liman varmış.

Oysa şimdi öyle mi ?

Saros'un ada kıyı yetmiş uydukenti var. *Enesu'*dan (ören, Enez,) *Kabasu* (geçit, Kavala,) geçidine, *Selânik* barınağına kadar. Asos'un altmışyedi... İzmir'in doksanaltı. Efesin altmışyedi.. Milet'in seksealtı.. Neşar'ın yetmişdokuz.

Yâni deniz ötesinde de, berisi kadar yurt açılmış durumda. Neşar'adek cevheri bulamadıysa eğer, karşıya geçecektir. Denizi göreceğiz. Görmekle de kalmayıp gemiye bineceğiz. Bu düş iyiye haber. Annemi uyarsam mı ? "

Kıpırdanacaktı ki, yeniden uyku bastı.

MİTTA'NIN SERVETİ, İNA'NIN HASRETİ

İna işe dalmıştı.

Dış kapı vurulunca gergefini bıraktı.

Avluda seke seke, kapı dibinde bitti.

" Kim o ? " demeden açtı.

Yazman Namu'yla burun buruna geliverdi.

- Kutlu sabahlar olsun, - diyerek selâmladı.

- Sana da güzel kızım, - dedikten hemen sonra ; - Erken âsâra vardım, - diye sürdürdü yazman.

Sözün uzayacağı bu girişten belliydi.

İna kapıyı açtı. Saygıyla eğilerek yazmanı çağrıladı ;

- Çok er davranmışsınız. Onur vermez misiniz ?

Çağrıyı bekliyormuş. Yaşından umulmaz bir hızla, eşiği aştı. Alışkın adımlarla kayrak avluyu geçti. Odaya girer girmez mindere bağdaş kurdu.

İna yaşlı konuğun otur işaretine uzun süre direndi. Buyruk kesinleşince karşısına diz çöktü.

Ancak o zaman Namu ;

- Kaç gündür bugün, yarın diye erteliyorum, - sözleriyle yerleşti. - Konuk muştulamalı. Yazık !.. Kısmet değilmiş. Demirci akasından halâ haber gelmedi. Besbelli yol uzadı.

İna yumruklarını karnının üzerinde taş gibi birleştirmiş Gözlerinde umudun sevinç ışıltısıyla yazmanı dinliyordu.

Birden içi cız etti.

" Kötü haberi aldı, " kaygısıyla düşündü.

" Aktaramıyor, belli !...

Bin dereden binbir su, taşıdığına göre ; Erim cevher ararken, kurda kuşa yem oldu. Haberi çoktan aldı. Ağzında geveleyip söyleyemediği bu.

Alıştırıyor beni. "

Ertelediği bütün karabasanlar birden üstüne üşüştüler

Dudakları büzüldü. İçinden kopan çığlık ağzından çıkamadı. Kirpikleri kırpıştı. Gözlerinin nemini sünger gibi emdiler. Burnunun direğinde ince bir sızı duydu. Sessiz sessiz soluyup ciğerlerine çekti. Yumruklarını sıktı. Avuçlarının içi ocağa döndü, tüttü.

Yay bedeni gerildi. Güleç yüzü buruştu.

Dizlerinin üstünde sağa sola yaylanıp ;

- Hiç umut kalmadı mı ? - Demeden edemedi.

Yazman kaygılarını yeni sezmişcesine ;

- Büsbütün arttı, - dedi. - Bir şey bulamasaydı çoktan döner gelirdi. Habersizlik umuttur.

İna şaşırdı kaldı.

Bilgeler çok tuhaftı !..

Yoktan varlık umudu... Kötülükten iyilik çıkarmakta eşsizler. Habersizlik hiç umut kaynağı olur muymuş ?

" Onların nazarı kut... Sözü muttur. " Tümcesi kocasının ağzından tane tane döküldü... Babasının ağzına sıra sıra dizildi. Ve ordan sıçrayarak belleğine saçıldı.

" Bilmeden, söylerler mi ? "

Yazman, alkış ya kargış sakınmadan belirtir.

Haberi kötü ise kapı ağzında verir ; " El elde, baş başta sın İna hatun, " der çıkar. " Bundan böyle hem ana, hem babasın bilesin. Kendine bakacaksın... Oğlunu gözetecek. Giden gelinmezlerde.

Boş umudu besleyip başına dert sarınma.

Demediğine göre, elbet bir bildiği var. "

Gözünde nem kurudu. Bakışları parladı. Burun sızısı geçti. Soluğu hafifledi. Çığlığı nefeslendi. Parmakları gevşedi. Kaygısını bastırdı. Belleğinde eski bir masalın yeli es-ti. Katılaşan bedeni ılıdı, yumuşadı.

Dudakları açıldı ;

- Siz buyurduktan öte, - sözcükleri döküldü.

Yazman duymamış gibi ;

- Gereğinden çok fazla savsadım, bağışlana, - diye sözlerini sürdürdü. - Sığınağım yaşlılık. Mitta yardım etmese, herşey eksik kalacak. O erişkin bir aka. Kendini düşünemez. Onu, seni düşünmek üstüme görev idi. Gözönünde olanı görmez de kişioğlu, ufkun ötesindeki karıncanın izini izlemeye kalkışır. İncindiysen haklısın. - Görevini yapmama ezikliğiyle sesi tir tir titremekteydi. - Sarayın sunduğundan gayrı gereksiniminiz varsa kusur benimdir.

- Gölgenizde en ufak eksiğimiz yok, - dedi hemen anında İna. - Gereksinimimiz de, tanrılar eksiltmesin !..

Namu hoşnut kaykıldı.

" Aka üreten demek... İş her derdin merhemi.

Çalışanın tek derdi, daha iyi yapmaktır. Kendi eksikliğimi o niye tamamlasın ? "

Başını sallayarak ;

- Öyle olsa da yine, mal size bırakıldı. Ederi hakkınızdır. Tez zamanda satılıp teslim edilmeliydi.

İna gülümseyerek yaşlı yazmana baktı.

İnancı pekişmişti.

" Yaşlı usta, her türden önlemini almadan, hiç bir işe girişmez. Kimbilir ne biçim bir haberle donandı ki, kollarını sıvadı. O bir namu... Bir bilge. Hitit'in başyazmanı. Her şeyi yerinde ve zamanında yapmanın en büyük ustasıdır.

Öyleyse yaptığı ne ?

Mutlaka yepyeni bir durumun hazırlığı. "

Düşüncesiyle biraz kaygısından arındı.

- Mal Mitta'nındır, - dedi. - Babasıyla çalıştı. Birlikte ürettiler. Hak sahibi de odur.

Sanki o an, Arinna ışığını Namu'nun, suratına sıvadı. Eskimiş kırışıklar pırıl pırıl parladı. Yıpranmış buruşuklar, Ea'nın sularıyla yıkandı, temizlendi. Su perileri gibi renk renk yakamozlandı. Ak sakalların dibi Attis'in alazıyla allandı pembelendi. Bakışlarında Teşup yıldırımları çaktı.

- O aranızda, - dedi bütün hoşnutluğuyla. - Sabah, ocağı açtım. Herşey düzgün... Sayılı. Değerlendirmek kolay. Hepsini teker teker sur kütüğüne geçtim. Bitirdiğimde, yedi kere beş *sekel,* gümüş... Dokuz *utte* bakırlık mal aktardım âsâra. Saray payı almadım. Karar üzre öncüler, vergiden harçtan ayrık. Çünkü onlar her zaman, bizden alacaklıdır.

Latasını savurttu.

İpekli kuşağının arasından kadife bir kese çıkararak İna'ya uzatırken ;

- Hepsi burada, - dedi. - Ödenek kesilmiyor. Bu ansızdan gidenin kalana bağışıdır. Saklar mısınız, yoksa harcar mısınız o da gayretinize kalmış.

- Aç, açıkta değiliz. Yaptığımız iş bize yetip artmakta şükür !.. Tanrılar kutsasınlar sur her şeyi her zaman eksilmeden vermekte. Acele gereksizdi.

- Sur her üstlendiğini yerine getirmeli. Aka yükümlendi mi, evi güven içinde olmalı ki, görevi dingin işleyebilsin. Kesedekiyse hakkı... Malının karşılığı.

- Ama bundan ötürü, sandık zarar görürse !..

Yaşlı yazman kaykıldı. Gözleri çakmak çakmak ;

- Töreden zarar gelmez, - Diye kestirdi attı. - Mila yola çıkarken, ocağı boş değildi. Ismarlanmışı vardı.. Hazırladığı vardı. Alacak vereceği, yükümleyene kaldı. Puhru sahiplenmezse gidene borçlu kalır. Zararı size değer. Dayanış-ma kırılır. Aka bunun suçunu boynunda taşıyamaz.

İna çok uzatmadı. Ocağı ölçererek ;

- Öyle gerekiyorsa, - deyip keseyi aldı. - Madem ulular öyle uygun görmektedirler. Boynumuz kıldan ince. - Dedikten hemen sonra ; - Koşup yorulmuşsunuz. Bir tas çorba içseniz... Birkaç lokma yeseniz ? Onurlandırırdınız.

Namu hemen doğruldu ;

- İsterdim ama, - dedi. - İlk önce size geldim. Sofraya otururbut, arayı ıratırım. Kiru ödencesini İra'ya vereceğim. Gecikirsem hak geçer, - diye fırladı kalktı.

İna hiç diretmeden ;

- Öyleyse tez gidin ki, çabucak dönesiniz. Ben sofrayı kurayım O zamana Mitta da uyanmış olur zaten.

- Bak bu çok iyi olur, - diye yürüdü yazman. - O uykusunu alır. Ben çorbamı içerim. Sonra birlikte çıkar, panku çağrılarını hazırlarız sarayda, - diyerek çıktı gitti.

İna ürkek bir ceylân gibi tir tir titredi.

" Acıma yok bunlarda, " diye baktı ardından.

" Yoksunluğun yanına yokluğu ekliyorlar.

Babası uzaklarda... Dönmeyeceği belli. Şimdi de tek oğlumu almaktalar elimden.

Namu yazman yarını düşünmekte ustadır. Oğul ve torunları kartlaştılar iyice. Yetiştirme demini geride bıraktılar. Oysa göz koyduğunda, Mitta yedi yaşında... Eğitim çağındaydı. Haber bile vermeden, sürüp götürdü yazman.

Onlar kamu adına herşeyi yapabilir.

Kaç kere kaç yıl geçti. Mitta hem okur-yazar... Hem demirci akası. Ne var ki, demir bitti. Babasının alnına öncülüğü yazdılar. Mitta'nınkine ise, yazmanlık onurunu serpecekleri kesin. İşe başladı bile.

Ama ben n'olacağım ?

Ne yatağımda er var... Ne kucağımda oğul.

Belki göç tutuncaya yine yanıbaşımda. Şimdilik avuntum bu. Gündüz sarayda ise, gece kendi evinde. Mila'dan haber gelip ardısıra gitmemiz gerekince n'olacak ?

O artık kamunundur, sen var kocan yanına, yenisini yap der de çıkarlarsa hiç şaşmam.

Keşke gitmeden önce, mayalanabilseydim.

Bir de kızım olsaydı !..

Ona nakış öğretir, işimi devrederdim. Hem yanımda olurdu... Hem de soyum sürerdi. Olmadı, yapamadım.

Dölüm mü kurudu ne ?

Onca sevişmelerden, tek oğul alabildim. " Diye keseyi aldı. Yüklüğün önündeki, çeviz sandığı açtı. Sağ üstte takı, gümüş için ayrı göz vardı. Ağzı bağlı keseyi oraya yerleştirdi. " Ya göçte bozdururum... Ya Mitta'ya veririm, " kararıyla sandığın kapağını kapattı. Döndü ocakbaşına.

Gövece iki kaşık daha tarhana koydu. Karıştırdı, savurttu. Top top sepelenince ocağa bir göz attı. Ateşi kösülmüştü. Külü iyice deşti. Korun gözü ışıdı. Yeniden odun attı. Duman bacada tüttü. Derin bir soluk aldı. Yoğun yoğun yoğun üfledi. Köz kızardı, tellendi. İna ivecenlendi. Üfürüğü güçlendi. İnce bir cızırtıyla odunun ucu yandı. Cızırtı çıtırdadı. Gözüne çıtlık değdi... Kütük kıvılcım saçtı. Tısladı tısıldadı. Bir göğerdi sarardı. Bir morardı, karardı. Sonunda alaz, ağaç direnişini yendi. Ve ocak alevlendi.

Gövecin altı yandı. Çevresi hârelendi. Ilık sıvı kayna-dı. Düzgün yüzü kırıştı. Sarı benzi buruştu. Kaymağı buğulandı. Köpüğü buharlandı. İçi kabarcıklandı. Dalga dalga kabardı. Pıtır pıtır pırtladı.

Aktarıp... Dönderince, oda mis gibi koktu.

Çorbası kaynamıştı.

Hışırtı balonlaştı. İna'nın kaygısını çekti içine aldı. Bacada yoğunlaştı. Uğrun uğrun yükseldi. Sonra da uçuverdi. Gönlü de birlikteydi. Az gitti, uz gittiler.. Dere, tepe, dağ aştı... Akar, durgun su geçti... Ormana, bataklığa dalıp dalıp çıktılar. Kuş cıvıltılarıyla, çoban ezgilerini duydular, dinlediler. Avcılarla avların izini izlediler. Ne Kiru'yu gördüler... Ne Mila'yı buldular.

İna tüm umudunu yitirmek üzereydi.

Kirpiklerini kırptı. Özlem ve sevda dolu, gözlerini kapadı. Mila yanında bitti.

" Ocağın söndü, " dedi.

" Yenisi yakılmakta," yanıtıyla irkildi.

" Oğlunu alıyorlar, " diye yakındı bu kez.

" Vermezsen alamazlar, " uyarısına gülüp ; " Gel kendin verme, " Dedi. " Ama elini tez tut. "

" Hay hay elini uzat, " dediği anda köpük, pörsüdü parçalandı. İna gözünü açtı. Mitta, avludan girdi.

İna, gözü ocakta, sırtı odaya dönük, öyle dalıp gitmişti

Elleri yüzü ıslak, eşikte duraladı.

Görmese de sezer, mutlaka çağrılardı.

Ne gördü... Ne de sezdi... Sanki donup kalmıştı. İlkin ürktü, kaygıyla bağırmaya kalkıştı. Sırtında soluğunun körüğünü görünce, yatıştı, rahatladı. " Ocağının başında yüce Arinna gibi. Ve onun kadar sessiz. " Düşüncesine vardı.

Biraz daha bekledi.

Tanrıça aldırmadı.

" Babam olsaydı, " dedi.

" O girseydi kapıdan, kaç kere kaç kez dönüp fırlamıştı yerinden. Acaba şimdi nerde ? "

Belirsizlik umudun ve sabrın törpüsüdür.

Dikilmekten vazgeçti. Ayakları ucunda sofra başına geçti. Usullacık diz çöktü. Yün mindere yerleşti. Kaşığa uzanırken bakır sini çınladı.

İna birden irkildi.

Ten buzu çözülmüştü. Ekseninde dönerek ;

- Yazman bilge gelecek, - dedi oğlunun aç aç kırpışan gözlerine. - Çorbamızın konuğu. Bekleyebilir misin ?

Mitta boynunu büktü.

Kaşığını bıraktı. Sofradan uzaklaştı.

- Onur bağışlayanı, beklememek olur mu ?

İna çok şaşırmıştı.

Çevresine bakındı.

Sözcükler gözlerinin izinde dalgalandı. Kulağında toplanıp beynine sıralandı. Odada ikisinden başka hiç kimse yoktu. Ve sözler oğlunundu.

Gözleri ipil ipil ışıltılar saçarak, Mitta'yı inceledi.

Oğlu çok gelişmişti.

" Mila yola çıkalı, onca zaman geçti mi ?

Oysa daha dün gibi. Zaman umuda bağlı. Tükenmeden geçmiyor. Ve nedense çok demde, geçince seziliyor.

Tıpkı şimdiki gibi.

Doğan ne kadar çabuk büyüyor şu dünyada. "

Kapının gıcırtısı içlerinde çınladı. Mitta hemen fırladı. İna göveci kaptı siniye yerleştirdi. Çorbaya ekmek bastı. Sofraya oturdular. Namu başlar başlamaz, iştahlı höpürtüler suskuyu şenlendirdi.

Yazman sofra bezini dürüp de doğrulurken ;

- Eline sağlık kızım. Tarhanan pek güzelmiş, - derken yavaşça kalktı. Dimdik kapıya vardı.

Mitta ardına düştü.

Sabah alacasını, tek gölgeymişcesine yara yara sarayın yokuşuna ağdılar. İna kapı ağzında, dimdik dikildi kaldı. Hüzünle uzun uzun arkalarından baktı.

Birden gevşedi sonra. Yüreği sıkışmıştı.

Eli göğsüne gitti. Yumruğunu sıkınca, sert memesi ezildi. Teni tir tir titredi. Sinirleri çeng teli benzeri titreştiler. İç sesi çığlık çığlık, gövdesinde dolaştı. Kemikleri sızladı. Hücreleri kıyıldı. Derisi baştanbaşa damla damla nemlendi. Ağzı fırına döndü... Damağını kuruttu. Yutkundu, tükürüğü yutağına yapıştı. Dili kabardı şişti. Dişlerine sıvaştı. Dudak-

larını yumdu. Dişledi, emdi, sordu. Dilucundan genzine ince bir sızı ağdı. Bir ucu ensesine, omuzuna sıçradı... Diğeri boğum boğum midesine döküldü. Sırtında birleşerek kalça-larına indi. Baldırları ürperdi.Koltukaltı terledi. Saç dipleri tu-tuştu. Bilekleri çımkıştı. Eti karıncalandı. Boyun çukuru dol-du. Burnunun kanatları, ince ince çırpındı. Kulakları zonk-larken ; " Besbelli o da yolcu, " kaygısıyla kaykıldı.

" Yazıya bulaştı mı, kamuya tapulanır.

Kendine zaman kalmaz.

Mila burda olsaydı !.. "

Özlemi hayalinin kanadına tünedi.

Etlendi, kemiklendi... Sımsıcak bir kucağın sarılışına dönüp avucuna sıvaştı. Parmakları sıkıldı. Memesinin ucundan beyin hücrelerine söylenmiş, söylenecek tüm türküler ulandı. Sözcükler ezgi ezgi omuzundan döküldü. Eli toplamak için, yüzünde, ensesinde... Boynunda gövdesinde... Karnında kalçasında ağır ağır dolaştı.

Kolu yeninden koptu. Kapıyı hızla itti.

Gıcırtıyla irkildi. Çatırtıyla yekindi. Dönmek için devindi. Bir türlü dönemedi. Yürümeye davrandı. Tek adım atamadı. Oturmaya kalkıştı... Oraya mıhlanmıştı.

Kaykılmayı denedi. Sırtı duvara deydi.

Taşın sert serinliği omuzlarını ovdu.

Sürtündü... Çalkalandı. Sinirleri yaylandı. Tüm kılcal damarları yerlerinden fırladı. Korlara yuvarlandı. Gözenekleri bütün kapılarını açtı. Ezgiler nota nota hücrelerine geçti. Derin derin soludu... Akciğerleri şişti. Başına kan yürüdü... Bilinci yumuşarken, buluncu aydınlandı. Belkemiği kaynaştı... Gövdesi hafifledi. Avuçlarını yumdu... Parmakları tenini

ipek gibi büktüler. Gözlerinden yaş geldi. Yüzünden çaylar aktı. Göbeğinde gölleşti. Kaskatı kasılınca kasıkları taşlaştı Kasları gevşiyorken eklemleri sıkıştı. Parmakları açıldı, baldırları zonkladı. Göğsünü sığazladı. Kalçaları çözüldü. Kollarını bastırdı.Baldırları açıldı. Bileklerinin bağı, giysisinin kuşağı birdenbire açıldı. Omurgası sarsıldı. Yumuşak ipek kumaş yelpazelendi, kaydı. Yanan önü, cevheri ergiten köz misali harladı, yalazlandı. Elini kora bastı. Mila'nın kunt gövdesi gövdesine yanaştı. Kaskatı parmakları belini sığazladı. Nasırı göbeğinin çukuruna saçıldı. Karnının gergefinde sıçradı zıpladılar. Ateş topuna dönüp içine döküldüler.

Çığlıklarından ürktü. Kaygıyla toparlandı.

Kuşkuyla duvarlara, kapıya, eve baktı.

Mila ortada yoktu.

Oysa sevda buğusu teninde tütüyordu.

En sonunda hasretin büyüsünü çözmenin erinciyle dikildi ; " Herşey böyle üstüste gelmeseydi, n'eylerdim ?

Tanrılar acıdılar !.. Mila'ya yoksunluğun haberini verdiler. Kuş oldu, uçtu geldi. Kutsal fahişelere yardıma kalkışmadan, özlemimi giderdi. "

Utancından arındı.

Gözlerinin içinde yeni güneşler doğdu.

Bedeni aydınlandı. Yüzü şafak çiğine açmış goncaya döndü. " Haksız değilim, " diye tavrını onayladı.

" Mitta var, avunurum... Günümü iş doldurur.. Gecemi oğlum yorar. Günler çabucak geçer, diyordum.. Yanılmışım.

Oğul sürgün... Eş değil !.. Herkesin yeri ayrı.

Yaşam büyük bir bilge.

Kişi yaşamaktaysa, ne çok şey öğreniyor.

Artık biliyorum ki, ben nice hıştınmasam, içim acından ölmüş. Demek can dayanıyor... Ama ten dayanıksız.

Gurbet kötü ve sıla nice uzak olsa da, kavuşma umudu var. Ya erini yitirmiş genç dul nice dayanır ? "

Sorunun çengeline Asuna asılmıştı.

" O kaç kere kaç yıldır, yoksunluğun içinde.

Eri erken gidince, ana da olamadı.

Komşusu olacağım. Kardeşinden öteyim, diye övünüyorum. Ben erimin koynunda doygun dingin uyurken, o neler çekmektedir, hiç aklıma gelmedi.

O da hiç yakınmadı.

Sormak... Söylemese de, öğrenmek bana düşer. Yapılacak şey varsa, yapıvermek de elbet.

Kişi başa gelmeden, halden anlamıyor ki !.." Azarıyla doğruldu. Kendisini zorladı. Ve kuyuya yöneldi.

Kovayı suya saldı. Yalpalattı doldurdu. Hızla yukarı çekti. Kayrağın üzerine yavaşcacık oturttu. Ellerini daldırdı. Avuçladığı suyla çırpa çırpa yüzünü... Ova ova boynunu... Döve döve göğsünü... Çime çime tenini bir güzelce yıkadı. Kovada kalan suyu başına devirerek durulandı, arındı.

Soğuk su iyi geldi.

Ten ateşi ılıdı. Benzinin alı soldu. Kulunçları gevşedi. Katısı yumuşadı. Arzuları soğudu.

Elini silkeledi. Ürkmüş ceylan hızıyla kapı ardına döndü. Giysisini kaparak, ıslak tenini örttü. Hızla odaya girdi. İs tekle gergefinin başına çöreklendi.

HİTİT'İN BAŞI BAŞSIZ

Kapı tık tık vuruldu.

İna sıçradı kalktı.

Çevresine bakındı. Her yer kapkaranlıktı.

Özlenen kapı çalmaz. Dönse girer gelirdi.

Kaygılı bir telâşla,yorganına sarındı. Koştu kapıyı açtı. Komutan Nuvanza'yla burun buruna geldi. Şaşkın, ürkek dikildi. Gecenin yarısında, ne olabilirdi ki ?

O hiç oralı değil. Karanlığın içine, gözlerini saplamış... Fıldır fıldır döndürüp birini arıyordu.

Görememiş olmalı ;

- Yazman uyanmadı mı ? - Diye sordu sonunda. Soru bitmemişti ki Mitta kapıya geldi. Dünyalar onun oldu. - Tez hazırlanın, - dedi, - saraya çıkacağız.

- Hazırım, - diyen Mitta. Sahanlığa yürüdü.

Anası arkasından baktı kaldı sadece.

" Namu yazmana vekil olduğu günden beri çok değişti bu oğlan. " Düşüncesiyle döndü.

" Zaten uslu çocuktu. Kolay anlar, tez yapar. Sorumluluk sahibi. Görev yükümlenince, büsbütün olgunlaştı.

Uykusu hafifledi. Tutumu ağırlaştı. Devinisi yeğneldi. İlgisi yoğunlaştı. Bencilliği azaldı. Fedakârlığı arttı. Şaşma duyusu yitti. Her an her şeye hazır biri haline geldi.

Sanki olan biteni gökyüzünden izliyor.

Ne kaygıya düşüyor... Ne sevinçten uçuyor... Ne telâşa düşerek ivecen davranıyor. Durgun derin göl gibi. Üstü tıpkı bir ayna. İçini görmek için içine girmek gerek.

Şu birkaç ay içinde, yazman Namu'ya döndü.

Kişiyi biçimleyen oturduğu post imiş." Hükmüyle ağır ağır, yatağına uzandı.

Mitta'yla Nuvanza'ysa, yan yana yürüdüler.

Taşevler karanlığı yaldız yaldız kesiyor... Saraya tırmanan yol, katran ırmağı gibi süzülüp gidiyordu.

Ayakları alışkın !..

Hiç duraksamaksızın ırmakta ilerledi.

Yamaçta yükseldikçe,saçakların siperi gerilerinde kaldı. Gökyüzü genişledi. Yıldızlar ipil ipil yamaca yaklaştılar. Kaç kere kaç yüz kandil ışıltısını serpti karanlığın içine.

Gök elmasla bezenmiş, ipek yorgan misali üstlerine örtüldü. Birden ışıladılar... Önleri aydınlandı.

Dönemecin başında Kuşar'a bir göz attı.

Kara çula bürünmüş karargâhlar benzeri derin uykulardaydı. " Daha o uyanmadan, sorunu çözmeliyiz, " kararıyla hızını artırarak tırmandı.

Sarayın kapısından girdiklerinde nefes nefese kalmışlardı. Komutan doğru hakan odasına yöneldi. Mitta sessiz izledi. Kapıdan girdiğinde, hatunla kamın dimdik, hakanın başucunda durduklarını gördü.

" Hastalandı galiba," ikircimiyle koştu. Üzeri örtülüydü.

Mitta dikildi kaldı. Kam istifini bozdu ;

- Siz bekleyin, ben tütsü alayım, - diye çıktı.

Hatun sanki o anı bekliyormuşcasına ;

- İnsan ne dayanıklı, - sözleriyle hıçkırdı. - İki kez hem dul kaldım, hem öksüz, hem de yetim. Dayancım, umudumdu. Yeniden yaşamayı öğretiyordu bana. Madem ölüm meleği bir cana kıyacaktı. Bana kıysa n'olurdu ?

Mitta hiç beklemeden ;

- Ölüm meleği şaşmaz !.. - Diye kestirdi attı. - Tanrılar kalanları sınamak istedi mi, çaresiz katlanılır. - " Hem de olgunlaşmadan, " sözcüklerini yuttu. - Madem yüklenilmiştir.. Başarmak zorundayız.

" Ama neyi ? Nasıl ? Ve neyle... Ne eyleyerek ? " Sorusuyla irkildi. Omuzları kösüldü. Gergin yüzü buruştu. Ustasına yaslanmak dileğiyle kaykılıp kendi kendine gibi ;

- Namu aka dönseydi, - umuduna sarıldı.

- Dönemeyecek, - dedi fısıldayarak hatun. - Dün sen gittikten sonra, Mısır'dan haber geldi. Gemileri Averis limanından sağ esen Memfis'e yelken açmış. Ama Nil'de kaybolmuş. Her yeri aramışlar. İzine rastlanmamış. Halpa han.. Hatu aka ve yüce yazman Namu, sanki suda yol bulup yeraltına inmişler. Ne olup bittiğini, sözde ne gören olmuş...

Ne duyana rastlanmış... Kıyı çapulcuları, Nil yuttu diyorlarmış. Fırtına patladıydı. Ama diğer gemiler, limanlara varmışlar. Ay akanın durumu incelemek üzere Memfis'e ulaştığı duyulmuş Averis'te. İşin aslı o zaman anlaşılabilirmiş.

Mitta kaskatı oldu. Kafasını dikerek ;

- Aslı belli değil mi ? - Dedi tüm öfkesini bir ağıda katarca. - Onları öldürdüler.

- Hakan da öyle dedi. Ve hemen arkasından, bu Mısır'ın yanına bırakılır suç değil. Sözlerini ekledi.

- Doğru buyurmuş, - diye saygıyla onayladı.- Bir uydu, eksenine hıyanet eyliyorsa, yörüngeden sapmıştır. Sapkını doğrultmak da, güce dayanır artık.

Susku bir duvar oldu. Aralarına girdi.

Uzadı, kalınlaştı. Üstlerine yıkıldı.

İlk Mal nigal silkindi ;

- Haberci çıkar çıkmaz, - diye söze başladı. - Hemen puhru toplansın, gereğine bakılsın, diye davrandı ama, yüreği dayanmadı. - Aynı ânı yaşarca, anlatmaya girişti. - Eli göğsüne gitti. Birden yere yıkıldı. Kalbinin atışları, tören davulu gibi kulağımda zonkluyor... Şaşkın, çaresiz, ürkek, kucaklayıp dizime yatırmaktan ötede bir şey yapamıyordum. Sonunda durgunlaştı. Başına yastık koyup *asuya* (hekim,) koşuyordum. Kam gece duasını bitirmiş çıkıyormuş... Ben bir bakayım, dedi. Geldiğimizde hakan çoktan tanrı olmuştu. İkimiz kucaklayıp yatağına yatırdık. Burnuna ayna tuttuk. Buğunun izi yoktu. O gözlerini yumdu. Çenesini bağladı. Üstüne çarşaf örtüp kılıcını karnının üstüne yerleştirdi. Sonra da komutanı bulup sana koşturdu.

Mitta'nın ilk tepkisi, " Puhru başsız toplanmaz, " diye düşünmek oldu. " İyi de başı tanrı. Hatunla ben vekiliz. Bir kam gerçek yetkili. O da çekildi gitti. Şimdi neyleyeceğiz ? "

Düşüncesi anında hatunda yankılandı ;

- Şimdi neyleyeceğiz ?

Birbirine baktılar.

" Namu aka olsaydı, " diye düşündü Mitta. Ve düşünür düşünmez, Namu'nun kazdırdığı hakanın yıllıkları belleğine üşüştü. *" Kıran girdi ülkeye, "* diye başlıyorlardı.

" Ne erdemli, ne yaşlı. Ne güçlü, genç ayırdı.

Kadın, erkek demedi. Beşikteki bebeden eşikteki dedeye... Kümesteki folluktan, ormandaki kovuğa ölüm acımasızca sürek avına çıktı. Öndekini öldürdü. Ardında kalanıysa ya kireç kuyusunda çürüm çürüm çürüttü.. Ya cehennem nârında, kızıl korlarda yaktı.

Hân, bey, eşit, tutsak ve köleyi ayırımsız can kaygısı-na saldı. Üç hanı ardardına, gömme karayazısı alnımızda damgadır. Bir bununla kalaydı... Kimse kargışlanmazdı.

Taht kamunun mülküdür. Oturanlar geçici.

Köhneyen değişmeli, Hitit'te anayasa.

Ne var ki hiç bir kırım, ona gerekçe olmaz.

Tanrılar bir daha o günleri göstermesin !..

Asur bu felâketi kendine fırsat bilip hemen ayrı boy çekti. Neredeyse tüm kentler ona özenecekti.

Ülkeler başkaldırdı. Boy budundan ayrıldı. Oymaklar çekti gitti. Kişiler isyan etti. Akalar umut kesti.

Ve kentlerin pek çoğu Hititlikten vazgeçti.

Öyle bir zamandı ki ; Birlik parçalanacak.. Bütünlük dağılacak.. Ülke il il, boy boy ve kent kent bölüşülecek.. Aka'nın her parçası, eski Hitit gömütü gibi yok olacaktı.

Tanrılar esirgesin !.. Dünyamız kararmıştı.

Her yerde bulut vardı. Hiç bir şeyde umut yok.

Hitan'ın oğulları. Kaşi'nin (Kaşgar,) *sürgünleri. Ve güneş ülkesinin* (Horasan,) *amansız çobanları.Tiftik keçileriyle yaban domuzlarının. Eğitilmiş atlar ve semirmiş koyunların çit, sur, sınır tanımaz yiğit efendileri. Acımasız Kaşkalar ; Hitit'in çekirdeği.. En büyük hazinemiz. Aklımız yüreğimiz.. Bilimiz, belleğimiz.. Başkentlerin başkenti, Hattuşa'mızı baştan sona yıkıp yaktılar.*

Yalımlar göğe ağdı.

Hitit'in her ucunda en kör gözlere yağdı.

Alevlerin ışığı, ölümden beterini hepimize gösterdi.

Tanrılar Kaşkaları kutsayıp hoşlaşınlar !..

İyi ki Hattuşa'yı cayır cayır yaktılar !.. Kösüp sinmiş Hitit'e Arinna soluğunu üflediler böylece. Canevimiz tutuştu.

Onursuzluk dehşeti, can kaygısını yendi. Aka silkindi kalktı. Hitit kükredi çıktı. Toplum kendine geldi. Çekişme sona erdi. Aka, âsârlı, subay bir araya gelindi. Büyük panku derildi. Görülmüş işitilmiş bir şey değildi ama, Şupilili-Luma han, hakan Tutalıya'ya ortak ediliverdi.

Han hakan gibi değil. Sorumluluğu bildi. Âsâsını alarak, törene râhip oldu. Ve diz çöktü, yakardı ;

" Ey güneşim Arinna !..

Benim yüce bayanım !..

Verdiğin felâketler, ülkeni zayıflattı. Eski uydularımız, bizi sıkıştırıyor. Toprakların daraldı.

Eğer yardım etmezsen iyice küçülecek.

Ey güneşim Arinna !..

Benim yüce bayanım...

Ey güneşim Arinna, benim yüce bayanım !..

Sen bana doğru in ve çevredeki düşmana benim önümde vur ki !.. Gücünü öğrensinler. "

Yücelerin yücesi... Tanrıçalar ecesi yakarıyı işitti. Ve han hazırlanırken, o yeryüzüne indi.

Gül yüzünden peçeyi, tülü çıkardı attı. Dağlara, koyaklara apaydın gülümsedi. Bulutlar yağmur oldu. Buzullar yumuşadı. Her çavlandan su aktı.

Halkın güvendiğine, tanrılar destek olur !..

Han sanki biliciydi. Daha gün gülümserken, olacakları gördü. İşpitta'ya (Espiye,) *komutan Hanutti'yi yolladı. Üstdenizin kentleri önceden uyarıldı. Komutan Nuvanza'ysa Kargamış çarı olan Sin Aka'ya gitmişti.*

Ur'dan Kargamış'adek, Fırat ve Tikiri'nin (varlık bahçesi, Tigris, Dicle,) *tüm bağlı kentlerinin surları berkitildi. Rıhtımlar yükseltildi. Asûr'un merkez kenti Vasukanu* (güvenli çıkış yeri, Mardin,) *önderi Tuşratta uyuyordu.*

Kamların kutsal yağı.. Asûların (hekimler,) *ilâcı.. Ota-cı merheminin anası otlar, kökler.. Yetersizin erliği.. İştahın ağız tadı.. Türlü çeşitli katkı ordaki ambarlarda yığın yığın birikir.. Tâcirler demir ile altın kadar değerli baharatı dünya-ya oradan taşırlardı.*

Bunlar bütün Hitit'te ayrıcalıklıdırlar.

Saray payı düşüktür. Toprakbastı vermezler.

*İllerin arasında karumlarını (*ambar,) *kurar.. Hem malları depolar.. Hem sevkiyat ve hem de alış-veriş yaparlar.*

Bu Sumer'den bu güne böyle yasa olmuştur.

Öyle görünmekte ki doğanın sunduğuyla, toplumun ürettiği, yetmedikçe de böyle sürüpgidecektir bu. Çünkü bazı eksiği çok uzak ve gizemli yerler karşılamakta.. Üretimden

satışa uzanan uzak yolda çeşitli serüvenler yaşanacağı için sunulanın değeri arttıkça artmaktadır.

Sözde safran, zencefil kanatlı hayvanların koruduğu sığ göller... Karabiber ve tarçın zehirli yılanların kaynaştığı koyaklar... Tarçın, akceviz ve çay tırmanması imkânsız ağaçlardan derilip... Ogan'ın (Okyanus,) *ötesinden, yüklenip gelmektedir. Dünyanın sonundaki o basık adaları* (Malaku adaları,) *ejder, dev ve titanlar koruyup kollarlarmış !..*

Bir gemi yürüyünce, derinlerde yaşayan superileri hemen yüzeye fırlayarak... Büyüleyen sesleri ve güzellikleriyle denizciyi avlarlar... Peşlerine düşenler ya kayaya bindirir... Gemisi paralanır. Yahut da okyanusun boşluğa boşaldığı çavlana kapılarak dünyadan düşerlermiş !..

Tüm bunlar aşılsa da, gemici rahat değil.

Ogan'ın dalgaları, tanrıça kadar yüksek.. Tanrılar gibi güçlü.. Bazen onlardan sıcak.. Bazen soğuk olurmuş !.. Gemileri basınca ya cayır cayır yakar, yahut da dondururmuş.

Su yaşamın kaynağı... Ama deniz ürkünçtür.

Kişinin ufku çok dar... Ogan uçsuz bucaksız !..

İnsan bilmediğinden çekinmez mi her zaman ?

Bu tür söylencelerle heves söndürüldü mü ? Usta malahulara (gemici,) *üstünlük günü doğar.*

Artık baharat gizi... Elbette kazancı da, sadece ve sadece onların tekelidir. O dehşet ülkesinde yüklenen gemileri Baâsâr'dan (tacir kapısı, Basra,) *doğruca Asûr'a* (anadepo,) *indirirler. Oradan gemilerle Dicle, Fırat kentleri ve Tavion* (Karadeniz,) *üstüne.. Anakara içine.. Karumlara* (am-bar,) *yıkarlar. Asârlıya satarlar. Kervanla Damasar'a* (işken-ti, Şam) *getirip gemilerle Alasya'ya, Mısır'a.. Akdeniz adala-rı, kıyıları ve hatta öteye ulaşırlar.*

Bu yüzden bütün hanlar töreyi gözeterek... Baharat âsûrunu paydan bağışık tutar. Yoksa tapınak yağsız... Has-ta, yaşlı ilâçsız... Yara yakısız kalır.

Bu bir üstünlük değil. Hizmete karşılıktır.

Ama çok yazıktır ki, Asûrlu bu bağışı imtiyaz saymaktadır. Yoksa iş yapmak varken, niye ayrılık gütsün ?

Asurlu güttü işte !..

Dicle'nin pek çok kenti, iştahla ona uydu.

Hitit'ten yüz çevirip egemenlik kurdular.

Bu nedenle onlara hiç haber verilmedi.

*Öfkeli tanrıçamız kinle gülümsedikçe dağlardaki buzullar erim erim eridi. Suları çağıl çağıl önce Haza'ya (*Ha-zar gölü,*) indi. Göl yükselerek taştı. Dicle kabardı coştu. A-sur ve yandaşları delik gemiler gibi azgın sulara battı.*

Suyun altında duran, başındakine bağlı.

Ayrılığın başını çeken Tuşratta ise, halâ uyanmamıştı

Firavunun anası Teje hatunla gizli gizli anlaşıp kızı Dudu-Hapa'yı, hakana danışmadan Amenofis'e vermiş... Karşılığında altın suyuna batırılmış iki tahta yontucuk ala-rak aldatılmış.. Ama bu davranışı, hem hakanın öz kızı... Firavunun karısı güzel Nefertiti'nin.. Hem de güneş tanrının aşağılanmasıyla, Mısır kargaşasının ateşini yakmıştı.

Hitit uyrularının içişine karışmaz. Ama çevreye zarar veriyorsa o zaman, davranmaya koşulur. Koşullandı nite-kim. Haber doğrulanınca hakan Kuşar'dan çıktı.

Alişar yakınında Tegassa'ya (Pınarbaşı,) *gelince karargâhını kurdu. Alişar dianusu* (yargıç,) *Arnuvanda han koşup babasıyla buluştu.*

Ordular birleştiler.

Hemen yola çıkıldı.

Garummu (Gürün,) *geçidinden Tohma çayına girip Maleti'ye* (Malatya,) *vardılar. Hakan orada kaldı.*

Dianu Arnuvanda, Haza (Hazar gölü,) *Hilar* (Ergani,) *üstünden, Giriki* (keten bahçesi, Eğil,) *Subaru'yu* (balık yatağı, Diyarbakır,) *Derik'i vura vura babasına yol açtı. Hakan hiç bir engelle karşılaşıp durmadan dianuyla buluştu.*

Mardin sulardan uzak, Şamrah'ın (Mazıdağı,) *gölgesinde güvence içindeydi. Savunması hem kolay... Hem de ordusu güçlü. Bu yüzden karşı çıktı.*

Yedi gün savaşıldı.

Başkent Mardin yakıldı.

Üçbinüçyüz akası Hattuşa'ya sürüldü.

Tuşratta öldürüldü. Ülkesi parçalandı.

Yerine büyük oğlu Mattivaza, Mardin'e Hitit'in naptarusu (emanetçi...) *Küçük oğlu Artatma Arrapka* (Kerkük,) *gugallusu* (subaşı,) *olarak atandılar. Mitan ise Hitit'ten düşülerek, Kargamış uyduluğuna geçti.*

Yaraşırsa yeniden, onurunu kazanır.

Panku orda derildi. Arnuvanda Hattuşa üzerine han oldu. Piyasili Kargamış lugalliğine (yönetici,) *çıktı. Urki'yse, Kizzuva'ya* (Antep,) *nasaru* (korucu,) *atandılar.*

Arnuvanda han ordan Akdeniz'e yöneldi.

Amik'te Alalah'ı (Antakya,) *ve Alep'i* (Halep,) *alarak... Denize sığınmaya alışmış âsârlıyı, Şam'da çökertiverdi. "*

Gözleri ışıladı.

Arnuvanda han henüz sağdı ve buradaydı.

Bedeni dirilmişti. Dimdik hatuna baktı.

- Ben kamı çağırayım, - sözleriyle devindi.

- Oh !.. - Dedi hemen hatun. Elini avuçları arasında sıkarak ; - Birimiz toparlandı.

Başını sallayarak ;

- Başka çaremiz var mı ? - Sorusuyla davranıp,- Kamı çağırayım da, - Diye dönmek istedi.

Mal-Nigal bırakmadı ;

- Sen kal, ben çağırırım, - coşkusuyla fırladı.

" Yalnız kalmaktan korktu, " diye düşündü ilkin.

" Haksız sayılmamalı. Hatun kırım artığı. " Özrüyle tamamladı. " Madem iş başa düştü, sen toparlan bakalım.

En yararlıyı bulmak, sana yüküm unutma. " Diye düşündüğü an, karabasana düştü.

" Kardeşler çok dağınık.

Kuşu han Botan *sârı* (çar, bekçi...) Mısır'da ona bağlı. Kargamış'ta oturur.Kargaşada yerinden kıpırdatmak zararlı.

Küçüğü Piyasili, Hattuşa'da *kıllızum* (çoban.) Kızılırmak boyunca herkes ayağa kalkar.

Sina han daha uzak. Ur *lugali* (yönetici...) yıllardır. O ordan kıpırdarsa, baharat yolu gevşer. Ağız tadımız kaçar.

Muva hansa Neşar'da *qinezuluk* (yargıç,) etmekte. Eğer boşluk doğarsa *Kiritehu* (hasbahçe, Girit,) üstünde yer tutan adalarla, Akdeniz kıyısında kurulmuş uydukentler birbirine girerler... Deniz halkı incinir. Öfkeyle yol keserler... Kıyıları basarlar.

Urki han *Alasya'*dan (Kıbrıs,) kararsız ayrılırsa bakır üretilemez. Tunç akası hammadde sıkıntısına düşer.

En yakını Mursi han... Attis'in *hazannu*'su (vali...)

Alaşar üç günlük yol. Ama nice tez olsa, gelmesi hafta sürer. Şimdi yaz... Kuşar sıcak. Tanrıyı kokuturuz

Arnu han burda ama, ne yazık ki çok hasta !..

Ne var ki, yaşamakta !.." Düşüncesiyle gözü ışıl ışıl parlayıp arkasını getirdi ; " Önümüz kış nasılsa. Ömrü ta-

mam olursa, Arnuvanda hakanı mumyalamak zor değil. Yeni yıl töreninde, pankumuz derildi mi, gölgelerin yerine asıllarını seçer. Bizim işimiz biter.

Eğrisini doğrultmak, seçilenin yükümü.

Herşeyi ayrıntıyla düşünmek ne iyi şey !..

Kişi hiç farketmeden çözüme ulaşıyor. "

Kapının usullacık açıldığını bildi. Daha dönüp bakmadan, kamla hatun yanına gelip dikilmişlerdi.

Başını kaldırmadan ;

- Arnu han hasta ama, Kuşar'da el altında. Puhru tamamlanırsa, panku fırsatı doğar.

Başka öneri yoktu. Hemen onayladılar.

Kollarından tutarak ;

- Öyleyse durmayalım, - diye yürüdü Mitta.

Kapıyı açar açmaz,komutanın düz sırtı önlerine gerildi

- İyi düşünmüşsünüz, - dedi anında hatun. - Biz dönünceye hakan hizmetinize kaldı.

Nuvanza'ysa sadece kafasını salladı.Kapıyı hızla çekti. Babaç bir kartal gibi kasılıp gerinerek hemen nöbete girdi

Saray henüz ölümün farkına varmamıştı. Bütün kapılar örtük... Bütün kandiller sönük, derin uykulardaydı.

Yine de ayakları ucunda yürüdüler.

Ilıca bakımevi, iç surun ucundaydı.

Gizli geçide girip hızla ilerlediler. Küçük özel havuzu bir çırpıda aştılar. Hekim ayak sesine uyanmış olmalı ki, yatağına oturmuş, kapıya bakıyordu.

Kam yanına yaklaştı. Özür dilercesine ;

- Yüce hakan, az önce aniden tanrı oldu. Arnuvanda han ile görüşmemiz mümkün mü ?

Hekim hemen doğruldu.

Tek sözcük söylemeden, iç odaya götürdü.

Arnu han yatağında, ipince yatıyordu. *Asu* (hekim,) sürekli yanan kandili yaklaştırdı. Hasta gözünü açtı.

Tükenmiş bedeninde, canlı kalan gözleri, fırtına tanrısının şimşekleri gibiydi. Her birinden saçılan ışın çağlayanları, içlerine akıyor... Onları sarsıyordu.

Kendini ilk toplayan, yaşlı rahibe oldu.

- Han, - dedi yumuşacık. - Büyük hakan az önce tanrılığa erişti. Ödevi size kaldı. Başa geçeceksiniz.

Arnu koca yatakta, urgan oldu kıvrandı.

Sağa dönmek istedi, bedeni elvermedi. Sola dönmek istedi, kudret yetiremedi. Çırpınmaya devindi, yerinde dondu kaldı. Şimşek gözleri tek tek gözlerine saplandı. Onlara telli telli, kendine acı acı ve öfkeyle bakarak ;

- Bu tükenmiş halle mi ? - Sorusuyla soludu.

Kam hafifçe eğildi ;

- Eksik bir puhru, - dedi. - Ne tören yapabilir. Ne panku derebilir. Oğlunuz Halpa hanla yanındakilerin de, kayıp haberi geldi. Mal hanım, Hinti hatun ananızın vekili. Mitta oğlunuz ise, Namu yazman dönene işlere bakıyordu. Sanku bunca gölgeyle, sonunadek gidemez. Zaten panku koşuldu. Yıllık törende derer çözümleriz diyorduk. Hakan acele etti. Size zahmet vermeyiz. Kabûl buyurmazsanız hiç bir şey yapılamaz.

Arnu bitkin düşmüştü.

Kamın dediklerini, gözlerini yumarak, ancak dinleyebildi. Bir süre öyle kaldı. Diliyle ağır ağır dudağını yaladı.

- Pankuya kadar peki, - dedi bir nefes gibi. - Umarım dayanırım, - derken yeniden daldı.

Puhru tamamlanmıştı. İçleri rahatladı.

Odadan çıkar çıkmaz, başhekime dönen kam ;

- Hakan size emanet. Pankuya erişmeli, - dedi kesin bir dille. - Bize üç ay yeterli. Yoksa herkes sorumlu.

Başhekim umutsuzca ellerini açarak ;

- Üç ay çok uzun zaman. Kaç kere kaç ay var ki, fazladan yaşamakta. Bilmem durabilir mi ?

- Duracak, - dedi hemen bütün şiddetiyle kam. - Hitit'in geleceği, hünerinize bağlı. *Asu* tanrıya eştir. Diliyorsa ölüye can vermenin kaç kere kaç yolunu gösterir.

Başhekim gözlerinde , " Kaç aydır yaptığım ne ? " Sorusuyla bakarak ;

- Dileyeceğim, - dedi. - Dileyecek ve onu tutmak için herşeyi tek tek deneyeceğim. Umarım yüce tanrı, puhrumuzu destekler. Utandırmaz bizleri.

Güvenceyi almanın iç rahatlığı ile, geçide yürüdüler.

Komutan içkapının önünde mızrak gibi kaskatı bekliyordu. Onları görür görmez, hafif yana çekildi.

Kunt kapıyı açarak, her birine yol verdi.

Mitta sona kalmıştı ;

- Siz de geliniz, - dedi. - İşbölümü yapalım.

Nuvanza usullacık, arkalarından girdi.

" Hakanın ölümünün açıklama zamanı gelmiş olmalı, " dedi. " Hatun henüz çok taze... Mitta ondan daha genç. Bir tek kam deneyimli. Ama şu ana değin, hiç bir şey aksamadı

Oysa ölüm ürkünçtür. Salgın artığı dulla, gencecik bir yamağın yılgısına hazırdım. Biri çığlık çığlığa avluya fırlamalı. Diğerinin elleri tir tir titremeliydi.

Ne ilki gerçekleşti... Ne öteki beklenti. Hitit sağlam ellerde. " Güveniyle hakanın ayak ucunda durdu.

Mitta oyalanmadan işbölümünü yaptı ;

- Siz, - dedi kama dönüp, - tören hazırlığına girişin gecikmeden. Ben Arnuvanda hanın ağzından yüce hakan Şupili-Luma'nın dün tanrı olduğunu tüm illere bildiririm. Hatun ile komutan burada kalırlarsa, içimiz rahat olur.

İş doğru yürüyorsa, kim bir şey diyebilir ?

AY'DAN HABERCİ GELDİ

Dağınık tabletleri teker teker topladı.

Her birine değdikçe, Namu'yu anımsadı.

Kil karışı...Topağı yavaş yavaş yayışı... Üstüne eğilerek sesleri, şekilleri sıra sıra dizişi... Gözlerinde canlandı. Birden içi ezildi. Göz dipleri ıslandı. Bunlar son yıllıklardı.

Sanki elleri yandı. Bağdaş kurdu oturdu.

En son topladığını ; " *Vakta yüce Arinna...* " Diyerek okumaya başlayınca irkildi. " Bu hakanın tanrısal yargıdaki duası. Gömütü kapatırken çeyizi arasına koymayı unutmuşuz. " Kaygısıyla kaykıldı.

Ve anında, " Haydi biz acemiyiz. Kam ise kaç kere kaç yıllardır... Kaç kere kaç kişinin törenini yönetti. Hiç eksik bırakır mı ? " Güveniyle gevşedi. " Bu kopyası olmalı, " kararıyla devindi. Bağdaşını düzeltip okumayı sürdürdü ;

" Tanrıların anası.

Ülkelerin sahibi.

Yasayı koyan ece. Töreyi kuran beyçe.

Bereket kaynağımız.. En büyük hatunumuz.

Üstte yüksek denizi.. Altta alçak denizi.. Dört yön yedi iklimi. Irmakları gölleri Hitit'e bağışlayan. Sumeri ve Mısır'ı... Hotan, Turan, Hitanı uyduluğumuz ile onurlandıran bayan.

Adımızı seçerek... Ülkelere adalet. İnsanlara eşitlik. Düşmanlıklara dostluk. Yakınmalara hoşluk görevi yüklediğin o kutsal günden beri geceyi güne kattık.

Durmadık oturmadık.

Sürekli çalışarak, Hitit'in mütevâzi, müteyakkız çobanı.. Karaların sadık ve sabırlı bir çiftçisi.. Denizlerin sakin ve kararlı gemicisi.. Göllerin, ırmakların sürekli nöbetçisi.. Bütün yaratıklarının uyanık bekçisi. Sümer hânı.. Mısır hânı.. Büyük Hitit hakanı.. Tanrıça Arinna'ya uygun kişi ola-rak yasaları korudum. Töreyi uyguladım.

Tutsağı âzâdettim. Eşiti güçlendirdim. Babanın oğlunu sevmesi.. Oğulunsa babasını sayması. Ana ile kızının her koşulda dayanışmalarını sağladım.

Baba evinde... Kardeş... Kız ve oğul evinde mutlu olunsun diye gece gündüz çalıştım.

Tüm dünyayı dolaştım.

Her yer tanrıçamızın kutlu gözetiminde zenginleşti, gönendi. Ülkeler genişledi. İnsanları çoğaldı.

Yeni yurtlar açıldı.

Şimdi içim çok rahat. Tertemiz sana geldim.

Adımı oğulların içine katar mısın ? "

Tableti bırakırken ; " Yazman aka bunları, hakan için mi kazdı.. Yoksa kendi için mi ?" Diye düşündü bir an.

Sonra ; " Kimin adına yazmış olursa olsun, hepsi için geçerli," kararına varınca ; " Yazık !.. Yazman akanın bir gömütü bile yok !.. Hakanınki Kuşar'ın en görkemli oyuğu.

Giriş kapısı ile, duvar kabartmaları kendi elinden çıkma. Hinti hatun tanrıça olduktan hemen sonra, saray gibi yaptırdı.Yazık kitabesini yontamadan oğlu da, yanlarına yatmaya hazırlanıyor şimdi. Oysa yiğitliğinin kanıtı bu yıllıklar. Aklıyla yararının tanığı ise benim.

Eğer ömrü elverse, büyük hakan olurdu.

Salgın çok acımasız. Beyleri de kırıyor.

Hekim ; " Kandilin yağı çoktan tükendi, " diye şaşkın söyleniyordu. " Yanan sade fitili. Ne kadar uzun olsa, her an tükenebilir. Hazırlıklı olunuz. "

Elden bir şey gelmezse, neyleyebiliriz ki !..

Ceyizini düzerek, ana baba yanına bir oda daha ekler, törenle kapatırız. Artık kitabeleri yeni hakan kazdırır. " Düşüncesiyle daldı. " Yine de ömrü artsın. Güçlü ve dirençliymiş. Purhuyu hiç eksiksiz pankuya taşıyacak," derken çavuşbaşının gölgesiyle irkildi.

Konuşmak gereksizdi. Saraya yöneldiler.

Kamla Mal nigal onu kapıda bekliyordu.

Sağlıkevine saptıkları an hatun döndü ;

- Haberciyi getirin, - dedi çavuşbaşına.

Çavuşbaşı dönerken, onlar ilerlediler. Arnu hanın yanına girdiklerinde hekim hemen doğruldu. Hanı hafif kaldırdı. Dört yanını yastıkla destekledikten sonra yan odaya çekildi. Çavuşbaşı yanında haberciyle gelmişti.

Eşikte diz çöktürüp, dört ayak yürüttüler.

Yatak ucuna gelip dizüstü oturunca, çevresini aldılar. Arnu han kaykılmıştı... Ötekiler ayakta.

Elçi durumu görmüş... Anlayış göstermişti.

Başını kaldırmadan, ağır ağır konuştu ;

- Firavun Ay, - diyerek, derin bir nefes aldı.

Birbirine baktılar. Sevinçle soludular.

Haberci rahatlayıp sözlerini sürdürdü ;

- Averis'te yitenler hepimizin acısı. Akalar, can kardeşim... Halpa ise oğlum ve gelecek umudumdu. Eceme erişseydi, kocalığımda sorumluluktan kurtulurdum. Şimdi firavun benim. Olayı inceledim. Averis haramisi âsâr tefecisinden altınları alınca, kurtarıcı gemisi yarı yolda devrilmiş. Başkomutan Horemhep komutan Usamere (sonra Ramses,) ile birliklerini Averis'e gönderdim. Cinayete karışan eşkıyayla âsârlı... Rüşvet alıp göz yuman korucu, yönetici nehirde boğduruldu. Mallarına el kondu. Yasal diyet olarak Kuşar'a gönderildi, bilgisini sunmakta, - sözüyle soluklandı.

Arnu han nefes gibi ;

- İşte bu iyi, dedi.

Ötekiler sessizce, onayladılar hanı.

Haberci devam etti ;

- Gemi bugün Neşar'a varmış olsa gerektir.

Mitta baş sallayarak ;

- Tanrılar firavunun gücünü artırsınlar !..

- Bir bununla kalmadı, - diye sürdürdü elçi. - Hatu aka ordayken, konuştukları üzre, Averis doğusunu güneş tanrıya tapan uyruklara ayırdı. Memfis, Amarna, Tinis, Abidos'ta ve Teb'de ona inananları Averis, Kızıldeniz kıstağı doğusuna topluca yerleştirdi. Mitan zaten Hitit'tir. Orada güvendeler. Geçmiş tanrılarına dönmek isteyenlerse, Nil'i aşmayacaklar. Din kavgası bıçakla kesilmiş gibi bitti. Komutan Usamere sınırda tam yetkili. Haydutlar, tefeciler ve kaçaklar

orada ona hesap verecek. Öyle görünüyor ki, Mısır asker elinde, kargaşadan çıkacak.

Han dinlerken yorulmuş, nefesi daralmıştı.

Kendisini zorladı.

Gözlerini açarak, derin derin soludu ;

- Anlaşıldı, - diyerek kaşlarını kaldırdı. - Oğlumu öldürdüler !.. Firavun Ay, - sözleri tane tane döküldü. Böylece hem suçluyor... Hem de komutan Ay'ı firavun tanıyordu. - Gerekeni yapmıştır. Umarım beterinden sakınır Mısırlıyı. - Deyip gözünü yumdu.

Uzatmak anlamsızdı.

Mitta hemen doğruldu.

Gözünün kuyruğuyla çavuşbaşına baktı.

Komutan uzatmadan haberciye uzandı. Geri geri odadan çıktıkları an hekim, elinde ilâç topu ve şerbet çanağıyla girip hakana koştu.

Zorla yutkununcaya sessizce beklediler.

Arnu han uzun süre devinisiz bekledi. Diliyle dudağını ıslatarak yeniden göz kapağını açtı ;

- Pankuyu öne almak, şu anda mümkün değil. Galiba ömrüm tamam. Öncüllerimiz ile Ay akanın düzeni tutmayacak olursa, sefer gerekebilir. Sağlıksız bir komutan, düşman ordularından daha tehlikelidir. Ardılım da kalmadı. Hiç vakit yitirmeden Mursi'yi çağırırsak geçişi kolaylarız. - Sözlerini zorlukla nefes gibi üfledi.

Hekim çaresizlikle onu onaylayınca, birbirine baktılar.

Mitta güvence verdi.

- Madem böyle buyrulur, hemen yola çıkarım.

Hanın gözkapakları hafifçe titreştiler.

Açılıp bir şey söyler umuduyla bir süre daha oyalandılar. Hiç bir ses gelmeyince, saraya yöneldiler.

Kandil aydınlığında hızla ilerlediler.

Tapınak kapısından avluya çıkar çıkmaz gün üstlerine yağdı. Mitta en gerideydi. " Demek ki o tabletler, boşuna kazılmıyor. " Güveniyle gerildi. " Yazmanlar olanlarla olabilecekleri oradan okuyarak purhuya aktarıyor. Arnu han buradaydı. Olayların içinde olmasa da, yanında bulundu. Mürsi hansa uzakta. Yazman aka ya da ben yıllıkları çoğaltıp dağıtma fırsatını bir türlü bulamadık.

Oysa han seçilecek, herşeyi yaşamışca bilmeli, " dediği an, hakanın yıllıkları içinde yankılandı.

" Ülkenin umman yönü güvenceli olunca, öç davulu vuruldu. Arinna başkentini yakanlar yanmalıydı.

Şabukarasarı'nda (Askeri karargâh, Şebinkarahisar,) *toplanılsın buyruğu illere iletildi.*

Orduyu orda kurup Kelkit'e girildi mi, Kop'u aşmak zor değil. Pulur'u, Halila'yı (Erzurum,) *vurup geçtikten sonra, Duduska'yı almak da. Üçbin üçyüz Kaşka'yı Hattuşa'ya sürerek yananı onartmaksa hepsinden daha kolay. Çünkü onlar akadır. Ve akalar öreni bayındıra çevirir.*

Turmitta bağdaşığı pek çok kent yakılınca, Kaşkalar boyun eğdi. Uç birliğe katıldı. Doğu güvene girdi.

İkinci yıl, Kappa'nın ili ele alındı.

Tipija'yla Kathaydu beyleri dağa vurdu.

Belki han bağışlardı. Arinna affetmedi. Ormana ateş düştü. Gizlendikleri yerde, cayır cayır yandılar.

Pazanna'yla Nunuta, Kammana'ya kaçtılar.

Sığınan verilmedi.

Verilmemesi doğal. Töredir akalarda. Ama eğer isteyen yüce tanrıça ise, sığınanla sığınak, cayır cayır yakılır. Ve onların közünde, üçüncü yılın kışı, Ankara'da yaşanır.

Hattuşa'ya dönerken, Komutan Gulla ile Malalu Arzova'ya (İçel,) Uhhulu'ya yollandı.Kargaşa döneminde o ilin akaları kötü sınav vermişler.Aşılmaz Toroslarla,Akdenize güvenip ayrılıkçılık güden Ahayalıyla ortak hareket etmişlerdi.

Oysa hakan, ilk önce ona el uzatmıştı.

Birlik için yalvarmş.. Hatta beti gönderip ; " Size uyanlar size... Uymayan dokunulmaz, " diye salık vermişti.

Ne yazık ki, Uhhulu hiç bir şey anlamadı.

Mira (Demre,) *beyi Muşili İmpa'ya* (Belören,) *saldırınca ona haber yollandı. İlgilensin istendi. Hiç oralı olmadı. Hakan, sabır gösterdi. Tekrar tekrar uyardı. Komutanlar ağzıyla bir kez daha seslendi ; " Sana yakın olanlar, sana bırakılmıştır. Sorumluluk senindir. Tez yerine getirsen, herkese fayda doğar. " Uhhulu tüm tanrılar üzerine andiçti. O bölgede aykırı davranan kimse yoktu. Olsa buyruk üstüne haddini bildirirdi. Elçiler deneyimli, bilgili askerdiler. Kör olsalar ayrıyı, aykırıyı görürler.*

Gerçeği anlayarak, hemen yola çıktılar.

Onlar ilk menzildeyken, büyük oğlu Suma-Kal, haka-na başkaldırdı. Foyası dökülen bey, Hitit elçilerini tutukla-maya kalktı. Hakan da subaylar da, buna hazırlıklıydı.

Uhhulu'yu tanrının gazabına uğratmak amacıyla yürürken ; " Seni kaç kere kaç kez uyarmaya çalıştım. Belli ki aldırmadın. Çocuk yerine saydın, küçümsedin, horladın.

Haydi bakalım şimdi, çık karşıma görelim !..

Duruşmamızı yüce Teşup yargılayacak.

Sonunda haklı olan taraf kazanacaktır !..“ Haberinin ardından ordusunu Arzova üzerine yürüttü.

Uhhulu büyük beydir.

Görgülü, anlayışlı, kaç kere kaç yıllardır Arzova hâkimidir.. Botan, Mitan ve Mısır uyruları sayılır. Büyük hakan Şuppilu onu kardeşi bilir, büyük saygı duyardı.

Kişi bir yer geliyor, herşeyi unutuyor.

Hem pankuyu kırıyor... Hem yüce tanrıları.

Ve sonunda incinen yine kendi oluyor.

Yasayı unutana, anımsatmaya giden yüce hakan orduya, Lavasa (Akdağ,) *duvarının dibinde durdurarak... Sihirija (İvriz,) deresi yanında mola verdi.*

Uhhulu başkentinde, Apasa'da (Semahöyük,Elmalı,) *bekliyor... Dağın güvencesinde, hazırlık görüyordu.*

Teşup'un öfkesini hesaba katmamıştı.

Tanrının yıldırımı bütün gökleri yardı. Ateşten mızrağıyla koskoca kenti vurdu. Sur... Evler ve tapınak cayır ca-yır tutuştu. Kulunçları tutuldu. Uhhulu dondu kaldı.

Hakan oyalanmadı.

Yıldırımın izinden, dar boğazı aşarak Aura'ya (Avra,) *ulaştı. Oraya varır varmaz, kardeşi Sin akanın, Karkamış askeriyle Suma-Kal'ın Astarpa ırmağı kıyısında, Valma denilen yerde savaştığını duydu. Tanrı onlardan yana, düşüncesiyle kendi, Uhhulu'yu tutarak, cezalandırmak üzre, Apasa'ya yürüdü. Uhhulu kuşatmadan, deniz yoluyla kaçtı.*

Uyrukları Hurnasa (Saklıkent,) *Suruta* (Korkuteli,) *ve Attarma* (Termesos,) *erkekleri korkudan ev-barklarını ko-yup kimi deniz yolundan Alasya'ya* (Kıbrıs,) *kaçtılar. Kimisi canhavliyle Puranda* (Burdur,) *kenti ile Arinnanda (*Katrancık,*) dağına sığınıp gizlendiler.*

Bu Arinnanda dağı hem keskin kayalıktır... Hem de öyle sarptır ki, atlarla çıkılamaz. O yüzden tüm binekler bu yanda bırakıldı. Ordu yaya tırmandı. Tırmanır tırmanmaz da, yüksek deniz (Akdeniz,) masmavi önlerine serildi.

Orduyu kartal gibi dağ başında görenler, ardarda teslim oldu. Tutsakların sayısı onbeşbini bulunca, Hattuşa'ya yollandı. Purandalılararaysa öğütte bulunuldu ;

" Siz önceden babama uyru değil miydiniz ?

İşiniz kolaylansın, ilde düzen kurulsun, diye sizi Uhhulu uyruğuna verdiydi. Uhhulu hata etti. Hakanı tanımadı. Ahayayla bir oldu. Sizler yasaya uyun. Hep benimle yürü-yün. Hitit bağı yeniden hepimizi kuşatsın. Hurnasa, Suruda ve Attarimalıları siz bana bırakınız. "

Böylece Arzova'yı (İçel,) *düzene sokan hakan, kışı orda geçirdi. Ve henüz oradayken Uhhulu'nun öldüğü haberiyle gönendi. Yeniyıl törenini Kuşar'da yapmak için yola çıkacaktı ki, Uhhulu'nun birlikte kaçan oğlu Tapalu, Puranda'da Arzova ordusunu toplamış... Hakana saldırmaya hazırlanıyor diye kesin haber alındı.*

Hakan kenti kuşattı. Subaşlarını tuttu. Susuzluk dayatınca Puranda teslim oldu. Tutsakların beşbini adalara sürüldü... Onbini uyduları Ahiyava hanının deniz ötesindeki kentlerine yollandı. Böylelikle önceden gidenlere çoğalma olanağı sağlandı. Akdeniz kıyıları... Adaları dağları... Koyak ve ovaları Hitit akalarıyla gönendi gönençlendi.

Hakan orda durmadı. Seha'ya (Seyhan,) *yönelerek i-lin emanetçisi Mah'ın oğlu Manapa üzerine yürüdü. Vaktiy-le kardeşleri onu öltürmek için evini basmışlardı. Kaçıp Kuşar'a gelmiş... Hakan'a sığınmıştı. Onun yüce desteği, bu-nu Seha iline muva (*emanetçi,) *etmeye yetti.*

Ne var ki, kişioğlu hıyanete pek yakın.

Manapa da kargaşa çıkar çıkmaz hakandan yüz çevirip Uhhulu yanında yer almıştı. Hakanın ordusuyla geldiğini duyunca ; " Uhhulu'ya uymuştum. O senin kardeşin ve buradaki gölgendi. Kaç ülke ona bağlı. Ben hıyanet etmedim. Ben hep sana çalıştım. Yine çalışmak için buyrultu bekliyorum. " Kazılı tabletler ve çeşitli armağanla yaranmaya kalkıştı. Hakan duraksamadan ; " Öz kardeşlerin seni, yurdundan kovduğunda, kucağımı açmıştım. Karasarlılar seni iyi korusun diye, pek çok armağan verdim.

Sense kargaşalıkta minnetini unuttun. Bize hıyanet ettin. Düşman saflara geçtin. Şimdi sana yeniden nasıl güvenirim ki ? " Yanıtını gönderdi.

Ve şimdiye olmadık... Olmayacak şey oldu.

Manapa'nın anası Mah aka elçi geldi. Akalığı soyu-nup analığı kuşandı. Hakanın ayağına kapanarak oğlunun bağışlanıp kul köle olmasına bir fırsat daha verilmesini diledi ağlayarak. Hakan ne yapabilir ? O bir Hitit eridir. Ve bir bayana karşı, silâhsız... Çaresizdir.

Manapa'yı damadı Mira Beyi Maşuli... Ve Mah bayanı kızı Mava'ya ısmarlayıp Seha'dan çıktı gitti. "

Tapınaktan çıktılar.

Günışığı hepsinin gözünü kamaştırdı.

Sayvanda yürürlerken ;

- Ben hazırlık göreyim, - diyen Mitta ayrıldı.

İvecen adımlarla, kitaplığa yöneldi.

Yıllıkları toplayıp rafa yerleştirirken, taze yığını gördü. " O gece yazdıkları bunlar olsa gerektir, " derken gözü yaşardı. Yığını kucakladı. Sabahadek oturmuş... Belleğinde ne varsa kile dökmüş besbelli," diye posta oturdu. Tabletler

sıralıydı. Üsttekini alırken ; "Bilmediklerim burda," güveniyle sırayla okumaya başladı.

" Hakan Amenofis'le herşeyi düzeltmişti.

O gerçek bir akaydı. Her zaman öyle kaldı.

İbru (İbrahim) ve Narmer soyu... Kızının kocasıydı. Mısır yozlaşmasına güneşi tanrı kıldı.

Kolay mı bir topluma, yeni inanç dayatmak ?

Bilgi beceri yetmez. Arkasında güç ister. Desteğimiz olmasa, Teb'in yobazlarıyla, Heb'in eşkıyaları firavun mu dinlerler ? Dinlemediler zaten. Kargaşa yükseldikçe, öyle bir yükseldi ki, ne Semenkar, ne Tutan başa çıkabildiler.

Haydi Semenkar kuldu.

Ülkeler kul eliyle yönetilirler ama, erkiyle yücelemez.

Kul, efendi tutsağı. Aklı yüreği bağlı. Egemenlik hem ona, hem halkına zulümdür. Tasması tutulmazsa, sonunda onu sıkar. Sıktıkça canı yanar... Aklı başından gider. Devle-ti kendine kul, kulu derdine derman eylemeye kalkışır. Derman derde efendi olmasa da ortaktır. Payı nasıl ödenir ?

Hizmeti eziyete dönüştürerek elbet.

Bu suç ceza yerine, ödüllendi mi bir kez, haksızlık alır yürür. Yolsuzluk çığ misâli doruktan dibe iner.Güçlü üste tırmanır. Zayıf altta ezilir. Halk inim inim inler. Bu ortamsa, sadece alçak ve sefillerle, sinsi düşmana yarar.

Peki Tutan bunları neden gözardı etti ?

Üstünlüğün gizini öğrenememiş, ondan.

Oysa bili çok basit.

Bayru balığı tuttu. Subaşı mesken oldu. Şalmu aktaşı yonttu. Kişi korkuyu yendi. Basu tohumu saçtı. Açlığın karnı doydu. Mahi salı bağladı. Derin suda yürüdü. Aka ipi dokudu. Çıplak beden örtündü. Bânû kerpici kardı. İnden eve

taşındı. Eti hesabı açtı. Kentler durdu, oturdu. Hipo atı eğit-ti. Uzaklar yakınlaştı. Kankı teker döndürdü. Boy göçünü yükletti. Simi çizgiyi çekti. Kutsal izler belirdi. Buru tablet kazıdı... Sumer öncü yazıldı. Uta gemiyi yaptı. Kişi tufan atlat-tı. Şanapi yelken açtı. Fenike deniz geçti. Menes altın üret-ti. Mısır'ı satın aldı. Teşup demiri buldu. Hitit egemen oldu.

Hepsinin temelinde, yemek... Giymek... Barınmak güvencesi yatıyor. Bu yüzden de Mısır'ın işi her zaman zor-dur. Yemek ve giymek için başka illere muhtaç. Toprakları yetersiz. Üretimi verimsiz. Bir nice kanal açsa, rıhtım yapsa kıyıya, Nil çığırı düzensiz. Üstelik iki yanı, aşılmaz çölle kaplı. Bu nedenle Mısır'ın, ektiğini çok zaman ya sel alır gö-türür... Ya kuraklık bitirir.

Barınak konusunda fazla sıkıntı çekmez.

Nil'in ucuna yakın çağlayan kıyıları iyi taş ocağıdır. Mimarlar pek beğenir. Batakları killidir. Hem güzel kerpiç olur. Hem de düzgün saz verir. Tavan örtmeye yarar. Hasır örmeye gelir. Hatta yelken yapılır.

Altının efendisi. Ama kıtlık yılında altın yenilmiyor ki !..

O yüzden yönetenin her zaman çok dikkatli olması gerekiyor. İş yeniden oraya vardıysa, hiç çare yok. Mısır'da hanedanı değiştirmek zorunlu.

Eğer Anke, bunları öğrenmişse ne iyi !..

Azbiraz destekleriz. Tuttukları cehennem, ellerini yakınca, rahipler boyun eğer. Firavun komutansa, asker selâma durur. Ahalinin güveni baştakinin gücüdür. Yoksuna umut doğar... Yoksulun sabrı artar. Kargaşa sona erer.

Mutluluk olmasa da ülkeye huzur gelir.

Ece daha çocukken çok yetenekli idi.

Ablası Merita'nın düğününe giderken, demir arabalarla, Asuna ipeğini armağan götürmüştük. Daha miniminnaydı. Kumaşları sunarken anası yanındaydı... Arabalarla atlar verilirken babası. Aklının hem yaşından, hem de başından büyük olduğu besbelliydi.

Her gelişte demirden araba getirmekten, bir demirci göndermek daha iyi değil mi ? Dediğinde babası; Altın nasıl Mısır'ın büyülü gücü ise, demir de Hititlinin acı üstünlüğüdür. Ne biz veririz gizi. Ne onlar paylaşırlar.

Üstelik bu iyidir. Barışa köprü kurar.

Fazlasını vererek eksiği tamamlamak alışverişe bağlı. Alış-veriş edenler savaşabilirler mi ?

Daha iyi ya işte !..

Madem alışveriş var. Üstelik tanrılar bir. Giz olur mu arada ? Demişti de hepimiz, hayran bakakalmıştık.

Bunca deneyden sonra, tahtı altta tutmanın bize bağlılığını öğrenmiştir mutlaka.

Besbelli babasını bu nedenle izliyor.

Tanrılara kavuşsun, Amenofis firavun, bilgiye açık idi. Nefertiti ise, her aka kızı gibi, hem soylu hem zekiydi.

Hatun anası ona, geleceği taşıyan tüm geçmişi aktardı. Suların kaynağından, denizler ötesine ulanan tanrıların bütün destanlarını ağzımdan ezberledi. İnsanlığın yolunu adım adım izledi. Hocası Ay yanında, Hatu emrinde idi.

Biri bilgi sunduysa, öteki uyguladı.

Firavun bilmese de, halkının yarısının Hâbi Nûbi (Habeş, zenci,) kırması... Kendisi gibi Kıpti. Yarısının da Hami Miti (Hama Mitan,) melezi İbri... Ve hepsinin kökünün Hatti Sâmi (Hitit, Sumer,) akası olduğunu öğrendi.

Böylece ayrıları aklında, yüreğinde ayrımsız birleştir-di. Ve Hitit güneşini, Nil üstüne doğdurdu.

Mısır cenneti gördü. Yazık ki, erken öldü !..

Ve bilisiz Semenkar, yobaza ödün verdi.

O ise aldığını cennetin kapısına uyduracağı yerde... Cehennem kilidini açmak için kullandı.

İlk ödünle birlikte, nice zebâni varsa, saldı halkın üstüne. İnanç karabasanı, fikirde düşüncede, kargaşaya yol açtı. Şeytan ortağı yobaz, aradığını buldu. Tapınak altınını askere saçıverdi. Ortalığı mızraklı harâmiler doldurdu. Da-ha daha diyerek, kastı kavurdu halkı.Yılgınlık, can telâşı, erdemi unutturdu. Herkesi acımasız, kıyıcı yaptı çıktı.

Bu ortamda kim olsa, ipi elden kaçırır. Semankar da kaçırdı. İlk hamlenin firavun cesedi üzerinden aşması zorunluydu. Duraksayan olmadı.

Ve Nil'in suyundan çok kan döküldü Mısır'da.

Yanlış düzeltmek bili, oyun bozmak güç ister.

Oldu bitti hem güce hem biliye aykırı. Bu yüzden tehlikeli. Olanla olacağın en yakın tanığıyız. Neler gördük.. Ve neler neleri yaşamaya koşulduk bu hayatta. Neleri nasıl bozduk, neyi nasıl düzelttik, hiç kimse bizden iyi, bizden fazla bilemez.

Güvenden zarar gördük.

Ama kuşku bizi hiç, ama hiç yanıltmadı.

Dünyada uçan kuşun izini sürmek görev.Her sözü duyan kulak. Her eylemi gören göz. Her fikri anlayan baş. Her derdi sezen duyu... Ve çare bulan bilgi olmadan olur iş mi ?

Deneyim ve birikim, neyin nereye nasıl varacağını bilir. Bütün bunlara karşın, kişilerin gizine erişmek ola
Kafanın içindeki, derinin üzerine kazınmadan kim bilir ?

O nedenle kuşkuyu varsın papaz kınasın !.. Yönetici dört elle sarılmak zorundadır. Kuşku uyanık ise, kötüye ge-çit vermez. Çünkü bilgi kuşkuyla doğar, onunla büyür. Ve bilgi, bilimin de erdemin de anası. Bunlar eğitiyor ki, düzenlemediğine balıklama atlama. Yüzüp kurtulsan bile, yorgunluk kalır sana.

Büyük ülke dünyada olup biten her şeyle ilgilenmek zorunda. Hiç katkısı olmasa, mutlak etkisi vardır. Çünkü her davranışı, dirlik ve düzen için ayarlamak yükümü.

Ancak ve ancak öyle Mısır'da boğuşanla, Asya'da döğüşeni ayırabilmek mümkün. Ama Mısır'da durum iyice kötüledi. Hergün gelen haberler, ozanı doğruluyor.

Hitit büyük hakanlık.

Ne oyuna gelmeli, ne öce sıvanmalı.

Bir şey gerekiyorsa, gereğince yapmalı. Hakan Şupili Luma bu konuda akaydı. Barış için verdiği ödüne akıl ermez.. Savaşta hilesine katlanmak olasızdı. Karkamış'a Tutmoz'un diktirdiği balballar öyle Hititli oldu. Mitan bundan baş eğdi. Sutar'ın şeytanları şaşırtan oyunları Kinza'yı kurtarmadı. Ugarit'in Miştu'su... Nuhassa'nın Addu'su.. Kat-nalı Akki ile Amenofis'e varıp sığındılar da n'oldu ? Hakan bir beti yazdı. " Ben her zaman babanın dilediğini yaptım. Baban benim sözümü bir kezcik aksatmadı.

İmdi kardeşim madem sen onun yerindesin... Onun gibi yapacak... İsteklerimi elbet sen karşılayacaksın." Azarıyla, yeniden Hitit'e uydu oldu.

Nefertiti onunla... Muvatta'ysa Maşu'yla bu nedenle evlendi. Böylece iki damat denizde ve karada sarmaşıp kaynaştılar. Bu olaydan az sonra Artama öz babası Tuşratta'yı öldürdü. Kardeşi Matti geldi. Hakanın ayağına

kapanarak yalvardı ; " Eğer efendim isen, beni yaşatmalı-sın. " Tanrılar yalvaranı yoksun bırakırlar mı ?

Hitit hakanı tanrı. Dileği bağışladı.

Dünyada ayağını basmadığı bir tek yer... Öğüdünü tutmayan eski yeni bir tek dost... Mızrağını tatmayan bir tek düşman kalmadı. Ve herkes öğrendi ki, birliğin temelinde zor ve ödün yanyana. "

ATTİS'İN ÜLKESİNDE

Gün ağır ağır indi.

Uçurumlar karardı, koyaklar gölgelendi.

Tepelerin üstleri.. Ağaçların dipleri..Çiçeklerin kökleri.. Otların bedenleri, taşların yüzeyleri, pırıl pırıl parladı.Ama at yorulmuştu.. Üstüste soluyarak, sık sık tökezliyordu.

" Kararanlığa kalmadan bir yer bulsak iyiydi, " düşüncesiyle durdu. " Azbiraz dinlensin de saray atına ziyan değmesin durduk yerde. " Kararıyla atladı.

Gün halâ yakıyordu.

At yükten kurtulunca sanki hafiflemişti.

Sağrısını yokladı. Eli köpüğe battı. " Hayvan haklıymış, " diye sakarını okşadı. At başını salladı.. Eşinerek iştahla taze otlara sundu. " Üstelik acıkmış da... " Görüşüyle çılbırı sonuna kadar saldı. Yolun kıyısındaki Kibele balbalının gölgesine sığındı.

Kaya yol kıyısına, dağ gibi çöreklenmiş... Kutsal ana görkemle üstüne bağdaş kurup... Gerideki sa-paktan, ilerideki ufka her yeri ve herşeyi bağışıyla sarmıştı.

Kara taşın üstünde yürüyen karıncadan... Mavi gökte uçuşan güvercinlere kadar herşey gözetiminde.

Tanrılar herkesindi... Ve her varlık onların.

Köyde, kentte ve kırda, yaşayan ve yaşanan her ne ise onlarla bir ve birliktedirler. Kaç kere kaç yüzyıldır, haksızlık ve yolsuzluk onursuzluksa eğer bunun sayesindedir.

Varlığı kutlu kılmak. Ve hakedilmemişe katiyyen dokunmamak yasadır akalarda. Erdemle mutluluğun kapısı sayılır bu. Ve bu yüzden tanrılar, varlıkların kopyası. Yahut varlık içinde, varlıktan içkin olan.

Kişi kendinden özge tapı bulabilir mi ?

Bir önceki derbentte, Arinna oturmuştu. Öncekilerde ise İştanuş'tan İştar'a.. Teşup'tan Telapnuş'a bin tanrının her biri. Bu da gösteriyor ki, kimbilir kaç kere kaç yüz yıldır buralardan akalar gelip geçmiş. Ve her boy kendi meslek ustasının kutunu, tanrılığa yüceltip bize miras bırakmış.

O yüzden insan kutlu. Her varlık dokunulmaz.

Yaşama gereğinin zorlaması dışında, zarar veren zalimdir. Zûlümse erdemsizlik, mutsuzluk ve kargıştır.

Tanrılar ve insanlar... Doğasında erdemle buluşabildiğinde, kut yağar yere göğe. İnsanlar çoğalırlar... Yeni işler kurulur. Yeni yurtlar açılır. Umut ufuklarında gezilere çıkılır.

Mutluluk budur işte. Yaşayanlara alkış.

Bilgeler, söylenceler cehennemle cenneti bilim ve zûlüm diye bu yüzden tanımlarlar. Ve tanrılar bu yüzden, her zaman ve her yerde hâzır ve nâzırdırlar.

Borçluluk duygusunun bütün dualarını aklından geçirerek Arinna'nın önünde uzun süre dikildi. Elleri omuzunda, içtenlikle eğildi. İçinin içindeki saf özü bulmuş gibi derin bir saygı ile balbalı selamladı.

Acıkmış... Susamıştı. Heybesine el attı. Azığı tükenmişti. Kırbasını yokladı. Suyu suyunu çekmiş.

Bir de güne baktı ki, akşamın vakti gelmiş.

Atın teri kurumuş... Karnı doymuş besbelli. Ottan başını almış... Çayırların dibinde sunacak nem arıyor. Dili ota değince başını kaldırarak telli telli bakıyor. Uzatmak gereksizdi. Çılbırı toparladı. Zıpladı tekrar bindi. Güneşi izlediler.

Sıradağlar ne uzun !..

Günün kalktığı yerden yattığı yere doğru sefer eylemiş kervan misâli yürümekte.

Banaz çayıyla Gediz ırmağını gün kapmış. Sıradağın bağrından ışıl ışıl çıkıyor.. Ve her iki yanından şırıl şırıl akarak, gümüş koşumlar gibi ufukta yitiyordu.

Sağa sola baktıkça, ırmaklar mı taş yola... Taş yol mu ırmaklara rehberlik ediyorlar bir türlü bilemedi.

Tepelere tırmandı. Gökyüzü tanrıları bulut bulut horona durmuş oynuyorlardı. Çukurlara indiler. Yeraltı tanrıları, dönülmeze gidecek yolcu bekliyorlardı.

Sönmüş yanardağların süngerden bacaları inişlere mi yoksa, çıkışlara mı yoldur ?

Ne soracak kimse var. Ne kendi çözebildi. Lâv açıkta ne varsa, yakıp kül eyleyerek tüfe katıştırmıştı.

Birden gözü ışıdı.

Kappa'nın tüm gizemi içine yansımıştı.

Yanardağın selinden, bir uçan kaçabilir.. Bir de köstebek gibi yeraltına sığınan. Yakıcı sıcaklığın erişmediği yerde, yaşama süreğini bulabilen varolur.

Nasıl ki su üstünde boğulup ıslanmadan gemide kalınıyor. Cehennem tufanının altında yaşamak da böyle mümkün olmuştur. Ve yeraltı kentleri bu yüzden kurulmuştur.

Yanardağ yamacına kim konsa yanar gider. Ateş hem can verendir, hem onu kül eyleyen.

Tepenin yamacında çevresine bakındı.

Murat'ta toplanan dağ, burada çatallaşmış. Bir yanı tepe tepe Kumala'ya varıyor.. Diğeriyse Banaz'dan buraya ve kim bilir nereye gidiyordu.

Tumul (Bozdağlar,) sonsuz olmalı.

Yüce Teşup da sanki, onun sırtına binmiş... Eğimi azalmıştı. " Karanlık bastıracak, " kaygısıyla diz bastı.

Atı tırısa kalktı.

Yayla bitivermişti.

Ürküyle dizgin kıstı. Bineği duraksadı.

Dağ yine çatallanmış... Irmaklar gövdesinden iki yana taşmıştı. Evrende tek başına kalmış gibi irkildi.

Dönemeci dönünce, yamaca ulaştılar.

Görünüm karşısında bir an kendinden geçti. Ve atının üstünde yengisiyle öğünen bir komutan tavrıyla öylece dondu kaldı. " Sanki yüce Arinna yeryüzüne uzanmış... Ve sonsuz bereketi burda besiye çekmiş, " dedi kendi kendine.

Sıradağ tüm ufkunda, sereserpe uzanmış.. Gövdesi gün izinde batıyı kaplamıştı. Çatallarından biri sevgilisini saran aşığın kolu gibi yumuşacık kıvrılmış.. Ve pençesi okşarca Gediz'le Koca Çay'ın kavuştuğu noktada, toprağa saplanmıştı. Bir diğeri molaya ıhmış kervan benzeri kuzeye yığılıyor... Öteki çatalıysa düz ovayı aşarak, güneybatı ufkuyla bengi oynamaktayken. Beş parmağı Medele üstünde yiten suyu, Buldan'da sağıyordu.

Kıstaktan çıkan ırmak, devasa menderesler çizerek Bozdağların sırtını ova ova gözlerden yitiyordu. Arinnanın süt dolu memelerinden sızan bereketin çığırı, ürünün her türüne canından can katmıştı.

Üç gündür yayla yayla, uçurumdan dalmaya izlediği çifte su; *Mainadaru* (Menderes,) ile *Kadısu* (Gediz,) birbirinden iyice ayrılmışlar. Ovalarda güneşle yarışa kalkmışlardı.

Görünüm doyumsuzdu.

Doğduğu, alıştığı bozkır geride kalmış... Bambaşka bir doğanın seyrine kapılmıştı. " Tepedeki çamlarla, yamaç-taki meşeler... Ve dev çınarlar aynı. Ama, düzlüklerdeki a-ğaçlar çok değişik. Gövdeleri alaca... Dalları gevrek gevrek. Yaprakları tek çenek. Arası buğu buğu yeşil taneyle dolu.

" Zeytin olmalı, " dedi. " Buradan geliyor ya !.. "

Sonra hemen yadsıdı. " Zeytin siyah değil mi ? " Kendini yanılsadı. " Akada hüner çoktur. Yeşili karartmıştır. "

Koyakların dibinde bir başka çeşit daha.

Eğri büğrü gövdesi... Çatal matal dalları... Kocaman yaprakları ve yumruk meyvaları... İnciri tanıyordu.

Suboyunda saf tutmuş ordulara benzeyen asmaları görünce ; " Bunlar bağ olsa gerek, " dedi hükmünden emin.

" Ne geniş bir ova bu... Ne büyük bir bağ böyle.

Dianu (yargıç,) seçiminden sonraki törenlerde içilen ve saçılan kutsal şarap her yere buralardan gidiyor.

Hitit ülkesi sonsuz.

Kaç kere kaç ili var. Her ile kaç kent bağlı. Köyleri ne kadardır, âsârından bilinir. Pazar orda kurulur... Panku orda derilir. Bu yüzden de bir âsâr otuz bin kişilikse, il otuzbin kişidir. Fazlaysa daha fazla.

Bin tanrılı ülkede, başka türlü olmaz ki !..

Birliğe giren her kent tanrısı, tanrımızsa en az bin kent dolusu insanımız var demek. Bunlara ne dağ yeter. Ne bu geniş ovalar. Ve ne de araç gereç.

Buraya gelinceye, bunları düşünmedim. Birden herşey değişti. Coğrafya değişince, fikir de değişiyor.

Şimdiye herşey bildik... Ve tüm doğa bizdendi.

Oysa burası başka. Ne toprak aynı toprak... Ne ağaç aynı ağaç... Ne otlar benzeşiyor.

Renkler bile çok farklı.

Ya yele ne demeli. Sırtımız buz keserken, yüzümüz terlemekte. Deniz yakın olmalı.

Havayı kırarmış ya !.. Herhalde uca geldik. Tanrıların otağı buralarda olmalı. " Diye gözünü kırptı.

Ve o anda ninesi başına çöreklendi.

" Teşup'un kutlu oğlu... Bitkilerin tanrısı... Bereket bağışçısı Telepnuş, bir vakitler tanrılara kızmıştı," diye söze başladı. *" Yatağından fırladı. Öfke iveceniydi. Sağ çizmesini sola.. Sol çizmesini ise sağ ayağa geçirip ülkeden uzaklaştı*

Dağları ovaları.. Yamaçlar koyakları.. Irmaklar azmakları... Evler, yüksek surları koyu bir duman sardı.

Ocakta ateş söndü. Ağılda koyun, keçi.. Ahırda sığır, domuz.. Tavlada atla, eşek ve çaprazı katırlar... Kümeste tavuk, tavşan... Kundakta bebe öldü.

Ana enikten, dana inekten uzaklaştı. Çayırdaki büyüme, bayırdaki ürüme, yerde sürüme durdu. Yaylak kaynak kurudu. Ot, çöp ağaç çürüdü. Bağ, arpa, buğday bitmez... Kişilerle hayvanlar artık çiftleşmez oldu.

Ne bir tek çiçek açtı... Ne de bir filiz çıktı, koskocaman ülkede. Ne aygırlar yüğürdü. Ne gebeler doğurdu. Her yeri kıtlık sardı. Kişiler... Tanrılar... Ve hayvanlarla varlıklar açlıktan kırıldılar.

Bu kırım gök tanrıyı yüreğinden vurmuştu.

Hemen bir şölen düzdü. Tanrıları çağırdı.

Hitit'in bin tanrısı derhal çağrıya koştu. Elde kalan ne varsa, sofraya konulmuştu. Aç tanrılar iştahla, başına üşüştüler.Yediler doymadılar... İçtiler kanmadılar. Kıtlığın dehşetini iyice anladılar.

Düşündüler umar yok... Taşındılar yarar yok.

Yoklar ardarda gelip üstüste yığılınca, Gök tanrı Telepnuş'un yokluğunu farketti !..

- Bu kıtlığın nedeni, şimdi anlaşılıyor. Telepnuş küstü gitti, - diye gerçek durumu kısaca özetledi. Ve anında buyurdu ; - Nerde nerdeyse bulun, tez çağrılayın onu.

Önce büyük tanrılar, pek keskin gözleriyle her yeri taradılar. Bir iz bulamadılar. Sonra küçük tanrılar, tez varan ayaklarla, dünyayı dolandılar. Ona rastlamadılar. Yiğitçe yola çıkan, kös kös geri dönünce, Teşup bu kez kartala ;

- Git!.. Ve yüce dağları.. Eğimli yamaçları.. Gölgeli koyakları.. Derin mavi suları araştır, bul, buyurdu.

Kartal uçtu engine.

Yükseği ve alçağı.. Kuytu ile gölgeyi.. Dibi, ucu, bucağı, tanrılardan da keskin gözleriyle taradı.

Muştusuz... Boynu bükük, döndü gerisin geri ;

- Bağışla, göremedim, - özürünü diledi

Teşup eşine döndü. Tanrıça Annana'ya ;

- Gördün mü şu oğlunun, bize ettiklerini? İnadı sürdürürse, açlıktan öleceğiz. De bakalım şimdi biz, n'edip neylemeliyiz ? - Sorusunu yöneltti.

Tanrıça çekinir mi ?

- Onu sen gücendirdin,-dedi yanıt olarak.- Bulup gönlünü almak senin üstüne görev.

Baktı ki gök tanrısı, başka çaresi yoktur. Kalktı gök otağından. Telepnuş'un her zaman oturduğu konağın kapı-

sına dayandı. Bir çaldı ses gelmedi. İki çaldı bir yanıt veren bile olmadı. Yumrukladı kapıyı. Evde hiç kimse yoktu.

Öfkeyle sarsaladı... Kapının tokmağıyla, çekici kırılmıştı. Üzgün, bezgin ve kızgın, döndü gök otağına. Karar-mış bir suratla vardı oturdu tahta.

Başladı kötü şeyler, kurup hazırlamaya.

Annana anladı ki, Teleşnup bulunmazsa, işler sarpa saracak. Baba oğluna kızıp tüm varlığın üstüne ceza yağdıracaktır. Azarını yutkunup balarısına döndü ;

- Var git bir de sen ara, - der demez yüce Teşup ;

- Büyük tanrılar gitti. Elleri boş döndüler. Küçük tanrılar gitti. Boynu bükük geldiler. Kartal göklere uçtu. Bir yerde bulamadı. Şimdi bu minik arı, gidip onu bulsun ha !..- Dedi kas kas gülerek.

Tanrıça kararlıydı. Buyruğu yineledi ;

- Sen var git minik arı. Sür izini, ara bul. Sok elini yüzünü. Kaldır uykuda ise. Mumunla iyileştir, zehirlediğin yeri. Sonra da bana getir. - Der demez uçtu arı.

Uçtu uçtu ve buldu, bereket tanrısını.

Boylu boyunca yatmış... Yeşilliğe batmıştı.

Tıpkı burası gibi, " dedi kendi kendine.

Görevi düşününce, yorgunluğu çoğaldı. Solukları sıklaştı. Açlık başına vurdu. Heybesine el attı. Azık çıkını boştu. Önce kösüldü kaldı. Sonra hafif doğruldu. Derin nefes alınca ciğerleri baharın kokusuyla yıkandı. Açlığını unuttu. Yüreği pırpırlandı. Önce duyduklarıyla, şimdi gördüklerini aynı potaya soktu. Aynı örste çekiçle dövdü ve kaynaştırdı. Ve sonunda gerçeği, bir iyice sindirdi.

O durmuş, düşünmüştü. Ama atı yürümüş.

Gözlerini açınca, gördüklerine şaştı. Kolları uzun olsa Alaşar burçlarını kucaklayabilirdi.

Attis'in ülkesinin başkentini bulmuştu.

Yüzü ışıdı birden. Gücü yerine geldi. Topuklarını bastı.At bunu bekliyordu. Yaydan çıkan ok gibi atıldı öne doğru

Ağır, dövme tunç kapı kapanmak üzereydi.

Yontma taşla döşenmiş meydana zor yetişti.

Kapı kolu yolcuyu görünce duraksadı. O anı fırsat bildi. Atından atlayarak, meydanın sonundaki büyük mermer çeşmenin aharına yanaştı. Önce atı suladı. Sonra kendisi içti. " Kuşar'ın sarı suyu bizi izlemekteymiş." Sevinciyle doğruldu. " Demek ki, damar aynı. İnsanlar da aynıdır.

Attis yol göstermişse, Anita kentler kurmuş.

Murşili burada bey. Akalar puhrusunda Hitit'in temsilcisi. Elbette huyu gibi, suyu da benzeyecek." Deyince rahatladı. " Yolcu yanaşmaktaysa, kuzuluk kapatılmaz. "

Kana kana su içti... Kollarını, yüzünü, boynunu temizledi. Gerildi, beğeniyle çeşmeyi selâmladı.

Haznesi sur içinde... Nişleri tanrıların oymalarıyla süslü... Bedeni kesme mermer... Tam ortasında İştar, kutlu ağzını açmış... Buğulu sarı pınar, boğazından çıkıyor.

Kapının kolcu başı, elleri omuzunda onu beklemekteydi. Selâmı biter bitmez ;

- Hoş sefa getirdiniz. Tez girseniz de kapı, zamanın-da kapansa, - diye mahçup uyardı.

Ve onlar girer girmez, anakapı kapandı.

Gün dağın son ucunda, gelinliğini giymiş... Gerdek hazırlığının tutkulu utancıyla bütün ufku sarmıştı. Girişi aşar aşmaz, utancı bulutlardan yeryüzüne döküldü. Koyaklarla,

kovuklar... Yamaçlar ve ağaçlar... Bitkilerle çiçekler, renklerin cümbüşünü horona kaldırdılar.

Yel karmaşayı kaptı. Bir bir ırmağa attı.

Allanıp pullananlar, suyun saf gümüşünde aklanıp paklandılar. Ve kara yorganını, yamaçlardan aşağı yuvarlayan akşamın avcuna sığındılar.

İşte tam o sırada, kent yazmanı Muvata ;

- Hoş safa getirdiniz !.. Kente onur verdiniz, - diye yanında bitip coşkuyla selâmladı.

- Hoş bulduk, safa bulduk... Tanrılar kentinizi kutlu ve mutlu kılsın, - diyen Mitta anında kimliğini bildirdi.

Yazman birden irkildi.

Elleri omuzunda yere kadar eğilip ;

- Çok önemli olmalı. Tez saraya varalım, - diye hemen dönerek tin tin önüne düştü.

At dağa alışmıştı. Kent caddesi mermerden. Toynakları yağlanmış kızak gibi kayıyor... Bir türlü dengesini bulamadığı için, ağırlaştırıyordu. Biraz yavaşlayınca, çevresine bakındı. Bütün Hitit kentleri birbirinin aynıydı.

Kapının arkasında, aslanlı sundurmayı kucaklayan taş meydan onu sıcacık sardı. " Kuşar'a girmiş gibi, " güveniyle yürüdü. Eyvanın oymaları... Surun kabartmaları... Kemerleri süsleyen ak mermerden yontular, gözlerini okşadı.

" Hitit zenginliğinin doruğunu yaşıyor.

Kaç kere kaç yıl var ki, savaştan uzak toplum.

Buradan ta Kuşar'a... Babil, Kalde, Sumer'e... Mısır'a, İçasyaya... Ve hatta tacirlerin gidebildiği yere üzüm, incir, yağ, nektar... Ve tohum yollanmakta. Oralardan buraya, baharat, altın, gümüş, bakır sekel gelmekte.

Hergün ulu bir kervan görmedim mi yollarda ?

Belli ki, Alaşar'ın üretimi çok fazla, gereksinimiyse az.

Akası beyi doygun. Keseler, sandıkları altın, gümüşle dolu... Ahali eğitimli, incelikli olunca zenginlikler doğayla paylaşılmasın olmaz. Olmayınca güzellik, bollukla yarış kurar, " düşüncesiyle uzun uzun yazmanı süzdü. Gövdesi yeğnileşti. Adımları sertleşti.

Sokak iki yanında oyulmuş mermer arka eğilip yaslanıyor. Arkların öte yanı, kesme taştan duvarlar... Savaklar, sapakları yontularla donanmış görkemli konaklarla bezenmiş sıra sıra. Yivli oluklu nişler... Süslemeli kirişler... Girintiler, çıkmalar.. Hatıl ve çatmalarla birbirine bağlanmış. Yontma taşlarla tuğla, ahşapla sarmaşarak akşamın son şavkında halaya kalkmışlardı. Kesme mermer söveler, mazgalları açıyor.. Oyma ceviz kapaklar kem göze kapıyordu. Nakışlı saçakları, yerdeki bahçeleri göklere yansıtmıştı. Birbirine değerek yolcuyu hem güneşten hem yağmurdan korurken... Çıkmalarından sarkan çiçeklerin kokusu sokağa dökülerek her nefeste genzini, göğsünü okşuyordu.

Mitta ; " Dağlar ormana... Ova dermana kesmiş, " diye düşündü yine. " Attis ölecek yeri, doğrusu iyi seçmiş. Kaç kere kaç kent geçtik. Hitit varsıllığını kanıksadım diyordum. Alaşar'ı görmeden hüküm vermemeliymiş !.. Hitit burada dağla bitimsiz bir ovayı.. Bilgiyle güzelliği.. Ve bollukla verimi birleştirmeyi bilmiş. Tüm ömrünü başkentte geçirmiş olan biri, ordan daha zengini, düşleyebilir miydi ? "

Yüz adım kadar gidip sahanlığa vardılar.

Dört yanında dört yöne, inip çıkan merdiven... Ortada dört oluklu mermer bir çeşme vardı. Küçücük yalakların arasından fışkıran uzun yeşil kavaklar göğe ağıyorlardı.

Mermer yol tırtık tırtık eğimlenip iniyor... Kenarları tülbentten basamaklar halinde çeşmeyi sarıyordu.

Sahanlığa indiler. Çeşmeyi dolandılar. Ve sarayla tapınak yokuşuna vurdular.

At bildiğini buldu. Toynak sesi düzeldi.

Sarayın kapısında seyisler koşturdular. Atı tımarlayarak yemlemek amacıyla tavlaya götürdüler.

İki yazman yanyana, içkapıyı aştılar. Sofada yürürlerken Muvata öne geçti. Purhunun kapısından ardarda süzüldüler. Mürşi han, rahibe ve Nerrika hanım orda onları bekliyordu. Han hemen yer gösterdi.

- Umarım kötü haber getirmiyorsunuzdur !..

- Arnu han sizi hemen Kuşar'a istemekte...

- Vah zavallı kardeşim !.. O kadar dermansız mı ?

Mitta düzenli haber vermenin güveniyle ;

- Tez varılabilirse beklediğine değer.

- Öyleyse gün açmadan yola çıkmış olalım, - derken işaret etti. Çavuş koşup gelince ; - Biz hazırlık görelim. Siz arınıp kurunun. Sofrada konuşuruz. - Sözüyle izin verdi.

Mitta hemen doğruldu.

Çavuşu izleyerek, konukevine girdi.

Çavuş kapı ağzında ;

- Siz buyrunuz !.. Ben hemen hizmetli göndereyim, - diyerek geri döndü.

Oda geniş... Bakımlı... Ve ceviz kokuluydu.

Gözleri alışınca, çevreyi inceledi.Varsayımı doğruydu. Tavan, taban, yüklük ve kapılar cevizdendi. Karanlık oymalarda kapkara tonlanıyor. Cevizin ışıltısı renk renk ve desen desen ortaya çıkıyordu.

Derin derin soludu. Koku içine doldu.

Yine de içten içe ince bir sızı duydu.

Mitta ilk kez Kuşar'ın dışına çıkıyordu.

Bu üçüncü gündür ki, evinden ayrı yerde... Bambaşka odalarda kalıp konaklıyordu. Beylik yatakta yatıp... Yabancı sabahlara gözünü açıyordu. Kentler, evler, yataklar birbirine benziyor. Ama meğer her evin. Her yatağın, her kentin özel kokusu varmış. Ve her ildeki sabah ötekinden farklıymış.

Kişi yaşamadıkça ayırdına varmıyor.

Latasını çıkardı. Dürdü, dipteki postun üzerine bıraktı.

Çevresine bakındı. Duvarın ortasında mermer bir söve vardı. Kalın ceviz kapıyı iter itmez, minyatür bir hamamın som mermer soğukluğuna girdi.

Göyneğini sıyırdı. Dolağını ayırdı. Dürdü sedirin ayakucuna yerleştirdi. Başuca yatırılmış peştemal dürümünü elyordamıyla buldu. Açtığında burnuna leylâk kokusu sindi. Beline sarınarak yerdeki takunyayı ayağına geçirdi. Sarayı tanımanın ayak alışkanlığı karşı yana yürüdü. Helânın kuburunu ayırınca sevindi.Bir basamak çıkarak peştemalı kıvırdı. Nalınlar bir sürtüşte yerlerini buldular. Ağır ağır çömeldi.

Alttan çağıldayarak akan su, atıklarla şapırdadı bir süre. İçini temizledi. Rahatlayarak kalktı.

Soğukluğu geçerek, kaygan zemin üstünde, tahtası kaypaklaşmış içkapıya yöneldi. Açtı içeri girdi. Üstüne buğu yağdı. Teni belli belirsiz nemlendi her adımda. Hücreleri gevşedi. Gözenekler açıldı. Uğrun uğrun terledi. Çöndü kurna başına... Birkaç tas su döküdü. Günün yorgunluğunu göbektaşına serer gibi yüzüstü yattı.

Birden kulunçlarında tüğ gibi parmakların dolaştığını bildi. " Hizmetli geldi, " diye gözünü kırpıştırdı. Bakışının uçları buğulu karanlıkta ipince bir gölgenin ışıltısına değdi.

Tenini sığazlayan gül yaprağı yelinde; " Rahibelerden biri gönderilmiş olmalı," güveniyle gözyumdu. Yel boyun kaslarını ince ince dolandı. Yeğneldi, yumuşadı. İlikleri ısındı. Sıcaklık avuç avuç sırtına sepelendi. Düğümlenmiş sinirler, çimdik çimdik çözüldü. Teninin her gözesi, çenek çenek açıldı. Derisi pençe pençe nemlendi buğulandı. Omurgası sertleşti. Belçukuru gevşedi. Kasığı katılaştı. Bacakları gerildi. Baldırları kaynaştı. Topukları çaynaştı.

Narin bir kol usulca koltukaltından sızdı. Göğsünü sığazlaya sığazlaya kanırttı.Gövdesini ırmakta yeğnelmiş tom ruk gibi ağır ağır çevirdi. Ova ova sırtüstü mermere yapıştırdı. Boynundan göbeğine gül yaprağı serpildi. Yanıbaşına çönen yasemin öbeğinin kokusuna bulandı. İnce ince soludu. Gözlerini açmadı. Kirpik aralarında ak memere bürünmüş tül bulutu devindi. Hamamdaki kandiller henüz yakılmamıştı. Gözünü açsa bile hiç bir şey göremezdi.

Kendisini göğsünden töperlenen sımsıcak alazın gıdığına, tümüyle terkeyledi. Çavlan hızıyla indi.. Göbeğinde birikti. Avuçlandı oradan.. Damla damla karnına kasığına saçıldı. Kalçası, baldırları.. Oyluğu kasıkları çıtır çıtır çıtladı. Bedeni yay sırımı gibi dimdik gerildi.

Ok benzeri doğrulup kollarını uzattı. Yumuk avuçlarını katı pençelerinde sımsıkı kilitledi. Tutku zamkından zorla yolduğu sözcüklerle, tutuk tutuk fısladı ;

- Sevilene mühürlü.Ancak ona açılır. Bu kadarı yeterli.

- Ama bana yetmiyor, - çığlığıyla kendini ele vermişti Dinge. Gevşeyen pençelerden kollarını kurtardı. Mitta'ya sarılarak mührünü açmak için mermere yuvarlandı.

DORUK KARININ ÇIĞI

Büyük tören yapılmış... Panku yeni bitmişti.

Mürsi han Arnu hana ortak ilân edilmiş.. Mal nigal hatun olmuş.. Mitta'ya *Namu* (bilge,) sanı eklenerek yazmanlık ödevi yükümlenmiş.. Purhular yurtlarına yenice dönmüşlerdi. Arnu han, babasıyla anasına kavuştu.

Han Mursili adıyla hakan olunca purhu Alaşar'a yerleşti. Başkentimiz değişti.

Her zaman, her ülkede.. Değişim sürecini fırsat sayan aymazlar eyleme kalkışırlar. Bu kez de öyle oldu.

Azzi (Elazığ,) beyi Anniya, *Kanireş'e* (Bingöl,) saldırıp iyice yağmalamış.. Ve bütün ganimeti *Hayaşa'ya* (Erzu-rum,) aktarmış.. *Nuhasa* (Nusaybin,) egemeni Attakama, *İştita* (el-Şatra) üzerine yürümüş.. *Gula'*nın (Batman,) *Viski-l'*iyse (Bismil,) ayrı boy çekmek için hazırlık görüyormuş.

Ordu devşirilerek hemen yola çıkıldı.

Anniya tutuklandı.

Çapul geri verildi. Bingöl sevindirildi.

Attakama, hakana yaranma hevesine kapılan öz oğlu Nigebay'ın eliyle öldürüldü. Hakan baba katlini cezalandırmak için Nusaybin'e yürüdü. Ve oradan Bismil'e geçilerek isyanı kanla yundu... Ateşle çabucak kurutuldu.

Hakan büyük töreni *Kumaha* (Kemah,) tanrıçası Hepat tapınağında yönetmeyi istedi. İllere haber gitti. Beyler, hanlar purhular orada toplandılar.

Firavun Ay yaşlıydı. Kendisi gelemedi. Saray bakanı ile komutan Usemere (Ramses,) elçi olarak geldi. İlk Kargamış'a varmış... Sin aka ve Komutan Nuvanza'yla buluşmuş. Törene hep birlikte katılarak Mısır'dan gönderilen değerli armağanları sundu.

Hakan ona sağlık ve esenlikler dilerken ; " Madem ki bir kez asker, egemenlik kurmuştur. Hanedan oluşturmak zorunda kalacaktır. Firavun Ay da yaşlı... Komutan Horemhep de.. Üstelik ikisi de oğuldan yoksundurlar. Senin bir oğlun varmış. Onu iyi yetiştir. " Öğüdünde bulundu.

Yeni yıl şenliklerle, şölenlerle kutlandı.

Kargamış meşhedisi Sin akanın ölümü sevinci gölgeledi. Cesedi mumyalandı. Hakan.. Ordu.. Konuklar Kargamış'a götürüp Fırat'ın kıyısında.. Yüksek kayalıklara sağ iken oydurduğu, sonsuzluk sarayına, dünya durdukça dursun diye yerleştirdiler. Yerine oğlu Sin-Ha meşhediliğe geçti. Telepnuş hanın oğlu Rimisarma'ysa *Alep* (Halep,) beyliğine atandı. O sırada hakana, yıllık törenden dönen Erzurum beylerinin *Kaguma* (Kağızman,) köylerine sarkıntılık ettiği haberleri ulaştı.

Halkı korusun diye, komutan Nuvanza'yla Mitan tan ve Sebes askerleri kuzeye Aras'a gönderildi.

Ordu çapulcuları ırmağın koyağında kıstırdığı sırada, *kutlu kuşlar* (baykuşlar,) öttüler. Subayları çekindi. Kamlara danıştılar. Onların salıkları tekindir diye geldi.

Eğer bir komutanın yüreği aklındaysa, askeri pek yiğittir. Komutan Nuvanza'ysa büyük hakan Şupili-Luma'nın subayıydı. Az sayıda askerle, hiç ummadıkları anda yediyüz arabalı onbin kişilik ordu üzerine atıldı.

Erzurumlu bir daha zayıflara çatmadı. Güçlüyle halleşense yiğit diye bilinir... Dadaş diye anılır.

Hakan ve komutanı Alişar'da buluştu.

Kafkaslar ötesinden gönderilen kurullar, hem bağlılıklarını, hem de armağanları eski başkentimizde teker teker sundular. Oradan Ankara'ya geçilerek kışlandı.

İyi kurulan düzen, düşen bir çığa benzer.

Yürüdükçe büyüyüp genişler ve güçlenir.

Yüce hakan Şupili-Luma bütün dünyayı Hitit'in gölgesine almayı başarmıştı. Arnu han az yaşadı. Hiç bir şeyi bozmadı. Mürsil hansa yekinen birkaç yeri ezince, dünyaya güven geldi. Ordu terhis edildi. Herkes işine döndü.

Artık büyük töreni yüce başkentte yapıp,pankuyu toplamanın zamanına ermiştik. Çağrılar gönderildi. Ankara'dan Hattuşa yönünde çıkılırken sadece komutanlar ve subaylar alındı. Alişar'a varmadan,Mira ve Kime hanı ihtiyar Muşiliva, hakanı karşıladı. Armağanını sundu... Görkemli şölen verdi.

Meğer bir derdi varmış.

Kendisi çok yaşlıydı.. Oğlu da olmamıştı. Kardeşi oğlu Kal'ı evlâtlık edinirse, hakan ne düşünürdü ?

Hakan duraksamadan ; " Kendi adıma hemen çok iyi bir iş olur, diye onaylarım da, " dedi açık ve duru.. " Panku n'eyler bilemem. Çünkü bu hem bir seçim... Hem soy

değiş-tirmektir. Yetkisi pankudadır. Orda herkes ben gibi. İyice düşün taşın.. Pankuya öyle getir. "

Mişuluva besbelli kararını vermişti. Hakan olurlanınca Kal'ı yanına aldı. Pankunun kararıyla ortak han seçildiler.

Sonra aralarında ne geçti bilinmiyor.

Mişuluva ayrılık çabasına girişti. Hakan uzlaşmazlığı töre ve yasalara uyarak çözmek için, başkente çağırınca ürküp Neşar'a kaçtı.

Bir şeyi unutmuştu.

Eski zaman eskimiş, geçmişe karışmıştı.

Neşar pankuya bağlı... Güvenen, güvenilir başkentlerden biriydi. Denizaşırı iller, kaç kere kaç yıl var ki, ondan sorulmaktaydı. Mişuluva benzeri limanlar hânı biri, denize sığınırsa başına açılacak dertleri biliyordu. Hemen panku dererek durumu tartıştılar. Karar açık ve netti.

Neşar'ın akaları Mişiluva'yı tuttu. Ellerini bağlayıp cezalandırmak üzre, hakana gönderdiler.

O zindana atıldı. Yerine oğulluğu Kal hanlığa atandı.

Toplum yasalarını koymakla yetinmiyor... Her koşulda onlara sahip de çıkıyordu. Artık bundan öteye Hitit'i yıkacak güç bulunmaz yeryüzünde. Çünkü zaten yeryüzü baştan sona Hitit'in güneşine bağlıdır.

Hakan Mursili hemen purhuyu toplayarak, bütün olup biteni yasaya dönüştürdü. Günler geceler boyu, durmadan çalıştılar. Birlikte yaşamanın yollarını çizdiler. Yeni yıl törenleri Hattuşa'da kuruldu. Büyük Panku derildi. Düzenlenen yasalar, onda geçirilerek gümüşten çanaklara madde madde yazıldı. Ve tören biter bitmez, bağlı, bağımlı, serbest purhulara orada tek tek teslim edildi.

Hakan Mürşili ile Mal hatunun mührünü taşıyan o çanaklar pek çok egemen için Hitit'le antlaşmanın örneği sayılarak duvarlara asıldı.

Hatun az homurdandı. Hazinedeki gümüş, harmanı az eksildi. Ama, beylerle hanlar, her yemekte pankunun yasasını okudu. Her öğünde kendiyle hesaplaşmak zorunda kaldı o günden beri.

Ve hakan Mürşili'nin başlattığı görenek, Hitit'e töre oldu. Yasalar her şölende, her törende okundu. Uyanların hakları... Uymayanın hüsranı herkese anlatıldı.

Haklar, sorumluluklar, yasalara bağlanıp eşit paylaşılınca, insanlar kıskançlıktan, öfkeden arındılar.

Dünyanın her yerine... Rekabet ve kazancın pazarı âsâr dahi çekişmeyi unuttu. Fiyatlarını kırdı... Faizini indirdi. Mısır'da kıtlık bitti... Kargaşa sona erdi.

Hakan yine durmadı.

Gönenci paylaştırmak için yollara düştü.

Her töreni Hitit'in bir ilinde yönetti.

Ülke ülke dolaştı. Adalarda eğleşti. Yüksek denizi geçti. Karalara ulaştı. Mittanamu Alplerin eteğinde babası Mila'yla karşılaştı. Ocağının çevresi âsârla çevrilmişti.

Avcılar yurt açtıkça, çobanlar ve çiftçiler kıyıdan uzaklaşmış... Derinleşmiş karada. Mila bol göktaşıyla taşkömürünü ancak burada bulmuş.Ama haber verecek kimseyi bulamamış. Eğer uğramasalar, rastlaşmak olanaksız.

Kıyıya döner dönmez, hakan gemi gönderdi.

Kuşar'daki İna'yla, Alplerdeki Mila'yı yeniden kavuşturdu. Ve Mitta'yı alarak, yine yollara düştü.

Mısır'a vardığında, firavun Ay yerini komutan Horemhep'e bırakıp tanrılara yenice yürümüştü.

Ramses başkomutandı.

Gide gide her ilin, baştanrısına taptı.

Her tapınakta kutsal törenini yönetti.

Böylece binbir tanrı, ondan hoşnut kıldılar.

Tanrılar hoşnutsalar, kişiler gönençlidir

Ve kişi gönençliyse, doğada verim artar. Bayındırlığı coşar. Zenginlikle dinginlik doruklara tırmanır.

Hiç bir hırsın hevesi, içbarışı bozamaz.

Yüce hakan Mürşil'se ; " İçi barışık olan, gayrısına özenmez. Eşitlik, kardeşlik ve adalet üzerine oturmuş hiç bir düzen, bir daha kolay yozmaz." Diyerek tanrı oldu.

ÖMÜR GEÇİP GİDERKEN

Muva hakan seçildi.

Babasının yerine geçer geçmez purhuyu toplayarak kardeşi Hattuşili yüksek ülkeye rahip atadı gecikmeden.

Yargıç Arma-U buna karşı durdu nedense.

Hattuşili doğduğu Hattuşa'ya sokmadı. Muva için kötülük kurduğunu söyledi.

Yazman Mittanamu'yla, yaşlı kam tanrılara sordular bu savları. Samuha tanrıçası, suçsuzluğuna dair işaretler gösterdi. Hakan güven duyarak tanrılara karışan Nuvanza'nın yerine onu komutan yaptı.

Çekemeyenler küçük dillerini yuttular.

Elbette bu arada epeyce can yakıldı.

Mal hatun henüz sağdı. Kam Hattuşa'da kaldı.

Dinge ile anası Kali hanım Mitta'nın evine taşındılar.

Yaşlılar teker teker bırakıp gidiyorlar. Ve onlar çekildikçe, kalanların sorumu daha ağırlaşıyor.

İlkin kamın haberi ulaştı Alaşar'a... Ardından Horemhep'in. Ramses tahta geçince oğlu Seti'yi hemen ortak firavun yaptı. Hakanın sözlerini unutmamış besbelli. Onu yetiştiriyor. Hangi ülkede olsa, erişkin yönetici Hitit'e yarar sağlar

Kutlamaya yazmanla, komutan Hattuşili gönderildi Mısır'a. Armağanlar bu yeni hanedana onaydı.

Ramses Nil'de ve çölde yeni yurtlar açmaktan söz etti uzun uzun. Tek oğlu ve ortağı Seti ise durmadan, Asârlıdan yakındı. Yeni yurtlar açılıp ülkeler çoğalınca fiatları yükseltmiş. Buğday ve baharatın miktarını azaltmış. Peşin altın istermiş. Oysa madenler henüz işletilemiyormuş.

Kurul geri dönerken, Per Rames'te yapılan ambarlarla irkildi. Hazırlık firavunun sözüyle çakışıyor. Seti punt bulur bulmaz Asûr'a saldıracak.

Döner dönmez durumu purhuda tartıştılar.

Besbelli Asûrluya kazancı az gelmekte. Mısırlıysa kargaşa nedenini öğrenmiş. Baharat ve tahılı yedekleyebilirse, payını artırmanın yolunu bulacaktır.

Kardeşler arasında uyumun sağlanması, ebeveynin ödevi. Kentlerle ülkelerin çıkar çekişmesini denegelemekse bağlı bulundukları purhu üzerine yükümdür.

Bazen öğüt verilir. Bazen ödün sunulur. Çok zaman da kamçıyla üstlerine yürünür. Ama bunun için de haklı olunmalıdır. Elbet güç sabredecek ölçüde güçlü ise !..

Onun zamanı çoktur.

Olgunlaşmayı bekler. Ya çekişenler yılar, duruşmaya katılıp uzlaşmaya yöenelir. Yahut da çatışarak yıpranır örselenir. Artık vakit gelmiştir. Sabredene gün doğar.

Yenik zaten bitkindir. Yenene fiske yeter.

Ve düzen pekişerek, geleceğe yönelir.

Hakan Muva purhuyu alıp Neşar'a geçti. Yazman Mittanamu'ya kötüsüne hazırlık görmesini buyurdu.

Deniz ve kıyı halkı çoğalalıdan beri, Hitit'te gemicilik iyice gelişmişti. Pek çok liman kentinde, geniş karınlı tekne

yapan pek çok aka var... Denizin her halinde o tekneyi yüzdüren gemicimiz çoğaldı. Ordu toplandığında, karadan gelen kadar denizden asker çıkar. Araç, gereç ve besin gemiyle daha kolay, daha çabuk taşınır.

Neşar'ın karşı ucu, derin koydan fırlamış upuzun bir burundu. Akıntısı çok güçlü.. Yeli sert, kesintisiz. Kıyısı kayalıkmış. Burunu döner dönmez, hem sırtın gölgesinde.. Hem de pek çok adayla korunaklı çift liman kucaklarmış gemiyi. Mimarbaşı Datta'yı yanına alan Mitta, Neşar akalarının karınlı gemisiyle o limana yanaştı.

Kıyıdan yükselen dağ, bağdaş kurmuş tanrıça Ea'ya benziyordu. İki tatlı duru su, tanrıça memesinden şorlayan pınar gibi kalçasından sızıyor.. Çifte limanı gümüş tozuna buluyordu. Mimar başı, yamaca, pınarlara göz attı. Yer çok elverişliydi. İmeceye girildi.

Yapıcılar, taşçılar.. Tahtacı marangozlar.. Oymacı yon tucular.. Künkçüler çömlekçiler.. Ve köylüler kentliler imeceye katıldı. Pınarlar kanallara alınarak tapınak, saray, evler ambarlar ve sûrun yeri açıldı. Gözaçıp kapayana, koca bir kent kuruldu. Hakan bu başarıdan öyle etkilendi ki, kenti mimarbaşının adıyla kaydettirdi.

Dattaşar (Datça,) başkent oldu.

Aradan çok geçmedi. Komutanla yazmanın öngörüleri çıktı. Seti, babası Ramses, Karnak'a yatar yatmaz, güneşe tapanların sınırını aşarak, Asur'u ezmiş geçmiş.

Asurlu gemiciler, Datça'ya ulaşarak, adalet istediler.

Hakan Mittanamu'yu kendine vekil etti. Er, besin, araç gereç yığınağını canlı tutsun diye başkentte bırakıp yola çıktı. Kıyı kıyı giderek, *Azza*'ya (Gazze,) iniverdi.

Arkası sarılınca Seti ister istemez hakanı karşıladı. Pek çok armağan verdi. Şölenler düzenledi. Büyük hakan Mürşil'in mühürlediği gümüş çanak sofraya geldi. Hitit yasalarını birlikte okudular.

Küçük Ramses bunlardan habersiz olmalı ki, babası ölür ölmez, hatayı yineledi. Dört tümenle Sûriye sınırını aşarak, Kadeş'i kendisine bağlamaya kalkıştı. *Orentes* (Asi,) ırmağının kıyısına karargâh kurmuş, orda sabırla, hakanı bekliyordu.

Hakansa yol boyunda devşirdiği orduyu, Ramses karargâhının yaslandığı tepede, pusuya yatırmıştı.

Komutan Hattuşuli, denizden gidiyordu.

Datça'da dolan gemi, Asi limanlarına boşaltıldıkça Ramses, hakanın hazırlığı Halep'te gördüğünü sanıp rahatlamıştı. Ve sabah gün açarken, hakan ırmağı geçti. Üç erli arabalar, Mısır askerlerine mahşerin atlıları gibi saldırmışlardı. Bu Hitit ordusunun yeni bir hüneriydi. Birisi dizgin tutup atları yönetirken... Biri kalkanla onu koruyor ve diğeri iki eliyle birden savaşabiliyordu.

Yamaçtaki ilk tümen bir vuruşta yokoldu. Irmağı geçen hakan Ramses'in tümeninin yarısını öldürdü.. Öteki yarısını firavunla birlikte Averis sınırının ardına kovaladı.

Başkente döndüğünde, Asûrlu gemiciler Panta-Ur'un yazdığı bir destan getirdiler. Ramses'in yiğitliği öyle abartılmış ki, savaşa katılanlar arasında sürekli alay konusu oldu.

Hakan Muvattali'yi tanrılar isteyip de, kardeşi Hattuşili yerine seçilince, yazman Mittanamuva, gümüş bir yuvarlağa birlik sözleşmesini madde madde kazıdı. Hakanla Lavazanti kızı Puduhepa'nın hatun mührünü vurdu.

Komutan Tarteşup'la, Mitta oğlu Ranes'le Ramses'e gönderildi. Yasalara uyarsa, Pantaur destanının bağışlanacağını.. Hakanın gelecek yıl töreni Averis'te yönetme niyetini... Ve eğer katılırsa, kızı Matneferura ile evlendirmeyi bile düşündüğünü ağızdan söylediler.

Ramses gümüşü aldı. Karnak'ta tapınağın duvarına çaktırdı. Söyleneni dinledi, Hitit'e damat oldu.

OTUZÜÇÜNCÜ TABLET

TABLETLERDEKİ SON SÖZ

Akanın kendisinden söz etmesi ayıptır.

Bundan dolayı yazman Mittanamuva aka, purhuda bulunduğu bir ömürlük zamanı, kısaca özetledi.

Çünkü yapılan neyse, onun oyu, onayı ve uygulamasıyla yürürlüğe girmişti. Onları ayrıntıyla anlattığı takdirde, bu yapıt onun kendi destanına dönüşür.

Oysa onun sözü var.

Hakan Şupili-Luma tanrıçası Dinge'yle evlenmelerini üç koşula bağlamıştı.

Koşulun birincisi soyuna, ömür boyu sadakat etmesiydi.

Tablerleri okuyan çok iyi biliyor ki, büyük hakandan sonra dört hakan daha geçti. Çeşitli savaşlarla, karışıklıklar oldu. Pek çok cana kıyıldı. Soykütüğünde kadın erkekten geçerlidir. O süreçte kaç kere kaç fırsat ele geldi... Kaç kere hakanlığa geçmesi önerildi. Şuncacık davranılsa, pos-ta oturulurdu. Komutanlık yapamam, diye geri çevirdi. Hatta han soyu olan oğulları i-çin de, aynı koşulu koydu. Şimdi

biri purhu'da babasına yardımcı.. İkisi dayı oğullarının yazmanları.

İkincisi Hitit'in birlik ve dirliğinin yasalarını bulup herkesçe anlaşılır hale getirmesiydi.

Üşenip yüksünmedi. Hepsini toplayarak, gümüşten tabletlere madde madde kazıdı. Bütün ülke, il ve kent purhularına verdi.. Duvarlara çaksınlar ve sürekli baksınlar diye de tembihledi. Hitit'in her yerinde, aynı konuda aynı hükümler verilirse, herkes hakkını bilir. Adalet düzgün işler. O zaman da, hiç kimse haksızlık ve yolsuzluk düşünüp kalkışamaz. Eşitliğe aykırı davranan yasaların kamçısını tadarsa, hem bir daha yeltenmez... Hem de başkalarına bir güzel örnek olur.

Üçüncüsüyse bütün bunları içerecek bir destan yazmasıydı.

Bu tabletler koşula uymak için yazıldı. Verilen söz üzere baştan sona Önasya birliğinin ezgisi çığırılsın istendi. Çünkü ayrılıklarda yapılan zulümlerin haddi hesabı yoktu. Birlikteyse her zaman güvenle mutluluk ve ve görkemle erdem vardı. Çünkü eğer Önasya bütünlüğü korursa, karalar ve denizler birbiriyle buluşur.

Yok eğer parça bölük... Ayrılıkçı, ayrı, küs ve çatışmakta ise, insanlığa zarardır. Çünkü ora yaşamsal kaynakların hem yurdu... Hem ambarı ve ham de zorunlu geçididir. Çekişmeler geçidi kilide çevirerek insanlık yazgısını olumsuzluğa iter.

Bir yazman nice bilge... Nice ozan ve nice yetenekli olsa da... Bunca geniş sınırda, bunca yüzbin insanın şiirini yazamaz.

Asya'nın bir ucuyla, Afrika'nın ucunun çaprazlanmış melezi, zaman zaman o yana... Dönem dönem bu yana doğru eğimlenecek. Nedensiz çatışacak.. Gereksiz savaşacak. Dinginlikle barışın bir hayal olduğunu iddia edecektir.

Büyük hakandan beri hem savaş gerçeğini.. Hem barış erdemini kökünedek yaşayan bir ömür tamamlandı.

Ve üçüncü koşul da, savaş ve kahramanlık destanları yerine, barışın ve toplumun sapsade nâmesini yazmakla karşılandı. Umarım kişioğlu, anlatılanı anlar !..

BİTTİ

ISBN 975-8152-19-X